

Ragni Hege Kitterød

Når mor og far bor hver for seg
Ansvar og omsorg for barna før og
etter bidragsreformen

Rapporter

I denne serien publiseres statistiske analyser, metode- og modellbeskrivelser fra de enkelte forsknings- og statistikkområder. Også resultater av ulike enkeltundersøkelser publiseres her, oftest med utfyllende kommentarer og analyser.

Reports

This series contains statistical analyses and method and model descriptions from the various research and statistics areas. Results of various single surveys are also published here, usually with supplementary comments and analyses.

© Statistisk sentralbyrå, september 2005
Ved bruk av materiale fra denne publikasjonen,
vennligst oppgi Statistisk sentralbyrå som kilde.

ISBN 82-537-6836-2 Trykt versjon
ISBN 82-537-6837-0 Elektronisk versjon
ISSN 0806-2056

Emnegruppe
02.01.20

Design: Enzo Finger Design
Trykk: Statistisk sentralbyrå/232

Standardtegn i tabeller	Symbols in tables	Symbol
Tall kan ikke forekomme	Category not applicable	.
Oppgave mangler	Data not available	..
Oppgave mangler foreløpig	Data not yet available	...
Tall kan ikke offentliggjøres	Not for publication	:
Null	Nil	-
Mindre enn 0,5 av den brukte enheten	Less than 0.5 of unit employed	0
Mindre enn 0,05 av den brukte enheten	Less than 0.05 of unit employed	0,0
Foreløpig tall	Provisional or preliminary figure	*
Brudd i den loddrette serien	Break in the homogeneity of a vertical series	—
Brudd i den vannrette serien	Break in the homogeneity of a horizontal series	
Desimalskilletegn	Decimal punctuation mark	,(,)

Sammendrag

Ragni Hege Kitterød

Når mor og far bor hver for seg

Ansvar og omsorg for barna før og etter bidragsreformen

Rapporter 2005/22 • Statistisk sentralbyrå 2005

1. oktober 2003 ble det innført nye regler for beregning av barnebidrag for barn man ikke bor fast sammen med. På oppdrag fra Barne- og familiedepartementet har Statistisk sentralbyrå gjennomført to utvalgsundersøkelser blant foreldre som lever atskilt, - den første høsten 2002 og den andre høsten 2004. Både foreldre som bor sammen med barna til daglig, og de som ikke bor sammen med barna, deltok. Disse foreldregruppene kalles her henholdsvis enslige foreldre og samværsforeldre. De to undersøkelsene gir et bilde av foreldrenes fordeling av omsorg og ansvar for felles barn, og av deres økonomiske situasjon, ett år før og ett år etter at de nye reglene trådte i kraft. Denne rapporten diskuterer hvorvidt det var endringer i foreldrenes organisering av omsorgen for felles barn fra 2002 til 2004. Vi ser på fordelingen av foreldreansvar og daglig omsorg, mengden månedlig samvær og feriesamvær mellom samværsforeldre og barn, samt foreldrenes vurdering av samværsordningen og av konfliktnivået mellom dem selv og barnets andre forelder.

De nye bidragsreglene gir sterke incentiver for samværsforeldre til å tilbringe mer tid med barn de ikke bor fast sammen med. Likevel er to år kort tid når det gjelder å studere slike endringer i folks tilpasninger. De som skilte lag før reformen trådte i kraft, vil ofte ha etablert ordninger som ikke så lett lar seg endre på kort sikt. Trolig har reglene større betydning for fordeling av omsorg for barna for foreldre som skiller lag etter at reformen trådte i kraft, enn for dem som har bodd hver for seg noen år.

Analysene av de to undersøkelsene viser i hovedsak beskjedne forskyvinger i resultatene på de fleste områder. Det kan se ut til at det var en svak økning i det månedlige samværet mellom samværsforeldre og barn i perioden, og at både enslige foreldre og samværsforeldre vurderte samværsordningen og forholdet til barnets andre forelder noe mer positivt i 2004 enn i 2002. Disse endringene kan ha sammenheng med bidragsreformen, men må også sees i lys av de omfattende diskusjonene som har vært i politikk og media om fordelingen av rettigheter og plikter mellom foreldre som bor hver for seg. Videre må de sees i lys av at man benyttet ulike metoder for datainnsamling i de to undersøkelsene. I 2002 brukte man i hovedsak postale skjema og i 2004 i hovedsak telefonintervjuer. Trolig var det en noe sterkere tendens til å gi sosialt akseptable svar i 2004 enn i 2002.

I 2004-undersøkelsen spurte man hvorvidt samværsavtalen og samværet med barna var blitt endret de to siste åra. Nesten halvparten oppgav at samværsforelderens hadde enten mer eller mindre samvær med barna enn før, men endringene ble sjelden begrunnet med bidragsreformen. Også endringer i samværsavtalene ble sjelden begrunnet med de nye bidragsreglene.

Det bildet vi får av samværsforeldrenes rolle varierer noe med hvem vi spør. Stort sett beskriver samværsforeldre seg selv som noe mer aktive og involverte enn hva de enslige foreldrene beskriver dem som. Når vi sammenholder svarene fra foreldre til samme barn, finner vi en del forskjeller mellom partenes svar. Avvikene er omtrent like store i begge undersøkelsene. Begge undersøkelsene viser ellers at samværsforeldre spiller en langt mer aktiv rolle i forhold til barn de ikke bor fast sammen med, enn hva samværsfedre gjør. Mødrene har oftere felles foreldreansvar, oftere delt daglig omsorg, og de har langt mer samvær med barna både på månedlig basis og i ferier. Dette mønsteret er også kjent fra tidligere undersøkelser på feltet.

Prosjektstøtte: Barne- og familiedepartementet.

Innhold

1. Innledning	13
1.1. Formål med rapporten.....	13
1.2. Enslige foreldre, samværsforeldre og par av foreldre	14
1.3. Bidragsreformen.....	15
1.4. Den videre gangen i rapporten	15
2. Om undersøkelsene	17
2.1. Undersøkelsen om samvær og bidrag 2002	17
2.2. Undersøkelsen om samvær og bidrag 2004	18
2.3. Nærmere om forskjeller mellom de to undersøkelsene	20
3. Analyseopplegg	23
3.1. Hvilke endringer kan vi forvente fra 2002 til 2004?	23
3.2. Hvordan sammenligne resultater fra de to undersøkelsene?	23
4. Kjennetegn ved foreldregruppene i de to undersøkelsene	25
4.1. Kjennetegn ved foreldre og barn	25
4.2. Fordeling av de fire foreldregruppene	30
5. Foreldreansvar	32
5.1. Hva innebærer det å ha foreldreansvar?	32
5.2. Vet foreldre hva som menes med foreldreansvar?	32
5.3. Om lag halvparten oppgav felles foreldreansvar i 2004	32
5.4. Er det blitt flere med felles foreldreansvar?	34
6. Daglig omsorg	36
6.1. Delt bosted vanligst når barnet bor hos far	36
6.2. Trolig en økning i andelen med delt bosted fram til 2002	36
6.3. Fortsatt økning fra 2002 til 2004? Analyser for alle foreldre sett under ett	36
6.4. Analyser for ulike foreldregrupper	39
6.5. Ingen klar endring fra 2002 til 2004	40
7. Hvor mange har samværsavtaler?	41
7.1. Hva er en samværsavtale?	41
7.2. Hvordan stilles spørsmål om samværsavtaler?	41
7.3. Resultater fra Undersøkelsen om samvær og bidrag 2004	42
7.4. Vanligst med avtaler blant tidligere gifte foreldre	42
7.5. Færre avtaler når det er lenge siden bruddet	43
7.6. Hvor mye samvær innebærer samværsavtalen?	44
7.7. Er det blitt vanligere med samværsavtaler?	45
7.8. Er samværsavtalen blitt endret de to siste åra, og i tilfelle hvorfor?	45
8. Samværsforeldres samvær med barna: Hvor mange har hatt samvær overhodet, og hvor mange har hatt samvær det siste året?	49
8.1. Nesten alle har hatt kontakt med barnet etter bruddet	49
8.2. Rundt ni av ti har sett barnet det siste året	50
9. Samvær siste måned	53
9.1. Ingen klar økning i andelen med samvær fra 2002 til 2004	53
9.2. Flere samværsdager i 2004 enn i 2002?	54
9.3. Trolig en svak økning i antall samværsdager	63
10. Samvær i ferier	64
10.1. Litt ulike spørsmålsformuleringer i de to undersøkelsene	64
10.2. 2,8 ferier i gjennomsnitt	65
10.3. Foreldre med mye månedlig samvær har også mye feriesamvær	66
10.4. Mer feriesamvær enn før?	66

11. Endret samværsmonster de to siste åra? Analyse av retrospektive spørsmål	67
11.1. Spørsmålsformulering	67
11.2. 45 prosent med endret samvær	67
11.3. Endringer begrunnes sjelden med bidragsreformen.....	68
11.4. Endret samværsmonster, men ikke på grunn av reformen.....	69
12. Hvordan fungerer samværsordningen for foreldre og barn?	71
12.1. Flere mente samværsordningen fungerte bra for dem selv i 2004 enn i 2002.....	71
12.2. Hvordan fungerer samværsordningen for den andre forelderen?	74
12.3. Flere enn før mener samværsordningen fungerer bra for barnet	75
12.4. Større tilfredshet med samværsordningen eller mer sosialt akseptable svar?.....	78
13. Er det blitt mindre konflikter mellom foreldrene?	79
13.1. Spørsmålsformulering	79
13.2. Mindre konflikter mellom foreldrene i 2004 enn i 2002?	80
13.3. Opplever barna sjeldnere at det er konflikt mellom foreldrene?	83
13.4. Mindre konflikter eller mer sosialt ønskelige svar?.....	85
14. Bedre samsvar mellom svar fra foreldre til samme barn i 2004 enn i 2002?	86
14.1. Fra analyser av individer til analyser av par.....	86
14.2. Betydelige avvik mellom partenes svar i begge undersøkelsene	87
14.3. Ingen klar endring i samsvaret mellom partenes svar	95
15. Oppsummering	96
15.1. Formål med rapporten	96
15.2. Om undersøkelsene	96
15.5. Analyseopplegg	97
15.4. Noen hovedresultater.....	97
15.5. Diskusjon	101
Litteratur.....	102
Tidligere utgitt på emneområdet	103
De sist utgitte publikasjonene i serien Rapporter	104

Tabellregister

4. Kjennetegn ved foreldregruppene i de to undersøkelsene

4.1.	Enslige foreldre og samværsforeldre etter ulike kjennemerker. Tall for alle, for enslige mødre, samværsfedre, enslige fedre og samværs mødre. 2002 og 2004. Prosent.....	26
4.2.	Enslige foreldre og samværsforeldre etter ulike kjennemerker. Tall for alle, for enslige mødre, samværsfedre, enslige fedre og samværs mødre. 2002 og 2004. Prosent.....	28
4.3.	Enslige foreldre og samværsforeldre etter ulike kjennemerker, med uoppgitt/vet ikke utenfor. Tall for alle, for enslige mødre, samværsfedre, enslige fedre og samværs mødre. 2002 og 2004. Prosent.....	30
4.4.	Alle foreldre etter foreldregruppe. 2002 og 2004. Prosent.....	31

5. Foreldreansvar

5.1.	Hvem som har foreldreansvar for barnet, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. 2002 og 2004. Prosent.....	33
5.2.	Hvem som har foreldreansvar for barnet, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. 2002 og 2004. Prosent. Uoppgitt/vet ikke utenfor.....	33
5.3.	Hvem som har foreldreansvar for barnet, basert på opplysninger fra alle foreldre. Tall for ulike grupper, 2002 og 2004. Prosent.....	33
5.4.	Hvem som har foreldreansvar for barnet, basert på opplysninger fra enslige mødre. Tall for ulike grupper, 2002 og 2004. Prosent.....	33
5.5.	Hvem som har foreldreansvar for barnet, basert på opplysninger fra samværsfedre. Tall for ulike grupper, 2002 og 2004. Prosent.....	34

6. Daglig omsorg

6.1.	Barnets bosted, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. 2002 og 2004. Prosent.....	37
6.2.	Barnets bosted, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. 2002 og 2004. Prosent. Uoppgitt/vet ikke utenfor.....	37
6.3.	Foreldre etter om de har delt bosted for barnet eller ikke, i grupper for reisetid mellom foreldrenes boliger. Prosent og antall. Svar basert på opplysninger fra alle foreldre. 2002 og 2004.....	38
6.4.	Resultater fra logistisk regresjonsanalyse av hvorvidt det var en endring i andelen med delt bosted for barnet fra 2002 til 2004, basert på svar fra alle foreldre.....	38

7. Hvor mange har samværsavtaler?

7.1.	Hvorvidt foreldrene har en offentlig fastsatt/avtalt samværsordning, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. 2002. Prosent.....	42
7.2.	Hvorvidt foreldrene har ulike typer samværsavtaler, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. 2004. Prosent.....	42
7.3.	Andel med ulike typer samværsavtaler, basert på opplysninger fra alle foreldre. Tall for ulike grupper. 2004. Prosent.....	43
7.4.	Andel med ulike typer samværsavtaler, basert på opplysninger fra enslige mødre. Tall for ulike grupper. 2004. Prosent.....	43
7.5.	Andel med ulike typer samværsavtaler, basert på opplysninger fra samværsfedre. Tall for ulike grupper. 2004. Prosent.....	43
7.6.	Gjennomsnittlig antall dager og netter som samværsforelder skal tilbringe sammen med barnet per måned, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. 2002.....	44
7.7.	Gjennomsnittlig antall dager og netter som samværsforelder skal tilbringe sammen med barnet per måned, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. 2004. Tall for ulike avtaletyper.....	44
7.8.	Endring i samværsavtalen i løpet av de to siste åra, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. 2004. Tallene gjelder for dem som har en samværsavtale.....	45
7.9.	Endring i samværsavtalen i løpet av de to siste åra, basert på opplysninger fra alle foreldre. Tall for ulike grupper. Tallene gjelder for dem som har en samværsavtale.....	46
7.10.	Endring i samværsavtalen i løpet av de to siste åra, basert på opplysninger fra enslige mødre. Tall for ulike grupper. Tallene gjelder for dem som har en samværsavtale.....	46
7.11.	Endring i samværsavtalen i løpet av de to siste åra, basert på opplysninger fra samværsfedre. Tall for ulike grupper. Tallene gjelder for dem som har en samværsavtale.....	46
7.12.	Viktigste grunn til at man hadde fått en avtale om mer samvær mellom barnet og samværsforelder, basert på opplysninger for ulike grupper av foreldre. Tallene gjelder for dem som oppgav at samværsavtalen var endret i løpet av de siste to åra, og der endringen innebar mer samvær. 2004. Prosent.....	47
7.13.	Viktigste grunn til at man hadde fått en avtale om mindre samvær mellom barnet og samværsforelder, basert på opplysninger for ulike grupper av foreldre. Tallene gjelder for dem som oppgav at samværsavtalen var endret i løpet av de siste to åra, og der endringen innebar mindre samvær. 2004. Prosent.....	47

8.	Samværsforeldres samvær med barna: Hvor mange har hatt samvær overhodet, og hvor mange har hatt samvær det siste året?	
8.1.	Hvorvidt samværsforelderen har vært sammen med barnet siden samlivsbrudd/fødsel, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. 2002 og 2004. Prosent	49
8.2.	Hvorvidt samværsforelderen har vært sammen med barnet siden samlivsbrudd/fødsel, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. 2002 og 2004. Prosent. Uoppgitt/vet ikke utenfor	49
8.3.	Resultater fra logistisk regresjonsanalyse av hvorvidt det var en endring fra 2002 til 2004 i andelen som oppgav at samværsforelderen hadde vært sammen med barnet siden samlivsbrudd/fødsel, basert på svar fra alle foreldre	50
8.4.	Hvorvidt samværsforelderen har vært sammen med barnet siste 12 måneder, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. 2002 og 2004. Prosent	51
8.5.	Hvorvidt samværsforelderen har vært sammen med barnet siste 12 måneder, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. 2002 og 2004. Prosent. Uoppgitt/vet ikke utenfor	51
8.6.	Resultater fra logistisk regresjonsanalyse av hvorvidt det var en endring fra 2002 til 2004 i andelen som oppgav at samværsforelderen hadde vært sammen med barnet siste år, basert på svar fra alle foreldre.....	52
9.	Samvær siste måned	
9.1.	Hvorvidt samværsforelderen har vært sammen med barnet siste måned, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. 2002 og 2004. Prosent	53
9.2.	Hvorvidt samværsforelderen har vært sammen med barnet siste måned, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. 2002 og 2004. Prosent. Uoppgitt/vet ikke utenfor	53
9.3.	Antall dager samvær siste måned mellom barnet og samværsforelderen, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. 2002 og 2004. Prosent	54
9.4.	Antall dager samvær siste måned mellom barnet og samværsforelderen, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. 2002 og 2004. Prosent. Uoppgitt/vet ikke utenfor	54
9.5.	Antall netter samvær siste måned mellom barnet og samværsforelderen, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. 2002 og 2004. Prosent	55
9.6.	Antall netter samvær siste måned mellom barnet og samværsforelderen, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. 2002 og 2004. Prosent. Uoppgitt/vet ikke utenfor	55
9.7.	Antall dager samvær med barnet siste måned, basert på opplysninger fra enslige mødre. Tall for ulike grupper. 2004. Prosent og gjennomsnitt.....	56
9.8.	Antall dager samvær med barnet siste måned, basert på opplysninger fra samværsfedre. Tall for ulike grupper. 2004. Prosent og gjennomsnitt.....	57
9.9.	Resultater fra regresjonsanalyse (tobit) av hvorvidt det var en endring i antall samværsdager mellom samværsforeldre og barn siste måned fra 2002 til 2004, basert på svar fra alle foreldre.....	58
9.10.	Resultater fra regresjonsanalyse (tobit) av hvorvidt det var en endring i antall samværsdager mellom samværsforeldre og barn siste måned fra 2002 til 2004, basert på svar fra alle foreldre der samværsforelderen hadde vært sammen med barnet siden samlivsbrudd/fødsel	59
9.11.	Resultater fra regresjonsanalyse (tobit) av hvorvidt det var en endring i antall samværsdager mellom samværsforeldre og barn siste måned fra 2002 til 2004, basert på svar fra samværsfedre.....	60
9.12.	Resultater fra regresjonsanalyse (tobit) av hvorvidt det var en endring i antall samværsdager mellom samværsforeldre og barn siste måned fra 2002 til 2004, basert på svar fra samværsfedre som hadde vært sammen med barnet siden samlivsbrudd/fødsel	60
9.13.	Resultater fra regresjonsanalyse (tobit) av hvorvidt det var en endring i antall samværsdager mellom samværsforeldre og barn siste måned fra 2002 til 2004, basert på svar fra enslige mødre og samværsfedre...	61
9.14.	Resultater fra regresjonsanalyse (tobit) av hvorvidt det var en endring i antall samværsdager mellom samværsforeldre og barn siste måned fra 2002 til 2004, basert på svar fra enslige mødre og samværsfedre der samværsfaren hadde vært sammen med barnet siden samlivsbrudd/fødsel	62
9.15.	Resultater fra regresjonsanalyse (tobit) av hvorvidt det var en endring i antall samværsdager mellom samværsforeldre og barn siste måned fra 2002 til 2004, basert på svar fra enslige fedre og samværsfedre...	63
10.	Samvær i ferier	
10.1.	Andel foreldre som har vært sammen med barnet i ulike ferier siste år, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. 2002 og 2004. Prosent	65
10.2.	Antall ferier med samvær mellom samværsforelderen og barnet siste år, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. 2002 og 2004. Prosent	65
10.3.	Antall ferier med samvær mellom samværsforeldre og barn siste år, i grupper for antall dager med besøkskontakt siste måned, basert på opplysninger fra alle foreldre. 2004. Prosent og gjennomsnitt	66
10.4.	Antall ferier med samvær mellom samværsfar og barn siste år, i grupper for antall dager med besøkskontakt siste måned, basert på opplysninger fra enslige mødre. 2004. Prosent og gjennomsnitt	66
10.5.	Antall ferier med samvær mellom samværsfar og barn siste år, i grupper for antall dager med besøkskontakt siste måned, basert på opplysninger fra samværsfedre. 2004. Prosent og gjennomsnitt	66

11. Endret samværsmonster de to siste åra? Analyse av retrospektive spørsmål	
11.1.	Endring i månedlig samvær i løpet av de to siste åra, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. 2004. Tallene gjelder for personer der samværsforelderen hadde vært sammen med barnet siste år..... 67
11.2.	Endring i samvær i løpet av de to siste åra, basert på opplysninger fra alle foreldre. Tall for ulike grupper. Tallene gjelder for personer der samværsforelderen hadde vært sammen med barnet siste år. 68
11.3.	Endring i samvær i løpet av de to siste åra, basert på opplysninger fra enslige mødre. Tall for ulike grupper. Tallene gjelder for personer der samværsfar hadde vært sammen med barnet siste år. 68
11.4.	Endring i samvær i løpet av de to siste åra, basert på opplysninger fra samværsfedre. Tall for ulike grupper. Tallene gjelder for personer der samværsfar hadde vært sammen med barnet siste år. 68
11.5.	Viktigste grunn til at det var mer samvær enn før mellom barnet og samværsforelderen, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. Tallene gjelder for dem som oppgav at det var mer samvær mellom barnet og samværsforelderen enn for to år siden. 2004. Prosent 69
11.6.	Viktigste grunn til at det var mindre samvær enn før mellom barnet og samværsforelderen, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. Tallene gjelder for dem som oppgav at det var mindre samvær mellom barnet og samværsforelderen enn for to år siden. 2004. Prosent..... 69
12. Hvordan fungerer samværsordningen for foreldre og barn?	
12.1.	Hvordan samværsordningen fungerer for intervjupersonen selv, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. 2002 og 2004. Prosent 71
12.2.	Hvordan samværsordningen fungerer for intervjupersonen selv, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. 2002 og 2004. Uoppgitt/vet ikke utenfor. Prosent 71
12.3.	Resultater fra ordinal logistisk regresjonsanalyse av hvorvidt det var en endring fra 2002 til 2004 i hvordan samværsordningen fungerer for intervjupersonen selv, basert på svar fra alle foreldre 72
12.4.	Resultater fra ordinal logistisk regresjonsanalyse av hvorvidt det var en endring fra 2002 til 2004 i hvordan samværsordningen fungerer for intervjupersonen selv, basert på svar fra enslige mødre. 73
12.5.	Resultater fra ordinal logistisk regresjonsanalyse av hvorvidt det var en endring fra 2002 til 2004 i hvordan samværsordningen fungerer for intervjupersonen selv, basert på svar fra samværsfedre. 74
12.6.	Hvordan samværsordningen fungerer for den andre forelderen, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. 2002 og 2004. Prosent 75
12.7.	Hvordan samværsordningen fungerer for den andre forelderen, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. 2002 og 2004. Uoppgitt/vet ikke utenfor. Prosent 75
12.8.	Hvordan samværsordningen fungerer for barnet, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. 2002 og 2004. Prosent 75
12.9.	Hvordan samværsordningen fungerer for barnet, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. 2002 og 2004. Uoppgitt/vet ikke utenfor. Prosent 75
12.10.	Resultater fra ordinal logistisk regresjonsanalyse av hvorvidt det var en endring fra 2002 til 2004 i hvordan samværsordningen fungerer for barnet, basert på svar fra alle foreldre..... 76
12.11.	Resultater fra ordinal logistisk regresjonsanalyse av hvorvidt det var en endring fra 2002 til 2004 i hvordan samværsordningen fungerer for barnet, basert på svar fra enslige mødre 77
12.12.	Resultater fra ordinal logistisk regresjonsanalyse av hvorvidt det var en endring fra 2002 til 2004 i hvordan samværsordningen fungerer for barnet, basert på svar fra samværsfedre 77
13. Er det blitt mindre konflikter mellom foreldrene?	
13.1.	Hvorvidt forholdet mellom foreldrene er konfliktfylt, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. 2002 og 2004. Prosent 80
13.2.	Hvorvidt forholdet mellom foreldrene er konfliktfylt, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. 2002 og 2004. Prosent. Uoppgitt/vet ikke utenfor 80
13.3.	Resultater fra ordinal logistisk regresjonsanalyse av hvorvidt det var en endring i grad av konflikter mellom foreldrene fra 2002 til 2004, basert på svar fra alle foreldre..... 81
13.4.	Resultater fra ordinal logistisk regresjonsanalyse av hvorvidt det var en endring i grad av konflikter mellom foreldrene fra 2002 til 2004, basert på svar fra enslige mødre. 82
13.5.	Resultater fra ordinal logistisk regresjonsanalyse av hvorvidt det var en endring i grad av konflikter mellom foreldrene fra 2002 til 2004, basert på svar fra samværsfedre..... 82
13.6.	Resultater fra ordinal logistisk regresjonsanalyse av hvorvidt det var en endring i grad av konflikter mellom foreldrene fra 2002 til 2004, basert på svar fra enslige mødre og samværsfedre 83
13.7.	I hvor stor grad barnet opplever at det er en konflikt mellom foreldrene, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. 2002 og 2004. Prosent 84
13.8.	I hvor stor grad barnet opplever at det er en konflikt mellom foreldrene, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. 2002 og 2004. Prosent. Uoppgitt/vet ikke utenfor 84
13.9.	Resultater fra ordinal logistisk regresjonsanalyse av hvorvidt det var en endring fra 2002 til 2004 av i hvilken grad barn opplever at det er en konflikt mellom foreldrene, basert på svar fra alle foreldre..... 84

14. Bedre samsvar mellom svar fra foreldre til samme barn i 2004 enn i 2002?

14.1. Par av enslige mødre og samværsfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvem som har foreldreansvar for barnet. 2002. Prosent.....	90
14.2. Par av enslige mødre og samværsfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvem som har foreldreansvar for barnet. 2004. Prosent.....	90
14.3. Par av enslige fedre og samværs mødre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvem som har foreldreansvar for barnet. 2002. Prosent.....	90
14.4. Par av enslige fedre og samværs mødre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvem som har foreldreansvar for barnet. 2004. Prosent.....	90
14.5. Par av enslige mødre og samværsfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om barnets bosted. 2002. Prosent.....	90
14.6. Par av enslige mødre og samværsfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om barnets bosted. 2004. Prosent.....	90
14.7. Par av enslige fedre og samværs mødre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om barnets bosted. 2002. Prosent.....	90
14.8. Par av enslige fedre og samværs mødre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om barnets bosted. 2004. Prosent.....	90
14.9. Par av enslige mødre og samværsfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvorvidt de har en samværsavtale. 2002. Prosent.....	90
14.10. Par av enslige mødre og samværsfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvorvidt de har en samværsavtale. 2004. Prosent.....	91
14.11. Par av enslige fedre og samværs mødre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvorvidt de har en samværsavtale. 2002. Prosent.....	91
14.12. Par av enslige fedre og samværs mødre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvorvidt de har en samværsavtale. 2004. Prosent.....	91
14.13. Par av enslige mødre og samværsfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvorvidt far har vært sammen med barnet siden samlivsbrudd/fødsel. 2002. Prosent.....	91
14.14. Par av enslige mødre og samværsfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvorvidt far har vært sammen med barnet siden samlivsbrudd/fødsel. 2004. Prosent.....	91
14.15. Par av enslige fedre og samværs mødre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvorvidt mor har vært sammen med barnet siden samlivsbrudd/fødsel. 2002. Prosent.....	91
14.16. Par av enslige fedre og samværs mødre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvorvidt mor har vært sammen med barnet siden samlivsbrudd/fødsel. 2004. Prosent.....	91
14.17. Par av enslige mødre og samværsfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvorvidt far har vært sammen med barnet siste 12 måneder. 2002. Prosent.....	91
14.18. Par av enslige mødre og samværsfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvorvidt far har vært sammen med barnet siste 12 måneder. 2004. Prosent.....	91
14.19. Par av enslige fedre og samværs mødre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvorvidt mor har vært sammen med barnet siste 12 måneder. 2002. Prosent.....	91
14.20. Par av enslige fedre og samværs mødre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvorvidt mor har vært sammen med barnet siste 12 måneder. 2004. Prosent.....	92
14.21. Par av enslige mødre og samværsfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvorvidt far har vært sammen med barnet siste måned. 2002. Prosent.....	92
14.22. Par av enslige mødre og samværsfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvorvidt far har vært sammen med barnet i oktober. 2004. Prosent.....	92
14.23. Par av enslige fedre og samværs mødre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvorvidt mor har vært sammen med barnet siste måned. 2002. Prosent.....	92
14.24. Par av enslige fedre og samværs mødre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvorvidt mor har vært sammen med barnet i oktober. 2004. Prosent.....	92
14.25. Par av enslige mødre og samværsfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om antall dager far var sammen med barnet siste måned. 2002. Prosent.....	92
14.26. Par av enslige mødre og samværsfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om antall dager far var sammen med barnet siste måned. 2004. Prosent.....	92
14.27. Par av enslige fedre og samværs mødre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om antall dager mor var sammen med barnet siste måned. 2002. Prosent.....	92
14.28. Par av enslige fedre og samværs mødre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om antall dager mor var sammen med barnet siste måned. 2004. Prosent.....	92
14.29. Par av enslige mødre og samværsfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvorvidt far var sammen med barnet i sommerferien 2002. Prosent.....	93
14.30. Par av enslige mødre og samværsfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvorvidt far var sammen med barnet i sommerferien 2004. Prosent.....	93
14.31. Par av enslige fedre og samværs mødre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvorvidt mor var sammen med barnet i sommerferien 2002. Prosent.....	93

14.32. Par av enslige fedre og samvæersmødre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvorvidt mor var sammen med barnet i sommerferien 2004. Prosent.....	93
14.33. Par av enslige mødre og samvæersfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvorvidt far var sammen med barnet i høstferien 2002. Prosent	93
14.34. Par av enslige mødre og samvæersfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvorvidt far var sammen med barnet i høstferien 2004. Prosent	93
14.35. Par av enslige fedre og samvæersmødre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvorvidt mor var sammen med barnet i høstferien 2002. Prosent	93
14.36. Par av enslige fedre og samvæersmødre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvorvidt mor var sammen med barnet i høstferien 2004. Prosent	93
14.37. Par av enslige mødre og samvæersfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger antall ferier barnet har vært sammen med far siste år. 2002. Prosent.....	94
14.38. Par av enslige mødre og samvæersfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger antall ferier barnet har vært sammen med far siste år. 2004. Prosent.....	94
14.39. Par av enslige fedre og samvæersmødre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger antall ferier barnet har vært sammen med mor siste år. 2002. Prosent.....	94
14.40. Par av enslige fedre og samvæersmødre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger antall ferier barnet har vært sammen med mor siste år. 2004. Prosent.....	94
14.41. Par av enslige mødre og samvæersfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om i hvilken grad forholdet mellom dem selv og barnets andre forelder er konfliktfylt. 2002. Prosent	94
14.42. Par av enslige mødre og samvæersfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om i hvilken grad forholdet mellom dem selv og barnets andre forelder er konfliktfylt. 2004. Prosent	94
14.43. Par av enslige fedre og samvæersmødre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om i hvilken grad forholdet mellom dem selv og barnets andre forelder er konfliktfylt. 2002. Prosent	94
14.44. Par av enslige fedre og samvæersmødre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om i hvilken grad forholdet mellom dem selv og barnets andre forelder er konfliktfylt. 2004. Prosent	94

Forord

I denne rapporten presenteres en del resultater om hvordan foreldre som bor hver for seg, organiserer ansvaret og omsorgen for felles barn. Analysene er basert to spørreundersøkelser som ble gjennomført blant enslige foreldre og samværsforeldre høsten 2002 og høsten 2004. Undersøkelsene inngår som ledd i evalueringen av de nye reglene for beregning av barnebidrag som ble vedtatt sommeren 2001 og med virkning fra 1. oktober 2003. Undersøkelsene gir et bilde av foreldrenes samvær med barn og deres økonomiske situasjon omtrent ett år før, og ett år etter, at de nye reglene trådte i kraft. Målet med analysen er å se om det var forskjeller i måten foreldre fordelte ansvaret og omsorgen for barna på før og etter bidragsreformen.

Resultater fra *Undersøkelsen om samvær og bidrag 2002* er tidligere presentert i flere rapporter og artikler. Resultater fra *Undersøkelsen om samvær og bidrag 2004* presenteres for første gang i foreliggende rapport. Rapporten viser fordelingen av foreldreansvar og daglig omsorg, omfanget av ulike typer samværsavtaler, ulike typer kontakt mellom samværsforeldre og barn, samt foreldrenes vurdering av samværsordningen og av forholdet til barnets andre forelder. Analyser av foreldrenes økonomiske situasjon, herunder barnebidraget, presenteres i andre rapporter.

1. Innledning

1.1. Formål med rapporten

1. oktober 2003 ble det innført nye regler for beregning av barnebidrag for barn man ikke bor fast sammen med. Mens bidraget tidligere ble beregnet ut fra den bidragspliktiges inntekt, skal man nå også ta hensyn til inntekten til den av foreldrene som barna bor hos. Videre skal man ta hensyn til de utgiftene som den bidragspliktige har når barnet/barna er på besøk. Jo mer samvær man har med barna, jo mindre blir bidraget. Det understrekes sterkere enn før at begge foreldre har et likeverdig ansvar for omsorg for og forsørging av felles barn selv om de ikke bor sammen. De nye bidragsreglene skal derfor oppmuntre til aktiv deltakelse i barnas oppvekst også fra foreldre som ikke bor sammen med barna til daglig (Barne- og familiedepartementet 2001).

På oppdrag fra Barne- og familiedepartementet har Statistisk sentralbyrå gjennomført to utvalgsundersøkelser blant foreldre med barn som ikke bor sammen med begge foreldre, den første høsten 2002 og den andre høsten 2004. Både foreldre som bor sammen med barna, og de som ikke bor sammen med barna, deltok. Den første av disse undersøkelsene, *Undersøkelsen om samvær og bidrag 2002*, gir et bilde av foreldrenes samvær med barn og deres økonomiske situasjon omtrent ett år før de nye reglene trådte i kraft. Den andre, *Undersøkelsen om samvær og bidrag 2004*, gir et bilde av de samme forholdene omtrent ett år etter at disse reglene ble innført. Undersøkelsene belyser de juridiske og de praktiske sidene ved omsorgen for barna, foreldrenes økonomiske situasjon, størrelsen på barnebidraget og fordelingen av en del utgifter til barna. Formålet med denne rapporten er å analysere hvorvidt det har vært endringer i foreldrenes fordeling av omsorg og ansvar for barna i denne toårsperioden, samt hvilke endringer som eventuelt har funnet sted. Endringer i foreldrenes økonomiske situasjon, herunder barnebidraget, diskuteres ikke i denne rapporten. Vi ser på fordelingen av foreldreansvar og daglig omsorg, hvorvidt det er inngått avtaler om samvær, omfanget av samvær mellom samværsforeldre og barn, samt foreldrenes vurderinger av hvordan samværsordningen fungerer. To år er kort tid når det gjelder å studere endringer på disse områdene.

Statistisk sentralbyrå anbefalte derfor at man ventet noe lenger med en oppfølgingsundersøkelse, men Barne- og familiedepartementet ønsket en undersøkelse allerede i 2004.

Selv om rapporten drøfter mulige endringer i foreldres samvær med og ansvar for barn i perioden 2002 til 2004, har vi ikke ambisjoner om å trekke klare konklusjoner om virkninger av bidragsreformen. En rekke andre faktorer enn de nye bidragsreglene kan tenkes å påvirke måten foreldre organiserer ansvaret og omsorgen for barna på. Eksempelvis har vi de siste åra, dels som en følge av diskusjonen rundt bidragsreformen, hatt kraftige debatter i media og politikken om ulike sider ved livssituasjonen til foreldre som ikke bor sammen. Disse har blant annet dreid seg om hvem som er vinnere og tapere i økonomisk forstand, og om hvem som kommer godt og dårlig ut når det gjelder samvær med barna. Særlig har vi sett et økt fokus på fedrenes rettigheter og deres ønsker om sterkere involvering i barna etter et samlivsbrudd. Dette kan ha virket inn på måten foreldre som ikke bor sammen, organiserer omsorgen for felles barn på. Eksempelvis kan den sterke framhevingen av fedres ønsker og rettigheter, samt av fedre som kompetente omsorgspersoner, ha bidratt til at fedre krever mer samvær med barna enn tidligere, og kanskje også at en del mødre går med på løsninger som gir fedrene større plass. Debattene kan også ha gitt større bevissthet om hvor mye tid man faktisk tilbringer sammen med barn man ikke bor sammen med til daglig, noe som kan virke inn på måten man rapporterer samvær på i en spørreundersøkelse. Videre må det understrekes at dersom vi finner at samværsforeldre tilbrakte mer tid med barna i 2004 enn i 2002, kan dette være fortsettelsen på en mer langsiktig utvikling i retning av en mer aktiv rolle for samværsforeldre. Vi har ikke direkte sammenlignbare datakilder tilbake i tid på dette området i Norge, men en sammenligning av *Undersøkelsen om samvær og bidrag i 2002* med en lignende undersøkelse fra 1996 kan tyde på at det har vært en viss økning i samværsforeldrenes kontakt med barna (Sætre 2004b).

Selv om man tilstrebet stor sammenlignbarhet mellom undersøkelsene i 2002 og 2004, er det enkelte forskjeller mellom dem. Eksempelvis ble den første i hovedsak gjennomført ved postale skjema, mens den andre i hovedsak ble gjennomført ved telefonintervjuer. Slike endringer i metode kan påvirke folks svar. Det kan derfor ikke utelukkes at endrede resultater i enkelte tilfelle kan bunne i forskjeller i innsamlingsmetode og spørsmålsformulering, og ikke reflekterer reelle endringer i folks tilpasninger. Opplegg og gjennomføring av de to undersøkelsene omtales nærmere i kapittel 2. Forskjeller i spørsmålsformuleringer blir nærmere diskutert i forbindelse med analysen av endringer på hvert enkelt område.

De to undersøkelsene om samvær og bidrag gir altså ikke mulighet til å skille klart mellom endringer som er en direkte følge av bidragsreformen, og endringer som skyldes andre faktorer. Så lenge vi ikke har noen kontrollgruppe å sammenligne med, dvs. en gruppe av foreldre som ikke omfattes av reformen, er det vanskelig å isolere effekter av reformen fra endringer som skyldes andre forhold, som f.eks. det økte fokuset på fedres rettigheter og omsorgsevne og på et mer likedelt foreldreskap mellom fedre og mødre generelt. Undersøkelsen i 2004 inneholdt imidlertid noen retrospektive spørsmål om hvorvidt om det hadde vært endringer i avtalt og faktisk samvær i forhold til for to år siden, og hva som eventuelt var grunnen til dette. Disse kan indikere noe om i hvilken grad bidragsreformen har medført endringer i folks tilpasninger.

Det er tidligere kommet flere publikasjoner med resultater fra *Undersøkelsen om samvær og bidrag 2002*. Sætre (2004a) beskriver opplegg og gjennomføring av undersøkelsen og presenterer tabeller for en del sentrale spørsmål. Sætre (2004b) diskuterer endringer i foreldreansvar, daglig omsorg og samvær med barn siden midten av 1990-tallet, Lyngstad (2004) analyserer forholdet mellom avtalt og faktisk samvær mellom barn og foreldre som ikke bor sammen, Kitterød (2004a) diskuterer graden av samsvar og avvik mellom svar fra enslige mødre og samværsfedre på spørsmål om foreldreansvar og samvær med barna, Kitterød (2004b) gir en bred oversikt over ansvar for og samvær med barn blant ulike grupper av foreldre, og Jensen (2005) analyserer mengden samvær med mor for barn som er registrert bosatt hos far. Inntektsopplysninger for foreldrene og deres husholdninger ble koblet til 2002-undersøkelsen fra Statistisk sentralbyrås registre på forsommeren 2004, da inntektsstatistikken for 2002 ble frigitt. Analyser av foreldrenes økonomiske situasjon i 2002, herunder barnebidraget, gjennomføres for tiden i SSB og vil bli publisert tidlig høsten 2005. Foreliggende rapport gir de første resultatene fra *Undersøkelsen om samvær og bidrag 2004*. Formålet med rapporten er altså primært å identifisere eventuelle endringer i foreldres organisering av ansvar for og samvær med barn de ikke

bor sammen med, i forhold til høsten 2002. Ulikt hva som var tilfellet i mye av rapporteringen fra den forrige undersøkelsen, er det her lagt lite vekt på å analysere forskjeller i samværsmonster mellom grupper av foreldre etter f.eks. utdanningsnivå, yrkesaktivitet, samlivsstatus før samlivsbrudd og reiseavstand mellom foreldrene.

1.2. Enslige foreldre, samværsforeldre og par av foreldre

Både foreldre som bor sammen med barna til daglig, og de som ikke bor sammen med barna, deltok altså i undersøkelsen. Det er ikke lett å finne gode betegnelser for disse gruppene av foreldre. I denne rapporten omtales de som henholdsvis *enslige foreldre* (mødre og fedre) og *samværsforeldre* (mødre og fedre). Dette er i tråd med det meste av rapporteringen fra 2002-undersøkelsen, og også med rapporteringen fra en lignende undersøkelse fra 1996 (Jensen og Clausen 1997). Det skiller seg imidlertid fra praksis i mange andre sammenhenger, og fra definisjonen i Folketrygdloven, der betegnelsen enslig mor/far reserveres for ugifte, separerte og skilte foreldre som ikke lever i et varig parforhold verken med barnets forelder eller en ny partner (Lov om folketrygd, §§ 15-4, 15-5). De som omtales som enslige foreldre i denne rapporten, kan godt være etablert med en ny partner, enten som gifte eller samboende. Det samme gjelder selvsagt samværsforeldrene. Betegnelsen enslig mor/far kan lett gi assosiasjoner i retning av foreldre som står alene om å oppdra barna. Dette er selvsagt ikke tilfellet. Både denne og tidligere undersøkelser viser at det store flertallet av samværsforeldre har omfattende kontakt med barn som de ikke bor sammen med til daglig, og bidrar vesentlig til deres forsørgelse.

Undersøkelsen dekker altså fire foreldregrupper, nemlig enslige mødre, enslige fedre, samværs mødre og samværsfedre. I denne rapporten vises svarfordelinger for alle disse foreldregruppene. I tillegg vises fordelinger for alle foreldre sett under ett. Ettersom det er relativt få enslige fedre og samværs mødre i undersøkelsen, legges det størst vekt på analyser av gruppene av enslige mødre og samværsfedre. Utvalget ble trukket slik at vi har par av foreldre til samme barn, dvs. at hver av de enslige foreldrene i utvalget har barn med en av samværsforeldrene i utvalget. Samværsforeldrene fikk spørsmål om omfanget av sitt eget samvær med barnet, mens de enslige foreldrene gav opplysninger om den andre forelderens samvær med barnet. Ettersom en del av de uttrukne personene av ulike grunner ikke deltok i undersøkelsen, har vi ikke opplysninger fra begge foreldre i alle tilfelle. Ofte deltok bare en av partene. I størstedelen av denne rapporten analyseres enslige foreldre og samværsforeldre hver for seg, altså uavhengig av hvem som har barn med hvem. Vi får da noe forskjellige bilder avhengig av om vi ser på svarene fra de enslige foreldrene eller samværsforeldrene. Dette er i tråd med resultatene fra *Undersøkelsen om*

samvær og bidrag 2002, og også med resultater fra tidligere undersøkelser både i Norge og andre land (Jensen og Clausen 1997, Bradshaw et al. 1998). I ett av kapitlene i rapporten vises en del analyser på parnivå, dvs. at vi sammenligner svarene fra foreldre til det samme barnet. Par-analyser fra *Undersøkelsen om bidrag og samvær 2002* viste at foreldre i samme bidragsrelasjon ofte gav noe ulike svar på det samme spørsmålet (Kitterød 2004a). I kapittel 14 i foreliggende rapport sammenlignes slike partabeller fra 2002- og 2004-undersøkelsen. Hensikten er å se om det er bedre samsvar mellom foreldrenes svar ett år etter at bidragsreformen ble innført, enn ett år før reformen trådte i kraft. Antakelsen er da at de nye bidragsreglene har gitt foreldre som ikke bor sammen et mer bevisst forhold til hvordan de fordeler ansvaret og omsorgen for felles barn, noe som skulle gi mindre avvik mellom partenes svar på slike spørsmål.

1.3. Bidragsreformen

Bidragsreglene som ble vedtatt i Stortinget sommeren 2001 og gjort gjeldende fra 1. oktober 2003, erstattet et regelverk fra slutten av 1980-tallet. Ifølge det tidligere regelverket skulle størrelsen på barnebidraget avhenge av følgende faktorer: den bidragspliktiges inntekt, antallet barn man skulle betale bidrag for, samt eventuelle barn som den bidragspliktige fikk med en eventuell ny partner. Hovedregelen var at bidragspliktige skulle betale 11 prosent av bruttoinntekten sin for ett barn, 18 prosent for to barn, 21 prosent for tre barn, og 28 prosent for fire eller flere barn. Prosentandelene gjaldt for alle barn som den bidragspliktige hadde, altså også barn med en ny partner. Hadde man f.eks. to barn som man betalte bidrag for, og ett barn med en ny partner, skulle i prinsippet 21 prosent av bruttoinntekten reserveres for barna, med 14 prosent i bidrag og 7 prosent til det nye barnet.

Dette regelverket møtte kritikk fra flere hold, og særlig fra de bidragspliktige. Man oppfattet det som urimelig at bidragsforeldre først og fremst ble betraktet som forsørgere og ikke som likeverdige omsorgspersoner for barna. Mange hadde store utgifter i forbindelse med samvær med barn, men regelverket tok ikke hensyn til dette. Likeledes ble det betraktet som urettferdig at størrelsen på inntekten til den som hadde den daglige omsorgen for barnet, ikke spilte noen rolle. Mange enslige foreldre hadde etter hvert ganske høye yrkesinntekter uten at dette fikk konsekvenser for størrelsen på bidraget fra samværsforelderens.

Et nytt regelverk ble utredet og diskutert i en årrekke før det ble vedtatt i Stortinget sommeren 2001. Prinsippene i det nye regelverket skiller seg klart fra prinsippene i det forrige systemet. Det understrekes sterkt at begge foreldre har et likeverdig ansvar for omsorg for, og forsørgelse av barnet. Blant foreldre som lever i par, er det blitt vanligere at begge parter deltar i forsørgelsen av barna og bidrar aktivt i den

daglige omsorgen, og dette bør også gjelde for foreldre om ikke lever sammen. De nye bidragsreglene er derfor ment å oppmuntre til mye omsorg fra begge foreldre, også blant dem som aldri har bodd sammen. Det pekes ut tre mål for et godt bidragsregelverk som er tilpasset dagens samfunn (Barne- og familiedepartementet (2001) s. 16):

- Barnets behov for midler til forsørgelse skal deles mellom foreldrene etter økonomisk evne og så rett og rimelig som mulig.
- Regelverket skal oppmuntre til fortsatt omsorg fra begge foreldre.
- Det skal legges til rette for private avtaler om bidraget.

Etter de nye reglene skal fastsettelsen av bidraget ta utgangspunkt i hva det faktisk koster å forsørge et barn, en underholdskostnad. Denne er basert på husholdningsbudsjettet som er utarbeidet av Statens Institutt for Forbruksforskning. Kostnadene er beregnet til faste satser per barn (såkalte kostnadssjabloner) og omfatter forbruksutgifter, boutgifter og utgifter til barnetilsyn, men med fratrukket av barnetrygd. Underholdskostnaden varierer med barnets alder. Underholdskostnaden fordeles så forholdsmessig etter foreldrenes inntekter. Mens man tidligere bare tok hensyn til den bidragspliktiges inntekt, ser man nå altså også på inntekten til bidragsmottakeren. Som inntekt regnes personinntekt og netto kapitalinntekt på over kr 10 000 per år. Offentlige familiebaserte ytelser som utvidet barnetrygd, ekstra småbarnstillegg, kontantstøtte og fordelene ved skattekasse 2-fradraget legges til bidragsmottakerens inntekt. Videre skal man ta hensyn til hvor mye samvær den bidragspliktige har med barnet. Også dette er nytt i forhold til tidligere. Der den bidragspliktige har samvær, gis det fradrag som er ment å dekke løpende utgifter under samværet. Bidraget skal videre prøves mot den bidragspliktiges betalingsevne for å sikre at han/hun har tilstrekkelig til egne boutgifter og eget livsopphold, samt til underhold av eventuelle egne barn i nåværende husholdning.

Med dette håper man altså å legge til rette for en jevnere fordeling av omsorg og forsørgelse av felles barn også blant foreldre som ikke bor sammen. Selv om foreldreskapet utøves på tvers av husholdninger, er målet aktiv deltakelse i barnas oppvekst fra begge parter.

1.4. Den videre gangen i rapporten

Resten av rapporten er lagt opp som følger: Kapittel 2 forteller hvordan *Undersøkelsen om Samvær og bidrag 2002* og *Undersøkelsen om samvær og bidrag 2004* ble gjennomført. Kapittel 3 redegjør nærmere for analyseopplegget i rapporten. I kapittel 4 ser vi på sammenstillingen av nettoutvalgene i de fire foreldregruppene i 2002 og 2004. Kapittel 5 sammenligner fordelingen av foreldreansvar i 2002 og 2004, og kapittel 6 beskriver fordelingen av barnets bosted. Kapittel 7

diskuterer utbredelsen av samværsavtaler mellom foreldrene, og kapitlene 8-11 drøfter endringer i mengden samvær mellom samværsforeldre og barn. I kapittel 12 diskuteres hvorvidt det har vært endringer foreldrenes vurderinger av hvordan samværsordningen fungerer for ulike parter, og kapittel 13 dreier seg om mulige endringer i graden av konflikter mellom foreldrene. Kapittel 14 sammenligner graden av samsvar og avvik mellom svar fra foreldre til samme barn i de to undersøkelsene, og kapittel 15 oppsummerer noen hovedfunn i rapporten.

2. Om undersøkelsene

2.1. Undersøkelsen om samvær og bidrag 2002

2.1.1. Utvalg

Bruttoutvalget til undersøkelsen var på 4000 personer. Trekkgrunnlaget var alle barn under 18 år per 31.12.2002 som var bosatt i Norge, som bodde sammen med bare én av sine foreldre, og der begge foreldre var bosatt i Norge. Det ble trukket ut 2000 barn. På grunnlag av dette ble det laget to delutvalg. Det ene bestod av 2000 foreldre som til daglig bodde sammen med egne barn under 18 år, men ikke sammen med barnets andre forelder. Det andre bestod av foreldre med barn under 18, men som verken bodde fast sammen med barnet/barna eller den andre forelder. Hver person i det første utvalget hadde barn sammen med en person i det andre utvalget. Dermed hadde man altså et bruttoutvalg med 2000 par av bidragsmottakere og bidragspliktige, i denne rapporten kalt henholdsvis enslige foreldre og samværsforeldre. En del bidragspar har flere barn sammen. En del foreldre inngår dessuten i flere bidragsrelasjoner, dvs. at de betaler bidrag til mer enn én tidligere partner, eller mottar bidrag fra flere tidligere partnere. I slike tilfelle ble deltakerne bedt om å kontakte Statistisk sentralbyrå for å få vite hvilken bidragsrelasjon de skulle svare for i undersøkelsen.

2.1.2. Datainnsamling

Data ble samlet inn gjennom postale spørreskjema og telefonintervjuer. Alle de uttrukne personene fikk først tilsendt et spørreskjema i posten. De som ikke besvarte dette, samt de som fylte det ut svært ufullstendig, ble senere kontaktet per telefon. Det postale spørreskjemaet bestod av 64 spørsmål for enslige foreldre og 65 spørsmål for samværsforeldre. Spørsmålene var i all hovedsak de samme for begge parter. Samværsforeldrene besvarte spørsmål om sin egen kontakt med barn de ikke bodde fast sammen med, mens de enslige foreldrene gav opplysninger om samværsforelderens kontakt med barnet/barna. Datainnsamlingen foregikk i november og desember 2002, og med en del oppfølging i begynnelsen av 2003. Under telefonoppfølgingen la man vekt på å få intervjuer med personer i par der den andre parten allerede hadde svart. Ønsket var å få flest mulig hele bidragspar i nettoutvalget.

I spørreskjemaet/intervjuet ble deltakerne blant annet spurt om samværsforelderens kontakt med barnet/barna i løpet av de siste 30 dager. For foreldre som besvarte skjemaet tidlig i innsamlingsperioden, var referansemånedens altså oktober. De som svarte senere, hadde en senere referanseperiode. De som ble intervjuet på telefon etter årsskiftet, ble bedt om å svare for november måned slik at det ikke skulle bli for langt tilbake i tid å huske. For enkelte bidragspar kan det altså være slik at samværsforelder og den enslige forelder har ulike referanseperioder når de gir opplysninger om mengden samvær mellom barn og samværsforelder siste 30 dager.

2.1.3. Svarprosent

94 av de uttrukne personene viste seg å være utenfor målgruppen, døde eller flyttet til utlandet. Disse ble fjernet som avganger. Det relativt høye antallet avganger har sammenheng med at utvalget bestod av bidragspar. Dersom den ene forelder i et bidragspar falt utenfor målgruppen, gjaldt dette automatisk også den andre. I det første spørsmålet i skjemaet skulle deltakerne krysse av hvis de ikke hadde barn som ikke bodde sammen med begge foreldrene, dvs. at de mente seg å falle utenfor målgruppen til undersøkelsen. Vi vet ikke om de som krysset av her var reelle avganger eller personer som ikke ønsket å delta. De ble uansett definert som avgang. Etter at avgangene var fjernet, bestod bruttoutvalget av 3906 personer. I alt fikk man svar fra 2306 personer, eller 59 prosent av bruttoutvalget.¹ 747 av disse var hele bidragspar, dvs. par der både den enslige forelder og samværsforelder besvarte spørreskjemaet/intervjuet. Svarprosenten var høyere blant enslige foreldre enn blant samværsforeldre, noe som er vanlig i denne type undersøkelser (Jensen og Clausen 1997). De enslige foreldrene hadde en svarandel på 65 prosent, mens svarandelen blant samværsforeldrene var 54 prosent.

¹ Dette er tre personer mindre enn det som er angitt i dokumentasjons- og tabellrapporten fra undersøkelsen (se Sætre 2004a). Under analysene viste det seg at tre personer feilaktig var blitt inkludert i nettoutvalget til undersøkelsen. Disse hadde imidlertid ikke besvart noen av spørsmålene i skjemaet og hadde dermed verdien "missing" på samtlige variabler på analysefila. Disse tre er nå fjernet fra analysefila og inngår ikke i analysene i denne rapporten.

Nettoutvalget til undersøkelsen består av 1260 enslige foreldre (1121 mødre og 139 fedre) og 1046 samværsforeldre (941 fedre og 105 mødre).

På enkelte områder var det også et forholdsvis høyt partielt frafall i undersøkelsen, dvs. at deltakerne unnlot å svare på enkelte av spørsmålene. Det partielle frafallet var klart høyere i de postale skjemaene enn i telefonintervjuene. Trolig bunner dette dels i at noen syntes skjemaet var for komplisert enkelte steder, dels i at det var visse spørsmål man ikke ønsket å svare på, og dels i at noen spørsmål var litt vanskelige å besvare nøyaktig, f.eks. spørsmål om antall netter man var sammen med barn i ferieperioder som lå langt tilbake i tid.

2.1.4. Vekter

Det er utarbeidet vekter for å justere for ulik trekk-sannsynlighet blant foreldrene og for skjevheter ved frafallet. Ettersom utvalget av foreldre ble trukket via et utvalg av barn, hadde foreldre med flere barn større sannsynlighet for å bli trukket ut til undersøkelsen enn foreldre med bare ett barn. Utvalgsvekten justerer for dette ved at foreldre med flere barn vektet ned og foreldre med ett barn vektet opp. Det viste seg også at nettoutvalget var skjevt med hensyn til noen sentrale kjennemerker. Som nevnt, var det betydelig høyere svarandel blant enslige foreldre enn blant samværsforeldre. Svarprosenten varierte også med hensyn til utdanningsnivå, kjønn, alder og enkelte andre kjennemerker. Etter en del testing valgte man å lage en frafallsvekt som korrigerer for ulike grupper av foreldre (enslige foreldre/samværsforeldre) og grupper med ulikt utdanningsnivå. Skjevhetene med hensyn til kjønn ble langt på vei rettet opp ved at det ble vektet for foreldretype. På grunnlag av utvalgs- og frafallsvektene ble det konstruert to personvekter og en parvekt. Beregningen av vektene til undersøkelsen er nærmere beskrevet i Vedø (2004) og i Sætre (2004a).

Analysene i denne rapporten er basert på det vektete materialet. I tabellene som gjelder for par av foreldre, er parvekten benyttet. I fordelinger som gjelder for alle foreldre under ett, er det benyttet en personvekt, mens en annen personvekt er benyttet i fordelinger som viser svarmønstre for bare enslige foreldre eller for bare samværsforeldre. Antall observasjoner er gitt ut fra det uvektede materialet.

2.1.5. Innhold

Spørreskjemaet ble designet ut fra målsettingen om at det skal danne grunnlag for en evaluering av de nye bidragsreglene som ble innført 1. oktober 2003. Formålet er altså ikke å gi en generell beskrivelse av levekår og livssituasjon blant enslige foreldre og samværsforeldre, men å få kunnskap om forhold som kan tenkes å bli påvirket av de nye bidragsreglene. Dette gjelder i første rekke kontakt mellom foreldre og barn

som ikke bor sammen, barnebidraget og foreldrenes økonomiske situasjon generelt.

Mer konkret dekker spørreskjemaet følgende områder:

- Enslige foreldres og samværsforeldres samlivsstatus ved eldste barns fødsel, samlivsstatus ved brudd og samlivsstatus nå.
- Fordeling av foreldreansvaret.
- Fordeling av den daglige omsorgen.
- Avtaler om samværsordning.
- Mengden kontakt mellom samværsforeldre og barn.
- Vurdering av hvordan samværsordningen fungerer.
- Hvorvidt forholdet mellom foreldrene er konfliktfylt.
- Reiseavstand mellom foreldrene.
- Barnas reisemåte ved besøk, fordeling av reiseutgifter.
- Tilsynsordninger for barn og fordeling av utgifter til barnetilsyn.
- Størrelsen på barnebidraget og foreldrenes vurdering av dette.
- Foreldrenes yrkesaktivitet, ev. annen hovedsaklig virksomhet.
- Nåværende husholdning (størrelse og sammensetning).
- Boligstørrelse.

I tillegg ble opplysninger om utdanningsnivå, innvandningsbakgrunn, antall bidragsrelasjoner og deltakernes og andre husholdningsmedlemmers inntekt koblet til fra Statistisk sentralbyrås registre. Ettersom inntektsstatistikken for 2002 ikke ble frigitt før på forsomeren 2004, kunne inntektsopplysninger først kobles til da. Opplysninger om inntekt var altså ikke tilgjengelige under arbeidet med de første rapportene fra *Undersøkelsen om samvær og bidrag 2002*.

Nærmere omtale av opplegg og gjennomføring av undersøkelsen finnes i Sætre (2004a).

2.2. Undersøkelsen om samvær og bidrag 2004

2.2.1. Utvalg

Bruttoutvalget til undersøkelsen var på 3800 personer. Trekkgrunnlaget var alle barn under 18 år per 31.12.2004 som var bosatt i Norge, som bodde sammen med bare én av foreldrene sine, og der begge foreldre var bosatt i Norge. Det ble trukket ut 1900 barn, og ut fra dette ble det laget to delutvalg. Det ene bestod av 1900 foreldre som til daglig bor sammen med barn under 18 år, men ikke sammen med barnets andre forelder. Det andre bestod av 1900 personer med barn under 18 år, men som verken bodde fast sammen med barnet eller den andre forelder. Hver person i det første utvalget hadde barn sammen med en person i det andre utvalget. Dermed hadde man et bruttoutvalg av 1900 par av bidragsmottakere og bidragspliktige, i denne rapporten kalt henholdsvis enslige foreldre og samværsforeldre. En del bidragspar

har flere barn sammen, men i denne undersøkelsen stilte man spørsmål om fordelingen av ansvar og omsorg for det yngste av disse barna. En del foreldre inngår også i flere bidragsrelasjoner, slik at de betaler bidrag til, eller mottar bidrag fra, mer enn én tidligere partner. Med den datainnsamlingsmetoden som er benyttet her, hadde man mulighet til å sikre at begge parter svarte for den samme bidragsrelasjonen.

2.2.2. Datainnsamling

Data ble samlet inn gjennom telefonintervju og med postal oppfølging. Telefonintervjuing ble valgt fordi man ønsket å oppnå en høyere svarprosent enn i den første undersøkelsen, og fordi dette ville gi bedre mulighet for å forklare vanskelige begreper og å lede deltakerne gjennom hoppstrukturen i skjemaet. Hele utvalget ble først lagt ut for intervjuing over telefon. Intervjuene ble foretatt av intervjuere fra Statistisk sentralbyrås sentrale intervjukorps samt av Statistisk sentralbyrås lokale intervjuere som er stasjonert rundt i landet. Telefonintervjuingen foregikk i tiden 1. november til 20. desember 2004. Intervjueropløringen fant sted 1. november, før intervjustart samme dag. Man oppnådde intervju med 2615 personer. Den gjennomsnittlige intervjutiden var 15 minutter. Intervjuene ble gjennomført ved hjelp av PC. Det var laget et elektronisk skjema for hvert av de to delutvalgene. Dermed hadde man god kontroll på hoppstrukturen i spørreskjemaet slik at den enkelte deltaker fikk de spørsmålene det var meningen han/hun skulle ha.

Det ble foretatt en oppfølging via postale spørreskjema i januar 2005. Man utarbeidet da en postal versjon av skjemaet som lå så nær opp til den elektroniske versjonen som mulig. Det postale skjemaet ble sendt til de personene i bruttoutvalget som man ikke hadde oppnådd kontakt med over telefon, samt til personer som under telefonintervjuet uttrykte ønske om å besvare undersøkelsen postalt i stedet. Det ble sendt ut skjema til 494 personer. Man fikk inn 77 utfylte skjema. Den postale oppfølgingen foregikk i tiden 24. januar til 14. februar 2005. Besvarelsene i de postale skjemaene ble registrert i det samme elektroniske spørreskjemaet som telefonintervjuene.

2.2.3. Svarprosent

I alt 218 av de uttrukne personene viste seg å falle utenfor målgruppen, være døde, flyttet til utlandet eller bo på institusjon. Disse ble fjernet som avganger. Som for 2002-undersøkelsen har det relativt høye antallet avganger sammenheng med at utvalget bestod av bidragspar. Dersom den ene forelderen i et par falt utenfor målgruppen, gjaldt dette også automatisk den andre. Innledningsvis i skjemaet ble deltakerne spurt om det stemte at det barnet man var trukket ut på grunnlag av, bodde mesteparten av tiden hos den som var registrert som bidragsmottaker (enslige foreldre). Det ble presisert at man også skulle svare ja her dersom barnet bodde halvparten av tiden hos hver av

foreldrene. Likevel vil det nok være enkelte foreldre som har svart nei her hvis barnet bodde om lag halvparten av tiden hos hver av dem. I slike tilfelle vil begge foreldre bli regnet som å falle utenfor målgruppen og dermed gå til avgang. Det er trolig også noen tilfelle der en av foreldrene ikke vil vedkjenne seg barnet. Også i slike tilfelle er begge foreldre satt til avgang i undersøkelsen.

Etter at avgangene var fjernet, bestod utvalget av 3582 personer. I alt fikk man svar fra 2692 personer, eller 75 prosent av bruttoutvalget. 1020 av disse utgjorde hele bidragspar, dvs. par der både den enslige forelderen og samværsforelderen besvarte intervjuet/spørreskjemaet. Svarprosenten i denne undersøkelsen var altså betydelig høyere enn i 2002-undersøkelsen, noe som bl.a. må sees i sammenheng med skifte av datainnsamlingsmetode. Den var også betydelig høyere enn hva man har oppnådd i andre norske undersøkelser blant foreldre som lever atskilt. Eksempelvis fikk man en svarandel på 64 prosent i *Undersøkelsen om samværsrett 1996* (Jensen og Clausen 1997) og en svarandel på 56 prosent i undersøkelsen *Samværsfedrenes situasjon: økonomiske og normative problemstillinger* (Skevik og Hyggen 2002). De to vanligste enkeltårsakene til frafall i *Undersøkelsen om samvær og bidrag 2004* var at man ikke fikk tak i de uttrukne personene og at folk var uvillige til å delta. Henholdsvis 47 og 38 prosent av frafallet skyldtes slike forhold.

Som i tidligere undersøkelser på området var svarprosenten i 2004-undersøkelsen noe høyere blant enslige foreldre enn blant samværsforeldre. De enslige foreldrene hadde en svarandel på 79 prosent, mens svarandelen blant samværsforeldrene var 71 prosent.

Nettoutvalget til undersøkelsen består av 1414 enslige foreldre (1240 mødre² og 174 fedre) og 1278 samværsforeldre (1123 fedre og 155 mødre).

På enkelte områder var det også et visst partielt frafall i undersøkelsen, dvs. at deltakerne ikke ville svare på enkelte av spørsmålene. Dette problemet hadde imidlertid mindre omfang her enn i 2002-undersøkelsen, noe som bl.a. har sammenheng med skifte av datainnsamlingsmetode.

² I analysene i foreliggende rapport inngår 1244 enslige mødre, altså fire flere enn hva som ble inkludert i den endelige analysefila fra undersøkelsen. Dette skyldes at vi mottok en analysefil fra Intervjuseksjonen lenge før de hadde anledning til å slutføre det endelige dokumentasjonsarbeidet fra undersøkelsen. Den datafila vi fikk overlevert i mars 2005, da analysearbeidet skulle begynne, omfattet altså 1244 enslige mødre. Under arbeidet med dokumentasjonsrapporten fra undersøkelsen ble det klart at fire av disse mødre skulle defineres som avganger ettersom deres tidligere partnere hadde krysset av for at de ikke tilhørte målgruppen for undersøkelsen. Dette har imidlertid ingen konsekvenser for resultatene av analysene.

2.2.4. Vekter

Undersøkelsen i 2004 er vektet på samme måte som 2002-undersøkelsen, altså både gjennom en utvalgs- og en frafallsvekt som til sammen utgjør en personvekt (se kapittel 2.1.4). Analysene i rapporten er basert på det vektete materialet, mens antall observasjoner rapporteres ut fra det uvektede materialet.

2.2.5. Innhold

Ettersom et viktig mål med *Undersøkelsen om samvær og bidrag 2004* var å se om det hadde funnet sted endringer siden 2002 i fordelingen av ansvar og omsorg for felles barn blant foreldre som ikke lever sammen, stilte man i all hovedsak de samme spørsmålene som i 2002-undersøkelsen (se avsnitt 2.1.5.). Enkelte spørsmål ble imidlertid utelatt enten fordi de viste seg å fungere dårlig i 2002, eller fordi de ikke var direkte relevante i vurderingen av mulige endringer som følge av bidragsreformen. I enkelte tilfelle valgte man også å endre ordlyden i spørsmålene noe for bedre å kunne fange opp det man var interessert i. Dette gjaldt for spørsmål som viste seg å være stilt litt upresist i 2002. Når målet er å studere endringer over tid, vil det alltid være en avveining hvorvidt man skal endre på spørsmål eller beholde en tekst som ikke er helt optimal. Enhver forandring i spørsmålsteksten gjør at det blir vanskeligere å sammenligne på tvers av undersøkelser. Likevel vil man ofte prioritere å få best mulig informasjon i en ny undersøkelse framfor å kunne si noe sikkert om endringer. I tillegg til å gjenta spørsmålene fra 2002 valgte man å inkludere noen tilbakegående spørsmål i 2004-undersøkelsen. Forskjeller i innhold mellom de to undersøkelsene blir nærmere omtalt i avsnitt 2.3.3., og også i forbindelse med analysene av de enkelte spørsmålsområdene senere i rapporten.

Som i 2002-undersøkelsen ble det i 2004 koblet til opplysninger om blant annet utdanningsnivå, innvandringsbakgrunn og antall bidragsrelasjoner fra Statistisk sentralbyrås registre. Opplysninger om intervjupersonenes og husholdningsmedlemmenes inntekt vil bli koblet til når inntektsstatistikken for 2004 blir frigitt, trolig på forsommeren 2006. Opplysninger om inntekt har altså ikke vært tilgjengelig for 2004-undersøkelsen under arbeidet med denne rapporten. Inntekt er derfor ikke inkludert som bakgrunnsvariabel i analysene her.

Opplegg og gjennomføring av *Undersøkelsen om samvær og bidrag 2004* er nærmere omtalt i dokumentasjonsrapporten fra undersøkelsen (Skaare og Fodnesbergene 2005).

2.3. Nærmere om forskjeller mellom de to undersøkelsene

Under planleggingen av *Undersøkelsen om samvær og bidrag 2004* la man altså vekt på at denne skulle være mest mulig sammenlignbar med undersøkelsen fra

2002. Undersøkelsene inneholder i all hovedsak de samme spørsmålene, utvalgene er trukket på samme måte, og man bruker det samme systemet for vekting. Det er likevel enkelte forskjeller mellom undersøkelsene, og dette må vi ta hensyn til når vi sammenligner resultatene. Forskjellene er dels en konsekvens av at man valgte å benytte telefonintervjuer i 2004, mens datainnsamlingen i 2002 i hovedsak foregikk postalt, og dels av at man valgte å endre litt på noen spørsmål som ikke fungerte tilfredsstillende i 2002. Under planlegging av 2004-undersøkelsen hadde man dessuten bedre tid og anledning til å teste ut ulike spørsmål og spørsmålssekvenser enn hva man hadde i 2002. Dette medførte at enkelte spørsmål ble endret noe selv om det gikk på bekostning av sammenlignbarheten. I det følgende peker vi på noen forskjeller mellom de to undersøkelsene.

2.3.1. Postalundersøkelser versus telefonintervjuing

Postal datainnsamling og telefonintervjuing gir ulike rammer for deltakerne i en undersøkelse. En postal undersøkelse stiller på mange måter større krav til deltakerens motivasjon både når det gjelder å delta og å fylle ut skjemaet nøyaktig. Erfaringsmessig vet man at en del foreldre som ikke bor fast sammen med barna sine, er lite villige til å delta i undersøkelser som dreier seg om samvær barna. En postal henvendelse gir mindre mulighet til å forsøke å overtale dem som i utgangspunktet er litt motvillige, enn hva som er tilfellet ved en telefonhenvendelse. Dermed blir svarprosenten gjerne noe lavere i postale undersøkelser enn i telefonundersøkelser.

Telefonintervjuer kan også gi bedre mulighet enn postale skjema til å forklare vanskelige ord og begreper. Selv om man i postale skjema kan legge inn forklaringer i teksten, har man lite kontroll på hvorvidt deltakerne faktisk leser dette. I personlige intervjuer kan intervjueren lese forklaringene høyt slik at alle deltakere får samme informasjon. Undersøkelsen om samvær og bidrag inneholdt enkelte begreper som trolig misforstås av en del. Eksempelvis spurte man hvem som har foreldreansvar for barnet. I den postale undersøkelsen hadde man en tekstboks der det ble utførlig forklart hva som menes med foreldreansvar. Likevel ser det ut til at mange misforstod dette begrepet. Eksempelvis oppgav en stor andel av dem som hadde vært gift før samlivsbruddet, at mor hadde foreldreansvaret. Dette er neppe tilfellet ettersom gifte foreldre automatisk har felles foreldreansvar etter en separasjon eller skilsmisse med mindre de sender beskjed om noe annet til folkeregisteret. Dermed ser det ut til at mange enten ikke hadde lest, eller ikke forstått, den forklarende tekstboksen i skjemaet. I 2004 hadde intervjuerne instruks om å lese en forklaring høyt for deltakerne, noe som trolig har påvirket svarene.

Telefonintervjuer gir også bedre mulighet for å lede deltakerne gjennom skjemaet slik at de får de riktige spørsmålene og hopper over spørsmål som ikke er aktuelle for dem. I postale skjema risikerer man at noen overser instruksjoner om hvilke spørsmål de skal besvare og dermed hopper over spørsmål de skulle svare på, eller besvarer spørsmål som ikke gjelder for dem. Dette øker risikoen for partielt frafall, - altså manglende opplysninger enkeltspørsmål. Spørreskjemaet i 2002 hadde enkelte steder en ganske komplisert hoppstruktur, noe som trolig gav forholdsvis høyt frafall på enkelte spørsmål.

I postale undersøkelser er det også større fare for at deltakerne hopper over vanskelig eller følsomme spørsmål enn hva som er tilfellet i telefonintervjuer. Også dette øker risikoen for partielt frafall. Eksempelvis ble deltakerne bedt om å angi hvorvidt samværsforelderen hadde vært sammen med barna i ulike ferieperioder ett år tilbake i tid, samt hvor mange netter man eventuelt hadde vært sammen. I 2002 var det forholdsvis mange som unnlot å besvare spørsmålet om antall netter, noe som trolig har sammenheng med at det var vanskelig å huske såpass langt tilbake i tid. I et personlig intervju har man større mulighet til å hjelpe deltakerne til å forsøke å huske tilbake. Man har også bedre kontroll over hvorvidt manglende svar skyldes at respondene ikke husker de aktuelle opplysningene, eller at de rett og slett har oversett spørsmålet eller ikke ønsker å besvare det.

Videre representerer postal- og telefonundersøkelser forskjellige situasjoner ved at deltakerne gjerne har bedre mulighet til å vurdere de ulike svaralternativene i en postal- enn i en telefonundersøkelse. Med et trykt skjema foran seg kan man ta seg god tid til å lese alternativene og velge det som passer. Selv om man ved telefonintervju selvsagt kan be om å få svarkategoriene gjentatt, stiller slike intervjuer gjerne større krav til deltakernes hukommelse, særlig der det er mange kategorier å velge mellom. Også dette kan tenkes å påvirke hva man svarer. I postale undersøkelser er det dessuten slik at deltakerne får presentert svaralternativene på samtlige spørsmål (bortsett fra enkelte åpne spørsmål der man må formulere svaret selv). I telefonintervjuer velger man av og til ikke å lese svaralternativene høyt. I *Undersøkelsen om bidrag og samvær 2004* la man vekt på at svaralternativene skulle leses høyt av intervjuerne på de fleste spørsmål slik at man i størst mulig grad fikk den samme konteksten som i 2002. For noen få spørsmål valgte man likevel å la være å lese opp svarkategoriene i 2004, noe som kan ha gitt en viss forskyvning i svarfordelingen.

Videre skiller de to innsamlingsmetodene seg fra hverandre ved at svarene i telefonintervjuer kan bli påvirket av at intervjueren får vite hva man svarer. Dermed kan enkelte gi mer sosialt akseptable svar enn hva de ville ha gjort i et postalt skjema. Eksempelvis

kan det være en større tendens til å underrapportere konflikter med barnets andre foreldre i telefon- enn i postalundersøkelser. Likeledes kan man lett fristes til å oppgi noe mer samvær med barn man ikke bor sammen med i telefonundersøkelser enn i postale skjema, og kanskje også gi en mer positiv vurdering av hvordan samværsordningen fungerer for ulike parter.

Utover slike generelle betraktninger har vi ikke noe grunnlag for å vurdere hvorvidt svarene i de undersøkelserne vi ser på her er påvirket av intervju-situasjonen. Selv om den første i hovedsak ble gjennomført postalt, og den andre over telefon, ble det i begge undersøkelser benyttet flere innsamlingsmetoder. Som nevnt tidligere, hadde man i den første en del oppfølging over telefon, og i den andre noe oppfølging postalt. Men ettersom det ikke var tilfeldig hvem som ble intervjuet over telefon og hvem som fylte ut et postalt skjema, kan vi ikke studere effekter av innsamlingsmetode ved å sammenligne svar fra de to metodene i samme undersøkelse.

2.3.2. Yngste barn versus flere barn

I *Undersøkelsen om samvær og bidrag 2002* kartla man samværsforeldres ansvar og omsorg for inntil tre barn i den aktuelle bidragsrelasjonen. Dette viste seg å gi et ganske komplisert skjema og kan nok ha bidratt til det forholdsvis høye frafallet på enkelte spørsmål i 2002. I 2004 valgte man å spørre om fordeling av ansvar og omsorg kun for ett barn, nemlig det yngste. Dermed fikk man et kortere og mer oversiktlig intervju/spørreskjema. De fleste analysene av 2002-undersøkelsen så langt, gjelder kun for det yngste barnet. Dette er også tilfellet for analysene i denne rapporten.

2.3.3. Bedre tid til testing, erfaringer fra 2002-undersøkelsen

Ettersom man hadde bedre tid til å teste ut spørsmål og spørsmålssekvenser i 2004 enn i 2002, fikk man bedre anledning til å rette opp feil og unøyaktigheter, samt å utarbeide instruksjoner til intervjuere der hvor det kunne oppstå uklarheter om bestemte spørsmål. Dessuten kunne man trekke på erfaringer fra 2002 og endre ting som ikke fungerte helt godt. Man valgte blant å gjøre følgende endringer:

Mer konkret angivelse av referansemåned

I 2002 spurte man om samværsforeldres kontakt med barnet/barna i løpet av de siste 30 dager. For foreldre som besvarte skjemaet tidlig i innsamlingsperioden gjaldt dette oktober måned. For dem som fylte ut skjemaet i desember, falt de siste 30 dagene i november. De som ble intervjuet etter årsskiftet, ble eksplisitt bedt om å svare for november slik at det ikke skulle bli for langt tilbake i tid å huske. I 2004 valgte man å spørre om samvær i oktober måned, i stedet for de siste 30 dager. Dermed sikret man at alle svarte for samme periode. Det er neppe grunn til å anta at denne endringen har påvirket folks svar i vesentlig grad.

Ettersom skolens høstferie ofte faller i oktober, kan det være noe flere som svarte for en måned med ferie-samvær i 2004 enn i 2002. Dette skulle i tilfelle tilsi at vi får noe mer månedlig samvær mellom samværsforeldre og barn i 2004 enn i 2002.

Mer nøyaktig seleksjon av hvem som skal ha enkelte spørsmål

I 2002 ble spørsmålene om samvær med barn i ferier et helt år tilbake i tid stilt til alle som oppgav at samværsforelderene hadde vært sammen med barnet i løpet av det siste året. Under testingen av 2004-skjemaet fant man ut at det var uheldig å stille disse spørsmålene til dem som nylig hadde skilt lag, eller der barnet var under ett år gammelt. Spørsmålene om samvær i ferier foregående år ble derfor stilt bare til dem som hadde minst ett år siden samlivsbrudd, eller der yngste barn var minst ett år. I denne rapporten er de samme seleksjoner benyttet for 2002-undersøkelsen.

Endret spørsmål om samværsavtale

Det kan være ulike oppfatninger av hva som menes med en samværsavtale. I 2002 spurte man hvorvidt foreldrene hadde "...en offentlig fastsatt/avtalt ordning som regulerer samværet mellom samværsforelderene og barnet/barna". Dette gav en lavere andel positive svar enn det man har sett i andre undersøkelser på feltet der spørsmålene har vært stilt litt annerledes. I 2004 valgte man å spørre mer eksplisitt om ulike typer avtaler, nemlig skriftlige avtaler, muntlige avtaler og en offentlig fastsatt ordning. Dette gir en betydelig høyere andel med minst én type avtale. På dette området er altså ikke 2002- og 2004-undersøkelsene sammenlignbare. Dette omtales nærmere i kapittel 7.

Noen spørsmål utgikk i 2004

Enkelte spørsmål fra 2002 ble droppet i 2004, enten fordi oppdragsgiver vurderte dem som lite relevante for å se på endring som følge av bidragsreformen, eller fordi de viste seg å fungere dårlig. Eksempelvis utgikk spørsmålene om hva slags samværsavtale man hadde, om grunner til at samværsforelderene ikke hadde vært sammen med barnet siste 30 dager, om hvorfor samværsordningen ikke fungerte helt bra for ulike parter, og om samværsforelderene hadde hatt kontakt med barnet per brev eller SMS/e-post siste måned.

Nye spørsmål i 2004

I 2004 tok man med noen få retrospektive spørsmål for å fange opp om det hadde vært endringer i samværsavtaler, faktisk samvær og bidragets størrelse i løpet av de siste to åra, samt hva disse forskjellene eventuelt skyldtes. Resultatene fra de tilbakegående spørsmålene om endringer i samværsavtale diskuteres i kapittel 7.8., og resultatene fra spørsmålet om endringer i mengden samvær presenteres i kapittel 11.

3. Analyseopplegg

3.1. Hvilke endringer kan vi forvente fra 2002 til 2004?

Formålet med foreliggende rapport er altså å undersøke om det var endringer fra 2002 til 2004 i fordelingen av omsorgen og ansvaret for felles barn mellom foreldre som ikke bor sammen, samt i foreldrenes vurderinger av hvordan samværsordningen fungerer og av konfliktnivået mellom dem selv og den tidligere partneren. Det er ikke uten videre lett å vite hvilke endringer det er rimelig å vente. På den ene siden kan vi vente at samværsforeldre spilte en noe mer aktiv rolle overfor barna i 2004 enn i 2002. Ettersom de nye reglene for beregning av barnebidrag innebærer at mye samvær gir lavere bidrag, kan det antas at en del samværsforeldre har forsøkt å få mer samvær enn tidligere. Det sterke fokuset de siste åra på samværsforeldres, og særlig samværsfedres, rett til samvær med barna, og også på fedres kompetanse som omsorgspersoner, kan peke i samme retning. Det er imidlertid også forhold som kan tale for små endringer i samværet fra 2002 til 2004. Ut fra et ønske om et høyest mulig barnebidrag kan enkelte enslige foreldre ønske å begrense samværsforelderens samvær med barnet.

Det kan også tenkes at debatten i forbindelse med bidragsreformen har gitt mange foreldre et mer bevisst forhold til hvor mye samværsforelder faktisk er sammen med barnet og hvordan de egentlig fordeler ansvaret seg i mellom. Mange vil trolig også ha fått et mer avklart forhold til dette i forbindelse med en justering av barnebidraget i tråd med det nye regelverket. Muligens kan dette ha bidratt til en mer nøyaktig rapportering av fordeling av ansvar og omsorg i 2004 enn i 2002, men det er vanskelig å si om dette skulle innebære mer eller mindre rapportert samvær i 2004 enn i 2002.

Til tross for at de nye bidragsreglene oppmuntrer samværsforeldre til å ha mer samvær med barna, er to år forholdsvis kort tid når det gjelder å studere endringer på dette området. Mange foreldre har trolig en etablert livssituasjon som gjør at de ikke uten videre kan forandre samværsordningen selv om de skulle ønske det. Noen bor langt fra hverandre og andre har

arbeids- eller studieordninger som legger føringer på hvor mye samvær de kan ha. Nye familiedannelser kan også være en begrensende faktor. Følgelig kan vi neppe vente særlig store endringer i samværsmonsteret fra 2002 til 2004, i hvert fall ikke for foreldre som skilte lag før de nye bidragsreglene ble innført. Trolig vil bidragsreformen ha større betydning for samværsordningen for foreldre som skiller lag etter at de nye reglene ble innført, enn for dem som har bodd hver for seg noen år.

Også når det gjelder grad av konflikter mellom foreldrene, og måten de vurderer samværsordningen på, er det vanskelig å vite hvilke endringer det er rimelig å forvente. En mulighet er at de nye reglene har bidratt til en endring av samværsavtalene som er mer i tråd med begge parters ønsker slik at begge parter rapporterer større grad av tilfredshet enn tidligere, og også mindre konflikter mellom foreldrene. Men det kan også tenkes at de nye reglene har aktualisert gamle konflikter eller bidratt til å skape nye. Eksempelvis kan samværsforeldres krav om mer samvær med barna være konfliktskapende i enkelte tilfelle. Det samme kan enslige foreldres ønske om å begrense den andre partens samvær med barna. Her kan det også være ulike utviklingstrekk blant ulike grupper av foreldre, avhengig av hvordan de berøres av bidragsreglene. Eksempelvis vil noen ha fått forbedret sin økonomiske situasjon som følge av bidragsreformen, mens andre kommer dårligere ut enn før. Utfallet her kan påvirke måten man vurderer konfliktnivået på, og også hvordan man synes samværsordningen fungerer.

3.2. Hvordan sammenligne resultater fra de to undersøkelsene?

Som første skritt i sammenligningen av resultatene fra de to undersøkelsene vises svarfordelingen på de samme spørsmålene i 2002 og 2004. Dette gjøres for alle foreldre i undersøkelsen, og for enslige mødre, samværsfedre, enslige fedre og samværs mødre hver for seg. På en del spørsmål var det noe høyere frafall i 2002 enn i 2004. Dermed får vi en større andel med uoppgitte svar i 2002. Derfor viser vi også svarfordelinger der uoppgitte svar og vet-ikke svar holdes utenfor.

Vi vet fra tidligere undersøkelser at enkelte samværsforeldre er mer involvert i barnas dagligliv enn andre. Eksempelvis har samværsforeldre med små barn mer samvær enn dem med større barn, de med kort reisetid har mer samvær enn dem med lengre reisetid, og de som har bodd sammen med barnets forelder har mer samvær enn dem som ikke har bodd sammen med den andre forelderen. Svarfordelingen for alle samværsforeldre er derfor følsom for hvordan nettoutvalget er sammensatt med hensyn til faktorer som har betydning for mengden samvær. Er det f.eks. relativt flere samværsforeldre som bor nær barna sine i nettoutvalget i 2004 enn i 2002, vil dette bidra til en endring i svarfordelingen for alle samværsforeldre i retning av mer månedlig samvær. Det samme gjelder dersom det er en større andel med små barn i 2004, eller en større andel som tidligere har bodd sammen med barnets andre forelder. Ettersom svarprosenten var betydelig høyere i 2004 enn i 2002 (jf. kapittel 2), kan det ikke utelukkes at nettoutvalgene har ulik sammensetning på en del sentrale kjennemerker. For å sjekke hvorvidt dette er tilfellet, gir vi i kapittel 4 en oversikt over fordelingen av en del sentrale kjennemerker ved foreldre og barn i de to undersøkelsene.

Dersom forskjellen i svarprosent mellom grupper av foreldre er ulik i de to undersøkelsene, vil nettoutvalgene kunne ha noe ulik sammensetning med hensyn til foreldretype. Som nevnt i kapittel 2, var det i begge undersøkelsene en høyere svarprosent blant enslige foreldre enn blant samværsforeldre. Dette er korrigert gjennom frafallsvektene. Vektene justerer imidlertid ikke for eventuelle skjevheter med hensyn til hvem av foreldrene barna er registrert bosatt hos. Vi vet at samværs mødre jevnt over er klart mer involvert i barnas dagligliv enn samværsfedre. Dersom det er relativt flere eller færre samværs mødre i nettoutvalget til 2004- enn til 2002-undersøkelsen, vil dette ha konsekvenser for svarfordelingen for alle foreldre sett under ett når det gjelder ulike mål for samværsforeldrenes samvær med barna. I neste kapittel gir vi derfor også en oversikt over fordelingen av nettoutvalgene i de to undersøkelsene med hensyn til foreldretype.

På enkelte områder tyder de grupperte fordelingene på at det var en endring i samværsforeldrenes samvær med barna fra 2002 til 2004, og også i foreldrenes vurdering av hvordan samværet fungerte. For å sjekke om endringen bærer i ulik sammensetning av nettoutvalgene i de to undersøkelsene, eller gjenspeiler en reell endring, har vi foretatt multivariate analyser med kontroll for en rekke kjennemerker. Datafilene fra de to undersøkelsene er da koblet sammen, og vi undersøker om årstall (undersøkelsesår) har signifikant effekt etter at det er kontrollert for barnas alder, tid siden brudd, reisetid mellom foreldrenes bosted og en rekke andre faktorer som kan ha betydning for mengden samvær mellom samværsforeldre og barn, og for hvordan samværsordningen og forholdet mellom

foreldrene vurderes. I noen tilfelle forsvinner da den bivariate sammenhengen mellom årstall og samværs-mønster. I andre tilfelle har undersøkelsesår en klar effekt også ved kontroll for bakgrunnskjenetegnet.

Enkelte spørsmål ble stilt såpass forskjellig i de to undersøkelsene at vi ikke kan trekke slutninger om endringer i den ene eller den andre retning selv om prosentfordelingene for de to årene skiller seg klart fra hverandre. Dette gjelder f.eks. spørsmålet om samværsavtaler. Her viser vi fordelingen for de to årene, men trekker ingen konklusjon med hensyn til hvorvidt det har funnet sted en endring eller ikke.

I tillegg til å sammenligne resultater fra undersøkelsene, diskuterer vi eventuelle endringer i foreldres samvær med barna med utgangspunkt i de retrospektive spørsmålene om hvorvidt samværsavtalen og -ordningen var blitt endret de to siste åra. De som hadde opplevd endringer, ble bedt om å angi grunnen til dette. Svarene her kan antyde noe om hvorvidt bidragsreformen har hatt betydning for måten foreldre utformer avtaler og samværsordninger for barna på.

I siste del av rapporten analyseres parutvalgene i de to undersøkelsene. Vi ser da på graden av samsvar og avvik mellom svarene fra foreldrene til det samme barnet. Analyser av 2002-undersøkelsen har tidligere vist at det på en del områder er ganske store forskjeller mellom partenes svar. Ved å gjøre de samme analysene for begge undersøkelsene kan vi se om det har vært endringer i graden av samsvar mellom foreldrenes svar. Mange foreldre har måttet justere bidragets størrelse etter at de nye bidragsreglene trådte i kraft. En rimelig antakelse kan være at dette har gitt begge parter en større bevissthet om hvordan de fordeler omsorgen for barna, noe som kan innebære mindre sprik mellom partenes svar i 2004 enn i 2002.

4. Kjennetegn ved foreldregruppene i de to undersøkelsene

I dette kapitlet viser vi hvordan de ulike gruppene av foreldre fordeler seg med hensyn til en del utvalgte kjennemerker i 2002- og 2004-undersøkelsen. Som nevnt tidligere, er det ikke koblet inntektsopplysninger til 2004-materialet ennå. Vi kan derfor ikke vise inntektsforskjeller mellom foreldregruppene. Hensikten med en slik sammenligning er i første rekke å avdekke om det er vesentlige forskjeller i sammensetningen av nettoutvalgene i de to undersøkelsene, og hvilke forskjeller som eventuelt finnes. I tillegg gir tabellene viktig bakgrunnskunnskap for analysene i det følgende, samt god oversikt over forskjeller og likheter mellom de ulike foreldregruppene. Vi ser på følgende grupper av foreldre:

- Alle foreldre under ett (altså både enslige mødre, samværsfedre, enslige fedre og samværs mødre).
- Enslige mødre
- Samværsfedre
- Enslige fedre
- Samværs mødre

For enkelte av kjennemerkene er det en del uoppgitte verdier eller "vet ikke"-svar. Vi har valgt å inkludere disse observasjonene i tabellene her slik at alle fordelinger summerer til 100 prosent og er basert på det samme antallet observasjoner for hver gruppe av foreldre. I enkelte tilfelle summerer prosentene for et kjennemerke til 99 eller 101, noe som skyldes avrundning. "0" brukes når under 0,5 prosent av observasjonene har den angjeldende verdien, og "-" brukes når det ikke er noen som har den angjeldende verdien. Som det er redegjort for tidligere, er prosenttallene basert på det vektete materialet, mens antallet observasjoner rapporteres fra det uvektede materialet.

For enkelte kjennemerker var det klart høyere andel "Uoppgitt"/"Vet ikke"-svar i 2002 enn i 2004. Derfor er det også laget en tabell over fordelingen for disse kjennemerkene når "Uoppgitt" og "Vet ikke" holdes utenfor.

4.1. Kjennetegn ved foreldre og barn

Foreldrenes alder

Øverst i tabell 4.1. er de ulike foreldregruppene gruppert etter alder per 31. desember i henholdsvis

2002 og 2004. De to første kolonnene viser fordelingen for samtlige foreldre. Her ser vi at alderssammensetningen var omtrent den samme i de to undersøkelsene. Det samme gjelder for enslige mødre (tredje og fjerde kolonne) og for samværsfedre (femte og sjette kolonne). For enslige fedre kan det imidlertid se ut til at det var noe flere godt voksne foreldre (45 år +) i 2004 enn i 2002, 38 mot 29 prosent, men forskjellen er ikke statistisk signifikant. Ettersom det er få enslige fedre i utvalget, skal det store prosentforskjeller til for å gi statistisk signifikante forskjeller. Likevel kan ulik sammensetning av nettoutvalgene i de to årene ha betydning for det bildet vi får av foreldrenes fordeling av ansvar for og samvær med barna. For enslige mødre er det omtrent lik alderssammensetning i utvalgene i de to undersøkelsene.

Ser vi alle foreldre under ett, var det store flertallet av foreldre i alderen 30-44 år både i 2002 og 2004. Kun 11 prosent var under 30 år, og vel 20 prosent var 45 år eller mer. Videre ser vi at de enslige mødrene var noe yngre enn samværsfedrene. Det ser dessuten ut til at samværs mødrene var noe eldre enn de enslige mødrene, med relativt færre under 35 år og relativt flere i alderen 35-44 år. Det lave antallet samværs mødre i utvalget (henholdsvis 105 og 155 stykker i 2002 og 2004) innebærer imidlertid at det er stor usikkerhet ved prosenttallene i denne gruppen. Også tidligere undersøkelser tyder imidlertid på at samværs mødre på mange måter skiller seg fra enslige mødre, blant annet ved at de jevnt over er noe eldre (Jensen og Clausen 1997). I 2002 var det ingen klare aldersforskjeller mellom samværsfedre og enslige fedre. I 2004 kan det se ut til at de enslige fedrene var noe eldre enn samværsfedrene. 38 prosent av de enslige fedre var minst 45 år, mot bare 28 prosent av samværsfedrene, og denne forskjellen er statistisk signifikant.

Foreldrenes utdanningsnivå

Opplysningene om foreldrenes høyest fullførte utdanning er hentet fra Statistisk sentralbyrås utdanningsregister. Vi skiller her mellom fire kategorier, nemlig ungdomsskolenivå, videregående skole, universitets- /høgskoleutdanning t.o.m. fire år, samt universitets- /høgskoleutdanning utover fire år.

Tabell 4.1. Enslige foreldre og samværsforeldre etter ulike kjennemerker. Tall for alle, for enslige mødre, samværsfedre, enslige fedre og samværs mødre. 2002 og 2004. Prosent

	Alle		Enslige mødre		Samværsfedre		Enslige fedre		Samværs mødre	
	2002	2004	2002	2004	2002	2004	2002	2004	2002	2004
Prosent	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Intervjupersonens alder										
18-29 år	11	11	15	14	8	9	4	2	9	7
30-34 år	19	18	24	23	15	14	11	11	15	14
35-39 år	25	25	26	26	24	24	28	24	34	34
40-44 år	23	23	22	21	24	25	28	24	29	32
45 år +	21	23	13	16	28	28	29	38	13	13
Utdanningsnivå										
Ungdomsskole	14	11	12	10	16	13	11	13	14	11
Videregående skole	67	66	66	65	70	68	71	64	59	64
Universitet/høgskole 1-4 år	15	17	19	22	11	13	14	16	20	19
Universitet/høgskole 5 år +	3	4	3	3	3	5	4	5	7	4
Uoppgitt	1	1	1	0	1	1	0	3	-	2
Vanlig ukentlig arbeidstid										
-30 timer	13	15	23	25	3	6	6	3	16	16
31-40 timer	43	52	38	46	46	56	52	61	48	56
41 timer +	20	14	10	5	31	24	20	21	10	5
Ikke yrkesaktiv	19	19	23	24	15	13	15	14	21	23
Uoppgitt	6	1	7	0	5	1	7	1	5	-
Hovedsaklig virksomhet										
Yrkesaktiv	76	76	69	70	83	83	84	83	71	76
Student/skoleelev	6	5	10	9	3	1	0	4	6	5
Arbeidsufør/pensjonist	6	6	5	6	6	5	8	9	7	9
Hjemmearbeidende	3	4	7	7	0	1	1	-	-	5
Arbeidsledig	5	6	5	6	6	6	5	2	8	4
Annet	3	3	4	3	3	3	0	2	7	2
Uoppgitt	1	0	0	0	1	1	1	-	-	-
Landsdel for bosted										
Akershus og Oslo	21	22	20	22	21	21	22	25	20	26
Østlandet ellers	27	28	27	28	26	29	34	27	32	22
Agder og Rogaland	13	13	14	13	12	13	15	13	17	17
Vestlandet	16	15	16	15	18	15	14	11	9	13
Trøndelag	10	10	10	10	10	10	7	11	13	13
Nord-Norge	13	13	14	12	13	13	7	12	9	9
Antall observasjoner	2306	2696	1121	1244	941	1123	139	174	105	155

Ser vi alle foreldre under ett, kan det se ut til å ha vært en viss forskyvning i retning av noe færre med utdanning på ungdomsskolenivå i 2004 enn i 2002 (11 mot 14 prosent). Forskjellen er statistisk signifikant. Det samme mønsteret finner vi for enslige mødre og samværsfedre, men endringene er ikke store. I begge de små foreldregruppene (enslige fedre og samværs mødre) er det litt forskjellige prosentfordelinger for utdanningsnivå i de to årene, men det lave antallet observasjoner innebærer at forskjellene ikke er statistisk signifikante. Likevel er det viktig å ta hensyn til disse forskjellene når vi senere sammenligner fordelingen av ansvar og omsorg for barna i 2002 og 2004 for disse gruppene. For enslige fedre og samværs mødre var andelen med uoppgitt utdanningsnivå noe høyere i 2004 enn i 2002. I tabell 4.3. vises også fordelingen for utdanningsnivå i de to årene når observasjoner med uoppgitte verdier holdes utenfor. For enslige fedre og samværs mødre endres prosentfordelingene da noe i forhold til det som vises i tabell 4.1.

Både i 2002 og 2004 hadde det store flertallet av foreldrene sin høyest fullførte utdanning fra videregående skole. Ser vi alle foreldre under ett, gjaldt dette henholdsvis 67 og 66 prosent. Denne kategorien omfatter også dem som har påbygning til videregående skole som ikke faller inn under universitets-/høgskole-

systemet. Om lag 15 prosent av foreldrene hadde inntil fire års utdanning fra universitet- /høgskole, mens ganske få (henholdsvis 3 og 4 prosent i 2002 og 2004) hadde lengre universitetsutdanning. Det er ikke markerte forskjeller mellom foreldregruppene her.

Yrkesaktivitet og hovedsaklig virksomhet

I undersøkelsen ble foreldrenes yrkestilknytning kartlagt ved å spørre om man utførte inntektsgivende arbeid og hvor mange timer per uke dette eventuelt dreide seg om, samt ved å spørre om hovedsaklig virksomhet. Disse målene gir noe ulike bilder. I tråd med praksis i Statistisk sentralbyrås arbeidskraft- og levekårsundersøkelser ble foreldrene spurt om de utførte inntektsgivende arbeid av minst en times varighet "i forrige uke". De som svarte nei, ble spurt om de hadde inntektsgivende arbeid som de var midlertidig borte fra i denne uka. De som svarte bekreftende på ett av disse spørsmålene, ble regnet som yrkesaktive og fikk spørsmål om vanlig ukentlig arbeidstid (gjelder både hovedyrke og eventuelle biyrker, samt eventuelt overtids- og ekstraarbeid). Fordelingen for *Vanlig ukentlig arbeidstid* i tabell 4.1. er basert på disse spørsmålene. De som er kategorisert som "ikke yrkesaktive" her, er altså de som verken utførte inntektsgivende arbeid av minst en times varighet i uka før undersøkelsen, eller hadde slikt arbeid som de var borte fra.

Ser vi alle foreldre under ett, var det både i 2002 og 2004 19 prosent som ikke var yrkesaktive og om lag 15 prosent som hadde en vanlig ukentlig arbeidstid på opp til 30 timer per uke. Imidlertid var det en forskyvning mot av at relativt flere hadde en arbeidstid på 31-40 timer per uke i 2004 enn i 2002, mens relativt færre arbeidet minst 41 timer per uke. Dette gjelder for samtlige foreldregrupper. Det er imidlertid grunn til å anta at dette er en metodeeffekt og ikke reflekterer reelle endringer (Skaare og Fodnesbergene 2005). I 2002 fikk deltakerne timeinndelingen for arbeidstid presentert i det postale skjemaet og kunne velge hvilken kategori de ville plassere seg i. I 2004 ble spørsmålet stilt åpent over telefon, uten at kategoriene ble lest høyt, og intervjueren merket av for den aktuelle kategorien. Dette representerer to ulike intervjusituasjoner. Mange som jobber omtrent 40 timer per uke vil nok runde av til 40 timer når spørsmålet stilles åpent. Dermed havner de i kategorien 31-40 timer per uke. Får man svarkategoriene presentert og ser at det går et skille mellom 40 og 41 timer per uke, vil de som arbeider litt over 40 timer, plassere seg i den øverste kategorien. Variablene *Ukentlig arbeidstid* vil ikke bli brukt i de multivariate analysene senere i rapporten. I stedet benyttes opplysningene om hovedsaklig virksomhet.

Som vi kunne vente, og i tråd med tidligere studier på feltet, er det klare forskjeller mellom enslige mødre og samværsfedre når det gjelder arbeidstid. Både i 2002 og 2004 hadde enslige mødre oftere enn samværsfedre en arbeidstid på inntil 30 timer per uke og var oftere ikke yrkesaktive. Det store flertallet av samværsfedre var yrkesaktive og hadde en arbeidstid på minst 31 timer per uke. En forholdsvis høy andel, om lag 15 prosent, var imidlertid ikke yrkesaktive. Det kan se ut til at samværs mødrene skiller seg fra enslige mødre ved at de jevnt over bruker mer tid i yrkeslivet, men igjen må vi ta forbehold på grunn av det lave antallet samværs mødre i undersøkelsene. Vi ser ellers at enslige fedre skiller seg fra enslige mødre ved at langt flere er yrkesaktive på heltid, noe som er i tråd med resultater fra andre analyser (Kjeldstad og Rønsen 2002).

Ettersom det var forholdsvis mange observasjoner med uoppgitte verdier på variabelen *Vanlig ukentlig arbeidstid* i 2002, viser vi også fordelingene slik de ser ut når uoppgitte verdier holdes utenfor (tabell 4.3). For 2002-undersøkelsen får vi da noe andre fordelinger enn det som vises i tabell 4.1., men også i tabell 4.3. er det klare forskjeller mellom fordelingene i de to undersøkelsene.

Når det gjelder foreldrenes hovedsaklige virksomhet, er det små forskjeller mellom de to undersøkelsene. Både i 2002 og 2004 definerte 76 prosent seg selv som yrkesaktive, om lag 5 prosent som studenter/elever, 6 prosent som arbeidsuføre eller pensjonister, 3-4 prosent som hjemmearbeidende, og om lag 5 prosent som

arbeidsledige. Heller ikke når vi ser på de ulike foreldregruppene hver for seg, er det klare forskjeller mellom de to årene. I likhet med grupperingen for vanlig ukentlig arbeidstid, viser grupperingen for hovedsaklig virksomhet klare forskjeller mellom enslige mødre og samværsfedre ved at færre enslige mødre definerte seg som yrkesaktive. Derimot er det flere enslige mødre enn samværsfedre som er studenter og flere er hjemmearbeidende. Andelen arbeidsuføre og arbeidsledige var omtrent den samme i de to gruppene. Inndelingen etter hovedsaklig virksomhet viser beskjedene forskjeller mellom enslige mødre og samværs mødre, og også mellom enslige fedre og samværsfedre.

Landsdel

Opplysninger om landsdel for bosted er hentet fra Statistisk sentralbyrås registre. Heller ikke på dette området er det markerte forskjeller mellom de to undersøkelsene i fordelingene for alle foreldre sett under ett, eller for enslige mødre og samværsfedre. For enslige fedre og samværs mødre kan det se ut til at relativt færre var bosatt på Østlandsområdet utenom Oslo og Akershus i 2004 enn i 2002, men forskjellene er ikke statistisk signifikante.

Både i 2002 og 2004 bodde om lag halvparten av foreldrene på østlandsområdet, 13 prosent i Agder og Rogaland, om lag 25 prosent på Vestlandet, 10 prosent i Trøndelag, og 13 prosent i Nord-Norge.

Tidligere og nåværende samlivsstatus

Tabell 4.2. viser hvordan foreldregruppene i de to undersøkelsene fordelte seg med hensyn til samlivsstatus ved barnets fødsel, samlivsstatus da foreldrene flyttet fra hverandre og samlivsstatus på undersøkelsestidspunktet. Alt dette er basert på foreldrenes svar i spørreskjemaet/intervjuet.

I 2002 registrerte man foreldrenes samlivsstatus ved fødselen til det eldste barnet i den angjeldende bidragsrelasjonen. I 2004 spurte man om samlivsstatus ved yngste barns fødsel. Disse to målene er ikke helt sammenlignbare ettersom noen av foreldrene med flere barn kan ha endret samlivsstatus mellom eldste og yngste barns fødsel. Ser vi alle foreldre under ett, var imidlertid fordelingene ganske like for de to årene. Knappt 40 prosent var gifte ved barnets fødsel, 43-44 prosent var samboende, og 17-18 prosent bodde ikke sammen med barnets andre forelder. Også når vi ser på de ulike foreldregruppene hver for seg, er det liten forskjell mellom de to årene.

Det kan kanskje virke litt forvirrende at fordelingene for enslige mødre og samværsfedre ikke er identiske. Utvalget består jo av par av foreldre til samme barn, noe som skulle tilsi like fordelinger for de to gruppene med hensyn til samlivsstatus ved barnets fødsel. Her er det imidlertid viktig å huske på at svarprosenten var høyere blant enslige mødre enn blant samværsfedre,

noe som også kommer fram i tabellene 4.1. og 4.2. ved at antall observasjoner er høyere blant enslige mødre enn blant samværsfedre. Som tidligere nevnt, var det også slik at foreldre til samme barn i en del tilfelle besvarte samme spørsmål forskjellig, men dette er nok mindre utslagsgivende for samlivsstatus enn på en del andre områder.

Som vi kunne vente, ser vi at enslige fedre og samværs mødre oftere var gift og sjeldnere bodde atskilt fra barnets andre forelder ved barnets fødsel, enn hva som var tilfellet for enslige mødre og samværsfedre. Dette bekrefter funn fra tidligere studier om at foreldre som velger å la barna bli boende hos far etter samlivsbrudd, på mange måter skiller seg fra dem som lar barna bo hos mor.

Også når vi ser på foreldrenes samlivsstatus rett før samlivsbruddet, finner vi omtrent de samme for-

delingene for de to undersøkelsene. Det var noe flere som svarte at de var samboere i 2004 enn i 2002, men dette kan skyldes noe ulike spørsmål. I 2002 glemte man å spørre dem som bodde atskilt ved barnets fødsel om de giftet seg eller flyttet sammen på et senere tidspunkt. I 2004 inkluderte man et slikt spørsmål om endring i samlivsstatus. Dette har trolig resultert i en noe høyere andel samboere ved samlivsbruddet enn hva man hadde i 2002. Også for dette kjennemerket ser vi klare forskjeller mellom enslige mødre og samværsfedre på den ene side, og enslige fedre og samværs mødre på den annen, i andelen som var gift da samlivet opphørte. Eksempelvis var bare 41 prosent av de enslige mødrene i 2004-undersøkelsen gift med barnets far før bruddet, mens dette gjaldt hele 69 prosent av samværs mødrene.

Tabell 4.2. Enslige foreldre og samværsforeldre etter ulike kjennemerker. Tall for alle, for enslige mødre, samværsfedre, enslige fedre og samværs mødre. 2002 og 2004. Prosent

	Alle		Enslige mødre		Samværsfedre		Enslige fedre		Samværs mødre	
	2002	2004	2002	2004	2002	2004	2002	2004	2002	2004
Prosent	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Samlivsstatus ved barnets fødsel										
Gift med barnets andre forelder	39	38	35	36	40	38	58	55	61	61
Samboer med barnets andre forelder	43	44	42	43	44	46	37	40	29	31
Bodde ikke sammen med barnets andre forelder	17	18	22	22	15	16	3	6	10	8
Uoppgitt	1	-	1	-	1	-	2	-	0	-
Samlivsstatus ved samlivsbrudd										
Gift med barnets andre forelder	45	43	42	41	46	42	65	69	70	69
Samboer med barnets andre forelder	36	41	35	40	37	44	31	30	20	26
Har aldri bodd sammen	17	16	22	19	15	15	3	4	10	5
Uoppgitt	1	-	1	-	2	-	1	-	0	-
Samlivsstatus nå										
Gift med ny partner	18	19	18	18	19	20	15	11	4	17
Samboer med ny partner	24	22	23	21	25	23	27	21	32	19
Enslig	56	59	58	61	54	57	57	68	63	64
Uoppgitt	1	-	1	-	1	-	1	-	1	-
Tid siden samlivsbrudd										
Under 2 år	14	13	14	13	14	14	21	17	23	18
2-4 år	24	23	24	23	25	23	27	34	28	32
5-7 år	22	22	22	22	22	21	18	24	24	25
8-10 år	17	18	18	18	16	19	17	12	10	13
11 år +	20	22	21	24	20	22	14	13	13	11
Uoppgitt	3	1	2	0	4	1	3	-	3	1
Barnets alder										
0-4 år	15	14	15	14	16	15	9	6	7	4
5-9 år	32	29	34	31	32	29	27	22	21	28
10-14 år	35	37	35	37	35	38	40	42	46	37
15-17 år	17	20	15	18	17	18	24	30	25	31
Uoppgitt	0	-	1	-	-	-	-	-	0	-
Antall barn i relasjonen										
Ett barn	68	66	68	65	67	65	74	50	73	48
To barn	26	28	26	29	27	30	21	42	21	42
Tre barn +	6	6	6	6	6	6	5	8	5	11
Antall bidragsrelasjoner IO har										
En relasjon	95	93	94	93	95	93	96	92	91	90
To relasjoner	5	6	6	6	5	7	4	7	8	10
Tre relasjoner +	0	0	0	0	0	1	-	1	1	1
Reisetid til samværsforelder										
Gangavstand	19	22	18	21	21	21	25	37	37	33
Reisetid på ½ time eller mindre	42	42	42	41	42	42	41	36	34	42
Mer enn ½ time, under 2 ½ time	18	19	16	19	19	19	17	15	19	13
2 ½ time eller mer	13	16	13	17	14	16	12	11	9	11
Uoppgitt	7	1	10	2	4	1	5	1	1	-
Antall observasjoner	2306	2696	1121	1244	941	1123	139	174	105	155

Ser vi alle foreldre under ett, var fordelingen med hensyn til samlivsstatus på intervjuetidspunktet omtrent lik i de to undersøkelsene. Godt og vel halvparten var fremdeles enslige, 18-19 prosent var gift med en ny partner, og 22-24 prosent var samboer med en ny partner. Også når vi ser på enslige mødre og samværsfedre, er fordelingen av nåværende samlivsstatus ganske lik i de to undersøkelsene. For de små foreldregruppene, enslige fedre og samværs mødre, kan det imidlertid se ut til at det er visse forskjeller mellom undersøkelsene. For enslige fedre ser det ut til at relativt flere var enslige i 2004 enn i 2002, mens færre var gift eller samboende. Forskjellene er imidlertid ikke statistisk signifikante. For samværs mødre ser vi at relativt flere var gift med en ny partner i 2004 enn i 2002, mens færre var samboende. Forskjellen i andelen gifte er her statistisk signifikant.

Tid siden samlivsbrudd

De som hadde vært gift eller samboende med barnets andre forelder ble bedt om å angi når partene flyttet fra hverandre. Ut fra dette har vi laget en variabel for tid siden samlivsbrudd. For dem som aldri har bodd sammen med barnets andre forelder, har vi benyttet opplysningene om barnets alder.

Når vi ser alle foreldre under ett, er det små forskjeller mellom 2002- og 2004-undersøkelsen i tid siden samlivsbrudd. 13-14 prosent oppgav at bruddet skjedde for mindre enn to år siden, 23-24 prosent at det skjedde for 2-4 år siden, 22 prosent at det skjedde for 5-7 år siden, 17-18 prosent at det skjedde for 8-10 år siden, og om lag 20 prosent at det skjedde for minst 11 år siden. Også når vi ser på de ulike foreldregruppene hver for seg, er det små forskjeller mellom de to undersøkelsene i disse fordelingene.

Ettersom det var forholdsvis mange med uoppgitte svar for tid siden samlivsbruddet i 2002-undersøkelsen, 3 prosent for alle foreldre, vises også fordelingen for de to årene når observasjoner med uoppgitt holdes utenfor (tabell 4.3.). Også denne framstillingen viser beskjedne forskjeller i tid siden samlivsbrudd mellom 2002- og 2004-undersøkelsen.

Det er betydelig kortere tid siden samlivsbruddet blant enslige fedre og samværmødre enn blant enslige mødre og samværsfedre. I 2004 oppgav omtrent halvparten av de enslige fedrene og samværs mødre at bruddet skjedde for mindre enn fem år siden. Blant enslige mødre og samværsfedre var andelen under 40 prosent.

Barnets alder

I 2002 ble opplysninger om yngste barns alder innhentet gjennom spørreskjema/intervju. I 2004 ble opplysningene i all hovedsak hentet fra Statistisk sentralbyrås registre. Både når vi ser alle foreldre under ett, og de ulike foreldregruppene separat, var fordelingen med hensyn til yngste barns alder ganske lik i de to undersøkelsene. For enslige fedre var det noe flere med barn

15-17 år i 2004 enn i 2002, men forskjellen er ikke statistisk signifikant. Også for samværs mødre var det en noe annen prosentfordeling av yngste barns alder i 2004 enn i 2002, men heller ikke disse forskjellene er signifikante. Likevel er det viktig å ta hensyn til dem når vi sammenligner samværsforeldrenes involvering i barna i 2002 og 2004. Ettersom samværsforeldre ofte er mer sammen med små enn med store barn, vil ulike fordeling med hensyn til barnas alder kunne ha konsekvenser for det bildet vi får av mengden samvær mellom samværsforeldre og barn. Selv om fordelingen av yngste barns alder var forholdsvis lik i 2002 og 2004 når vi ser alle foreldre under ett, og også for enslige mødre og samværsfedre, er det også her små forskjvinger som kan ha betydning for det bildet vi får av forskjeller mellom de to åra i samværsforeldrenes samvær med barna.

Både i 2002 og 2004 var det en klar tendens til at enslige fedre og samværs mødre på den ene siden hadde noe eldre barn enn enslige mødre og samværsfedre på den annen. I tråd med tidligere undersøkelser ser vi altså at de som velger å la barnet bli boende hos far etter et brudd, jevnt over har noe eldre barn enn dem som velger å la barnet bo hos mor. Eksempelvis hadde 45 prosent av de enslige mødre i 2004 barn under 10 år, mens andelen blant samværs mødre var 32 prosent. Andelen med barn 15-17 år var henholdsvis 18 og 31 prosent i de to gruppene.

Antall barn og antall bidragsrelasjoner

I 2002 ble opplysninger om hvor mange barn foreldrene hadde i den aktuelle bidragsrelasjonen hentet inn gjennom spørreskjemaet/intervjuet. I 2004 ble opplysningene hentet fra Statistisk sentralbyrås register. Ser vi alle foreldre under ett, var det liten forskjell mellom antall barn i de to undersøkelsene. Det samme gjelder for enslige mødre og samværsfedre hver for seg. Omtrent to tredeler av foreldrene hadde ett barn i den aktuelle relasjonen, 26-30 prosent hadde to barn og 6 prosent hadde minst tre barn. For enslige fedre og samværs mødre var det en klar forskjving mot at færre hadde ett barn, mens flere hadde to barn i 2004 enn i 2002. Dermed ser det ut til at disse små foreldregruppene i 2004 skiller seg noe fra de tilsvarende gruppene i 2002. Noe av forskjellen kan imidlertid bunne i den ulike registrering av antall barn i de to undersøkelsene. Enkelte kan ha misforstått spørsmålet om antallet barn i det postale skjemaet, eller, hvis man hadde flere bidragsrelasjoner, svart for feil relasjon.

Opplysningene om antall bidragsrelasjoner er hentet fra Statistisk sentralbyrås register. På dette området er det små forskjeller i fordelingene for de to årene, noe som gjelder for samtlige foreldregrupper. Ser vi alle foreldre under ett, hadde om lag 95 prosent av foreldrene kun én bidragsrelasjon, - dvs. at de hadde barn med kun én mann eller kvinne som de ikke bodde sammen med. Om lag 5 prosent hadde to bidragsrelasjoner, mens noen ytterst få hadde tre eller flere relasjoner.

Tabell 4.3. Enslige foreldre og samværsforeldre etter ulike kjennemerker, med uoppgitt/vet ikke utenfor. Tall for alle, for enslige mødre, samværsfedre, enslige fedre og samværs mødre. 2002 og 2004. Prosent

	Alle		Enslige mødre		Samværsfedre		Enslige fedre		Samværs mødre	
	2002	2004	2002	2004	2002	2004	2002	2004	2002	2004
Prosent	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Utdanningsnivå										
Ungdomsskole	14	11	13	10	16	13	11	13	14	12
Videregående skole	68	67	66	65	70	69	71	66	59	65
Universitet/høgskole 1-4 år	15	17	19	22	11	13	14	16	20	19
Universitet/høgskole 5 år +	3	4	3	3	3	5	4	5	7	4
Antall observasjoner	2289	2664	1113	1235	933	1106	138	170	105	153
Vanlig ukentlig arbeidstid										
-30 timer	14	15	25	25	4	6	6	3	17	16
31-40 timer	45	52	41	46	48	56	56	61	51	56
41 timer +	21	14	10	5	33	24	22	21	11	5
Ikke yrkesaktiv	20	19	24	24	15	13	16	14	22	23
Antall observasjoner	2162	2680	1039	1239	894	1113	129	173	100	155
Tid siden samlivsbrudd										
Under 2 år	15	14	14	13	14	14	21	17	23	18
2-4 år	25	23	24	23	26	23	28	34	29	32
5-7 år	22	22	22	22	22	21	18	24	25	26
8-10 år	18	18	18	18	17	20	17	12	10	13
Mer enn 10 år	21	22	22	24	20	22	15	13	13	11
Antall observasjoner	2236	2678	1094	1240	906	1111	135	174	101	153
Reisetid til samværsforelder										
Gangavstand	21	22	20	22	22	22	26	37	37	33
Reisetid på ½ time eller mindre	45	42	47	42	43	43	44	36	35	42
Mer enn ½ time, under 2 ½ time	20	19	18	19	20	20	18	15	19	13
2 ½ time eller mer	14	17	15	17	14	16	12	11	9	11
Antall observasjoner	2169	2662	1023	1220	910	1114	132	173	104	155

Reisetid til samværsforelder

Opplysninger om reisetid mellom foreldrenes bosteder ble innhentet gjennom spørreskjemaet/intervjuet. Når vi ser alle foreldre under ett, var det enkelte mindre forskjeller i fordelingene mellom de to undersøkelsene. Eksempelvis var det noe flere med gangavstand i 2004 enn i 2002, men det var også noe flere med minst 2 ½ times reisetid. Den høye andelen som ikke besvarte spørsmålet i 2002, 7 prosent, gjør det imidlertid vanskelig å sammenligne disse fordelingene. I tabell 4.3. vises fordelingene slik de ser ut når uoppgitt-verdiene holdes utenfor. Også her ser vi en viss forskjell mellom undersøkelsene, blant annet ved at noe flere hadde lang reisetid i 2004 enn i 2002. Forskjellene er ikke store, men kan ha betydning for det bildet vi får av samværsforeldrenes samvær med barna. Flere respondenter med lang reisetid vil trekke i retning av mindre samvær mellom samværsforeldre og barn i 2004 enn i 2002, mens flere med gangavstand vil trekke i motsatt retning. Også når vi ser på de ulike foreldregruppene hver for seg, er det visse forskyvninger i fordelingen av reisetid mellom undersøkelsene, særlig for enslige fedre og samværs mødre. Eksempelvis oppgav 26 prosent av de enslige fedrene i 2002 at det var gangavstand til barnets mor, mens andelen i 2004 var 37 prosent (tabell 4.3.). Dette må vi ta hensyn til når vi vurderer f.eks. forskjellen mellom 2002 og 2004 i antall samværsdager per måned mellom samværs mødre og barn.

Ser vi alle foreldre under ett, oppgav det store flertallet at det var forholdsvis kort reisetid mellom samværsforeldre og barn. I 2004 oppgav 22 prosent at det var gangavstand mellom foreldrenes boliger og 42 prosent

at det var maksimum en halv times reisetid. 19 prosent oppgav at det var mellom ½ og 2 ½ times reisetid, mens 16 prosent oppgav at det var minst 2 ½ times reisetid (tabell 4.2). Det kan se ut til at noe flere samværs mødre enn samværsfedre bor i gangavstand fra barna, 33 mot 21 prosent i 2004. Dette stemmer godt med at både tidligere undersøkelser og de undersøkelsene som analyseres her, viser at samværs mødre jevnt over er mer involvert i barnas dagligliv enn hva samværsfedre er.

4.2. Fordeling av de fire foreldregruppene

Vi skiller altså mellom fire foreldregrupper i undersøkelsen, - enslige mødre, samværsfedre, enslige fedre og samværs mødre. Skillet mellom enslige foreldre og samværsforeldre er basert på hvor barnet er registrert bosatt. Den av foreldrene der barnet har sin registrerte bostedsadresse regnes som enslig forelder, mens den som ikke er registrert bosatt på samme adresse som barnet, regnes som samværsforelder. Tabell 4.4. viser fordelingen av de fire foreldregruppene i nettoutvalgene til de to undersøkelsene. Selv om det i begge undersøkelsene var høyere svarandel blant de enslige foreldrene enn blant samværsforeldrene, ser vi at hver av disse foreldregruppene utgjør om lag 50 prosent i tabell 4.4. Dette skyldes at det er benyttet en frafallsvekt som korrigerer for skjevheten i frafallet på dette området (se kapittel 2). Begge undersøkelsene viser også, som vi kunne vente, at barnet langt oftere var registrert bosatt hos mor enn hos far. Her er det imidlertid en liten forskyvning, slik at nettoutvalget i 2004 har en noe større andel av enslige fedre og samværs mødre, enn undersøkelsen i 2002. Disse foreldregruppene utgjorde 10 prosent av nettoutvalget

i 2002 og 12 prosent av nettoutvalget i 2004. Endringen skyldes i hovedsak at det var relativt flere samværs mødre i 2004 enn i 2002. Vi vet at samværs mødre jevnt over har et langt mer aktivt forhold til barn de ikke bor sammen med, enn hva samværs fedre har. Ettersom det er flere samværs mødre i 2004- enn i 2002-undersøkelsen, vil deres svar veie noe tyngre i svarfordelingen for alle foreldre sett under ett i 2004 enn i 2002. Eventuelle forskjeller mellom de to undersøkelsene i svarfordelingen for alle foreldre må sees i lys av dette.

Når det var relativt flere samværs mødre i 2004 enn i 2002, bunner dette først og fremst i at svarprosenten økte mer for denne gruppen enn for de andre foreldregruppene, noe som bekreftes av frafallsanalysene av undersøkelsene. Vi får også et bilde av dette ved å se på antallet observasjoner i hver av foreldregruppene i nettoutvalgene til de to undersøkelsene. Eksempelvis var det hele 48 prosent flere samværs mødre i nettoutvalget i 2004 enn i 2002, mens økningen for samværs fedre var på 19 prosent. Når vi analyserer endringer for alle foreldre sett under ett med multivariate teknikker, må vi derfor kontrollere for foreldretype.

Tabell 4.4. Alle foreldre etter foreldregruppe. 2002 og 2004. Prosent

	2002	2004
Prosent	100	100
Enslige mødre	45	44
Samværs fedre	45	44
Sum: Barnet registrert bosatt hos mor	90	88
Enslige fedre	5	6
Samværs mødre	4	6
Sum: Barnet registret bosatt hos far	10	12
Antall observasjoner	2306	2696

5. Foreldreansvar

5.1. Hva innebærer det å ha foreldreansvar?

Det å ha foreldreansvar for barn innebærer at man har rett og plikt til å ta avgjørelser for barnet i personlige forhold, blant annet ved valg av navn, skole, utstedelse av pass og flytting til utlandet. Gifte foreldre har automatisk felles foreldreansvar for felles barn, også om de gifter seg etter at barnet er født. Etter en separasjon eller skilsmisse har foreldrene fortsatt felles foreldreansvar dersom de ikke avtaler at en av dem skal ha foreldreansvaret alene og sender melding om dette til folkeregisteret. Når foreldrene ikke er gift, har mor i utgangspunktet foreldreansvaret alene. Dette gjelder enten mor og far bor sammen eller ikke. Foreldrene kan avtale at de skal ha felles foreldreansvar eller at far skal ha foreldreansvaret alene. Avtalen må sendes til folkeregisteret for å være gyldig.

I 1998 ble det innført en prosedyre som skulle gjøre det lettere for samboende foreldre å avtale felles foreldreansvar. Inntil da kunne samboende foreldre henvende seg til myndighetene og be om å få felles foreldreansvar. Det var imidlertid forholdsvis få som faktisk gjorde dette. Fra 1. januar 1998 blir samboende foreldre bedt om å fylle ut et skjema allerede ved barnets fødsel der de bestemmer om de skal ha felles foreldreansvar eller ikke. Ifølge Jensen (2003) er det rimelig å anta at mange samboende foreldre har valgt felles foreldreansvar etter at denne ordningen ble innført, noe som gir samboende fedre en sterkere stilling ved samlivsbrudd.

5.2. Vet foreldre hva som menes med foreldreansvar?

Mye tyder på at en del foreldre som lever atskilt, ikke er helt klar over hva som ligger i begrepet "foreldreansvar". I *Undersøkelsen om samvær og bidrag 2002*, som altså ble gjennomført postalt, var det en tekstboks med grundig forklaring av hva foreldreansvar er. Bare 42 prosent av foreldrene oppgav at foreldreansvaret var felles (tabell 5.1). Selv blant dem som hadde vært gift med barnets andre forelder og altså skulle ha felles foreldreansvar dersom de ikke hadde sendt inn melding om noe annet, oppgav bare 61 prosent at foreldreansvaret var felles (tabell 5.3), mens hele 34 prosent mente at mor hadde ansvaret alene. Når vi

sammenholder svarene fra foreldrene til det samme barnet, finner vi dessuten store avvik mellom foreldrenes svar (se tabell 14.1., kapittel 14). Dette kan tyde på at mange ikke leste forklaringen i spørreskjemaet godt nok og oppfattet det slik at den av foreldrene som bodde fast sammen med barnet, var den som hadde foreldreansvaret.

I *Undersøkelsen om samvær og bidrag 2004*, som altså i hovedsak ble gjennomført ved telefonintervjuing, leste intervjuerne opp en forklaring av hva som ligger i foreldreansvar. Vi har derfor større sikkerhet for at alle fikk med seg denne forklaringen i 2004 enn i 2002. Dermed skulle de også ha en bedre forståelse av hva foreldreansvar innebærer. På dette området kan vi altså vanskelig sammenligne resultatene fra de to undersøkelsene. De ulike datainnsamlingsmetodene innebærer at ulike resultater mest sannsynlig er en metodeeffekt. Det er rimelig å anta at 2004-undersøkelsen gir et mer korrekt bilde av fordelingen av foreldreansvar enn 2002-undersøkelsen. Foruten forklaringen fra intervjuerens side, kan dette ha sammenheng med at den intense debatten i forbindelse med bidragsreformen om foreldres rettigheter og plikter i forhold til barn de ikke bor sammen med, kan ha gjort foreldre mer bevisste på hva som menes med foreldreansvar.

5.3. Om lag halvparten oppgav felles foreldreansvar i 2004

I undersøkelsene ble foreldrene spurt hvem av dem som hadde foreldreansvaret for barnet, om det var dem selv, den andre forelderen, begge to, eller andre. Tabell 5.1. viser svarfordelingen for ulike grupper av foreldre i de to årene. Tabell 5.2. viser den samme fordelingen, men her er observasjoner med uoppgitte svar holdt utenfor. Ser vi alle foreldre under ett, var det en klar økning i andelen som oppgav at foreldreansvaret var felles, fra 42 prosent i 2002 til 52 prosent i 2004. Det var en tilsvarende nedgang i andelen som mente at mor hadde foreldreansvaret alene, mens andelen som oppgav at far hadde foreldreansvaret var omtrent den samme i de to undersøkelsene. Dette endringsmønsteret finner vi både blant enslige mødre, samværsfedre og enslige fedre. Blant samværsforeldrene

finner vi imidlertid omtrent den samme svarfordelingen i begge undersøkelsene. Her oppgav de aller fleste, 77 prosent, at foreldreansvaret var felles, om lag 5 prosent at mor hadde ansvaret alene, og om lag 20 prosent at far hadde ansvaret alene. Trolig skyldes dette svarmønsteret at de fleste samværs mødre er mye sammen med barn de ikke bor fast sammen med, og dermed opplever det slik at foreldrene deler på ansvaret. Muligens har det også sammenheng med at det å la barnet bo hos far fortsatt oppfattes som såpass spesielt at de mødre som velger en slik løsning, setter seg bedre inn i jussen rundt delt foreldreskap enn hva andre foreldre gjør.

Tabell 5.1. Hvem som har foreldreansvar for barnet, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. 2002 og 2004. Prosent

	Mor	Far	Felles	Andre	Vet ikke/ uopp-gitt	Alle	Antall
Alle foreldre							
2002	54	4	42	0	0	100	2306
2004	44	3	52	0	0	100	2696
Enslige mødre							
2002	63	1	36	-	0	100	1121
2004	50	0	49	-	0	100	1244
Samværsfedre							
2002	54	1	44	0	1	100	941
2004	47	0	51	0	1	100	1123
Enslige fedre							
2002	4	41	55	-	1	100	139
2004	3	31	65	-	-	100	174
Samværs mødre							
2002	3	20	77	-	-	100	105
2004	5	18	77	-	-	100	155

Tabell 5.2. Hvem som har foreldreansvar for barnet, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. 2002 og 2004. Prosent. Uopp-gitt/vet ikke utenfor

	Mor	Far	Felles	Andre	Alle	Antall
Alle foreldre						
2002	54	4	42	0	100	2295
2004	45	3	52	0	100	2684
Enslige mødre						
2002	63	1	36	-	100	1117
2004	51	0	49	-	100	1240
Samværsfedre						
2002	54	1	44	0	100	935
2004	48	0	52	0	100	1115
Enslige fedre						
2002	4	41	55	-	100	138
2004	3	31	65	-	100	174
Samværs mødre						
2002	3	20	77	-	100	105
2004	5	18	77	-	100	155

Tabell 5.3. Hvem som har foreldreansvar for barnet, basert på opplysninger fra alle foreldre. Tall for ulike grupper, 2002 og 2004. Prosent

	Mor	Far	Felles	Andre	Alle	Antall
Samlivsstatus ved samlivsbrudd						
Gift med barnets andre forelder						
2002	34	6	61	-	100	1178
2004	21	4	75	0	100	1131
Samboer med barnets andre forelder						
2002	65	3	32	0	100	761
2004	55	3	42	0	100	996
Har aldri bodd sammen						
2002	83	2	16	-	100	328
2004	80	1	19	0	100	377
Intervjupersonens utdanningsnivå						
Ungdomsskole						
2002	62	6	33	-	100	239
2004	54	4	42	-	100	268
Videregående skole						
2002	55	4	41	0	100	1525
2004	47	3	50	0	100	1752
Universitet/høgskole 1-4 år						
2002	46	2	52	-	100	426
2004	33	2	65	-	100	516
Universitet/høgskole 5 år +						
2002	31	8	61	-	100	88
2004	26	2	72	-	100	117

Tabell 5.4. Hvem som har foreldreansvar for barnet, basert på opplysninger fra enslige mødre. Tall for ulike grupper, 2002 og 2004. Prosent

	Mor	Far	Felles	Andre	Alle	Antall
Samlivsstatus ved samlivsbrudd						
Gift med barnets andre forelder						
2002	41	1	58	-	100	525
2004	23	1	77	-	100	564
Samboer med barnets andre forelder						
2002	74	0	25	-	100	376
2004	63	-	37	-	100	462
Har aldri bodd sammen						
2002	88	-	12	-	100	203
2004	84	-	16	-	100	214
Mors utdanningsnivå						
Ungdomsskole						
2002	75	1	24	-	100	110
2004	61	-	39	-	100	113
Videregående skole						
2002	64	1	35	-	100	715
2004	55	-	45	-	100	796
Universitet/høgskole 1-4 år						
2002	55	-	45	-	100	249
2004	36	1	63	-	100	288
Universitet/høgskole 5 år +						
2002	30	-	70	-	100	35
2004	29	-	71	-	100	34

Tabell 5.5. Hvem som har foreldreansvar for barnet, basert på opplysninger fra samværsfedre. Tall for ulike grupper, 2002 og 2004. Prosent

	Mor	Far	Felles	Andre	Alle	Antall
Samlivsstatus ved samlivsbrudd						
Gift med barnets andre forelder						
2002	37	2	60	-	100	483
2004	27	1	73	0	100	518
Samboer med barnets andre forelder						
2002	64	0	35	0	100	327
2004	57	0	43	0	100	447
Har aldri bodd sammen						
2002	81	-	19	-	100	113
2004	81	-	19	-	100	150
Fars utdanningsnivå						
Ungdomsskole						
2002	60	1	38	-	100	108
2004	60	-	40	-	100	120
Videregående skole						
2002	55	1	44	0	100	652
2004	49	1	50	0	100	749
Universitet/høgskole 1-4 år						
2002	44	1	55	-	100	129
2004	35	-	65	-	100	165
Universitet/høgskole 5 år +						
2002	43	7	49	-	100	38
2004	28	-	72	-	100	65

Undersøkelsen om samvær og bidrag 2002 viste, i likhet med tidligere undersøkelser på feltet (Jensen og Clausen 1997), at andelen som oppgav felles foreldreansvar var høyest blant tidligere gifte foreldre, nest høyest blant tidligere samboende foreldre, og lavest blant dem som ikke hadde bodd sammen med barnets andre forelder. Ser vi alle foreldre under ett, var andelen som rapporterte om felles foreldreansvar i 2002 henholdsvis 61 prosent, 32 prosent og 16 prosent i disse gruppene (tabell 5.3.). Dersom det at såpass få oppgav felles foreldreansvar i 2002 skyldtes manglende forståelse av hva foreldreansvar innebærer, skulle vi forvente at det særlig er blant tidligere gifte og samboende vi fikk høyere andeler med felles foreldreansvar i 2004, da begrepet ble forklart av intervjueren. Tabell 5.3 viser at dette er tilfellet. Ser vi alle foreldre under ett, oppgav 75 prosent av de tidligere gifte i 2004 at foreldreansvaret var felles. Blant de tidligere samboende var andelen 42 prosent. Blant dem som aldri hadde bodd sammen med barnets forelder var andelen bare 19 prosent, altså omtrent den samme som i 2002. Også når vi ser på enslige mødre og samværsfedre hver for seg, finner vi en klar økning fra 2002 til 2004 i andelen som rapporterte om felles foreldreansvar blant tidligere gifte og tidligere samboende foreldre, mens andelen blant dem som aldri hadde bodd sammen med den andre forelder, var omtrent den samme i de to undersøkelsene (tabellene 5.4. og 5.5.).

I 2002-undersøkelsen var det stor forskjell mellom utdanningsgrupper i andelen som rapporterte om felles foreldreansvar. De høyt utdannede oppgav betydelig oftere felles ansvar enn dem med mindre utdanning. Ser vi alle foreldre under ett, rapporterte

33 prosent av dem med ungdomsskole som høyest fullførte utdanning om felles foreldreansvar, mot 61 prosent av dem med lang universitetsutdanning (tabell 5.3.). Dette ble antatt å ha sammenheng med at de høyt utdannede praktiserte større grad av felles foreldreskap enn dem med mindre utdanning. Som en alternativ forklaring ble det pekt på at høyt utdannede foreldre muligens har en bedre forståelse av hva som ligger i det å ha felles foreldreansvar enn dem med mindre utdanning, eller at de rett og slett er mer vant til å lese skriftlige instruksjoner og dermed i større grad fikk med seg forklaringen i spørreskjemaet av hva foreldreansvar innebærer. Tabell 5.3 viser at det også i 2004 var klare forskjeller mellom de ulike utdanningsgruppene i andelen som oppgav felles foreldreansvar, samt at andelen for samtlige grupper lå høyere enn i 2002-undersøkelsen. Ser vi alle foreldre under ett, var det 72 prosent blant dem med lang universitetsutdanning som rapporterte om felles foreldreansvar i 2004, mot bare 42 prosent blant dem med utdanning på ungdomsskolenivå. Også når vi baserer oss på svarene fra samværsfedre, finner vi en klar økning i samtlige utdanningsgrupper fra 2002 til 2004 i andelen som oppgav felles foreldreansvar (tabell 5.5). For de enslige mødrene var det en klar økning i samtlige utdanningsgrupper, bortsett fra dem med lang universitetsutdanning, der det i begge undersøkelsene var om lag 7 av 10 som oppgav at foreldreansvaret var felles (tabell 5.4). Likevel var det også i 2004 klart flere med felles foreldreansvar blant enslige mødre med lang enn med kort utdanning.

Det ser altså ut til at høyt utdannede foreldre som lever atskilt oftere enn dem med kortere utdanning deler foreldreansvaret. Dette bunner nok dels i at de høyt utdannede foreldrene oftere har vært gift med barnets andre forelder enn hva som er tilfellet for dem med mindre utdanning, og at færre aldri har bodd sammen med barnets andre forelder. Ser vi alle foreldre under ett, hadde hele 62 prosent av dem med lang universitetsutdanning vært gift med barnets andre forelder ifølge 2004-undersøkelsen, mens andelen blant dem med utdanning på ungdomsskolenivå var bare 40 prosent (disse tallene vises ikke i tabellform). Henholdsvis 10 og 19 prosent av de to utdanningsgruppene hadde aldri bodd sammen med den andre forelder. Muligens bunner forskjellen mellom utdanningsgrupper i andelen med felles foreldreansvar også i sterkere normer om kjønnsmessig likestilling og felles foreldreskap blant de høyt utdannede enn blant dem med kort utdanning.

5.4. Er det blitt flere med felles foreldreansvar?

Ettersom det ble brukt forskjellige metoder for data-innsamling i 2002 og 2004, kan vi altså ikke trekke noen sikker slutning om hvorvidt det var en økning i utbredelsen av felles foreldreansvar eller ikke, til tross for at klart flere oppgav felles foreldreansvar i den siste

enn i den første undersøkelsen. Ifølge Sætre (2004b) er det mye som tyder på at det var mer vanlig med felles foreldreansvar i 2002 enn i 1996. I *Undersøkelsen om samværsrett 1996* oppgav 29 prosent at de hadde felles foreldreansvar, mens dette altså gjaldt 42 prosent i *Undersøkelsen om samvær og bidrag 2002*. Heller ikke disse to undersøkelsene er imidlertid helt sammenlignbare. I undersøkelsen fra 1996 var det ingen forklaring i spørreskjemaet på hva som ligger i det å ha foreldreansvar, mens dette altså ble forklart i en tekstboks i 2002-undersøkelsen. Sætre argumenterer imidlertid for at det fant sted en reell økning i andelen med felles foreldreansvar i perioden, og dette til tross for at flere barn enn før fødes av samboende, og ikke av gifte, foreldre (Noack m. fl. 2001).

Den sterke fokuset på en mer aktiv farsrolle de siste åra kan ha ført til en mer bevisst holdning hos både fedre og mødre om at foreldreansvaret bør være felles selv om foreldrene bor hver for seg. En større involvering i barnas dagligliv fra fedres side har også vært en viktig målsetting i den norske familiepolitikken generelt. Innføringen av fedrekvoten i foreldrepermisjonen i 1993 har trolig gitt flere fedre erfaring med å ha ansvar for små barn mens mor ikke er til stede. Muligens kan dette ha bidratt til at flere nå ønsker en mer aktiv rolle etter et samlivsbrudd. Videre kan det ha betydning at samboende foreldre fra 1998 fikk mulighet til å undertegne en erklæring om felles foreldreansvar allerede ved barnets fødsel. Det er altså flere forhold som kan tale for at felles foreldreansvar er blitt vanligere enn før. Så lenge vi ikke har helt sammenlignbare datakilder, kan vi imidlertid ikke trekke sikre konklusjoner på området.

6. Daglig omsorg

Den av foreldrene som barnet bor fast hos, og som altså har den daglige omsorgen for barnet, kan blant annet bestemme hvor i landet barnet skal bo, om barnet skal gå i barnehage og ta en del andre større avgjørelser om barnets dagligliv. Den som barnet bor fast hos, må også ha foreldreansvaret, enten alene eller sammen med barnets andre forelder. Den andre forelder kan uttale seg før en eventuell flytting, men kan ikke hindre at barnet flytter. Dersom barnet har delt bosted, dvs. at det bor like mye hos hver av foreldrene, tar foreldrene avgjørelser om flytting, barnehage og andre store ting i fellesskap.

I undersøkelsene stilte man følgende spørsmål for å kartlegge hvem som hadde den daglige omsorgen for barnet: "Vi vil gjerne vite hvem barnet bor fast sammen med nå, dvs. hvem har den daglige omsorgen for barnet nå? Er det deg, barnets far/mor, begge to, eller andre?". Det ble også gitt en utførlig forklaring på hva som ligger i å bo fast sammen med barnet. I 2002 ble denne gitt i en tekstboks i spørreskjemaet, og i 2004 ble den lest opp av intervjueren.

6.1. Delt bosted vanligst når barnet bor hos far

I likhet med tidligere studier viste både 2002- og 2004-undersøkelsen store forskjeller mellom foreldregruppene i andelen med delt bosted. Delt bosted er langt vanligere når barnet er registrert bosatt hos far, enn når barnet er registrert bosatt hos mor (tabell 6.1). Blant enslige fedre og samværs mødre var det henholdsvis 29 og 35 prosent som rapporterte om delt bosted for barnet i 2004. Blant enslige mødre og samværsfedre var andelen henholdsvis 6 og 9 prosent. Dette viser igjen at samværs mødre jevnt over har en mer aktiv rolle overfor barn de ikke bor sammen med, enn hva samværsfedre har. Selv om barna er registrert bosatt hos far, har mor i mange tilfelle en like stor plass i omsorgsbildet som far. Dette er i tråd med hva Jensen og Clausen (1997) har funnet tidligere, og også med undersøkelser fra andre land (f.eks. Christoffersen 1996). Barnestatistikken viser en viss økning i andelen som er registrert bosatt hos far blant barn som ikke bor med begge foreldre. Jensen (2005) argumenterer imidlertid for at dette kan gi et overdrevent bilde av

endringer i fedres omsorgsansvar ettersom mor i de fleste tilfelle tar stor del i omsorgen for disse barna.

6.2. Trolig en økning i andelen med delt bosted fram til 2002

Baserer vi oss på svarene for alle foreldre i 2002, oppgav det store flertallet at barnet bodde fast hos mor. 7 prosent oppgav at det bodde fast hos far, mens 8 prosent oppgav at barnet bodde like mye hos hver av foreldrene (tabell 6.1.). Selv om forholdsvis få hadde delt bosted for barnet, ser det ut til å ha vært en økning siden 1996, da bare 4 prosent av foreldrene i *Undersøkelsen om samværsrett* oppgav at de hadde delt bosted (Jensen og Clausen 1997, Sætre 2004b). Det var ingen målbar endring i andelen fedre med daglig omsorg, men det var en liten nedgang i andelen mødre med daglig omsorg. Sammenligningen mellom disse to undersøkelsene er imidlertid noe usikker ettersom spørsmålene ble stilt litt forskjellig. Dessuten inneholdt spørreskjemaet i 2002 en forklaring på hva som menes med daglig omsorg, mens det ikke ble gitt noen slik forklaring i 1996. Endringen i retning av mer delt bosted er imidlertid i tråd med hva man finner i flere andre land.

6.3. Fortsatt økning fra 2002 til 2004? Analyser for alle foreldre sett under ett

Tabell 6.1. viser svarfordelingene på spørsmålet om barnets bosted i 2002 og 2004. Tabell 6.2 viser de samme fordelingene, men med uoppgitt-verdier holdt utenfor. Ser vi på svarene fra alle foreldre, finner vi at 10 prosent oppgav delt bosted i 2004, mot altså 8 prosent i 2002. Forskjellen er statistisk signifikant, noe som kan tyde på at endringen i retning av mer bruk av delt bosted har fortsatt også etter 2002. Som vist i kapittel fire, skiller nettoutvalgene til 2002- og 2004-undersøkelsene seg fra hverandre på enkelte områder. Dermed kan vi ikke utelukke at den endringen vi ser i tabell 6.1. i andelen med delt bosted, bunner i forskjeller i sammensetningen av nettoutvalgene. Eksempelvis vet vi fra 2002-undersøkelsen at delt bosted er noe vanligere blant foreldre med lang utdanning enn blant dem med kortere utdanning. Dersom nettoutvalget i 2004 inneholder relativt flere høyt utdannede foreldre enn utvalget i 2002, kan den observerte økningen i

andelen med delt bosted, bunne i at de høyt utdannedes svar veier noe tyngre i 2004 enn i 2002. Likeledes vil en høyere andel samværs mødre i 2004 enn i 2002 bidra til en høyere andel med delt bosted.

For å finne ut hvorvidt prosenttallene i tabell 6.1. gjenspeiler en reell økning i andelen med delt bosted, eller skyldes at utvalgene hadde ulik sammensetning i de to undersøkelsene, har vi foretatt noen multivariate analyser. Vi har da laget en todelt avhengig variabel der vi skiller mellom foreldre med delt bosted på den ene siden, og foreldre uten delt bosted på den andre. Datafilene fra de to undersøkelsene er koblet sammen slik at vi kan studere endring over tid med kontroll for en rekke ulike faktorer. Hovedformålet med analysene er altså å finne ut om det var en signifikant økning i andelen med delt bosted fra 2002 til 2004. Den viktigste forklaringsvariabelen blir da årstall, som altså har to verdier, nemlig 2002 og 2004. De fleste kjennemerkene som er omtalt i kapittel 4 er inkludert som kontrollvariabler. Dermed får vi tatt hensyn til at nettoutvalgene i de to undersøkelsene har litt ulik sammensetning på en del områder. I den mest omfattende modellen inngår følgende kontrollvariabler (se tabell 6.4.): Foreldretype, foreldres utdanningsnivå, hovedsaklig virksomhet, landsdel for bosted, samlivsstatus ved brudd, tid siden brudd, barnets alder, antall barn i den aktuelle relasjonen, antall bidragsrelasjoner som IO har, samt reisetid mellom foreldrenes boliger.

I tabellene 4.1. og 4.2. så vi at det var en viss forskyvning i fordelingen av reisetid mellom de to utvalgene når vi ser alle foreldre under ett, slik at noe flere bodde i gangavstand fra barnets andre forelder i 2004 enn i 2002. Selv om endringen ikke er statistisk signifikant, vil forskyvningen kunne ha konsekvenser for svarfordelingen både på spørsmålet om barnets bosted og spørsmålene om samværsforeldres samvær med barna. Delt bosted forutsetter nesten at foreldrene bor nær hverandre. Delt bosted er derfor betydelig vanligere blant foreldre som bor i gangavstand fra hverandre, enn blant dem som har lengre vei (Kitterød 2004b). En større andel med gangavstand i 2004 enn i 2002 vil dermed kunne gi relativt flere med delt bosted. Det er imidlertid ikke uten videre opplagt om det er riktig å kontrollere for reisetid eller ikke. Dersom foreldre, bl. a. som følge av bidragsreformen, har flyttet nærmere hverandre for å få mer samvær med barna, vil det være uheldig å kontrollere for reisetid, ettersom vi da står i fare for å eliminere noe av effekten av reformen. Dersom vi antar at forskjellene i reisetid mellom de to undersøkelsene skyldes ulike svarprosent i ulike grupper, er det derimot riktigst å kontrollere for reisetid.

Den høye andelen med uoppgitt reisetid i 2002 (7 prosent) gjør at det kan være problematisk og ha med reisetid som kontrollvariabel. Det viser seg nemlig at det partielle frafallet på variabelen reisetid er klart

høyere blant dem uten delt bosted enn blant dem med delt bosted. Det er også høyere blant foreldre der det var lite samvær mellom samværsforeldre og barn enn der det var mye samvær. I de multivariate analysene holdes observasjoner med uoppgitte verdier utenfor for de fleste variabler. Når reisetid inkluderes i analysene, ville vi imidlertid miste uforholdsmessig mange foreldre uten delt bosted i 2002 ved å holde uoppgitte svar utenfor, noe som ville redusere forskjellen mellom 2002- og 2004-undersøkelsen i andelen med delt bosted. Tabell 6.3. viser andelen foreldre med delt bosted for barnet, og andelen uten delt bosted, i grupper for reisetid mellom foreldrenes boliger. Vi ser at det i 2002 var 137 respondenter som ikke hadde besvart spørsmålet om reisetid. Bare 2 av disse hadde delt bosted for barna, mens 132 ikke hadde delt bosted. I 2004 var det atskillig færre som unnlot å besvare spørsmålet om reisetid, bare 34 stykker. Også her var det i hovedsak de uten delt bosted som ikke besvarte spørsmålet om reisetid, men dette utgjør langt færre observasjoner enn i 2002-undersøkelsen. For variabelen reisetid har vi derfor valgt å inkludere observasjoner med uoppgitte verdier i de multivariate analysene. Disse er skilt ut som en egen kategori.

Tabell 6.1. Barnets bosted, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. 2002 og 2004. Prosent

	Mor	Far	Felles	Andre	Vet ikke/ uoppgitt	Alle	Antall
Alle foreldre							
2002	84	7	8	0	1	100	2306
2004	82	8	10	0	-	100	2696
Enslige mødre							
2002	94	0	5	0	1	100	1121
2004	94	0	6	0	0	100	1244
Samværsfedre							
2002	90	1	9	0	0	100	941
2004	89	1	9	1	0	100	1123
Enslige fedre							
2002	4	71	25	-	-	100	139
2004	1	70	29	-	-	100	174
Samværs mødre							
2002	2	67	29	-	2	100	105
2004	13	52	35	-	-	100	155

Tabell 6.2. Barnets bosted, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. 2002 og 2004. Prosent. Uoppgitt/vet ikke utenfor

	Mor	Far	Felles	Andre	Alle	Antall
Alle foreldre						
2002	84	7	8	0	100	2289
2004	82	8	10	0	100	2692
Enslige mødre						
2002	95	0	5	0	100	1110
2004	94	0	6	0	100	1243
Samværsfedre						
2002	90	1	9	0	100	936
2004	89	1	9	1	100	1120
Enslige fedre						
2002	4	71	25	-	100	139
2004	1	70	29	-	100	174
Samværs mødre						
2002	2	69	30	-	100	104
2004	13	52	35	-	100	155

Tabell 6.3. Foreldre etter om de har delt bosted for barnet eller ikke, i grupper for reisetid mellom foreldrenes boliger. Prosent og antall. Svar basert på opplysninger fra alle foreldre. 2002 og 2004

	Delt bosted Prosent/antall	Ikke delt bosted Prosent/antall	Uoppgitt bosted Prosent/antall	Totalt Prosent/antall
2002				
Gangavstand	21/104	78/375	1/4	100/483
Reisetid på ½ time eller mindre	8/75	92/903	1/6	100/984
Mer enn ½ time, under 2 ½ time	2/9	98/394	-/0	100/403
2 ½ time eller mer	12/2	98/293	1/4	100/299
Uoppgitt	1/2	98/132	1/3	100/137
2004				
Gangavstand	24/150	76/473	0/1	100/624
Reisetid på ½ time eller mindre	10/119	90/1009	-/0	100/1128
Mer enn ½ time, under 2 ½ time	2/10	98/476	-/0	100/486
2 ½ time eller mer	0/1	100/423	-/0	100/424
Uoppgitt	-/0	94/31	6/3	100/34

Tabell 6.4. Resultater fra logistisk regresjonsanalyse av hvorvidt det var en endring i andelen med delt bosted for barnet fra 2002 til 2004, basert på svar fra alle foreldre

	Modell 1		Modell 2	
	Koeffisient	Standardfeil	Koeffisient	Standardfeil
Konstantledd	-7,23***	0,75	-4,87***	0,52
Undersøkelsesår				
2004	0,15	0,11	0,21*	0,11
2002 (ref)				
Foreldregruppe				
Samværs mødre	2,38***	0,19	2,33***	0,18
Enslige fedre	1,96***	0,19	1,88***	0,18
Samværs fedre	0,66***	0,14	0,64***	0,14
Enslige mødre (ref)				
Utdanningsnivå, kontinuerlig	0,20***	0,04	0,21***	0,04
Hovedsaklig virksomhet				
Yrkesaktiv/student	0,18	0,17	0,26	0,17
Ikke yrkesaktiv eller student (ref)				
Landsdel				
Oslo og Akershus	0,57**	0,23	0,74***	0,22
Østlandet ellers	0,32	0,23	0,44*	0,22
Agder og Rogaland	0,04	0,27	0,12	0,26
Vestlandet	0,28	0,26	0,23	0,25
Trøndelag	0,60*	0,26	0,66**	0,25
Nord-Norge (ref)				
Samlivsstatus ved samlivsbrudd				
Gift med barnets andre forelder	0,92**	0,30	1,30***	0,30
Samboer med barnets andre forelder	0,70*	0,30	1,05***	0,29
Har aldri bodd sammen (ref.)				
Tid siden samlivsbrudd, kontinuerlig i antall år	-0,08***	0,02	-0,13***	0,02
Barnets alder, kontinuerlig i antall år	-0,01	0,02	0,01	0,02
Antall barn i bidragsrelasjonen, kontinuerlig	-0,05	0,10	-0,03	0,09
Antall bidragsrelasjoner, kontinuerlig	-0,05	0,28	-0,17	0,28
Reisetid til samværsforelder				
Uoppgitt reisetid	-20,26	32844,7		
Gangavstand	3,65***	0,53		
Reisetid på ½ time eller mindre	2,70***	0,53		
Mer enn ½ time, under 2 ½ time	1,25*	0,58		
2 ½ time eller mer				
Log Likelihood	-1078,95		-1200,80	
Antall observasjoner i modellen	4836		4836	

*** Signifikant på 0,001-nivå, ** signifikant på 0,01-nivå, * signifikant på 0,05-nivå.

Ettersom den avhengige variabelen har bare to mulige utfall, benyttes logistisk regresjon. I tabell 6.4. vises resultater fra en modell der reisetid inngår som kontrollvariabel og en modell der reisetid holdes utenfor. Koeffisienter som er signifikante på 0,05-nivå eller lavere er markert med stjerne. For de kategoriske variablene viser de estimerte koeffisientene endringer i logaritmen til oddsforholdet når verdien på forklarings-

variabelen endres fra 0 (som er referansekategorien) til 1. Positive fortegn innebærer at oddsforholdet øker, dvs. at respondenter i den aktuelle kategorien oftere har delt bosted for barna enn respondenter i referansekategorien, mens negative fortegn innebærer at det reduseres. For de kontinuerlige variablene innebærer positive fortegn at respondenter med høye verdier på variabelen oftere har delt bosted for barna enn respon-

denter med lavere verdier, mens negative koeffisienter er uttrykk for den motsatte sammenhengen. Observasjoner med uoppgitte verdier på minst en av variablene i modellene, er altså holdt utenfor i analysene, men dette gjelder ikke for reisetid ettersom det her var så høy andel uoppgitte i 2002. Inndelingen av de uavhengige variablene i analysen framgår av tabellen.

Analysene viser mange interessante trekk når det gjelder hvilke faktorer som har betydning for om foreldre praktiserer delt bosted eller ikke. Hovedformålet her er imidlertid å se om det var en økning i andelen med delt bosted fra 2002 til 2004. De øvrige uavhengige variablene betraktes derfor, i denne sammenheng, som kontrollvariabler, og effekten av disse omtales ikke spesielt. Estimatenes for effekten av undersøkelsesår vises øverst i tabellen, etter konstantleddet.

I modell 1, der også reistid inngår som kontrollvariabel, har undersøkelsesår ingen signifikant betydning for hvorvidt foreldre har delt bosted eller ikke. I modell 2, der reisetid er utelatt som kontrollvariabel, finner vi derimot en statistisk signifikant effekt av undersøkelsesår. I denne modellen forutsetter vi altså at forskjeller i reisetid mellom de to nettoutvalgene reflekterer forskjeller i bruttoutvalgene slik at det faktisk var noe flere som hadde kort reisetid i 2004 enn i 2002. Den signifikante effekten av undersøkelsesår i denne modellen kan indikere at det var en viss økning i andelen med delt bosted for barnet fra 2002 til 2004. Effekten av undersøkelsesår i modell 2 er omtrent den samme som den vi får i en modell der kun undersøkelsesår inngår som forklaringsvariabel. Kontrollvariablene i modell 2 endrer altså ikke betydningen av undersøkelsesår for andelen som har delt bosted for barnet.

Det at den signifikante effekten av undersøkelsesår forsvinner når reisetid inkluderes i modellen (modell 1), har altså sammenheng med at nettoutvalget i 2004 omfattet noe flere respondenter med kort avstand mellom foreldrenes boliger enn nettoutvalget i 2002. Når observasjoner med uoppgitt reisetid regnes med, var det i 2002 19 prosent av foreldrene som hadde gangavstand til boligen til barnets andre forelder. I 2004 var andelen 22 prosent (tabell 4.1., kapittel 4). Hvorvidt det at noe flere foreldre bodde i gangavstand fra hverandre i 2004-undersøkelsen enn i 2002-undersøkelsen reflekterer forskjeller i bruttoutvalget, eller er en følge av forskjeller i svarprosenten mellom foreldre med ulik reisetid i de to undersøkelsene, er uvisst. Dersom det faktisk var flere foreldre som bodde nær hverandre i 2004 enn i 2002, noe som kan ha vært en følge av bidragsreformen, bør det ikke kontrolleres for reisetid i modellen. Dersom forskjellen i nettoutvalgene skyldes forskjellige svarprosenten i de ulike gruppene, vil det imidlertid være riktigst å kontrollere for reisetid.

På samme måte som det er litt usikkert hvorvidt det er rimelig å kontrollere for reisetid, kan det diskuteres hvorvidt det er rimelig å kontrollere for foreldretype, slik det er gjort i tabell 6.4. Statistisk sentralbyrås barnestatistikk viser at det var en liten økning i andelen barn som var bosatt hos far fra 2002 til 2004. Med representative nettoutvalget skulle vi derfor ha noe flere enslige fedre og samværmødre i nettoutvalget i 2004 enn i 2002. Den uforholdsmessig sterke økningen i antall samværmødre er imidlertid betydelig høyere enn hva sammensetningen av bruttoutvalget skulle tilsi. Den skyldes i hovedsak at svarprosenten blant samværmødre var høyere i 2004 enn i 2002 og at samværmødrenes svar dermed veier tyngre i svarfordelingen for alle foreldre sett under ett i 2004 enn i 2002. Det er derfor mest hensiktsmessig å kontrollere for foreldretype i analysene.

6.4. Analyser for ulike foreldregupper

Ifølge tabell 6.1. var det først og fremst enslige fedre og samværmødre som oftere rapporterte om delt bosted for barna i 2004 enn i 2002, mens det var små endringer blant enslige mødre og samværsfedre. Blant enslige mødre oppgav henholdsvis 5 og 6 prosent i 2002 og 2004 at de hadde delt bosted for barna. Blant samværsfedre var andelen 9 prosent begge årene. Blant enslige fedre var andelen 25 prosent i 2002 og 29 prosent i 2004, og for samværmødre var andelen 29 prosent i 2002 og 35 prosent i 2004. For hver av disse fire foreldregruppene har vi foretatt multivariate analyser av endringer fra 2002 til 2004. Analysene har de samme uavhengige variablene som vist i tabell 6.4, bortsett fra foreldretype. I tillegg er det gjennomført multivariate analyser for enslige mødre og samværsfedre under ett, og for enslige fedre og samværmødre under ett.

I tråd med svarfordelingene i tabell 6.2, har årstall ingen signifikant effekt i de multivariate analysene for enslige mødre og samværsfedre. Resultatene vises ikke her. Heller ikke for enslige fedre og samværmødre viser de multivariate analysene noen signifikant forskjell mellom 2002 til 2004 i andelen med delt bosted. Ettersom det er forholdsvis få observasjoner i disse gruppene, må vi ha sterke sammenhenger for å få statistisk signifikante utslag. Svarfordelingen i gruppene er dessuten svært følsom for små forskjvinger i sammensetningen av nettoutvalget. Eksempelvis så vi i kapittel 4 (tabell 4.2) at det var relativt færre av de enslige mødrene i nettoutvalget i 2004 som aldri hadde bodd sammen med barnets far, enn hva som var tilfellet i 2002. Vi vet at samlivsstatus ved brudd har stor betydning for om foreldrene velger delt bosted eller ikke. Ettersom svarene fra mødre som har bodd sammen med barnets far vil veie tyngre i 2004 enn i 2002, bidrar de til å trekke opp andelen med delt bosted. Ved å kontrollere for samlivsstatus ved brudd, elimineres betydningen av denne forskjellen mellom nettoutvalgene. Ved å se på

endringer for enslige fedre og samværs mødre under ett, får vi flere observasjoner i analysen. Men heller ikke disse modellene viser signifikante effekter av undersøkelsesår. Når reisetid holdes utenfor, er imidlertid den estimerte koeffisienten for undersøkelsesår signifikant på 0,11-nivå. Men på samme måte som i analysene av alle foreldre under ett, er det her trolig mest korrekt å kontrollere for reisetid ettersom nettoutvalgene for enslige fedre og samværs mødre hadde svært ulik sammensetning med hensyn til dette kjennemerket i de to undersøkelsene (se tabell 4.2.)

6.5. Ingen klar endring fra 2002 til 2004

Alt i alt ser det altså ikke ut til at vi har grunnlag for å slutte at det var noen klar økning fra 2002 til 2004 i andelen foreldre med delt bosted for barna. Selv om bidragereformen og den politiske debatten for øvrig kan ha gjort at flere ser delt omsorg som en mulig løsning, vil det være en viss treghet i foreldres tilpasninger. Mange har etablert ordninger som de har praktisert i lengre tid, og for mange lar det seg ikke gjøre å skifte til delt bosted, i hvert fall ikke på kort sikt. Mange samværsforeldre er trolig bundet opp i forhold til jobb, bosted og ny familie og kan ikke uten videre begynne å praktisere delt omsorg for barn de ikke bor sammen med. Som vist i tabell 4.2., oppgav den store majoriteten av foreldrene i undersøkelsen, 87 prosent i 2004, at det hadde gått mer enn to år siden samlivsbruddet. Dermed hadde de fleste valgt omsorgsløsning og samværsordning for barna før bidragsreformen trådte i kraft. Trolig vil incentivene i reformen til sterkere involvering fra samværsforelderens side ha større betydning for foreldre som skiller lag etter at reformen ble gjennomført. Med den korte observasjonsperioden vi har her, finner vi ikke noen klar utvikling i retning av at flere hadde delt bosted i 2004 enn i 2002.

Som nevnt i kapittel 2, kan det tenkes at den metoden som er benyttet i undersøkelsene om samvær og bidrag, innebærer at andelen foreldre med delt bosted undervurderes noe. Selv om utvalgene av foreldre ble trukket på grunnlag av barn som var registrert bosatt sammen med bare én av foreldrene, fikk foreldrene innledningsvis et spørsmål om hvorvidt det stemte at de hadde barn som de ikke bodde sammen med til daglig/som ikke bodde sammen med sin andre forelder til daglig. Dette ble gjort fordi tidligere erfaringer viser at en del reagerer negativt dersom intervjueren går rett på sak og fastslår at intervjupersonen har barn som ikke bor sammen med begge foreldre. Dessuten kan det ha vært feil i registeret som utvalgene var trukket fra, eller foreldre kan endret sine ordninger for barnet etter at utvalget ble trukket. I dette innledende spørsmålet ble det presisert at man skulle svare ja også dersom barnet bodde halvparten av tiden hos hver av foreldrene. Likevel kan det tenkes at noen av dem med delt bosted har svart nei her ettersom de mente å falle utenfor målgruppen for undersøkelsen. Både disse og barnets andre forelder er da definert som avganger, noe som kan medføre at anslagene for omfanget av delt bosted er litt for lave. Dette gjelder i tilfelle for både 2002 og 2004 (se Sætre 2004a og Skaare og Fodnesbergene 2005 for nærmere omtale av avgang og frafall i undersøkelsene).

7. Hvor mange har samværsavtaler?

7.1. Hva er en samværsavtale?

Foreldre som ikke bor sammen kan inngå en avtale om hvor mye tid hver av dem skal tilbringe sammen med barna. Barna har rett til samvær med begge foreldre også når foreldrene ikke bor sammen. Begge foreldre har ansvar for at denne samværsretten blir oppfylt. Det viser seg imidlertid å være vanskelig å få noe klart bilde av hvor mange som har slike avtaler, og hva disse egentlig går ut på. Det kan være ulike oppfatninger om hva som egentlig menes med en samværsavtale. Noen regner bare med skriftlige avtaler som klart regulerer hvor mye tid samværsforelderens skal tilbringe med barnet/barna. Andre regner også med muntlige avtaler, og disse kan igjen innebære ulike grader av forpliktelse for partene. Noen kan oppfatte det slik at de har en samværsavtale dersom de er enige om å være fleksible og avtale samvær fra gang til gang, mens andre ikke ser dette som en avtale. Videre kan det være ulike syn på om man skal regne med avtaler som er inngått mange år tilbake i tid, men som ikke følges lengre. Ofte vil det være slik at avtaler som inngås i forbindelse med et samlivsbrudd, kan bli vanskelige å etterleve over lang tid. Dette kan skyldes at en av partene flytter eller stifter ny familie, eller at barnet blir eldre og prioriterer venner og fritidsaktiviteter framfor å besøke samværsforelderens. Enkelte vil da kanskje velge å inngå en nye avtale, mens andre lar den gamle bli stående selv om den ikke følges. Noen har også fått fastsatt en avtale gjennom offentlige instanser, f. eks. fylkesmannen eller rettsvesenet. Også i slike tilfelle kan det være ulike synspunkter blant foreldrene på hvorvidt dette skal regnes som en samværsavtale eller ikke.

7.2. Hvordan stilles spørsmål om samværsavtaler?

Ettersom det kan være ulike oppfatninger av hva som menes med en samværsavtale, vil det bildet vi får være påvirket av hvordan spørsmålet utformes. Ulike undersøkelser viser ganske forskjellige bilder av hvor vanlig det er med samværsavtaler. Her følger noen eksempler på spørsmål fra norske undersøkelser.

I *Undersøkelsen om samværsrett* i 1996 spurte man: "Hvilken avtale ble inngått om samvær mellom barnet

og barnets andre forelder?" Undersøkelsen ble dels gjennomført postalt og dels over telefon, og deltakerne fikk presentert følgende svaralternativer: 1: Avtale om vanlig samvær, dvs. annenhver helg, en ettermiddag i uken, delte ferier/høytider, 2: Avtale om mer enn vanlig samvær, 3: Avtale om mindre enn vanlig samvær, 4: At barnet stort sett bestemmer selv, 5: Ingen avtale. Alle som valgte ett av de fire første svaralternativene ble regnet for å ha en avtale. Dette gjaldt 77 prosent av alle foreldrene i undersøkelsen (Jensen og Clausen 1997). Blant enslige mødre var andelen 72 prosent, mens den var noe høyere, 80 prosent, blant samværsfedre.

I en undersøkelse om samværsfedrenes situasjon som ble gjennomført postalt, stilte man følgende spørsmål (Skevik og Hyggen 2002): "De neste spørsmålene skal handle om hvilken samværsordning som er avtalt for barnet. Vi vil gjerne at du svarer på disse spørsmålene selv om du ikke har en avtale, eller du har en avtale som ikke følges opp: Har du og barnets mor en avtale om samvær nå?" Svaralternativene var som følger: 1: Ja, vi har en skriftlig avtale, 2: Ja, vi har en muntlig avtale, 3: Nei, vi har ingen avtale. 31 prosent av fedrene svarte at de hadde en skriftlig avtale, og 31 svarte at de hadde en muntlig avtale. I alt oppgav altså 62 prosent at de hadde en avtale, og dette er noe lavere enn andelen på 80 prosent som Clausen og Jensen fant blant samværsfedrene i sin undersøkelse.

I *Undersøkelsen om samvær og bidrag 2002*, som altså i hovedsak ble gjennomført postalt, men med en del oppfølging over telefon, stilte man følgende spørsmål: Har du og barnets/barnas andre forelder en offentlig fastsatt/avtalt ordning som regulerer samværet mellom den andre forelderens og barna? (Dette spørsmålet ble stilt til dem som bodde sammen med barnet. Samværsforeldrene fikk spørsmål om de hadde en offentlig fastsatt/avtalt ordning som regulerte samværet mellom dem selv og barnet). I forkant av spørsmålene var det en forklaring på hva som menes med samværsrett (Sætre 2004a). Med dette spørsmålet fikk man betydelig lavere anslag for andelen med avtale enn hva man fikk gjennom spørsmålene som er nevnt i de foregående avsnittene. Ser vi alle foreldre under ett,

oppgav omtrent halvparten at de hadde en samværsavtale (tabell 7.1). Omtrent samme andel finner vi når vi ser på de ulike foreldregruppene hver for seg. Mye kan tale for at dette anslaget er litt for lavt. Ordlyden i spørsmålet kunne lett forstås slik at bare ganske formelle og klart utformede avtaler skal regnes med.

Tabell 7.1. Hvorvidt foreldrene har en offentlig fastsatt/avtalt samværsordning, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. 2002. Prosent

	Ja	Nei	Vet ikke/ uoppgitt	Alle	Antall
Alle foreldre	49	50	1	100	2306
Enslige mødre	49	50	1	100	1121
Samværsfedre	49	50	1	100	941
Enslige fedre	58	41	1	100	139
Samværs mødre	45	54	1	100	105

Selv om et viktig siktemål med *Undersøkelsen om samvær og bidrag 2004* var å se på endringer i hvordan foreldre som lever atskilt, organiserer omsorgen for felles barn, valgte man å omformulere spørsmålet om samværsavtaler. Dette ble gjort for å få med alle typer avtaler, ikke bare de mest formaliserte. Vi er klar over at vi dermed mister muligheten for å si noe sikkert om endring i forhold til 2002. Man valgte å spørre eksplisitt om ulike typer avtaler. Spørsmålene lød som følger (disse ble stilt til samværsforeldrene): "Har du og barnets mor/far laget en skriftlig avtale som regulerer samværet mellom deg og barnet?". De som svarte nei på dette, fikk følgende spørsmål: "Har dere inngått en muntlig avtale?". De som svarte nei her, ble spurt: "Har det offentlige fastsatt en ordning som regulerer samværet mellom deg og barnet?". Med denne måten å spørre på sikrer vi at vi får opplysninger om både skriftlige og muntlige avtaler, og også at både private inngåtte og offentlig fastsatte avtaler regnes med. Vi kan imidlertid ikke vite sikkert hvor stor andel av avtalene som er privat utformet, og hvor stor andel som er fastsatt av det offentlige. En del av dem som har avtaler fastsatt av det offentlige, kan ha svart bekreftende allerede på det første spørsmålet, nemlig at de har en skriftlig avtale. De er da blitt ledet utenom de to neste spørsmålene.

7.3. Resultater fra Undersøkelsen om samvær og bidrag 2004

Tabell 7.2. viser resultatene fra 2004-undersøkelsen. Ser vi alle foreldre under ett, oppgav 43 prosent at de hadde en skriftlig avtale, 35 prosent at de hadde en muntlig avtale, og 3 prosent at de hadde en avtale fastsatt av det offentlige. I alt hadde 80 prosent en eller annen type avtale. Dette er et betydelig høyere anslag enn hva man fant i 2002, og det ligger også noe over det Skevik og Hyggen (2002) rapporterer fra sin undersøkelse blant samværsfedre. Det ligger imidlertid omtrent på nivå med hva Jensen og Clausen (1997) fant i 1996.

Tabell 7.2. Hvorvidt foreldrene har ulike typer samværsavtaler, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. 2004. Prosent

	Ja	Nei	Vet ikke/ uoppgitt	Alle	Antall
Alle foreldre					
Skriftlig avtale	43	57	0	100	2696
Muntlig avtale	35	65	-	100	2696
Avtale fastsatt av det offentlige	3	97	-	100	2696
Alle typer avtaler	80	19	0	100	2696
Enslige mødre					
Skriftlig avtale	42	58	0	100	1244
Muntlig avtale	31	69	-	100	1244
Avtale fastsatt av det offentlige	3	97	-	100	1244
Alle typer avtaler	76	24	0	100	1244
Samværsfedre					
Skriftlig avtale	42	58	0	100	1123
Muntlig avtale	40	60	-	100	1123
Avtale fastsatt av det offentlige	3	97	-	100	1123
Alle typer avtaler	85	15	0	100	1123
Enslige fedre					
Skriftlig avtale	51	49	-	100	174
Muntlig avtale	27	73	-	100	174
Avtale fastsatt av det offentlige	3	97	-	100	174
Alle typer avtaler	81	19	-	100	174
Samværs mødre					
Skriftlig avtale	59	41	-	100	155
Muntlig avtale	29	81	-	100	155
Avtale fastsatt av det offentlige	2	98	-	100	155
Alle typer avtaler	90	10	-	100	155

Mens 2002-undersøkelsen viste samme andel med samværsavtaler for enslige mødre og samværsfedre, var det noe flere samværsfedre enn enslige mødre som oppgav å ha en samværsavtale i 2004. Denne forskjellen skyldes først og fremst at flere samværsfedre enn enslige mødre mente de hadde en muntlig avtale. Slike avtaler kan ofte være litt flytende og uklare, så det er ikke overraskende at foreldrene kan ha ulike oppfatninger på dette området. Bildet stemmer ellers godt med det vi finner på andre områder, nemlig at samværsfedre ofte beskriver seg selv som mer aktivt involvert i barnas hverdag enn hva de enslige mødrene beskriver dem som.

Tabell 7.2. viser ellers at foreldrene noe oftere har samværsavtaler når barnet er bosatt hos far enn når det er bosatt hos mor. Det er særlig skriftlige samværsavtaler som er noe mer vanlig blant enslige fedre og samværs mødre enn blant enslige mødre og samværsfedre. Dette stemmer med det vi finner på andre områder, nemlig at mødre som ikke bor fast sammen med barna sine, spiller en mer aktiv rolle i barnas liv enn hva som er tilfelle for fedre som ikke bor med barna.

7.4. Vanligst med avtaler blant tidligere gifte foreldre

Tidligere analyser av *Undersøkelsen om samvær og bidrag 2002* viste at de som hadde vært gift med barnets andre forelder, oftere hadde samværsavtaler enn dem som ikke hadde vært gift. De som hadde vært samboende kom i en mellomstilling, mens avtaler var minst vanlig blant dem som aldri hadde bodd sammen. Det samme mønsteret finner vi i 2004. Baserer vi oss

på opplysningene fra alle foreldre, finner vi at henholdsvis 89 prosent, 80 prosent og 60 prosent av foreldrene i disse gruppene hadde samværsavtaler (tabell 7.3.). Det er særlig for skriftlige avtaler at vi finner store forskjeller etter foreldrenes samlivsstatus før brudd. Muntlige avtaler var derimot mer utbredt blant dem som hadde bodd sammen før brudd enn blant dem som hadde vært gift. Henholdsvis 40 prosent og 29 prosent oppgav her at de hadde en muntlig samværsavtale. Blant tidligere samboende foreldre er det faktisk omtrent like vanlig med muntlige som med skriftlige avtaler. For tidligere gifte foreldre er det langt vanligere med skriftlige enn med muntlige avtaler. Muligens reflekterer dette at tidligere gifte legger større vekt på formelle ordninger enn tidligere samboende foreldre, noe som kan ha hatt betydning både for at de valgte å gifte seg og for at de valgte å inngå en skriftlig avtale da de flyttet fra hverandre.

Også når vi ser på enslige mødre og samværsfedre hver for seg, finner vi klare forskjeller mellom grupper med ulik samlivsstatus før brudd i andelen med skriftlig avtale, men det er mindre forskjeller i andelen med muntlig avtale (tabell 7.4. og 7.5.). For øvrig kan vi legge merke til at det er små forskjeller mellom enslige mødre og samværsfedre i andelen som oppgir å ha en skriftlig samværsavtale, noe som gjelder uansett samlivsstatus ved brudd. For tidligere samboende foreldre og for dem som aldri har bodd sammen er det derimot store forskjeller i andelen som oppgir at de har en muntlig avtale. Mens 27 prosent av de enslige mødrene som ikke har bodd sammen med barnets andre forelder mente at de har en slik avtale, gjaldt dette 46 prosent blant samværsfedrene. Det kan altså se ut til at disse to gruppene av foreldre har ulike oppfatninger av hva som egentlig menes med en avtale. Muligens regner samværsfedrene også med ganske løse avtaler, mens de enslige mødrene bare rapporterer mer formaliserte ordninger.

Tabell 7.3. Andel med ulike typer samværsavtaler, basert på opplysninger fra alle foreldre. Tall for ulike grupper. 2004. Prosent

	Skriftlig avtale	Muntlig avtale	Avtale fastsatt av det offentlige	Alle typer avtaler	Antall
Samlivsstatus ved brudd					
Gift med barnets andre forelder	57	29	3	89	1315
Samboer med barnets andre forelder	37	40	3	80	1002
Har aldri bodd sammen	22	35	3	60	379
Tid siden samlivsbrudd					
Under 2 år	54	34	2	91	406
2-4 år	52	34	2	89	702
5-7 år	42	37	3	83	602
8-10 år	41	35	4	81	464
11 år +	28	32	3	64	504

Tabell 7.4. Andel med ulike typer samværsavtaler, basert på opplysninger fra enslige mødre. Tall for ulike grupper. 2004. Prosent

	Skriftlig avtale	Muntlig avtale	Avtale fastsatt av det offentlige	Alle typer avtaler	Antall
Samlivsstatus ved brudd					
Gift med barnets andre forelder	57	28	2	87	565
Samboer med barnets andre forelder	35	37	3	76	464
Har aldri bodd sammen	21	27	4	51	215
Tid siden samlivsbrudd					
Under 2 år	51	34	2	87	178
2-4 år	53	33	2	88	308
5-7 år	39	35	4	78	282
8-10 år	41	31	3	75	217
11 år +	28	25	3	56	255

Tabell 7.5. Andel med ulike typer samværsavtaler, basert på opplysninger fra samværsfedre. Tall for ulike grupper. 2004. Prosent

	Skriftlig avtale	Muntlig avtale	Avtale fastsatt av det offentlige	Alle typer avtaler	Antall
Samlivsstatus ved brudd					
Gift med barnets andre forelder	57	32	3	92	521
Samboer med barnets andre forelder	35	45	4	84	451
Har aldri bodd sammen	21	46	2	70	151
Tid siden samlivsbrudd					
Under 2 år	52	38	2	92	168
2-4 år	49	37	4	89	280
5-7 år	44	42	3	89	241
8-10 år	40	41	4	85	210
11 år +	30	42	3	74	212

7.5. Færre avtaler når det er lenge siden bruddet

Som vi kunne vente, avtar andelen som har samværsavtaler med tiden siden samlivsbruddet. Dette kan ha sammenheng med at barna er blitt eldre, men også med at mange foreldre har endret bolig, jobb eller familiesituasjon slik at det ikke er naturlig å følge opp avtaler inngått mange år tilbake i tid. Ser vi alle foreldre under ett, hadde 91 prosent av dem som skilte lag for under to år siden en samværsavtale, mens andelen blant dem med mer enn ti år siden brudd var 64 prosent (tabell 7.3). Det er først og fremst andelen med skriftlige avtaler som varierer.

Når vi sammenligner opplysningene fra enslige mødre og samværsfedre, er det særlig blant dem med lang tid siden bruddet vi finner forskjeller (tabell 7.4. og 7.5). Mens 56 prosent av de enslige mødrene med mer enn ti år siden bruddet mente de hadde en samværsavtale, mente hele 74 prosent av samværsfedrene med så lang tid siden bruddet at de hadde en avtale. Forskjellen

skyldes først og fremst at flere fedre enn mødre mente de hadde en muntlig avtale. Igjen indikerer dette at det kan være ulike oppfatninger av hvorvidt man har en samværsavtale eller ikke, noe som særlig gjelder når man ikke har en skriftlig overenskomst.

7.6. Hvor mye samvær innebærer samværsavtalen?

I 2004 forsøkte man å fange opp hvor mye samvær avtalen innebar gjennom følgende spørsmål: "Omtrent hvor mange dager og hvor mange netter skal barnet etter denne avtalen tilbringe sammen med deg i løpet av en vanlig måned? Vi tenker her på en måned uten ferier eller andre lengre besøksperioder i forbindelse med jul, påske og lignende. Vær oppmerksom på at en halv dag skal telle som en hel dag. Dersom barnet er sammen med deg etter at det har vært i barnehagen/på skolen og frem til sengetid, skal dette telle som en hel dags samvær."

Et likelydende spørsmål ble stilt i 2002. I skjemaet til samværsforeldrene kom man imidlertid i skade for å stille spørsmålet litt annerledes,³ noe som gjør det litt vanskelig å tolke resultatene herfra. Dette, i tillegg til at spørsmålene om hvorvidt man hadde en avtale eller ikke ble stilt forskjellig i 2002 og 2004, gjør at opplysningene om hvor mye samvær avtalen innebærer, ikke kan sammenlignes på tvers av undersøkelsene. Vi viser likevel resultater fra begge undersøkelsene, men velger altså å ikke trekke noen konklusjon om hvorvidt avtalene i 2004 innebærer mer eller mindre samvær enn avtalene i 2002.

Tabell 7.6 viser at når vi ser alle foreldre under ett, innebar samværsavtalene i 2002 at samværsforelderen i gjennomsnitt skulle tilbringe 9,4 dager og 7,2 netter per måned med barnet. Samværsforeldrene oppgav noe flere dager og netter enn hva de enslige foreldrene gjorde. Videre ser det ut til at avtalene innebar mer samvær mellom samværsforeldre og barn når barnet var bosatt hos far enn når det var bosatt hos mor.

Tabell 7.7. viser antall samværsdager og -netter ifølge ulike typer samværsavtaler, basert på 2004-undersøkelsen. Ser vi alle foreldre under ett og regner med alle avtale typer, skulle samværsforeldre ha samvær med barna i gjennomsnitt 8,3 dager og 7,7 netter per måned. De som oppgav å ha skriftlige avtaler, skulle ha mest samvær, og de med avtaler fastsatt av det offentlige skulle ha minst. Muntlige avtaler kommer i en

mellomstilling. Som i 2002-undersøkelsen ser vi at samværsforeldrene mener avtalene innebærer noe mer samvær enn hva de enslige foreldrene gjør. Videre er det slik at samværsavtalene er noe mer omfattende når barnet bor hos far enn når barnet bor hos mor.

Tabell 7.6. Gjennomsnittlig antall dager og netter som samværsforelderen skal tilbringe sammen med barnet per måned, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. 2002

	Antall avtalte samværsdager	Antall avtalte samværsnetter	Antall personer dager/netter ¹
Alle foreldre	9,4	7,2	1125/1062
Enslige mødre	8,5	5,9	555/541
Samværsfedre	10,2	8,7	451/408
Enslige fedre	10,3	9,1	75/72
Samværs mødre	11,7	10,7	44/41

¹ Observasjoner med uoppgitte svar er holdt utenfor i gjennomsnittsberegningene. Det var flere uoppgitte svar på spørsmålet om antall netter enn om antall dager.

Tabell 7.7. Gjennomsnittlig antall dager og netter som samværsforelderen skal tilbringe sammen med barnet per måned, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. 2004. Tall for ulike avtale typer

	Antall avtalte samværsdager	Antall avtalte samværsnetter	Antall personer dager/netter ¹
Alle foreldre			
Skriftlig avtale	8,9	7,7	1220/1220
Muntlig avtale	7,7	6,6	862/863
Avtale fastsatt av det offentlige	6,2	5,1	80/79
Alle typer avtaler	8,3	7,1	2162/2162
Enslige mødre			
Skriftlig avtale	8,1	6,7	547/547
Muntlig avtale	7,1	5,9	371/371
Avtale fastsatt av det offentlige	5,1	3,9	33/32
Alle typer avtaler	7,6	6,3	951/950
Samværsfedre			
Skriftlig avtale	9,2	8,1	493/493
Muntlig avtale	7,8	6,7	400/401
Avtale fastsatt av det offentlige	7,4	6,3	40/40
Alle typer avtaler	8,5	7,4	933/934
Enslige fedre			
Skriftlig avtale	10,7	10,0	90/90
Muntlig avtale	11,0	10,5	46/46
Avtale fastsatt av det offentlige	:	:	4/4
Alle typer avtaler	10,7	10,1	140/140
Samværs mødre			
Skriftlig avtale	12,2	11,6	90/90
Muntlig avtale	10,8	10,1	45/45
Avtale fastsatt av det offentlige	:	:	3/3
Alle typer avtaler	11,6	11,0	138/138

¹ Observasjoner med uoppgitte svar er holdt utenfor i gjennomsnittsberegningene. I enkelte grupper var det flere uoppgitte svar på spørsmålet om antall netter enn om antall dager.

³ Samværsforeldrene fikk følgende spørsmål i 2002: "Omtrent hvor mange dager og hvor mange netter skal du etter denne avtalen tilbringe sammen med barnet i løpet av et år? Husk å regne med samvær i ferier som jul, påske og lignende. Husk også at ½ dag skal telle som hel dag." For å få et anslag for antall samværsdager og -netter per måned, har vi her dividert opplysningene om samvær på årsbasis med 12. Det er likevel grunn til å anta at dette gir et noe høyere anslag enn hva vi får for de enslige foreldrene, ettersom samværsforeldrene ble bedt om å regne med samvær i ferier, mens de enslige foreldrene ble bedt om å holde dette utenfor.

Det kan altså se ut til at avtalene i 2004 innebar noe mindre samvær mellom samværsforeldre og barn enn hva avtalene i 2002 gjorde. Vi kan imidlertid ikke si noe sikkert om dette ettersom spørsmålet om hvorvidt man hadde en avtale eller ikke, ble stilt forskjellig i de to undersøkelsene. Muligens fikk man en overvekt av dem med formaliserte og velfungerende avtaler i 2002, mens man i 2004 også fikk med dem med mindre klare avtaler og avtaler som ikke ble praktisert lenger.

7.7. Er det blitt vanligere med samværsavtaler?

Til tross for gjentatte undersøkelser kan vi altså ikke si om det er blitt vanligere med samværsavtaler eller ikke. Dette forutsetter identiske spørsmål i flere undersøkelser. I og med at størrelsen på barnebidraget ifølge de nye bidragsreglene avhenger av mengden samvær mellom samværsforeldre og barn, kunne vi kanskje forvente at mange var blitt mer bevisst på eksisterende avtaler etter at reformen var innført, slik at opplysningene i 2004-undersøkelsen var mer korrekte enn opplysningene i 2002-undersøkelsen. Dette har vi imidlertid ikke mulighet til å sjekke. Den langt høyere andelen som oppgav å ha samværsavtaler i 2004 enn i 2002 må nok i hovedsak tilskrives at spørsmålsformuleringen ble endret. Som nevnt, var andelen som rapporterte om avtaler i 2004 omtrent den samme som man fant i en undersøkelse fra 1996. Selv om heller ikke disse to undersøkelsene hadde helt sammenlignbare spørsmål, kan det indikere at andelen med en eller annen form for samværsavtale var høy både før og etter reformen.

Det er ikke uten videre gitt hvilken spørsmålsformulering som gir det beste bildet av utbredelsen av samværsavtaler. Det som imidlertid er sikkert er at man under planleggingen av en undersøkelse bør avklare hva man er interessert i å fange opp. Vil man ha med både skriftlige og muntlige avtaler, og skal også avtaler som er fastsatt i rettssystemet regnes med? Mye tyder på at det kan være lurt å splitte opp spørsmålet og spørre konkret om ulike typer avtaler slik man gjorde i 2004-undersøkelsen. Ønsker man enda mer nøyaktige opplysninger, kan man stille noen oppfølgingsspørsmål om hvor lenge det er siden avtalene ble inngått og om de fremdeles etterleves.

7.8. Er samværsavtalen blitt endret de to siste åra, og i tilfelle hvorfor?

Et viktig formål med *Undersøkelsen om samvær og bidrag 2004* var altså å se om det var en endring i hvordan foreldre som lever atskilt fordeler ansvar og omsorg for felles barn. I hovedsak diskuteres dette ved å sammenligne svarene i denne undersøkelsen med svarene i *Undersøkelsen om samvær og bidrag 2002*. I tillegg valgte man å stille noen få tilbakegående spørsmål i 2004. Selv om målet var å fange opp eventuelle effekter av bidragsreformen, spurte man ikke direkte om endringer i kjølvannet av reformen

ettersom dette kunne legge føringer på hvordan deltakerne besvarte de øvrige spørsmålene i undersøkelsen. I stedet spurte man hvorvidt samværsavtalen var blitt endret i løpet av de to siste åra. De som svarte bekreftende på dette, ble spurt hvorvidt samværsforelderen etter denne endringen skulle ha mer eller mindre samvær med barnet enn før. Videre hadde man et åpent spørsmål om hva som var den viktigste grunnen til en eventuell endring. Intervjuerne skrev ned deltakernes svar, og disse ble senere kodet i Statistisk sentralbyrå.

Spørsmålet om hvorvidt avtalen var blitt endret de to siste åra gikk bare til dem som hadde en eller annen form for avtale. Det skulle også være minst to år siden samlivsbruddet, eller barnet skulle være minst to år. Det er viktig å merke seg at vi ikke får opplysninger om de foreldrene som forholdsvis nylig har skilt lag, og som kanskje i størst grad hadde mulighet til ta hensyn til de nye reglene når de utformet samværsavtalen. Det er også viktig å legge merke til at vi ikke har opplysninger om eventuelle avtaler som er opphevet i løpet av de siste to åra. Foreldre som eventuelt er blitt enige om å avskaffe en tidligere samværsavtale som følge av bidragsreformen, vil ikke bli fanget opp her ettersom spørsmålene om mulige endringer gikk kun til dem som hadde en avtale på undersøkelsestidspunktet.

Tabell 7.8. viser svarfordelingen på spørsmålet om hvorvidt samværsavtalen var blitt endret i løpet av de to siste åra. Det store flertallet, 82 prosent av alle som oppgav at de hadde en avtale i 2004, svarte at avtalen var uendret, 8 prosent svarte at de hadde fått en avtale om mer samvær enn før, og 10 prosent at de hadde fått en avtale om mindre samvær. Svarmønsteret er omtrent det samme for enslige foreldre og samværsforeldre. Det var imidlertid færre enslige fedre og samværs mødre som hadde fått en avtale om mer samvær, enn hva som var tilfellet for enslige mødre og samværs fedre. Dette må sees i lys av at enslige fedre og samværs mødre oftest har avtaler om ganske mye samvær mellom mor og barn (se kap. 7.6.). Dermed er det lite rom for en økning.

Tabell 7.8. Endring i samværsavtalen i løpet av de to siste åra, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. 2004. Tallene gjelder for dem som har en samværsavtale¹

	Avtalen endret, mer samvær	Avtalen endret, mindre samvær	Avtalen ikke endret	Vet ikke/uoppgitt	Alle	Antall
Alle foreldre	8	10	82	1	100	1830
Enslige mødre	8	11	81	0	100	809
Samværsfedre	9	8	82	1	100	798
Enslige fedre	3	11	86	-	100	112
Samværs mødre	4	13	84	-	100	111

¹ Spørsmålet ble stilt til dem som hadde en samværsavtale, som hadde minst to år siden samlivsbrudd, eller der barnet var minst to år gammelt.

Tabell 7.9. viser andelene med endrede avtaler gruppert etter barnets alder, tid siden samlivsbrudd/ barnets fødsel og reisetid mellom foreldrenes boliger. Tabellen er basert på svar fra alle foreldre. Tabellene 7.10 og 7.11 viser de samme fordelingene, men basert på svar fra henholdsvis enslige mødre og samværsfedre. Andelen med endrede avtaler varierer forholdsvis lite mellom de ulike gruppene. Det er imidlertid en viss tendens til at foreldre med små barn oftere enn dem med store barn hadde fått en avtale om mer samvær enn før. Ser vi på svarene fra alle foreldre, finner vi at 12 prosent av dem med 2-4 åringer hadde fått en avtale om mer samvær, mens dette gjaldt bare 6 prosent av dem med 15-17-åringer. Dette kan tyde på at noen synes omfattende samvær med samværsforelder er vanskelig å få til mens barna er helt små. Når barna blir større, er det lettere å tilbringe mer tid med samværsforelder. Det er ingen klare forskjeller mellom foreldre med kort og lang tid siden samlivsbruddet i andelen som har fått en endret samværsavtale. Derimot er det en viss forskjell mellom grupper med ulik reisetid mellom foreldrenes boliger. Det var klart flere som hadde fått avtaler om mindre samvær blant dem med minst 2 ½ times reisetid enn blant dem som bodde i gangavstand fra hverandre. Dette kan tyde på at noen har måttet endre avtalen fordi partene har flyttet lengre fra hverandre slik at omfattende samvær er blitt vanskelig.

Tabell 7.9. Endring i samværsavtalen i løpet av de to siste åra, basert på opplysninger fra alle foreldre. Tall for ulike grupper. Tallene gjelder for dem som har en samværsavtale¹

	Avtalen endret, mer samvær	Avtalen endret, mindre samvær	Avtalen ikke endret	Vet ikke/uopp-gitt	Alle	Antall
Barnets alder						
2-4 år	12	11	75	1	100	147
5-9 år	9	10	81	0	100	600
10-14 år	7	10	82	1	100	783
15-17 år	6	10	84	1	100	300
Tid siden samlivsbrudd						
2-4 år	9	10	80	1	100	611
5-7 år	7	10	82	0	100	505
8-10 år	6	9	85	0	100	381
11 år +	9	10	79	2	100	323
Reisetid til samværsforelder						
Gangavstand	10	6	84	0	100	416
Reisetid på ½ time eller mindre	7	7	86	0	100	816
Mer enn ½ time, under 2 ½	9	13	77	1	100	342
2 ½ time eller mer	6	20	73	2	100	247

¹ Spørsmålet ble stilt til dem som hadde en samværsavtale, som hadde minst to år siden samlivsbrudd, eller der barnet var minst to år gammelt.

Tabell 7.10. Endring i samværsavtalen i løpet av de to siste åra, basert på opplysninger fra enslige mødre. Tall for ulike grupper. Tallene gjelder for dem som har en samværsavtale¹

	Avtalen endret, mer samvær	Avtalen endret, mindre samvær	Avtalen ikke endret	Vet ikke/uopp-gitt	Alle	Antall
Barnets alder						
2-4 år	9	8	83	-	100	71
5-9 år	10	12	78	-	100	291
10-14 år	8	12	81	-	100	334
15-17 år	5	9	84	2	100	113
Tid siden samlivsbrudd						
2-4 år	10	10	80	-	100	263
5-7 år	9	10	81	-	100	227
8-10 år	5	12	83	-	100	170
11 år +	7	12	79	2	100	145
Reisetid til samværsforelder						
Gangavstand	11	7	83	-	100	178
Reisetid på ½ time eller mindre	7	7	86	-	100	366
Mer enn ½ time, under 2 ½	9	15	76	-	100	144
2 ½ time eller mer	8	24	65	2	100	116

¹ Spørsmålet ble stilt til dem som hadde en samværsavtale, som hadde minst to år siden samlivsbrudd, eller der barnet var minst to år gammelt.

Tabell 7.11. Endring i samværsavtalen i løpet av de to siste åra, basert på opplysninger fra samværsfedre. Tall for ulike grupper. Tallene gjelder for dem som har en samværsavtale¹

	Avtalen endret, mer samvær	Avtalen endret, mindre samvær	Avtalen ikke endret	Vet ikke/uopp-gitt	Alle	Antall
Barnets alder						
2-4 år	14	13	71	2	100	69
5-9 år	9	8	83	1	100	256
10-14 år	8	8	83	1	100	345
15-17 år	8	10	83	-	100	128
Tid siden samlivsbrudd						
2-4 år	9	10	80	1	100	243
5-7 år	8	9	82	1	100	212
8-10 år	7	6	86	1	100	181
11 år +	12	9	77	2	100	157
Reisetid til samværsforelder						
Gangavstand	14	4	81	1	100	161
Reisetid på ½ time eller mindre	8	7	84	1	100	360
Mer enn ½ time, under 2 ½	10	9	79	1	100	165
2 ½ time eller mer	5	16	79	1	100	108

¹ Spørsmålet ble stilt til dem som hadde en samværsavtale, som hadde minst to år siden samlivsbrudd, eller der barnet var minst to år gammelt.

Tabellene 7.12. og 7.13. gir en oversikt over de begrunnelser som ble gitt av dem som hadde fått avtaler om henholdsvis mer og mindre samvær enn før. Spørsmålet om viktigste grunn til endring ble altså stilt åpent, og svarene ble kodet i ettertid. Vi har valgt å benytte de samme svarkategoriene uansett om avtalen var endret i retning av mer eller mindre samvær. Hensikten med spørsmålet var ikke å få en nøyaktig oversikt over hvorfor foreldre endrer avtalene sine, men å få et inntrykk av i hvilken grad bidragsreformen

hadde betydning for endring av samværsavtaler. Det viste seg å være ganske vanskelig å kode foreldrenes svar på en god måte. Noen oppgav flere grunner, og noen gav svar som var vanskelige å tolke. For dem som oppgav flere grunner er svarene stort sett kodet ut fra den grunnen som ble nevnt først, men dette avhenger litt av hvordan folk uttrykte seg. Dersom bidragsreformen ble nevnt, er dette kodet som viktigste grunn uansett om dette ble nevnt først eller ikke. Noen svar

lot seg overhodet ikke tolke, og noen respondenter lot være å besvare spørsmålet om grunner til endring av samværsavtalen. Disse observasjonene er samlet i kategorien "annet/uoppgitt". Denne rommer en forholdsvis høy andel av svarene. Svar som var vanskelig å tolke var f.eks. "For å løse konflikt", "Forbedre belastningen", "Bare ble sånn", "Praktiske årsaker" og "Personlige årsaker".

Tabell 7.12. Viktigste grunn til at man hadde fått en avtale om mer samvær mellom barnet og samværsforelder, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. Tallene gjelder for dem som oppgav at samværsavtalen var endret i løpet av de siste to åra, og der endringen innebar mer samvær. 2004. Prosent

	Alle foreldre	Enslige mødre	Samværsfedre	Enslige fedre	Samværs-mødre
Ny bidragsordning	3	3	4	:	:
Barnet ble eldre	7	8	6	:	:
Barnets fritidsaktiviteter/venner	-	-	-	:	:
Barnet ønsket dette	15	16	12	:	:
En eller begge foreldre ønsket dette	27	34	25	:	:
Arbeids- eller studiesituasjon for en av foreldrene	7	6	6	:	:
En av partene flyttet/avstand mellom foreldrene	12	8	15	:	:
Ny familie/ny kjæreste for en av foreldrene	3	-	3	:	:
Bestemt av andre instanser (retten/barnevernet)	4	2	4	:	:
En av partene saboterer samværet/konflikter mellom foreldrene	1	3	-	:	:
Foreldrene samarbeider bedre enn før	1	2	2	:	:
Økonomi	1	-	3	:	:
Helsesituasjon for en av foreldrene (inkl. rusproblemer)	-	-	-	:	:
Mer stabil livssituasjon/bedre bolig for en av foreldrene	3	5	2	:	:
Annet/uoppgitt	16	13	20	:	:
Alle	100	100	100	:	:
Antall	145	65	72	4	4

Tabell 7.13. Viktigste grunn til at man hadde fått en avtale om mindre samvær mellom barnet og samværsforelder, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. Tallene gjelder for dem som oppgav at samværsavtalen var endret i løpet av de siste to åra, og der endringen innebar mindre samvær. 2004. Prosent

	Alle foreldre	Enslige mødre	Samværsfedre	Enslige fedre	Samværs-mødre
Ny bidragsordning	2	1	4	:	:
Barnet ble eldre	9	6	11	:	:
Barnets fritidsaktiviteter/venner	1	2	-	:	:
Barnet ønsket dette	10	16	5	:	:
En eller begge foreldre ønsket dette	11	9	14	:	:
Arbeids- eller studiesituasjon for en av foreldrene	8	11	4	:	:
En av partene flyttet/avstand mellom foreldrene	29	27	31	:	:
Ny familie/ny kjæreste for en av foreldrene	3	4	3	:	:
Bestemt av andre instanser (retten/barnevernet)	1	2	-	:	:
En av partene saboterer samværet/konflikter mellom foreldrene	7	8	8	:	:
Foreldrene samarbeider bedre enn før	-	-	-	:	:
Økonomi	1	-	2	:	:
Helsesituasjon for en av foreldrene (inkl. rusproblemer)	3	3	1	:	:
Mer stabil livssituasjon/bedre bolig for en av foreldrene	1	1	-	:	:
Annet/uoppgitt	14	10	16	:	:
Alle	100	100	100	:	:
Antall	183	92	65	12	14

Vi ser i tabell 7.12. at ytterst få av dem som hadde fått en avtale om mer samvær, eksplisitt sa at dette skyldtes bidragsreformen. For alle foreldre sett under ett gjaldt dette bare 3 prosent. Noen få, 1 prosent, begrunnet endringen med økonomi. Dette kan ha sammenheng med bidragsreformen, med det kan også ha sammenheng med andre endringer i en av partenes økonomi, som f.eks. arbeidsledighet eller nye samlivsinngåelser. En del foreldre, 27 prosent, forklarte dessuten endringen med at en av foreldrene ønsket en avtale som innebar mer samvær. Slike ønsker kan ha sammenheng med bidragsreformen, men det kan også være helt andre forhold som spiller inn. Det var også en del, 15 prosent, som begrunnet endringen med barnets ønsker, og 7 prosent som begrunnet den med at barnet var blitt eldre. Ellers var det 12 prosent som begrunnet endringen med at en av partene hadde flyttet slik at avstanden mellom foreldrenes bosteder var blitt mindre, og 7 prosent som begrunnet endringen i avtalen med at en av partenes arbeids- eller studiesituasjon var forandret. Videre var det noen få som trakk fram at en av partene hadde fått ny familie eller kjæreste, at en av dem hadde fått en mer stabil livssituasjon, at instanser utenfor familien hadde bestemt at det skulle være mer samvær mellom samværsforelderen og barnet, eller at foreldrene samarbeidet bedre enn før.

Også når det gjelder avtaler om mindre samvær, var det svært få, bare 2 prosent, som begrunnet dette direkte med bidragsreformen (tabell 7.13.). Bare 1 prosent trakk fram økonomi som begrunnelse. 11 prosent viste til at en eller begge foreldre ønsket en slik endring, og rundt 20 prosent oppgav at endringen i samværsavtalen bunnet i barnets ønsker, at barnet var blitt eldre, eller i barnets fritidsaktiviteter. Den vanligste enkeltbegrunnelsen for en avtale om mindre samvær var at det var blitt større avstand mellom foreldrenes boliger. Dette stemmer med de grupperte fordelingene i tabell 7.9. som altså viser at avtaler om mindre samvær enn før var vanligst blant dem som bodde langt fra hverandre. Ellers var det en del som henviste til endringer i foreldrenes arbeids- eller studiesituasjon (8 prosent), eller til konflikter mellom foreldrene (7 prosent).

Alt i alt ser det ikke ut til at bidragsreformen har hatt noen særlig betydning for endringer i samværsavtaler mellom foreldre som lever atskilt. Forholdsvis få oppgav i 2004 at avtalen var blitt endret i løpet av de to siste åra, og blant dem som sa at avtalen var endret, var det få som begrunnet dette direkte med bidragsreformen. En del trakk fram begrunnelser som kan ha sammenheng med reformen, som f.eks. økonomi og foreldrenes ønsker, men også dette gjaldt forholdsvis få. Endringer i samværsavtaler skyldtes gjerne helt andre forhold, som f.eks. at barna var blitt eldre eller at en eller begge foreldre hadde flyttet.

Muligens har bidragsreformen større betydning for utformingen av samværsavtalene for foreldre som skiller lag etter at reformen trådte i kraft. Situasjonen er da mer åpen og valgmulighetene andre enn hva som er tilfellet når man har levd hver for seg noen år. For mange vil det være det praktisk vanskelig å endre samværs mønsteret mellom samværsforeldre og barn i tråd med reformen. Arbeidsforhold, bosted og nye familier legger føringer på hvilke ordninger det er mulig å få til. Foreldre som skiller lag etter reformen står overfor andre rammebetingelser enn dem som skilte lag før reformen. Muligens bidrar dette til at de velger andre typer avtaler enn dem som skilte lag før reformen.

8. Samværsforeldres samvær med barna: Hvor mange har hatt samvær overhodet, og hvor mange har hatt samvær det siste året?

Undersøkelsene inneholdt flere spørsmål om samvær mellom barn og foreldre som ikke bor sammen. Blant annet spurte man om foreldrene hadde vært sammen med barnet siden samlivsbruddet, om det hadde vært samvær siste år, antall samværsdager siste måned, og om det hadde vært samvær i ferier siste år. I dette kapitlet vises svarfordelinger for spørsmålene om det hadde vært samvær siden samlivsbruddet og om det hadde vært samvær siste år. For foreldre som ikke hadde vært gift eller samboende, gir det ikke mening å spørre om samvær med barn siden samlivsbrudd. Disse fikk i stedet spørsmål om hvorvidt samværsforelderen noen gang hadde vært sammen med barnet.

8.1. Nesten alle har hatt kontakt med barnet etter bruddet

Tabell 8.1. viser hvorvidt samværsforelderen hadde vært sammen med barnet siden bruddet/fødselen eller ikke, basert på 2002- og 2004-undersøkelsen. Fordelingene gis for alle foreldre under ett og for ulike foreldregrupper. Tabell 8.2. viser de samme fordelingene, men med uoppgitte svar holdt utenfor. Ser vi alle foreldre under ett, oppgav 97 prosent i 2004 at samværsforelderen hadde vært sammen med barnet siden samlivsbrudd eller fødsel. I 2002 var andelen 95 prosent. Forskjellen er liten, men statistisk signifikant. For å finne ut om den skyldes ulik sammensetning av utvalgene i de to undersøkelsene, er det foretatt multivariate analyser med undersøkelsesår som forklaringsvariabel, og med de samme kontrollvariablene som i de multivariate analysene i kapittel 6. Resultatene vises i tabell 8.3. En modell der samtlige kontrollvariabler inngår, også reisetid mellom foreldrenes boliger (modell 1), viser en signifikant effekt av årstall, men i motsatt retning av hva vi ser i tabellene 8.1 og 8.2. Når vi tar hensyn til at utvalgene har ulik sammensetning på samtlige kontrollvariabler i modellen, var det altså noe færre som rapporterte at samværsforelderen hadde vært sammen med barnet siden samlivsbrudd/fødsel i 2004 enn i 2002. Når reisetid tas ut av modellen (modell 2), er det imidlertid en svak positiv signifikant effekt av undersøkelsesår. I modell 1 ser vi at det særlig er de som ikke besvarte spørsmålet om reisetid mellom foreldrenes boliger, som langt sjeldnere enn andre rapporterte om kontakt mellom samværsforeldre og barn siden sam-

livsbrudd/fødsel. Det var betydelig flere med uoppgitt reisetid i 2002- enn i 2004-undersøkelsen, og når vi tar hensyn til at utvalgene var ulikt sammensatt på dette området, finner vi altså at undersøkelsesår har en svak negativ effekt på tilbøyeligheten til å rapportere om kontakt mellom samværsforeldre og barn.

Tabell 8.1. Hvorvidt samværsforelderen har vært sammen med barnet siden samlivsbrudd/fødsel, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. 2002 og 2004. Prosent

	Har vært sammen	Har ikke vært sammen	Vet ikke/uoppgitt	Alle	Antall
Alle foreldre					
2002	95	5	1	100	2306
2004	97	3	0	100	2696
Enslige mødre					
2002	93	6	1	100	1121
2004	97	3	-	100	1244
Samværsfedre					
2002	96	3	1	100	941
2004	97	2	0	100	1123
Enslige fedre					
2002	97	3	1	100	139
2004	100	0	-	100	174
Samværs mødre					
2002	99	1	-	100	105
2004	99	1	-	100	155

Tabell 8.2. Hvorvidt samværsforelderen har vært sammen med barnet siden samlivsbrudd/fødsel, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. 2002 og 2004. Prosent. Uoppgitt /vet ikke utenfor

	Har vært sammen	Har ikke vært sammen	Alle	Antall
Alle foreldre				
2002	95	5	100	2290
2004	97	3	100	2691
Enslige mødre				
2002	94	6	100	1113
2004	97	3	100	1124
Samværsfedre				
2002	97	3	100	934
2004	98	2	100	1118
Enslige fedre				
2002	97	3	100	138
2004	100	0	100	174
Samværs mødre				
2002	99	1	100	105
2004	99	1	100	155

Tabell 8.3. Resultater fra logistisk regresjonsanalyse av hvorvidt det var en endring fra 2002 til 2004 i andelen som oppgav at samværsforelderen hadde vært sammen med barnet siden samlivsbrudd/fødsel, basert på svar fra alle foreldre

	Modell 1		Modell 2	
	Koeffisient	Standardfeil	Koeffisient	Standardfeil
Konstantledd	3,35***	0,84	-0,16	0,57
Undersøkelsesår				
2004	-1,46***	0,32	0,55***	0,17
2002 (ref)				
Foreldregruppe				
Samværs mødre	0,41	0,83	1,49*	0,76
Enslige fedre	0,27	0,60	0,33	0,50
Samværsfedre	-0,47*	0,24	0,34*	0,17
Enslige mødre (ref)				
Utdanningsnivå, kontinuerlig	0,20*	0,09	0,27***	0,07
Hovedsaklig virksomhet				
Yrkesaktiv/student	0,39	0,25	0,89***	0,18
Ikke yrkesaktiv eller student (ref)				
Landsdel				
Oslo og Akershus	0,05	0,37	-0,17	0,26
Østlandet ellers	0,52	0,37	0,54	0,28
Agder og Rogaland	0,09	0,40	-0,06	0,29
Vestlandet	0,23	0,39	0,47	0,30
Trøndelag	-0,07	0,40	-0,04	0,29
Nord-Norge (ref)				
Samlivsstatus ved samlivsbrudd				
Gift med barnets andre forelder	1,67***	0,39	1,95***	0,29
Samboer med barnets andre forelder	1,29***	0,28	1,44***	0,22
Har aldri bodd sammen (ref.)				
Tid siden samlivsbrudd, kontinuerlig i antall år	-0,06	0,05	-0,11**	0,04
Barnets alder, kontinuerlig i antall år	-0,03	0,05	0,01	0,05
Antall barn i bidragsrelasjonen, kontinuerlig	0,28	0,26	0,47*	0,22
Antall bidragsrelasjoner, kontinuerlig	0,43	0,43	0,34	0,31
Reisetid til samværsforelder				
Uppgitt reisetid	-5,58***	0,44		
Gangavstand	-0,24	0,46		
Reisetid på ½ time eller mindre	0,13	0,40		
Mer enn ½ time, under 2 ½ time	0,10	0,44		
2 ½ time eller mer				
Log Likelihood	-346,50		-609,94	
Antall observasjoner i modellen	4837		4837	

*** Signifikant på 0,001-nivå, ** signifikant på 0,01-nivå, * signifikant på 0,05-nivå.

Ser vi på svarene fra enslige mødre, oppgav henholdsvis 93 og 97 prosent i 2002 og 2004 at samværsforelderen hadde vært sammen med barnet siden samlivsbrudd/fødsel (tabell 8.1.). Når uoppgitte svarene holdes utenfor, var andelen henholdsvis 94 og 97 prosent (tabell 8.2.). Også dette er en signifikant økning. En slik positiv signifikant effekt finner vi også i de multivariate analysene (ikke vist her). Dette gjelder uansett om reisetid inkluderes i modellen eller ikke. For samværsfedre var det ingen signifikant forskjell mellom de to undersøkelsene i andelen som oppgav å ha vært sammen med barnet. Henholdsvis 96 og 97 prosent i den første og den andre undersøkelsen sa de hadde vært sammen med barnet siden samlivsbrudd/fødsel (tabell 8.1.). Når uoppgitte svar holdes utenfor, var andelen henholdsvis 97 og 98 prosent (tabell 8.2.). Multivariate analyser viser imidlertid en svak positiv effekt av undersøkelsesår så lenge reisetid ikke inngår som kontrollvariabel (ikke vist her). Når reisetid inkluderes i modellen, blir effekten av undersøkelsesår negativ, men ikke statistisk signifikant. Analyser av

enslige mødre og samværsfedre under ett viser en svak positiv effekt av undersøkelsesår i modeller uten reistid som kontrollvariabel. Når reistid inkluderes, får undersøkelsesår en svak negativ effekt.

Blant enslige fedre og samværs mødre finner vi ingen signifikant økning i andelen som oppgav at moren hadde vært sammen med barnet. I begge undersøkelsene var det ytterst få både blant enslige fedre og samværs mødre som svarte at mor ikke hadde vært sammen med barnet siden samlivsbrudd/fødsel.

8.2. Rundt ni av ti har sett barnet det siste året

Tabell 8.4. viser svarfordelingen på spørsmålet om hvorvidt samværsforelderen hadde vært sammen med barnet i løpet av det siste året. Tabell 8.5. viser den samme fordelingen, men med uoppgitte svar holdt utenfor. De som oppgav at de ikke hadde hatt kontakt med barnet siden samlivsbrudd/fødsel, er plassert i nei-kategorien. Ser vi på svarene fra alle foreldre under

ett, var det både i 2002 og 2004 om lag 90 prosent som oppgav at samværsforeldereren hadde vært sammen med barnet det siste året. Andelen var noe høyere i den siste enn i den første undersøkelsen, men forskjellen er svært beskjeden, særlig når observasjoner med uoppgitte svar holdes utenfor. En multivariat analyse med kontroll for en lang rekke bakgrunnsforhold, men ikke for reistid mellom foreldrenes bosteder, viser en svak positiv effekt av undersøkelsesår (tabell 8.6, modell 2). Når reisetid inkluderes i modellen, snur imidlertid denne sammenhengen slik at undersøkelsesår får en svak, men signifikant negativ effekt. Tar vi hensyn til at utvalgene hadde ulik sammensetning med hensyn til reisetidsvariabelen, var det altså ikke flere som oppgav at samværsforeldereren hadde vært sammen med barnet siste år i 2004 enn i 2002. Snarere var andelen noe lavere.

Samværsfedre oppgav noe oftere enn enslige mødre at det hadde vært samvær mellom dem selv og barnet det siste året. I 2004 var andelen henholdsvis 95 og 90 prosent i de to foreldregruppene (tabell 8.5). For de enslige mødrene var den en viss økning fra 2002 til 2004 i andelen som rapporterte om samvær mellom faren og barnet siste år. Dette mønsteret finner vi også i en multivariate analyse. For samværsfedre viser tabell 8.5. ingen signifikant endring fra 2002 til 2004 i andelen som oppgav at de hadde hatt samvær med barnet siste år.

For enslige fedre viser tabellene 8.4. og 8.5. en noe høyere prosentandel i 2004 enn i 2002 som oppgav at mor hadde vært sammen med barnet siste år. Forskjellen er imidlertid ikke statistisk signifikant. Heller ikke for samværs mødre var det noen signifikant forskjell mellom de to undersøkelsene i andelen som oppgav at de hadde hatt kontakt med barnet det siste året.

Tabell 8.4. Hvorvidt samværsforeldereren har vært sammen med barnet siste 12 måneder, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. 2002 og 2004. Prosent

	Har vært sammen	Har ikke vært sammen	Vet ikke/uoppgitt	Alle	Antall
Alle foreldre					
2002	89	9	1	100	2306
2004	93	7	0	100	2696
Enslige mødre					
2002	86	12	1	100	1121
2004	90	10	0	100	1244
Samværsfedre					
2002	92	6	1	100	941
2004	94	5	0	100	1123
Enslige fedre					
2002	91	5	4	100	139
2004	97	3	-	100	174
Samværs mødre					
2002	94	1	5	100	105
2004	98	2	-	100	155

Tabell 8.5. Hvorvidt samværsforeldereren har vært sammen med barnet siste 12 måneder, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. 2002 og 2004. Prosent. Uoppgitt/vet ikke utenfor

	Har vært sammen	Har ikke vært sammen	Alle	Antall
Alle foreldre				
2002	91	9	100	2273
2004	93	7	100	2688
Enslige mødre				
2002	87	13	100	1106
2004	90	10	100	1242
Samværsfedre				
2002	94	7	100	931
2004	95	5	100	1117
Enslige fedre				
2002	94	6	100	135
2004	97	3	100	174
Samværs mødre				
2002	99	1	100	101
2004	98	2	100	155

Tabell 8.6. Resultater fra logistisk regresjonsanalyse av hvorvidt det var en endring fra 2002 til 2004 i andelen som oppgav at samværsforelderen hadde vært sammen med barnet siste år, basert på svar fra alle foreldre

	Modell 1		Modell 2	
	Koeffisient	Standardfeil	Koeffisient	Standardfeil
Konstantledd	1,61***	0,47	0,49	0,39
Undersøkelsesår				
2004	-0,50***	0,14	0,23*	0,12
2002 (ref)				
Foreldregruppe				
Samværs mødre	1,76**	0,62	2,00***	0,58
Enslige fedre	0,41	0,35	0,29	0,30
Samværs fedre	0,40**	0,14	0,62***	0,12
Enslige mødre (ref)				
Utdanningsnivå, kontinuerlig	0,27***	0,06	0,27***	0,05
Hovedsaklig virksomhet				
Yrkesaktiv/student	0,47**	0,16	0,72***	0,13
Ikke yrkesaktiv eller student (ref)				
Landsdel				
Oslo og Akershus	-0,03	0,23	0,05	0,19
Østlandet ellers	0,34	0,22	0,53**	0,19
Agder og Rogaland	0,17	0,25	0,18	0,21
Vestlandet	0,39	0,24	0,53**	0,21
Trøndelag	-0,06	0,25	0,00	0,21
Nord-Norge (ref)				
Samlivsstatus ved samlivsbrudd				
Gift med barnets andre forelder	0,84***	0,21	1,27***	0,18
Samboer med barnets andre forelder	0,89***	0,18	1,12***	0,15
Har aldri bodd sammen (ref.)				
Tid siden samlivsbrudd, kontinuerlig i antall år	-0,17***	0,03	-0,18***	0,03
Barnets alder, kontinuerlig i antall år	0,02	0,03	0,03	0,03
Antall barn i bidragsrelasjonen, kontinuerlig	-0,14	0,14	0,00	0,12
Antall bidragsrelasjoner, kontinuerlig	-0,09	0,22	-0,01	0,19
Reisetid til samværsforelder				
Uoppgitt reisetid	-3,80***	0,26		
Gangavstand	0,99***	0,25		
Reisetid på ½ time eller mindre	0,98***	0,18		
Mer enn ½ time, under 2 ½ time	0,58**	0,19		
2 ½ time eller mer				
Log Likelihood	-848,77		-1111,31	
Antall observasjoner i modellen	4819		4819	

*** Signifikant på 0,001-nivå, ** signifikant på 0,01-nivå, * signifikant på 0,05-nivå.

9. Samvær siste måned

I 2002-undersøkelsen ble deltakerne spurt om samværsforelderen hadde vært sammen med barnet i løpet av de siste 30 dager, samt hvor mange dager og netter dette eventuelt gjaldt. For de fleste gjaldt dette omtrent oktober måned, men de som besvarte undersøkelsen sent i innsamlingsperioden, svarte for et senere tidspunkt. I 2004 valgte man å spørre om samvær i oktober måned for å sikre at alle svarte for den samme perioden.

9.1. Ingen klar økning i andelen med samvær fra 2002 til 2004

Tabell 9.1. viser andelen som svarte at samværsforelderen hadde vært sammen med barnet den siste måneden, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre i 2002 og 2004. Tabell 9.2. viser de samme fordelingene, men med uoppgitte svar holdt utenfor. Ifølge tabell 9.1. hadde 75 prosent av samværsforeldrene vært sammen med barnet siste måned i 2002. I 2004 var andelen 79 prosent. I begge undersøkelsene var det klare forskjeller mellom svarene fra enslige foreldre på den ene siden og samværsforeldre på den annen. Samværsforeldrene oppgav betydelig oftere enn de enslige foreldrene at det hadde vært samvær mellom dem selv og barna siste måned. Begge undersøkelsene viser også at relativt flere samværsforeldre enn samværsfedre hadde hatt samvær med barna siste måned. Likevel er det verdt å merke seg at det store flertallet både av samværsfedre og samværsforeldre hadde vært sammen med barna i denne perioden.

Selv om også tidligere undersøkelser har kartlagt det månedlige samværet mellom samværsforeldre og barn, kan vi ikke si noe sikkert om utviklingen over tid på dette området. Spørsmålene er stilt litt forskjellig, og undersøkelsene er gjennomført på ulike tider av året slik at spørsmålet om samvær henviser til forskjellige måneder. I *Undersøkelsen om samværsrett 1996* oppgav 72 prosent av alle foreldre sett under ett at samværsforelderen hadde vært sammen med barnet i måneden forut for undersøkelsen (Jensen og Clausen 1997). Denne undersøkelsen ble gjennomført i januar. Spørsmålet henviste da til desember 1995, altså julemåneden, og det kan være grunn til å anta at mange hadde mer samvær enn vanlig denne måneden. Ifølge Skevik og Hyggen (2002) hadde 77 prosent av samværsforeldrene i

deres undersøkelse truffet barna/ barnet i løpet av den siste måneden. Dette ligger ganske nær de andelen som vises i tabell 9.1., henholdsvis 81 og 83 prosent i 2002 og 2004. Dataene til Skevik og Hyggen ble samlet inn rundt årsskiftet 2001/2002. Også her var det derfor mange som svarte for julemåneden. Dersom vi antar at samværsforeldre oftere har kontakt med barna i desember enn i oktober og november, kan det ha vært en økning i andelen samværsforeldre som har hatt samvær med barna siden midten av 1990-tallet.

Tabell 9.1. Hvorvidt samværsforelderen har vært sammen med barnet siste måned, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. 2002 og 2004. Prosent

	Har vært sammen	Har ikke vært sammen	Vet ikke/uoppgitt	Alle	Antall
Alle foreldre					
2002	75	23	2	100	2306
2004	79	21	0	100	2696
Enslige mødre					
2002	69	29	2	100	1121
2004	74	26	0	100	1244
Samværsfedre					
2002	81	17	1	100	941
2004	83	17	0	100	1123
Enslige fedre					
2002	77	18	5	100	139
2004	83	16	1	100	174
Samværsforeldre					
2002	87	8	5	100	105
2004	91	9	-	100	155

Tabell 9.2. Hvorvidt samværsforelderen har vært sammen med barnet siste måned, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. 2002 og 2004. Prosent. Uoppgitt/vet ikke utenfor

	Har vært sammen	Har ikke vært sammen	Alle	Antall
Alle foreldre				
2002	77	23	100	2264
2004	79	21	100	2687
Enslige mødre				
2002	70	30	100	1101
2004	74	26	100	1242
Samværsfedre				
2002	83	17	100	929
2004	83	17	100	1117
Enslige fedre				
2002	81	19	100	133
2004	84	16	100	173
Samværsforeldre				
2002	92	8	100	101
2004	91	9	100	155

Men hva med perioden 2002 til 2004? Var det en økning i andelen samværsforeldre som hadde samvær med barnet forrige måned i løpet av disse to åra? Tabellene 9.1. og 9.2. kan tyde på dette. Både når vi baserer oss på svarene fra alle foreldre, og svarene fra enslige mødre, er det en signifikant forskjell mellom prosentandelene i de to undersøkelsene. Multivariate analyser som tar hensyn til at nettoutvalgene i undersøkelsene skiller seg fra hverandre med hensyn til en del sentrale bakgrunnsforhold, viser imidlertid ingen signifikante endringer fra 2002 til 2004. Analysene har de samme kontrollvariabler som dem som ble vist i tabell 6.4. Verken modell 1, der reisetid mellom foreldrenes boliger er inkludert som kontrollvariabel, eller modell 2, der reisetid holdes utenfor, viser noen signifikant effekt av undersøkelsesår. Basert på svarene fra samværsfedre, enslige fedre og samværs mødre finner vi ingen signifikante forskjeller mellom de to undersøkelsene, verken i tabellene 9.1. og 9.2., eller i multivariate analyser. Alt i alt har vi dermed ikke grunnlag for å slutte at det var noen klar økning fra 2002 til 2004 i andelen samværsforeldre som hadde samvær med barnet siste måned.

9.2. Flere samværsdager i 2004 enn i 2002?

De som oppgav at samværsforeldereren hadde vært sammen med barnet siste måned, ble spurt hvor mange dager og hvor mange netter dette dreide seg om. Det ble presisert at halve samværsdager skulle regnes som hele. Eksempelvis skulle ettermiddager og kvelder etter barnehage/skole regnes som hele dager. I 2002 var det forholdsvis mange som ikke besvarte spørsmålet om antall netter med samvær (se tabell 9.5). Vi analyserer derfor først og fremst mulige endringer i antall samværsdager, men viser også et par tabeller over antall netter med samvær mellom samværsforeldre og barn.

Tabell 9.3. viser antall dager med samvær mellom samværsforeldre og barn siste måned, basert på svar fra ulike grupper av foreldre i 2002 og 2004. Tabell 9.4. viser den samme fordelingen, men med uoppgitte svar holdt utenfor. Her vises også gjennomsnittlig antall samværsdager. Tabellene 9.5. og 9.6. viser de samme fordelingene for antall netter med samvær. Oversiktene gjelder for samtlige foreldre i hver foreldregruppe, også de som oppgav at det ikke var samvær mellom samværsforeldre og barn forrige måned. Disse er gitt verdiene "0 dager"/"0 netter".

Ser vi alle foreldre under ett, var det altså i 2004 21 prosent som oppgav at det ikke hadde vært noe samvær mellom samværsforeldre og barn forrige måned, 10 prosent oppgav 1-3 dager med samvær, 25 prosent oppgav 4-7 dager med samvær, 26 prosent oppgav 8-12 dagers samvær, 17 prosent oppgav minst 13 dagers samvær, og 1 prosent besvarte ikke spørsmålet. I gjennomsnitt hadde det vært 6,9 samværsdager mellom samværsforeldre og barn (tabell

9.4.). Andelen med mye samvær lå noe høyere i 2004 enn i 2002- undersøkelsen, noe som også gjaldt for gjennomsnittlig antall samværsdager. Både i 2002 og 2004 hadde samværsforeldre tilbrakt flere dager enn netter sammen med barna. Dette er som vi kunne vente ettersom f.eks. helgesamvær fra fredag til søndag omfatter tre dager, men bare to netter. Også antallet samværsnetter så ut til å ligge noe høyere i 2004 enn i 2002, men her er det vanskelig å sammenligne på grunn av den høye andelen uoppgitte svar i 2002. I begge undersøkelsene rapporterte samværsforeldre om noe mer samvær med barna enn hva de enslige foreldrene gjorde. Det var også slik at enslige fedre og samværs mødre rapporterte om mer samvær mellom samværsforeldre og barn enn hva enslige mødre og samværsfedre gjorde.

Tabell 9.3. Antall dager samvær siste måned mellom barnet og samværsforeldereren, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. 2002 og 2004. Prosent

	0 da-ger	1-3 da-ger	4-7 da-ger	8-12 da-ger	13 da-ger +	Vet ikke/Uoppgitt	Alle	Antall
Alle foreldre								
2002	23	9	23	28	13	3	100	2306
2004	21	10	25	26	17	1	100	2696
Enslige mødre								
2002	30	11	23	27	6	3	100	1121
2004	26	13	28	23	9	1	100	1244
Samværsfedre								
2002	17	7	23	32	17	3	100	941
2004	17	6	24	31	21	1	100	1123
Enslige fedre								
2002	18	7	22	17	32	6	100	139
2004	16	8	19	18	37	2	100	174
Samværs mødre								
2002	8	6	16	21	41	8	100	105
2004	9	6	11	19	54	1	100	155

Tabell 9.4. Antall dager samvær siste måned mellom barnet og samværsforeldereren, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. 2002 og 2004. Prosent og gjennomsnitt. Uoppgitt/vet ikke utenfor

	0 da-ger	1-3 da-ger	4-7 da-ger	8-12 da-ger	13 da-ger +	Alle	Gjennomsnitt	Antall
Alle foreldre								
2002	24	10	24	29	13	100	6,5	2228
2004	21	10	26	26	18	100	6,9	2659
Enslige mødre								
2002	31	11	24	28	6	100	5,2	1084
2004	26	13	29	23	9	100	5,3	1227
Samværsfedre								
2002	18	7	24	33	18	100	7,6	914
2004	17	6	24	32	21	100	8,0	1107
Enslige fedre								
2002	19	7	23	18	33	100	8,1	132
2004	16	8	19	18	38	100	9,1	171
Samværs mødre								
2002	9	7	17	23	45	100	10,8	98
2004	9	6	11	19	55	100	11,4	154

Tabell 9.5. Antall netter samvær siste måned mellom barnet og samværsforelderen, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. 2002 og 2004. Prosent

	0 net-ter	1-3 net-ter	4-7 net-ter	8-12 net-ter	13 net-ter +	Vet ikke/Uopp-gitt	Alle	An-tall
Alle foreldre								
2002	29	7	28	15	8	14	100	2306
2004	27	9	30	19	14	2	100	2696
Enslige mødre								
2002	38	9	28	14	4	8	100	1121
2004	33	11	32	15	8	1	100	1244
Samværsfedre								
2002	21	5	29	18	10	18	100	941
2004	22	7	30	25	15	2	100	1123
Enslige fedre								
2002	23	4	21	9	28	16	100	139
2004	22	5	23	13	35	3	100	174
Samværs mødre								
2002	10	5	16	15	28	27	100	105
2004	12	5	13	14	53	2	100	155

Tabell 9.6. Antall netter samvær siste måned mellom barnet og samværsforelderen, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. 2002 og 2004. Prosent og gjennomsnitt. Uopp-gitt/vet ikke utenfor

	0 net-ter	1-3 net-ter	4-7 net-ter	8-12 net-ter	13 net-ter +	Alle	Gjen-nom-snitt	An-tall
Alle foreldre								
2002	33	8	33	17	9	100	4,7	1998
2004	28	9	30	19	14	100	5,7	2651
Enslige mødre								
2002	42	9	30	15	4	100	3,5	1024
2004	33	11	32	15	8	100	4,4	1226
Samværsfedre								
2002	25	6	36	21	12	100	5,8	781
2004	23	7	30	25	15	100	6,4	1102
Enslige fedre								
2002	27	5	24	10	34	100	7,2	117
2004	23	5	23	14	36	100	8,3	170
Samværs mødre								
2002	13	7	21	21	38	100	9,4	76
2004	12	6	14	15	54	100	10,9	153

Både de grupperte fordelingene i tabellene 9.3. og 9.4., samt gjennomsnittstallene i tabell 9.4., tyder på at det var en viss økning i det månedlige samværet mellom samværsforeldre og barn fra 2002 til 2004. Hvor omfattende denne endringen var avhenger imidlertid av hvilke foreldregrupper vi ser på. Eksempelvis finner vi større forskjeller mellom de to undersøkelsene når vi baserer oss på svarene fra samværsfedre enn fra samværs mødre. Enslige mødre rapporterte i gjennomsnitt om 0,1 flere samværsdager i 2004 enn i 2002, mens samværsfedre i gjennomsnitt rapporterte om 0,4 dager mer i 2004 enn i 2002. Både enslige fedre og samværs mødre oppgav atskillig flere samværsdager i 2004 enn i 2002. For enslige fedre utgjorde forskjellen så mye som en dag i gjennomsnitt. Det lave antallet observasjoner i disse gruppene gir imidlertid stor usikkerhet ved tallene.

Vi vet fra tidligere undersøkelser at omfanget av det månedlige samværet varierer med en del kjennemerker ved foreldrene (Jensen og Clausen 1997, Skevik og Hyggen 2002, Sætre 2004a, Kitterød 2004b). Svarfordelingene for hele foreldregruppen sett under ett er derfor følsom for sammensetningen av nettoutvalget. Eksempelvis vet vi at samværsforeldre gjerne har mer månedlig samvær med små barn enn med store barn, at de som har vært gift med barnets andre forelder har mer samvær enn dem som ikke har bodd sammen med den andre forelderen, og at de som bor nær barnets andre forelder har mer samvær enn dem som bor lengre unna. Tabell 9.7. viser bivariate sammenhenger mellom en rekke bakgrunnskjennetegn og antall samværsdager siste måned mellom samværsfedre og barn, basert på svar for enslige mødre i 2004. Tabell 9.8. viser de samme fordelingene, men basert på svar fra samværsfedre. Disse tabellene viser flere bivariate sammenhenger. I tillegg til dem som allerede er nevnt, ser vi f.eks. at høyt utdannede foreldre rapporterer om mer samvær enn dem med mindre utdanning, at yrkesaktive og studenter rapporterer om mer samvær enn dem som ikke er yrkesaktive og studenter, og at foreldre med kort tid siden samlivsbruddet rapporterer om mer samvær enn dem med lang tid siden bruddet. Små forskyvninger mellom de to undersøkelsene i sammensetningen av nettoutvalget kan derfor medføre endringer i svarfordelingen for alle foreldre under ett, og for de fire foreldregruppene hver for seg.

For å undersøke hvorvidt den økningen i antall samværsdager som vi ser i tabellene 9.3. og 9.4, skyldes forskyvninger i sammensetningen av nettoutvalgene, eller skal tolkes som en reell økning i det månedlige samværet, har vi, på samme måte som i tidligere kapitler, gjennomført multivariate analyser med kontroll for en rekke bakgrunnskjennetegn. Analysene er gjort for alle foreldre under ett og for hver av de fire foreldregruppene separat. I tillegg er de gjort for enslige mødre og samværsfedre under ett, og for enslige fedre og samværs mødre under ett. Den avhengige variabelen er altså antall samværsdager mellom samværsforelderen og barnet siste måned. Ettersom dette er en kontinuerlig variabel, kan vi bruke regresjonsanalyse. Den høye andelen med null dagers samvær innebærer imidlertid at fordelingen kan betraktes som sensurert med hensyn til den latente variabelen vi ønsker å måle. Dersom vi benytter en vanlig lineær regresjonsmodell, står vi i fare for å få skjeve estimater. Det finnes flere metoder for å justere for en slik venstresensurering. En mye brukt metode er en såkalt tobit regresjonsmodell (Breen 1996). Estimater fra denne relateres til den latente, usensurerte fordelingen av den avhengige variabelen, i dette tilfellet samværsforeldres tilbøyelighet til å være sammen med barn som de ikke bor sammen med, i løpet av en måned. Det er altså undersøkelsesår som er den viktigste forklaringsvariabelen i analysene. Kontrollvariablene er de samme som i de multivariate analysene i tidligere kapitler. Vi viser resultater fra modeller med og uten variabelen "reisetid" inkludert. Analysene er gjennomført for alle

foreldre i de ulike gruppene, uavhengig av om samværsforelderen har hatt kontakt med barnet siden samlivsbruddet eller ikke. Der hvor det ikke har vært kontakt siden samlivsbrudd/fødsel, er antall samværsdager satt

til null. For å se om antall samværsdager er økt for dem som faktisk hadde hatt kontakt med barnet, er det også gjennomført egne analyser for dem som hadde vært sammen med barnet siden samlivsbrudd/fødsel.

Tabell 9.7. Antall dager samvær med barnet siste måned, basert på opplysninger fra enslige mødre. Tall for ulike grupper. 2004. Prosent og gjennomsnitt

	0 dager	1-3 dager	4-7 dager	8-12 dager	13 dager +	Vet ikke/uoppgitt	Alle	Gjennomsnitt	Antall (% /gj.snitt)
Alle	26	13	28	23	9	1	100	5,3	1244/1227
Intervjupersonens alder									
18-29 år	23	13	30	27	7	1	100	5,5	151/147
30-34 år	28	13	28	23	7	2	100	5,0	282/278
35-39 år	24	11	31	24	9	1	100	5,6	360/356
40-44 år	26	14	25	21	13	2	100	5,4	272/268
45 år +	27	13	29	20	9	2	100	4,9	179/176
Utdanningsnivå									
Ungdomsskole	32	13	31	16	6	2	100	4,4	115/112
Videregående skole	27	13	28	22	8	2	100	5,1	797/785
Universitet/høgskole 1-4 år	19	12	29	29	10	1	100	6,1	289/287
Universitet/høgskole 5 år +	19	12	24	25	19	-	100	6,9	34/34
Vanlig ukentlig arbeidstid									
-30 timer	22	12	32	24	8	1	100	5,5	328/324
31-40 timer	23	13	28	25	11	1	100	5,8	557/554
41 timer +	23	15	20	34	7	1	100	5,5	54/53
Ikke yrkesaktiv	36	13	27	16	5	3	100	4,1	300/291
Hovedsaklig virksomhet									
Yrkesaktiv	23	13	28	24	10	1	100	5,6	856/848
Student/skoleelev	27	12	30	24	5	3	100	5,0	108/104
Arbeidsufør/pensjonist	30	13	32	17	6	3	100	4,7	67/65
Hjemmearbeidende	33	15	29	16	4	3	100	4,1	94/91
Arbeidsledig	35	10	28	22	6	-	100	4,6	77/77
Annet	36	9	40	12	4	-	100	3,5	39/39
Landsdel for bosted									
Akershus og Oslo	26	12	24	25	11	1	100	5,6	265/261
Østlandet ellers	19	13	33	23	11	2	100	5,9	364/359
Agder og Rogaland	27	14	27	22	7	2	100	4,9	159/155
Vestlandet	28	13	28	22	9	1	100	5,1	192/191
Trøndelag	25	12	30	28	3	1	100	4,9	118/117
Nord-Norge	38	12	26	16	7	1	100	4,4	146/144
Samlivsstatus ved barnets fødsel									
Gift med barnets andre forelder	18	12	27	28	13	1	100	6,3	504/499
Samboer med barnets andre forelder	23	12	29	26	9	2	100	5,7	499/490
Bodde ikke sammen	43	16	29	9	2	1	100	2,9	241/238
Samlivsstatus ved samlivsbrudd									
Gift med barnets andre forelder	18	12	27	27	14	2	100	6,4	565/557
Samboer med barnets andre forelder	24	12	30	25	8	1	100	5,5	464/457
Har aldri bodd sammen	47	16	28	9	0	1	100	2,6	215/213
Tid siden samlivsbrudd									
Under 2 år	9	10	27	36	16	2	100	7,8	178/173
2-4 år	13	13	28	35	10	1	100	6,6	308/306
5-7 år	24	10	31	23	12	2	100	5,7	282/278
8-10 år	29	12	32	20	6	2	100	4,8	217/214
Mer enn 10 år	46	18	24	7	3	1	100	2,8	255/252
Samlivsstatus nå									
Gift med ny partner	34	14	27	18	6	1	100	4,4	200/198
Samboer med ny partner	30	10	31	18	8	3	100	4,8	259/252
Enslig	22	13	28	26	10	1	100	5,8	785/777
Barnets alder									
0-4 år	14	13	32	31	8	2	100	6,3	188/183
5-9 år	22	9	27	29	11	1	100	6,1	415/411
10-14 år	27	12	31	19	9	1	100	5,1	460/455
15-17 år	37	20	23	12	6	1	100	3,7	181/178
Antall barn i relasjonen									
Ett barn	31	15	30	18	5	2	100	4,3	618/607
To barn	16	9	24	33	17	1	100	7,3	470/466
Tre barn +	16	10	36	28	9	1	100	6,2	156/154
Antall bidragsrelasjoner IO har									
En relasjon	25	13	28	23	9	1	100	5,4	1113/1099
To relasjoner	31	14	29	14	10	2	100	4,7	123/120
Tre relasjoner +	:	:	:	:	:	:	100	:	8/8
Reisetid til samværsforelder									
Gangavstand	9	8	19	38	23	3	100	8,4	266/260
Reisetid på ½ time eller mindre	18	14	29	27	9	1	100	5,9	524/516
Mer enn ½ time, under 2 ½ time	30	13	42	14	1	-	100	3,9	220/220
2 ½ time eller mer	52	17	23	6	1	1	100	2,3	210/208

Tabell 9.8. Antall dager samvær med barnet siste måned, basert på opplysninger fra samværsfedre. Tall for ulike grupper. 2004. Prosent og gjennomsnitt

	0 dager	1-3 dager	4-7 dager	8-12 dager	13 dager +	Vet ikke/uoppgitt	Alle	Gjennomsnitt	Antall (% / gj.snitt)
Alle	17	6	24	31	21	1	100	8,0	1123/1107
Intervjupersonens alder									
18-29 år	15	4	23	34	34	-	100	8,5	76/76
30-34 år	14	8	25	31	22	1	100	8,0	160/159
35-39 år	16	3	26	33	21	1	100	8,4	286/282
40-44 år	17	6	21	34	19	1	100	7,9	300/296
45 år +	19	9	23	26	22	2	100	7,7	301/294
Utdanningsnivå									
Ungdomsskole	18	8	16	31	24	3	100	8,2	122/117
Videregående skole	18	5	25	30	21	1	100	7,9	752/743
Universitet/høgskole 1-4 år	12	6	25	38	18	0	100	8,2	167/166
Universitet/høgskole 5 år +	5	11	20	37	27	-	100	9,3	65/65
Vanlig ukentlig arbeidstid									
-30 timer	19	9	25	27	19	1	100	7,3	73/72
31-40 timer	13	6	23	34	23	1	100	8,5	613/608
41 timer +	17	5	24	31	23	1	100	8,3	272/270
Ikke yrkesaktiv	31	7	25	23	12	2	100	6,1	155/152
Hovedsaklig virksomhet									
Yrkesaktiv	14	6	24	33	23	1	100	8,4	921/913
Student/skoleelev	:	:	:	:	:	:	100	:	15/15
Arbeidsufør/pensjonist	35	7	20	27	9	3	100	5,8	63/61
Hjemmearbeidende	:	:	:	:	:	:	100	:	6/6
Arbeidsledig	29	7	25	25	13	1	100	6,3	72/71
Annet	35	4	26	22	14	-	100	6,4	37/37
Landsdel for bosted									
Akershus og Oslo	16	9	17	35	23	0	100	8,4	234/233
Østlandet ellers	13	6	26	29	24	2	100	8,3	328/320
Agder og Rogaland	14	6	29	31	20	0	100	8,3	143/142
Vestlandet	16	2	29	31	20	1	100	8,0	168/165
Trøndelag	23	2	24	36	15	-	100	7,4	109/109
Nord-Norge	26	11	15	27	19	2	100	7,1	141/138
Samlivsstatus ved barnets fødsel									
Gift med barnets andre forelder	11	6	22	32	28	2	100	9,0	487/477
Samboer med barnets andre forelder	15	4	25	24	20	1	100	8,3	470/465
Bodde ikke sammen	33	12	24	22	8	1	100	5,0	166/165
Samlivsstatus ved samlivsbrudd									
Gift med barnets andre forelder	10	6	22	33	28	2	100	9,1	521/511
Samboer med barnets andre forelder	16	5	25	34	20	1	100	8,2	451/446
Har aldri bodd sammen	36	13	24	19	8	1	100	4,6	151/150
Tid siden samlivsbrudd									
Under 2 år	6	7	15	33	38	1	100	10,2	168/166
2-4 år	11	3	24	35	26	1	100	9,0	280/276
5-7 år	14	6	23	36	20	0	100	8,3	241/240
8-10 år	20	8	25	30	17	1	100	7,3	210/207
Mer enn 10 år	28	8	28	23	11	2	100	6,0	212/209
Samlivsstatus nå									
Gift med ny partner	24	9	29	29	9	1	100	6,1	215/213
Samboer med ny partner	18	6	27	31	17	1	100	7,5	248/247
Enslig	13	6	20	32	27	2	100	9,0	660/647
Barnets alder									
0-4 år	12	8	22	35	22	1	100	8,5	179/177
5-9 år	12	3	24	32	28	1	100	8,8	346/342
10-14 år	16	5	25	34	18	2	100	8,0	431/423
15-17 år	29	12	22	21	15	1	100	6,3	167/165
Antall barn i relasjonen									
Ett barn	20	7	25	30	17	1	100	7,4	562/559
To barn	10	5	20	34	29	2	100	9,3	431/422
Tre barn +	11	5	29	30	22	4	100	8,2	130/126
Antall bidragsrelasjoner IO har									
En relasjon	16	6	23	32	22	1	100	8,2	988/973
To relasjoner	27	8	24	26	12	2	100	6,1	117/116
Tre relasjoner +	:	:	:	:	:	:	100	:	18/18
Reisetid til samværsforelder									
Gangavstand	5	5	12	31	45	2	100	11,8	241/237
Reisetid på ½ time eller mindre	8	5	23	39	24	1	100	9,0	478/474
Mer enn ½ time, under 2 ½ time	23	8	34	30	6	-	100	5,8	221/221
2 ½ time eller mer	46	9	29	13	2	1	100	3,4	174/172

Tabell 9.9. Resultater fra regresjonsanalyse (tobit) av hvorvidt det var en endring i antall samværsdager mellom samværsforeldre og barn siste måned fra 2002 til 2004, basert på svar fra alle foreldre

	Modell 1		Modell 2	
	Koeffisient	Standardfeil	Koeffisient	Standardfeil
Konstantledd	-3,39***	0,63	-0,22	0,67
Undersøkellesår				
2004	0,25	0,16	0,56**	0,18
2002 (ref)				
Foreldregruppe				
Samværs mødre	5,22***	0,36	5,74***	0,41
Enslige fedre	2,52***	0,35	2,58***	0,39
Samværsfedre	2,72***	0,17	2,90***	0,19
Enslige mødre (ref)				
Utdanningsnivå, kontinuerlig	0,33***	0,06	0,35***	0,07
Hovedsaklig virksomhet				
Yrkesaktiv/student	1,01***	0,22	1,63***	0,24
Ikke yrkesaktiv eller student (ref)				
Landsdel				
Oslo og Akershus	1,23***	0,29	2,38***	0,32
Østlandet ellers	1,08***	0,27	2,21***	0,30
Agder og Rogaland	0,74*	0,32	1,58***	0,35
Vestlandet	0,99***	0,30	1,44***	0,33
Trøndelag	0,90**	0,33	1,51***	0,37
Nord-Norge (ref)				
Samlivsstatus ved samlivsbrudd				
Gift med barnets andre forelder	2,29***	0,28	3,63***	0,31
Samboer med barnets andre forelder	2,07***	0,25	3,08***	0,28
Har aldri bodd sammen (ref)				
Tid siden samlivsbrudd, kontinuerlig i antall år	-0,23***	0,03	-0,39***	0,03
Barnets alder, kontinuerlig i antall år	-0,10***	0,03	-0,05	0,03
Antall barn i bidragsrelasjonen, kontinuerlig	0,01	0,14	0,09	0,16
Antall bidragsrelasjoner, kontinuerlig	-0,11	0,31	-0,16	0,35
Reisetid til samværsforelder				
Uoppgitt reisetid	-7,55***	0,92		
Gangavstand	8,68***	0,28		
Reisetid på ½ time eller mindre	6,67***	0,25		
Mer enn ½ time, under 2 ½ time	4,16***	0,28		
2 ½ time eller mer (ref)				
Log Likelihood	-12134,77		-12832,66	
Antall observasjoner i modellen	4749		4749	

*** Signifikant på 0,001-nivå, ** signifikant på 0,01-nivå, * signifikant på 0,05-nivå.

Tabell 9.9. viser resultater fra multivariate analyser av alle foreldre under ett. Konstantleddet uttrykker gjennomsnittsverdien til dem som tilhører referanse-kategorien på samtlige av de uavhengige variablene i modellen, dvs. år 2002, var enslige mødre, hadde lav utdanning, ikke var yrkesaktive eller studenter osv.. Stort sett er dette grupper med lite samvær mellom barnet og samværsforelderen. Dette er grunnen til at konstantleddet er negativt. Positive koeffisienter for en variabel innebærer en økning i antall samværsdager siste måned sammenlignet med referanse-kategorien, og når alle andre faktorer i modellen holdes konstante. Negative koeffisienter uttrykker den motsatte sammenhengen. Størrelsen på koeffisienten angir den gjennomsnittlige økningen/reduksjonen i antall samværsdager, gitt alt annet likt. Eksempelvis ser vi i modell 1 i tabell 9.9. at samværsforeldre som hadde vært gift med barnets andre forelder i gjennomsnitt hadde 2,29 dager mer samvær enn dem som aldri hadde bodd sammen med den andre forelderen, gitt samme undersøkelses-år, samme foreldregruppe, samme utdanning osv.

Modell 1, der også reisetid inngår som kontroll-variabel, viser at samværsforeldre i gjennomsnitt var sammen med barna 0,25 dager mer per måned i 2004 enn i 2002. Endringen er ikke signifikant på 0,05-nivå, men på 0,11-nivå. Den er altså marginalt signifikant, men ikke særlig stor. En økning i det månedlige samværet på en kvart dag i gjennomsnitt må sies å være ganske beskjeden. I modell 2 er variabelen reisetid tatt ut av analysen. Her forutsetter vi altså at forskyvningene i fordelingen på variabelen reisetid mellom nettoutvalgene i de to undersøkelsene reflekterer reelle endringer i populasjonen, noe som kan være en effekt av bidragsreformen. Denne modellen viser en statistisk signifikant økning i antall månedlige samværsdager mellom samværsforeldre og barn på 0,56 fra 2002 til 2004.

De samme modellene er også kjørt for foreldre der det har vært samvær mellom samværsforeldre og barn siden samlivsbrudd/fødsel. Resultatene av disse vises i tabell 9.10. Her finner vi en signifikant økning i antall samværsdager mellom samværsforeldre og barn uan-

sett om reisetid er med som kontrollvariabel eller ikke. Økningen er på omtrent 0,4 dager i gjennomsnitt.

Som vist i tabellene 9.3. og 9.4. er det liten forskjell mellom 2002- og 2004-undersøkelsen i antall samværsdager mellom samværsforeldre og barn siste måned når vi baserer oss på svar fra enslige mødre. Heller ikke de multivariate analysene viser noen signifikant endring her (resultater vises ikke). Basert på svarene fra samværsfedre så vi derimot en viss økning i antall månedlige samværsdager fra 2002 til 2004 i tabellene 9.3. og 9.4. Tabellene 9.11 og 9.12. viser resultater fra multivariate analyser basert på svar fra samværsfedre. Samtlige modeller viser en statistisk

signifikant økning i antall samværsdager fra 2002 til 2004. Modell 1 i tabell 9.11. omfatter samtlige samværsfedre i undersøkelsene, og reisetid inngår som kontrollvariabel. Vi finner da en økning på 0,59 månedlige samværsdager i gjennomsnitt fra 2002 til 2004. I modell 2 i denne tabellen er variabelen reisetid tatt ut av analysen. Vi ser da en økning på 0,69 samværsdager i gjennomsnitt. I analysene som vises i tabell 9.12 er de fedrene som ikke har hatt kontakt med barna siden samlivsbruddet/fødselen, holdt utenfor. Begge modellene (med og uten reisetid som kontrollvariabel) viser her en signifikant økning i antall månedlige samværsdager fra 2002 til 2004. Økningen utgjør omtrent 0,6 dager i gjennomsnitt.

Tabell 9.10. Resultater fra regresjonsanalyse (tobit) av hvorvidt det var en endring i antall samværsdager mellom samværsforeldre og barn siste måned fra 2002 til 2004, basert på svar fra alle foreldre der samværsforelderens hadde vært sammen med barnet siden samlivsbrudd/fødsel

	Modell 1		Modell 2	
	Koeffisient	Standardfeil	Koeffisient	Standardfeil
Konstantledd	-3,01**	0,63	1,22	0,66
Undersøkelsesår				
2004	0,40**	0,15	0,43**	0,17
2002 (ref)				
Foreldregruppe				
Samværs mødre	5,15***	0,36	5,59***	0,40
Enslige fedre	2,45***	0,34	2,55***	0,39
Samværsfedre	2,73***	0,16	2,83***	0,18
Enslige mødre (ref)				
Utdanningsnivå, kontinuerlig	0,31***	0,06	0,29***	0,06
Hovedsaklig virksomhet				
Yrkesaktiv/student	0,96***	0,21	1,35***	0,24
Ikke yrkesaktiv eller student (ref)				
Landsdel				
Oslo og Akershus	1,25***	0,28	2,43***	0,31
Østlandet ellers	1,04***	0,27	2,07***	0,30
Agder og Rogaland	0,70*	0,31	1,55***	0,35
Vestlandet	0,97***	0,30	1,29***	0,33
Trøndelag	0,89**	0,33	1,54***	0,37
Nord-Norge (ref)				
Samlivsstatus ved samlivsbrudd				
Gift med barnets andre forelder	2,01***	0,28	2,89***	0,31
Samboer med barnets andre forelder	1,79***	0,25	2,42***	0,28
Har aldri bodd sammen (ref)				
Tid siden samlivsbrudd, kontinuerlig i antall år	-0,22***	0,03	-0,38***	0,03
Barnets alder, kontinuerlig i antall år	-0,10***	0,03	-0,04	0,03
Antall barn i bidragsrelasjonen, kontinuerlig	-0,01	0,14	0,05	0,15
Antall bidragsrelasjoner, kontinuerlig	-0,14	0,31	-0,25	0,35
Reisetid til samværsforelder				
Uoppgitt reisetid	-4,80***	1,08		
Gangavstand	8,73***	0,28		
Reisetid på ½ time eller mindre	6,68***	0,25		
Mer enn ½ time, under 2 ½ time	4,15***	0,28		
2 ½ time eller mer (ref)				
Log Likelihood	-12043,13		-12627,50	
Antall observasjoner i modellen	4611		4611	

*** Signifikant på 0,001-nivå, ** signifikant på 0,01-nivå, * signifikant på 0,05-nivå.

Tabell 9.11. Resultater fra regresjonsanalyse (tobit) av hvorvidt det var en endring i antall samværsdager mellom samværsforeldre og barn siste måned fra 2002 til 2004, basert på svar fra samværsfedre

	Modell 1		Modell 2	
	Koeffisient	Standardfeil	Koeffisient	Standardfeil
Konstantledd	-2,61**	0,89	1,97*	0,97
Undersøkelsesår				
2004	0,59**	0,23	0,69**	0,26
2002 (ref)				
Utdanningsnivå, kontinuerlig	0,25**	0,09	0,18	0,10
Hovedsaklig virksomhet				
Yrkesaktiv/student	1,84***	0,34	2,29***	0,38
Ikke yrkesaktiv eller student (ref)				
Landsdel				
Oslo og Akershus	1,34***	0,42	2,82***	0,47
Østlandet ellers	1,24**	0,39	2,49***	0,44
Agder og Rogaland	1,39**	0,46	2,72***	0,52
Vestlandet	1,54***	0,43	1,96***	0,49
Trøndelag	0,71	0,49	1,50**	0,55
Nord-Norge (ref)				
Samlivsstatus ved samlivsbrudd				
Gift med barnets andre forelder	3,18***	0,41	4,53***	0,47
Samboer med barnets andre forelder	2,90***	0,38	3,93***	0,42
Har aldri bodd sammen (ref)				
Tid siden samlivsbrudd, kontinuerlig i antall år	-0,17***	0,04	-0,32***	0,05
Barnets alder, kontinuerlig i antall år	-0,11**	0,04	-0,05	0,05
Antall barn i bidragsrelasjonen, kontinuerlig	-0,11	0,20	0,06	0,23
Antall bidragsrelasjoner, kontinuerlig	-0,58	0,44	-0,87	0,50
Reisetid til samværsforelder				
Uoppgitt reisetid	-1,08	2,38		
Gangavstand	9,79***	0,41		
Reisetid på ½ time eller mindre	7,56***	0,36		
Mer enn ½ time, under 2 ½ time	4,81***	0,41		
2 ½ time eller mer (ref)				
Log Likelihood	-5967,59		-6279,46	
Antall observasjoner i modellen	1950		1950	

*** Signifikant på 0,001-nivå, ** signifikant på 0,01-nivå, * signifikant på 0,05-nivå.

Tabell 9.12. Resultater fra regresjonsanalyse (tobit) av hvorvidt det var en endring i antall samværsdager mellom samværsforeldre og barn siste måned fra 2002 til 2004, basert på svar fra samværsfedre som hadde vært sammen med barnet siden samlivsbrudd/fødsel

	Modell 1		Modell 2	
	Koeffisient	Standardfeil	Koeffisient	Standardfeil
Konstantledd	-1,61	0,90	3,29***	0,97
Undersøkelsesår				
2004	0,64**	0,23	0,61*	0,26
2002 (ref)				
Utdanningsnivå, kontinuerlig	0,23**	0,09	0,15	0,10
Hovedsaklig virksomhet				
Yrkesaktiv /student	1,70***	0,34	1,95***	0,38
Ikke yrkesaktiv eller student (ref)				
Landsdel				
Oslo og Akershus	1,33***	0,41	2,69***	0,46
Østlandet ellers	1,81**	0,39	2,35***	0,44
Agder og Rogaland	1,38**	0,46	2,55***	0,52
Vestlandet	1,46***	0,43	1,69***	0,48
Trøndelag	0,77	0,49	1,51**	0,55
Nord-Norge (ref)				
Samlivsstatus ved samlivsbrudd				
Gift med barnets andre forelder	2,65***	0,42	3,73***	0,47
Samboer med barnets andre forelder	2,37***	0,38	3,17***	0,43
Har aldri bodd sammen (ref)				
Tid siden samlivsbrudd, kontinuerlig i antall år	-0,16***	0,04	-0,30***	0,05
Barnets alder, kontinuerlig i antall år	-0,10*	0,04	-0,04	0,05
Antall barn i bidragsrelasjonen, kontinuerlig	-0,11	0,20	0,05	0,23
Antall bidragsrelasjoner, kontinuerlig	-0,57	0,44	-0,87	0,50
Reisetid til samværsforelder				
Uoppgitt reisetid	-1,65	2,35		
Gangavstand	9,40***	0,41		
Reisetid på ½ time eller mindre	7,18***	0,36		
Mer enn ½ time, under 2 ½ time	4,39***	0,41		
2 ½ time eller mer (ref)				
Log Likelihood	-5907,91		-6195,43	
Antall observasjoner i modellen	1905		1905	

*** Signifikant på 0,001-nivå, ** signifikant på 0,01-nivå, * signifikant på 0,05-nivå.

Tabell 9.13. Resultater fra regresjonsanalyse (tobit) av hvorvidt det var en endring i antall samværsdager mellom samværsforeldre og barn siste måned fra 2002 til 2004, basert på svar fra enslige mødre og samværsfedre

	Modell 1		Modell 2	
	Koeffisient	Standardfeil	Koeffisient	Standardfeil
Konstantledd	-1,54**	0,63	2,28***	0,69
Undersøkelsesår				
2004	0,31*	0,16	0,45**	0,18
2002 (ref)				
Foreldregruppe				
Samværsfedre	2,75***	0,16	2,89***	0,18
Enslige mødre (ref)				
Utdanningsnivå, kontinuerlig	0,30***	0,06	0,30***	0,07
Hovedsaklig virksomhet				
Yrkesaktiv/student	1,06***	0,22	1,64***	0,25
Ikke yrkesaktiv eller student (ref)				
Landsdel				
Oslo og Akershus	1,30***	0,29	2,55***	0,33
Østlandet ellers	1,23***	0,28	2,41***	0,31
Agder og Rogaland	0,97**	0,33	1,92***	0,37
Vestlandet	1,31***	0,31	1,80***	0,34
Trøndelag	0,77*	0,34	1,41***	0,39
Nord-Norge (ref)				
Samlivsstatus ved samlivsbrudd				
Gift med barnets andre forelder	2,62***	0,28	3,77***	0,32
Samboer med barnets andre forelder	2,40***	0,25	3,29***	0,28
Har aldri bodd sammen (ref)				
Tid siden samlivsbrudd, kontinuerlig i antall år	-0,23***	0,03	-0,38***	0,03
Barnets alder, kontinuerlig i antall år	-0,10**	0,03	-0,04	0,03
Antall barn i bidragsrelasjonen, kontinuerlig	-0,04	0,14	0,08	0,16
Antall bidragsrelasjoner, kontinuerlig	-0,00	0,32	-0,00	0,36
Reisetid til samværsforelder				
Uoppgitt reisetid	-4,81***	1,44		
Gangavstand	9,10***	0,29		
Reisetid på ½ time eller mindre	7,12***	0,25		
Mer enn ½ time, under 2 ½ time	4,62***	0,28		
2 ½ time eller mer (ref)				
Log Likelihood	-10722,05		-11315,76	
Antall observasjoner i modellen	4212		4212	

*** Signifikant på 0,001-nivå, ** signifikant på 0,01-nivå, * signifikant på 0,05-nivå.

Tabellene 9.13. og 9.14. viser resultater fra multivariate analyser av endring i antall samværsdager basert på svarene fra enslige mødre og samværsfedre sett under ett. Vi får da atskillig flere observasjoner i analysene enn når vi ser på enslige mødre og samværsfedre hver for seg, noe som gir mindre usikkerhet ved tallene. I analysene i tabell 9.13 er samtlige foreldre i de to gruppene inkludert. I analysene i tabell 9.14 er de som oppgav at samværsfar ikke hadde hatt samvær med barnet siden samlivsbrudd/fødsel, holdt utenfor. I tabell 9.13. finner vi statistisk signifikante effekter av undersøkelsesår i begge modellene. Når reisetid inngår som kontrollvariabel (modell 1), ser vi en gjennomsnittlig økning i antall samværsdager på 0,31 fra 2002 til 2004. Når reisetid holdes utenfor (modell 2), ser vi en økning på 0,45 samværsdager. Når disse estimatene er lavere enn dem vi så i de to foregående tabellene, som altså er basert på svarene fra samværsfedre, skyldes dette at tabell 9.13 gir et gjennomsnitt av svarene fra samværsforeldre og samværsfedre. I tabell 9.14 gir modell 1 en signifikant økning fra 2002 til 2004 i antall samværsdager på 0,34 i gjennomsnitt. I modell 2 er koeffisienten omtrent den samme, men

ikke signifikant på 0,05 prosentnivå. Den er imidlertid signifikant på 0,06 prosentnivå.

Som vist i tabellene 9.3. og 9.4. rapporterte både enslige fedre og samværsforeldre om flere månedlige samværsdager i 2004 enn i 2002. Det lave antallet observasjoner i disse gruppene gjør imidlertid at forskjellen ikke er statistisk signifikant på nivåer det er vanlig å operere med. Dette gjelder både de bivariate analysene i tabellene 9.3. og 9.4. og i multivariate analyser med kontroll for ulike bakgrunnsfaktorer (resultatene vises ikke her). Ved å se på endringer for enslige fedre og samværsforeldre under ett, får vi flere observasjoner i analysene. Tabell 9.15 viser resultater fra slike analyser. Modell 1, der også reisetid inngår som kontrollvariabel, viser en økning på 0,79 samværsdager for samværsforeldre fra 2002 til 2004, men koeffisienten er ikke signifikant på 0,05-nivå. Imidlertid er den signifikant på 0,14 nivå. I modell 2 ser vi en signifikant effekt av undersøkelsesår på hele 1,62 dager i gjennomsnitt. Her er altså variabelen reisetid tatt ut av modellen. Når det har så stor betydning for resultatet hvorvidt reisetid inngår i modellen eller ikke, skyldes dette at det var langt flere

enslige fedre som hadde gangavstand til sin tidligere partner i 2004 enn i 2002 (37 mot 25 prosent). Dermed veier disse tyngre i svarfordelingen i 2004 enn i 2002, noe som gir flere med mye samvær mellom samværsmor og barn. Den høyere andelen med gangavstand i 2004 enn i 2002 skyldes trolig ulike svarprosenten i de to undersøkelsene og ikke at det faktisk var en økning i andelen enslige fedre med kort

avstand til barnets mor i perioden. Vi bør derfor feste mer lit til resultatene fra modell 1 enn til resultatene fra modell 2 i tabell 9.15. Ettersom nesten alle samværs mødre hadde hatt kontakt med barnet siden samlivsbrudd/fødsel (se kapittel 8), vises ikke resultater fra analyser der de uten samvær er holdt utenfor.

Tabell 9.14. Resultater fra regresjonsanalyse (tobit) av hvorvidt det var en endring i antall samværsdager mellom samværsforeldre og barn siste måned fra 2002 til 2004, basert på svar fra enslige mødre og samværsfedre der samværsfaren hadde vært sammen med barnet siden samlivsbrudd/fødsel

	Modell 1		Modell 2	
	Koeffisient	Standardfeil	Koeffisient	Standardfeil
Konstantledd	-0,34	0,64	3,71***	0,68
Undersøkelsesår				
2004	0,34*	0,16	0,33	0,18
2002 (ref)				
Foreldregruppe				
Samværsfedre	2,72***	0,16	2,80***	0,18
Enslige mødre (ref)				
Utdanningsnivå, kontinuerlig	0,27***	0,06	0,24***	0,07
Hovedsaklig virksomhet				
Yrkesaktiv/student	0,93***	0,22	1,35***	0,25
Ikke yrkesaktiv eller student (ref)				
Landsdel				
Oslo og Akershus	1,40***	0,29	2,58***	0,32
Østlandet ellers	1,23***	0,28	2,29***	0,31
Agder og Rogaland	0,99**	0,32	1,90***	0,36
Vestlandet	1,27***	0,30	1,64***	0,34
Trøndelag	0,82*	0,34	1,46***	0,38
Nord-Norge (ref)				
Samlivsstatus ved samlivsbrudd				
Gift med barnets andre forelder	2,18***	0,28	3,03***	0,32
Samboer med barnets andre forelder	1,96***	0,25	2,59***	0,28
Har aldri bodd sammen (ref)				
Tid siden samlivsbrudd, kontinuerlig i antall år	-0,22***	0,03	-0,37***	0,03
Barnets alder, kontinuerlig i antall år	-0,09**	0,03	-0,03	0,03
Antall barn i bidragsrelasjonen, kontinuerlig	-0,08	0,14	0,03	0,16
Antall bidragsrelasjoner, kontinuerlig	-0,03	0,32	-0,08	0,36
Reisetid til samværsforelder				
Uoppgitt reisetid	-5,44***	1,41		
Gangavstand	8,62***	0,29		
Reisetid på ½ time eller mindre	6,58***	0,25		
Mer enn ½ time, under 2 ½ time	4,04***	0,29		
2 ½ time eller mer (ref)				
Log Likelihood	-10592,31		-11122,64	
Antall observasjoner i modellen	4079		4079	

*** Signifikant på 0,001-nivå, ** signifikant på 0,01-nivå, * signifikant på 0,05-nivå.

Tabell 9.15. Resultater fra regresjonsanalyse (tobit) av hvorvidt det var en endring i antall samværsdager mellom samværsforeldre og barn siste måned fra 2002 til 2004, basert på svar fra enslige fedre og samværs mødre

	Modell 1		Modell 2	
	Koeffisient	Standardfeil	Koeffisient	Standardfeil
Konstantledd	3,67	2,72	11,92***	2,73
Undersøkelsesår				
2004	0,78	0,53	1,62**	0,58
2002 (ref)				
Foreldregruppe				
Samværs mødre	2,55***	0,52	2,86***	0,58
Enslige fedre (ref)				
Utdanningsnivå, kontinuerlig	0,67***	0,19	0,67***	0,21
Hovedsaklig virksomhet				
Yrkesaktiv/student	1,05	0,72	0,97	0,79
Ikke yrkesaktiv eller student (ref)				
Landsdel				
Oslo og Akershus	-0,65	1,02	-0,07	1,13
Østlandet ellers	-1,06	1,00	-0,54	1,11
Agder og Rogaland	-2,33*	1,13	-2,31	1,25
Vestlandet	-2,23	1,16	-2,77*	1,29
Trøndelag	0,70	1,16	1,14	1,29
Nord-Norge (ref)				
Samlivsstatus ved samlivsbrudd				
Gift med barnets andre forelder	-1,56	1,30	-0,88	1,43
Samboer med barnets andre forelder	-2,22	1,33	-2,25	1,46
Har aldri bodd sammen (ref)				
Tid siden samlivsbrudd, kontinuerlig i antall år	-0,24**	0,09	-0,46***	0,09
Barnets alder, kontinuerlig i antall år	-0,14	0,08	-0,14	0,09
Antall barn i bidragsrelasjonen, kontinuerlig	0,40	0,46	0,06	0,50
Antall bidragsrelasjoner, kontinuerlig	-1,63	1,17	-2,17	1,29
Reisetid til samværsforelder				
Uoppgitt reisetid	-6,13*	2,80		
Gangavstand	9,63***	1,02		
Reisetid på ½ time eller mindre	7,81***	0,98		
Mer enn ½ time, under 2 ½ time	5,18***	1,10		
2 ½ time eller mer (ref)				
Log Likelihood	-1425,25		-1488,48	
Antall observasjoner i modellen	537		537	

*** Signifikant på 0,001-nivå, ** signifikant på 0,01-nivå, * signifikant på 0,05-nivå.

9.3. Trolig en svak økning i antall samværsdager

Alt i alt ser det ut til at vi kan konkludere med at det var en signifikant økning i antall rapporterte samværsdager siste måned fra 2002 til 2004. Dette mønsteret er i tråd med intensjonen i bidragsreformen om at samværsforeldre skal spille en mer aktiv rolle i forhold til barn de ikke bor fast sammen med. For samværsfedres vedkommende er det også i tråd med generelle samfunnsmessige normer om en mer aktiv farsrolle. Det er imidlertid viktig å merke seg at konklusjonen med hensyn til hvorvidt det har vært en økning i det månedlige samværet mellom samværsforeldre og barn, avhenger av hvem vi spør. Det er først og fremst samværsfedrenes svar som viser en slik økning. Muligens reflekterer dette en reell endring i samværsfedrenes

rolle selv om vi ikke finner noe tilsvarende mønster når vi baserer oss på de enslige mødrenes svar. Men vi kan ikke utelukke at den offentlige debatten i forbindelse med de nye bidragsreglene har gjort fedre mer bevisste på hvor mye tid de faktisk tilbringer sammen med barna. Også private diskusjoner med barnets mor i forbindelse med en eventuell justering av bidraget i tråd med de nye reglene, kan ha gjort fedre mer oppmerksomme på hvor mye samvær de egentlig har. Videre er det viktig å huske på at det ble brukt ulike metoder i de to undersøkelsene. Med personlige intervjuer, slik man hadde i 2004, kan det være en sterkere tendens til overrapportering av sosialt ønskelig atferd enn hva som er tilfellet i postale undersøkelser, slik som i 2002. Vi kan derfor ikke se helt bort fra at den observerte endringen delvis er en metodeeffekt.

10. Samvær i ferier

10.1. Litt ulike spørsmålsformuleringer

Undersøkelsene inneholdt også spørsmål om samværsforeldrenes feriesamvær med barna siste år. Man spurte om samværsforelderen hadde vært sammen med barnet i fem spesifiserte ferieperioder. I tillegg spurte man om samvær i eventuelle andre ferier. Spørsmålene ble bare stilt til dem som hadde vært sammen med barnet siste år. De som ikke hadde vært sammen med barnet, er gitt verdien "nei" for samtlige ferier. I 2002 gikk spørsmålene om feriesamvær til alle som oppgav at samværsforelderen hadde hatt samvær med barnet siste år. Under testingen av spørreskjemaet til 2004-undersøkelsen fant man ut at det var uheldig å stille dette spørsmålet til dem som nylig hadde skilt lag, eller som hadde barn under ett år. Man valgte derfor å lede disse utenom feriespørsmålene. I tabellene i det følgende vises derfor svarfordelinger kun for foreldre som hadde minst ett år siden samlivsbruddet, eller der barnet var minst ett år. 2002-tallene skiller seg derfor noe fra dem som er vist i tidligere publikasjoner fra denne undersøkelsen (f.eks. Kitterød 2004b).

Selv om man la vekt på å stille spørsmålene om feriesamvær på samme måte i de to undersøkelsene, er ikke svarene helt sammenlignbare. Dette har delvis sammenheng med at man brukte ulike datainnsamlingsmetoder, men også med at svaralternativene var forskjellige. I skjemaet i 2002 lød spørsmålet om feriesamvær som følger: "Om vi ser på de siste 12 måneder, var du/den andre forelderen da sammen med barnet i noen av følgende perioder? Hvis ja, sett kryss." Deretter nevnte man følgende perioder: Jula 2001, vinterferien 2002, påska 2002, sommerferien 2002, høstferien 2002, og andre ferier i løpet av de siste 12 måneder. For hver periode var det en boks for avkrysning dersom det hadde vært samvær. Det var imidlertid ikke noen boks for avkrysning når det ikke hadde vært samvær. Dette er uheldig ettersom vi ikke kan skille mellom nei-svar på den ene side og vet ikke/husker ikke/vil ikke svare på den annen. Vi må derfor tolke det slik at alle som ikke har krysset av for samvær i en gitt periode, faktisk ikke hadde samvær. I 2004-undersøkelsen hadde man ja- og nei-alternativer for

hver enkelt ferieperiode. Dette gir bedre kontroll for at respondentene faktisk svarer for samtlige perioder.

I tabellene i det følgende vises kun andelene som svarte at det hadde vært samvær mellom samværsforeldre og barn i de ulike ferieperiodene. Dette er gjort for å få best mulig sammenlignbarhet mellom undersøkelsene. Vi mener imidlertid at konteksten i de to undersøkelsene var såpass ulik på dette feltet, at vi ikke kan trekke noen sikker konklusjon om mulige endringer i feriesamvær fra 2002 til 2004. Dette har både med forskjellen i svaralternativer å gjøre, og med at personlige intervjuer, slik som i 2004-undersøkelsen, gir langt bedre kontroll enn postale skjema gjør, for at deltakerne faktisk vurderer hver enkelt ferieperiode, og ikke hopper over noen av dem. Som vi skal se senere, var det flere som oppgav at samværsforelderen hadde vært sammen med barnet i "andre ferier" i 2002 enn i 2004. Denne forskjellen reflekterer neppe en substansiell nedgang i andelen med slike ekstra feriesamvær, men er trolig en konsekvens av ulike metoder for datainnsamling. I 2004 sikret intervjueren at deltakerne fikk rapportert samvær i hver av de fem ferieperiodene jul, vinter, påske, sommer og høst. Forholdsviss få hadde derfor ferier utover dette å krysse av for. I 2002 var det større fare for at respondentene hoppet over en eller flere av de ferieperiodene som ble nevnt, og dermed oppgav samvær i "andre ferier" i stedet.

I begge undersøkelsene forsøkte man også å kartlegge mengden samvær i de ulike ferieperiodene. I 2002 spurte man om antall netter samværsforelderen var sammen med barnet i hver ferie. I 2004 spurte man om antall dager. Ettersom dette ikke er helt sammenlignbart, vises ikke mengden feriesamvær her. En annen grunn til at vi velger ikke å vise resultatene fra disse spørsmålene, er at det var relativt mange som hoppet over dem i 2002-undersøkelsen. Det var derfor en betydelig høyere andel uoppgitte svar i 2002 enn i 2004.

Tabell 10.1. Andel foreldre som har vært sammen med barnet i ulike ferier siste år, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. 2002 og 2004. Prosent¹

	Jula	Vinter-ferien	Påske-ferien	Sommer-ferien	Høst-ferien	Andre ferier	Minst én ferie	Antall
Alle foreldre								
2002	63	34	51	78	32	16	83	2151
2004	69	35	53	80	36	10	87	2528
Enslige mødre								
2002	57	24	42	71	24	10	78	1047
2004	64	24	45	74	26	7	81	1171
Samværsfedre								
2002	69	43	61	84	43	21	88	883
2004	72	46	59	86	44	14	92	1053
Enslige fedre								
2002	68	44	43	81	43	15	87	127
2004	75	32	54	84	43	8	91	161
Samværs mødre								
2002	79	69	70	90	58	30	94	94
2004	90	52	67	90	58	10	96	143

¹ Tabellen gjelder for dem som hadde minst ett år siden samlivsbrudd, eller der barnet var minst ett år gammelt.

10.2. 2,8 ferier i gjennomsnitt

Tabell 10.1. viser andelen samværsforeldre som hadde samvær med barna i ulike ferieperioder, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre i 2002 og 2004. Ser vi på svarene fra alle foreldre under ett, viser begge undersøkelsene at om lag åtte av ti samværsforeldre hadde vært sammen med barna i sommerferien. Noe flere rapporterte om samvær i jula i den siste enn i den første undersøkelsen. Andelen var henholdsvis 69 og 63 prosent. Ellers viser begge undersøkelser at om lag en av tre samværsforeldre hadde samvær med barna i vinter- og høstferien, og om lag halvparten hadde samvær i påskeferien. I 2004 oppgav 10 prosent at samværsforelderen hadde vært sammen med barna i andre ferier i tillegg til de fem som ble nevnt, mens dette gjaldt hele 16 prosent i 2002. Som nevnt i forrige avsnitt, er dette neppe en substansiell endring, men en konsekvens av ulike innsamlingsmetoder.

Tabell 10.2. viser antall ferier med samvær mellom samværsforeldre og barn i de to undersøkelsene. Dersom vi baserer oss på svarene fra alle foreldre, viser begge undersøkelsene at samværsforeldrene hadde samvær med barna 2,8 ferieperioder i gjennomsnitt i foregående år. I 2002 oppgav hele 29 prosent at det hadde vært samvær i 5-6 ferier. I 2004 var denne andelen bare 18 prosent. Forskjellen er trolig et resultat av ulike undersøkelsesopplegg. Det var videre noe flere i 2002 enn i 2004 som ikke rapporterte noen ferieperioder med samvær mellom samværsforeldre og barn. Andelen var henholdsvis 17 og 13 prosent i de to undersøkelsene. Muligens er også denne forskjellen en metodeeffekt. Trolig er en del av dem som her regnes som nei-svar i 2002 egentlig uoppgitte svar, dvs. at deltakerne hoppet over spørsmålene om ferie-samvær.

Både i 2004 og i 2002 var det slik at samværsforeldrene rapporterte om noe mer feriesamvær enn de enslige foreldrene. Eksempelvis oppgav 92 prosent av

samværsfedrene i 2004 at de hadde vært sammen med barna minst én ferie. Bare 81 prosent av samværs-mødrene oppgav at faren hadde vært sammen med barnet i minst én ferie. Gjennomsnittet for de to gruppene var henholdsvis 3,2 og 2,4 ferier. I begge undersøkelsene var det dessuten slik enslige fedre og samværs mødre på den ene side rapporterte om noe mer feriesamvær enn enslige mødre og samværsfedre på den annen. Eksempelvis oppgav samværs mødre i 2004 at de hadde vært sammen med barna i 3,7 ferier i gjennomsnitt forgående år, mens gjennomsnittet blant samværsfedrene var 3,2, ferier. Dette viser igjen at samværs mødre jevnt over spiller en mer aktiv rolle overfor barn de ikke bor fast sammen med enn hva samværsfedre gjør.

Tabell 10.2. Antall ferier med samvær mellom samværsforelderen og barnet siste år, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. 2002 og 2004. Prosent¹

	0 ferier	1-2 ferier	3-4 ferier	5-6 ferier	Alle	Gjennomsnitt	Antall
Alle foreldre							
2002	17	26	37	29	100	2,8	2151
2004	13	26	44	18	100	2,8	2528
Enslige mødre							
2002	22	31	35	12	100	2,3	1047
2004	19	31	39	11	100	2,4	1171
Samværsfedre							
2002	12	19	41	28	100	3,2	883
2004	8	21	48	23	100	3,2	1053
Enslige fedre							
2002	13	36	23	29	100	3,0	127
2004	9	25	47	19	100	3,0	161
Samværs mødre							
2002	6	17	30	47	100	4,0	94
2004	4	11	57	28	100	3,7	143

¹ Tabellen gjelder for dem som hadde minst ett år siden samlivsbrudd, eller der barnet var minst ett år gammelt.

10.3. Foreldre med mye månedlig samvær har også mye feriesamvær

Tidligere analyser av 2002-undersøkelsen har vist at selv om feriesamvær til en viss grad kompenseres for lite månedlig samvær, er det en klar positiv sammenheng mellom mengden samvær mellom samværsforeldre og barn i ferier og på månedlig basis (Kitterød 2004b). 2004-undersøkelsen viser det samme mønsteret. Tabell 10.3. viser antall ferier med samvær i grupper for antall samværsdager per måned, basert på opplysninger fra alle foreldre i 2004. Vi ser at så mye som halvparten av de foreldrene som ikke hadde vært sammen med barnet sist måned, hadde hatt samvær i minst én ferie siste år, - 35 prosent hadde hatt samvær i 1-2 ferier, 12 prosent i 3-4 ferier og 3 prosent i 5-6 ferier. Foreldre med mye månedlig samvær hadde imidlertid langt mer feriesamvær enn dette. Mens de som ikke hadde hatt besøkskontakt siste måned i gjennomsnitt hadde vært sammen med barnet i 1,1 ferier siste år, hadde de med minst 13 månedlige samværsdager i gjennomsnitt hatt 3,8 ferier med barnet. Mengden feriesamvær økte i takt med omfanget av det månedlige samværet. Tabellene 10.4. og 10.5. viser omtrent det samme mønsteret, men basert på opplysninger fra henholdsvis enslige mødre og samværsfedre.

Tabell 10.3. Antall ferier med samvær mellom samværsforeldre og barn siste år, i grupper for antall dager med besøkskontakt siste måned, basert på opplysninger fra alle foreldre. 2004. Prosent og gjennomsnitt¹

	0 ferier	1-2 ferier	3-4 ferier	5-6 ferier	Alle	Gjennomsnitt	Antall
Besøk siste måned							
0 dager	50	35	12	3	100	1,1	513
1-3 dager	12	47	34	7	100	2,2	236
4-7 dager	2	28	54	16	100	3,1	645
8-12 dager	0	16	58	26	100	3,6	666
13 dager +	0	12	55	33	100	3,8	435

¹ Tabellen gjelder for dem som hadde minst ett år siden samlivsbrudd, eller der barnet var minst ett år gammelt.

Tabell 10.4. Antall ferier med samvær mellom samværsfar og barn siste år, i grupper for antall dager med besøkskontakt siste måned, basert på opplysninger fra enslige mødre. 2004. Prosent og gjennomsnitt¹

	0 ferier	1-2 ferier	3-4 ferier	5-6 ferier	Alle	Gjennomsnitt	Antall
Besøk siste måned							
0 dager	58	32	9	1	100	0,8	294
1-3 dager	13	51	31	6	100	2,1	149
4-7 dager	4	35	49	13	100	2,9	339
8-12 dager	1	20	61	18	100	3,4	280
13 dager +	-	20	53	27	100	3,5	96

¹ Tabellen gjelder for dem som hadde minst ett år siden samlivsbrudd, eller der barnet var minst ett år gammelt.

Tabell 10.5. Antall ferier med samvær mellom samværsfar og barn siste år, i grupper for antall dager med besøkskontakt siste måned, basert på opplysninger fra samværsfedre. 2004. Prosent og gjennomsnitt¹

	0 ferier	1-2 ferier	3-4 ferier	5-6 ferier	Alle	Gjennomsnitt	Antall
Besøk siste måned							
0 dager	40	40	16	5	100	1,4	179
1-3 dager	5	40	46	10	100	2,6	64
4-7 dager	2	21	58	19	100	3,4	259
8-12 dager	-	14	55	32	100	3,8	330
13 dager +	0	9	56	35	100	4,0	205

¹ Tabellen gjelder for dem som hadde minst ett år siden samlivsbrudd, eller der barnet var minst ett år gammelt.

Ved å se på antall samværsdager i feriene, og ikke bare på antall ferier med samvær, vil vi kunne få et enda bedre bilde av sammenhengen mellom månedlig samvær og feriesamvær enn det vi har vist her. Dette vil være tema i senere analyser av *Undersøkelsen om samvær og bidrag 2004*.

10.4. Mer feriesamvær enn før?

Ettersom spørsmålene om feriesamvær ble stilt litt forskjellig i 2002- og 2004-undersøkelsen, kan vi ikke si sikkert hvorvidt det var en endring i mengden feriesamvær i denne toårsperioden. Det finnes heller ikke tidligere undersøkelser vi kan ta utgangspunkt i for å få si noe om mulige endringer på dette område. Thuen (2004) spurte om feriesamvær i en undersøkelse blant samværsforeldre i 2002. Både utvalget til undersøkelsen og utformingen av spørsmålene skiller seg imidlertid såpass mye fra det som er tilfellet i de undersøkelsene vi ser på her, at vi ikke kan trekke slutninger om eventuelle endringer. Skal vi kunne si noe sikkert om utviklingen i feriesamvær mellom samværsforeldre og barn, må vi ha nye undersøkelser med tilsvarende opplegg og spørsmålsutforming som i en av de tidligere undersøkelsene. Vi vil da anbefale at man velger samme framgangsmåte som i *Undersøkelsen om samvær og bidrag 2004*, - nemlig at man har både ja- og nei-alternativer for hver enkelt ferieperiode, og at man benytter telefonintervjuer i stedet for postale skjema.

11. Endret samværsmonster de to siste åra? Analyse av retrospektive spørsmål

11.1. Spørsmålsformulering

Eventuelle endringer i mengden samvær mellom samværsforeldre og barn er hittil analysert ved å sammenholde opplysninger fra de to tverrsnittsundersøkelsene i 2002 og 2004 om hvor mye samværsforelderen var sammen med barnet i ulike perioder. Som tidligere nevnt, stilte man i 2004 også noen retrospektive spørsmål for å fange opp mulige endringer i samværsmonsteret. Disse ble stilt til dem som hadde minst to år siden samlivsbruddet, eller der barnet var minst to år gammelt. Dette er altså foreldre som har levd atskilt siden før bidragsreformen trådte i kraft. Spørsmålene kom etter at man hadde kartlagt mengden samvær mellom samværsforeldre og barn siste måned og i ferier det siste året. De lød som følger: "Hvis du tenker to år tilbake i tid, har faren/moren (ev. du) mer samvær med barnet nå, omtrent like mye samvær eller mindre samvær nå?" De som oppgav at samværsforelderen hadde mer eller mindre samvær med barnet enn for to år siden, ble bedt om å angi den viktigste grunnen til endringen. Dette spørsmålet ble stilt åpent. Svarene ble notert av intervjuerne og kodet i ettertid i Statistisk sentralbyrå. Vi har valgt å benytte de samme svarkategorier her som i spørsmålet om grunnen til endringer i samværsavtalene de siste to åra (se kapittel 7). Dette gjelder uansett om endringen innebar mer eller mindre samvær enn før.

Tabell 11.1. Endring i månedlig samvær i løpet av de to siste åra, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. 2004. Prosent. Tallene gjelder for personer der samværsforelderen hadde vært sammen med barnet siste år¹

	Mer samvær nå	Omtrent som før	Mindre samvær nå	Vet ikke/uoppgitt	Alle	Antall
Alle foreldre	19	55	26	0	100	2088
Enslige mødre	17	55	28	-	100	945
Samværsfedre	22	55	23	0	100	883
Enslige fedre	13	54	34	-	100	136
Samværs mødre	17	58	26	-	100	124

¹ Spørsmålet ble stilt til dem som hadde minst to år siden samlivsbruddet, eller der barnet var minst to år gammelt.

11.2. 45 prosent med endret samvær

Tabell 11.1. viser svarfordelingen på spørsmålet om hvorvidt samværsforelderen hadde mer eller mindre samvær med barnet enn for to år siden for alle foreldre under ett og for ulike foreldregrupper. Baserer vi oss på svarene fra alle foreldre, oppgav 19 prosent at samværsforelderen hadde mer samvær med barnet enn før, 26 prosent at det var blitt mindre samvær, og 55 prosent at samværet var omtrent uendret. Mønsteret var ganske likt i de ulike foreldregruppene.

Tabell 11.2. viser svarfordelingen på spørsmålet om endringer av samværet i grupper for barnets alder, tid siden samlivsbrudd og reisetid mellom foreldrenes boliger. Tallene er basert på svar fra alle foreldre. Tabellene 11.3. og 11.4. viser de samme fordelingene basert på svar fra henholdsvis enslige mødre og samværsfedre. Vi ser en klar tendens til at foreldre med små barn oftere enn dem med større barn oppgav at det var blitt mer samvær mellom samværsforelderen og barnet enn for to år siden. Ser vi på svarene fra alle foreldre (tabell 11.2.), var andelen 34 prosent blant dem med barn 2-4 år, mot 14 prosent blant dem med barn 15-17 år. Det var også en viss tendens til at de som hadde kort tid siden samlivsbruddet (2-4 år) oftere rapporterte om mer samvær enn før, enn dem med lengre tid siden bruddet. Videre var det klare forskjeller etter avstanden mellom foreldrenes boliger slik at de med kort reisetid oftere enn dem med lang reisetid oppgav at det var mer samvær enn for to år siden. For andelen som rapporterte om mindre samvær enn før, finner vi de motsatte sammenhengene. Dette var vanligere blant dem med de eldste barna enn blant dem med yngre barn, det var vanligere blant dem med lang tid siden samlivsbruddet enn blant dem med kortere tid, og det var vanligere blant dem med lang reisetid enn blant dem med kortere reisetid. Vi finner omtrent de samme mønstrene når vi tar utgangspunkt i svarene fra enslige mødre (tabell 11.3.) og fra samværsfedre (tabell 11.4.).

Tabell 11.2. Endring i samvær i løpet av de to siste åra, basert på opplysninger fra alle foreldre. Tall for ulike grupper. Prosent. Tallene gjelder for personer der samværsforelderen hadde vært sammen med barnet siste år¹

	Mer samvær nå	Omtrent som før	Mindre samvær nå	Vet ikke/uoppgitt	Alle	Antall
Barnets alder						
2-4 år	34	44	22	0	100	165
5-9 år	21	56	23	0	100	657
10-14 år	18	60	21	0	100	887
15-17 år	14	47	39	0	100	379
Tid siden samlivsbrudd						
2-4 år	25	53	22	0	100	659
5-7 år	17	57	25	0	100	566
8-10 år	17	58	25	1	100	423
11 år +	17	51	32	-	100	428
Reisetid til samværsforelder						
Gangavstand	23	63	15	-	100	452
Reisetid på ½ time eller mindre	21	56	23	0	100	894
Mer enn ½ time, under 2 ½ time	17	54	29	0	100	404
2 ½ time eller mer	14	43	44	-	100	328

¹ Spørsmålet ble stilt til dem som hadde minst to år siden samlivsbrudd, eller der barnet var minst to år gammelt.

Tabell 11.4. Endring i samvær i løpet av de to siste åra, basert på opplysninger fra samværsfedre. Tall for ulike grupper. Prosent. Tallene gjelder for personer der samværsfar hadde vært sammen med barnet siste år¹

	Mer samvær nå	Omtrent som før	Mindre samvær nå	Vet ikke/uoppgitt	Alle	Antall
Barnets alder						
2-4 år	32	44	24	1	100	76
5-9 år	22	54	23	0	100	279
10-14 år	21	63	16	0	100	380
15-17 år	18	46	35	1	100	148
Tid siden samlivsbrudd						
2-4 år	25	53	22	1	100	262
5-7 år	19	58	23	0	100	232
8-10 år	19	58	21	1	100	193
11 år +	23	51	26	-	100	189
Reisetid til samværsforelder						
Gangavstand	28	59	14	-	100	178
Reisetid på ½ time eller mindre	24	56	19	0	100	379
Mer enn ½ time, under 2 ½ time	20	59	21	0	100	184
2 ½ time eller mer	11	44	45	-	100	139

¹ Spørsmålet ble stilt til dem som hadde minst to år siden samlivsbrudd, eller der barnet var minst to år gammelt.

Tabell 11.3. Endring i samvær i løpet av de to siste åra, basert på opplysninger fra enslige mødre. Tall for ulike grupper. Prosent. Tallene gjelder for personer der samværsfar hadde vært sammen med barnet siste år¹

	Mer samvær nå	Omtrent som før	Mindre samvær nå	Vet ikke/uoppgitt	Alle	Antall
Barnets alder						
2-4 år	33	46	20	-	100	83
5-9 år	21	58	22	-	100	320
10-14 år	15	59	26	-	100	390
15-17 år	10	45	46	-	100	152
Tid siden samlivsbrudd						
2-4 år	27	51	22	-	100	286
5-7 år	16	59	24	-	100	258
8-10 år	13	57	29	-	100	193
11 år +	12	51	38	-	100	204
Reisetid til samværsforelder						
Gangavstand	19	65	16	-	100	191
Reisetid på ½ time eller mindre	18	56	27	-	100	415
Mer enn ½ time, under 2 ½ time	15	52	33	-	100	178
2 ½ time eller mer	17	45	38	-	100	154

¹ Spørsmålet ble stilt til dem som hadde minst to år siden samlivsbrudd, eller der barnet var minst to år gammelt.

11.3. Endringer begrunnes sjelden med bidragsreformen

Tabell 11.5. gir en oversikt over viktigste grunn til at samværsforelderen hadde mer samvær med barnet enn for to år siden. Hensikten med disse spørsmålene var altså først og fremst å få et inntrykk av i hvilken grad de nye bidragsreglene hadde medført endringer i samværs mønsteret. I likhet med hva som gjaldt for spørsmålene om viktigste grunn til at samværsavtalen var endret (se kapittel 7), var svarene på spørsmålene om endringer i samvær til dels vanskelig å kode. Noen oppgav flere grunner, noen oppgav grunner som ikke lot seg plassere, og noen besvarte ikke spørsmålet. I de tilfelle der det ble angitt flere grunner, er svarene i all hovedsak kodet ut fra den som ble nevnt først. Unntaket er tilfelle der bidragsreformen nevnes som grunn. Her er denne kodet som hovedgrunn uansett om den ble nevnt først eller ikke.

Ytterst få av dem som sa at det var blitt mer samvær mellom samværsforelderen og barnet de siste to åra, bare 1 prosent, begrunnet dette med bidragsreformen. Det var også få som nevnte økonomi som begrunnelse. De vanligste begrunnelsene var at barnet var blitt eldre, at barnet ønsket en slik endring, at en av foreldrene ønsket en slik endring, og at en av foreldrene hadde flyttet. Andre begrunnelser var forandringer i foreldrenes arbeids- eller studiesituasjon, ny familie for en av foreldrene, bedre samarbeid mellom foreldrene og mer stabil bolig- eller livssituasjon for en av dem. Selv om noe av dette indirekte kan skyldes bidragsreformen (f.eks. det at en av foreldrene hadde flyttet), ser det ut til at mer samvær mellom samværsforeldre og barn først og fremst har med andre forhold enn endrede bidragsregler å gjøre.

Tabell 11.5. Viktigste grunn til at det var mer samvær enn før mellom barnet og samværsforelder, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. Tallene gjelder for dem som oppgav at det var mer samvær mellom barnet og samværsforelder enn for to år siden. 2004. Prosent

	Alle foreldre	Enslige mødre	Samværsfedre	Enslige fedre	Samværs-mødre
Ny bidragsordning	1	2	1	:	:
Barnet ble eldre	15	12	19	:	:
Barnets fritidsaktiviteter/venner	0	-	1	:	:
Barnet ønsket dette	15	9	15	:	:
En eller begge foreldre ønsket dette	13	18	10	:	:
Arbeids- eller studiesituasjon for en av foreldrene	6	6	5	:	:
En av partene flyttet/avstand mellom foreldrene	14	12	16	:	:
Ny familie/ny kjæreste for en av foreldrene	5	7	4	:	:
Bestemt av andre instanser (retten/barnevernet)	2	2	3	:	:
En av partene saboterer samværet/konflikter mellom foreldrene	0	1	-	:	:
Foreldrene samarbeider bedre enn før	6	6	7	:	:
Økonomi	1	0	1	:	:
Helsesituasjon for en av foreldrene (inkl. rusproblemer)	2	2	0	:	:
Mer stabil livssituasjon/betere bolig for en av foreldrene	4	5	3	:	:
Annet/uoppgitt	15	17	16	:	:
Alle	100	100	100	:	:
Antall	397	165	192	19	21

Tabell 11.6. Viktigste grunn til at det var mindre samvær enn før mellom barnet og samværsforelder, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. Tallene gjelder for dem som oppgav at det var mindre samvær mellom barnet og samværsforelder enn for to år siden. 2004. Prosent

	Alle foreldre	Enslige mødre	Samværsfedre	Enslige fedre	Samværs-mødre
Ny bidragsordning	2	1	3	-	-
Barnet ble eldre	15	16	16	8	17
Barnets fritidsaktiviteter/venner	6	8	6	5	-
Barnet ønsket dette	9	14	4	10	4
En eller begge foreldre ønsket dette	4	6	3	6	3
Arbeids- eller studiesituasjon for en av foreldrene	6	6	7	2	-
En av partene flyttet/avstand mellom foreldrene	19	15	24	17	14
Ny familie/ny kjæreste for en av foreldrene	6	10	3	3	-
Bestemt av andre instanser (retten/barnevernet)	0	-	1	-	-
En av partene saboterer samværet/konflikter mellom foreldrene	8	7	11	-	-
Foreldrene samarbeider bedre enn før	0	1	-	-	-
Økonomi	1	-	3	-	-
Helsesituasjon for en av foreldrene (inkl. rusproblemer)	3	3	2	9	4
Mer stabil livssituasjon/betere bolig for en av foreldrene	0	0	-	-	-
Annet/uoppgitt	19	14	18	39	58
Alle	100	100	100	100	100
Antall	528	256	256	45	32

Tabell 11.6. viser grunnene til at det var blitt mindre samvær mellom samværsforeldre og barn de to siste åra. Også her var det få, bare 2 prosent, som pekte på bidragsreformen, og bare 1 prosent trakk fram økonomien som begrunnelse. Hele 30 prosent begrunnet endringene med at barnet var blitt eldre, at barnet var mer opptatt av fritidsaktiviteter og venner, eller at barnet selv ønsket mindre samvær. Dette er i tråd med de grupperte fordelingene i tabell 11.2. som viser at det særlig var blant dem med store barn at samværet var blitt redusert de siste to åra. Videre var det mange, 19 prosent, som begrunnet endringen med at en av foreldrene hadde flyttet eller at reiseavstanden var for stor. En del pekte også på at en eller begge foreldre ønsket en slik endring, at en av partene hadde ny familie eller kjæreste eller at en av partene saboterte samværet eller det var konflikter mellom foreldrene. Forholdsviss mange svar havnet i kategorien "Annet / uoppgitt". Dette var dels svar som var vanskelige å kode, og dels uoppgitte svar. Blant enslige fedre og samværmødre er så mye som henholdsvis 39

og 58 prosent av svarene plassert under "Annet / uoppgitt". For en stor del er dette respondenter som oppgav at barnet hadde flyttet fra mor til far i løpet av de to siste åra. Dermed hadde mor selvfølgelig fått redusert samvær med barnet i forhold til hva hun hadde da barnet bodde hos henne.

11.4. Endret samværsmonster, men ikke på grunn av reformen

De retrospektive spørsmålene om endringer i samvær viser altså at forholdsviss mange, nærmere halvparten av samværsforeldrene, enten var mer eller mindre sammen med barna høsten 2004 enn to år tidligere. Det foregikk altså store forskyvninger i samværsmonstret i begge retninger. Det ser imidlertid ut til at forandringene sjelden har direkte sammenheng med bidragsreformen, men mer skyldes endringer i foreldrenes eller barnas livssituasjon, som f.eks. flytting eller det at barna blir eldre og prioriterer fritidsaktiviteter og venner høyere enn besøk hos samværsforeldre. Analysert på denne måten ser det altså ut til at bidragsreformen har lite å si for mengden samvær

mellom samværforeldre og barn. Dersom vi hadde spurt foreldre som skilte lag etter at reformen trådte i kraft om hvilken rolle bidragsreformen spilte for den samværsordningen de kom fram til, ville vi muligens ha fått et noe annet bilde. Trolig legger de nye bidragsreglene sterkere føringer på samværsordningen for foreldre som utformer denne for første gang etter at reglene ble innført, enn for dem som skilte lag før reformen kom.

12. Hvordan fungerer samværsordningen for foreldre og barn?

Foreldrene ble bedt om å vurdere hvordan samværsordningen fungerte for dem selv, for den andre forelderen og for barna. Det var ikke spesifisert om man her siktet til en eventuell samværsavtale eller til den måten som samværet mellom samværsforeldre og barn faktisk ble organisert på. Mest sannsynlig svarte foreldrene ut i fra det siste. Spørsmålene om hvordan man mente samværsordningen fungerte kom nemlig ganske like etter spørsmålene om omfanget av samvær mellom samværsforeldre og barn siste år og siste måned. Seleksjonene med hensyn til hvem som fikk spørsmålene om hvordan samværsordningen fungerer, var litt forskjellig i de to undersøkelsene. I 2002 gikk spørsmålene til alle som oppgav at samværsforelderen hadde vært sammen med barnet siden samlivsbruddet/fødselen. I 2004 valgte man å stille spørsmålene bare til dem som oppgav at samværsforelderen hadde vært sammen med barnet siste år. I tabellene i det følgende er denne seleksjonen benyttet også for 2002-undersøkelsen. Vi får derfor noe andre tall her enn hva som er presentert i tidligere analyser av undersøkelsen fra 2002.

12.1. Flere mente samværsordningen fungerte bra for dem selv i 2004 enn i 2002

Tabell 12.1. viser svarfordelingen på spørsmålet om hvordan foreldrene mente samværsordningen fungerte for dem selv i de to undersøkelsene. Fordelingene vises for alle foreldre under ett og for ulike grupper av foreldre. Tabell 11.2. viser de samme fordelingene, men med uoppgitte svar holdt utenfor. De aller fleste foreldre mente samværsordningen fungerte bra for dem selv. I 2004 gjaldt dette 67 prosent av alle foreldrene der samværsforelderen hadde vært sammen med barnet foregående år. 18 prosent mente ordningen fungerte middels bra, og 15 prosent mente den fungerte dårlig. Samværsfedrene var jevnt over noe mer fornøyde med samværsordningen enn de enslige mødrene. Videre vurderte enslige fedre og samværs mødre samværsordningen noe mer positivt enn hva enslige mødre og samværsfedre gjorde, noe som trolig har sammenheng med at samværs mødre gjennomgående har langt mer samvær med barna enn hva samværsfedre har.

Tabell 12.1. Hvordan samværsordningen fungerer for intervjupersonen selv, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. 2002 og 2004. Prosent¹

	Bra	Middels	Dårlig	Vet ikke/ uoppgitt	Alle	Antall
Alle foreldre						
2002	60	22	15	2	100	2099
2004	67	18	15	0	100	2499
Enslige mødre						
2002	55	24	18	3	100	990
2004	63	20	17	0	100	1123
Samværsfedre						
2002	64	22	14	1	100	881
2004	68	17	14	0	100	1056
Enslige fedre						
2002	80	12	7	1	100	128
2004	81	12	7	-	100	168
Samværs mødre						
2002	69	21	8	1	100	100
2004	73	17	10	-	100	152

¹ Tabellen gjelder for samværsforeldre som har vært sammen med barnet siste år, og for enslige foreldre der partneren har hatt slik kontakt med barnet.

Tabell 12.2. Hvordan samværsordningen fungerer for intervjupersonen selv, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. 2002 og 2004. Uoppgitt/vet ikke utenfor. Prosent¹

	Bra	Middels	Dårlig	Alle	Antall
Alle foreldre					
2002	61	23	16	100	2060
2004	67	18	15	100	2492
Enslige mødre					
2002	57	25	18	100	960
2004	64	20	17	100	1119
Samværsfedre					
2002	64	22	14	100	874
2004	68	17	14	100	1053
Enslige fedre					
2002	81	12	7	100	127
2004	81	12	7	100	168
Samværs mødre					
2002	70	21	8	100	99
2004	73	17	10	100	152

¹ Tabellen gjelder for samværsforeldre som har vært sammen med barnet siste år, og for enslige foreldre der partneren har hatt slik kontakt med barnet.

Tabell 12.3. Resultater fra ordinal logistisk regresjonsanalyse av hvorvidt det var en endring fra 2002 til 2004 i hvordan samværsordningen fungerer for intervjupersonen selv, basert på svar fra alle foreldre¹

	Modell 1		Modell 2	
	Koeffisient	Standardfeil	Koeffisient	Standardfeil
Konstantledd 1	-0,90***	0,25	-0,31	0,23
Konstantledd 2	0,30	0,25	0,84***	0,24
Undersøkelsesår				
2004	0,21***	0,06	0,21***	0,06
2002 (ref)				
Foreldregruppe				
Samværs mødre	0,37*	0,15	0,43**	0,15
Enslige fedre	0,83***	0,16	0,81***	0,16
Samværsfedre	0,23***	0,07	0,23***	0,07
Enslige mødre (ref)				
Utdanningsnivå, kontinuerlig	-0,01	0,02	-0,01	0,02
Hovedsaklig virksomhet				
Yrkesaktiv/student	0,10	0,09	0,15	0,08
Ikke yrkesaktiv eller student (ref)				
Landsdel				
Oslo og Akershus	0,03	0,11	0,19	0,11
Østlandet ellers	0,19	0,11	0,29**	0,10
Agder og Rogaland	0,07	0,12	0,16	0,12
Vestlandet	0,22	0,12	0,24*	0,12
Trøndelag	0,05	0,13	0,11	0,13
Nord-Norge (ref)				
Samlivsstatus ved samlivsbrudd				
Gift med barnets andre forelder	0,21	0,11	0,31**	0,11
Samboer med barnets andre forelder	0,23*	0,10	0,28**	0,10
Har aldri bodd sammen (ref)				
Tid siden samlivsbrudd, kontinuerlig i antall år	0,01	0,01	-0,01	0,01
Barnets alder, kontinuerlig i antall år	0,01	0,01	0,01	0,01
Antall barn i bidragsrelasjonen, kontinuerlig	-0,05	0,06	-0,04	0,05
Antall bidragsrelasjoner, kontinuerlig	0,10	0,13	0,08	0,13
Reisetid til samværsforelder				
Uoppgitt reisetid	-1,46***	0,39		
Gangavstand	1,27***	0,11		
Reisetid på ½ time eller mindre	0,79***	0,09		
Mer enn ½ time, under 2 ½ time	0,59***	0,10		
2 ½ time eller mer (ref)				
Antall observasjoner i modellen	4435		4435	

*** Signifikant på 0,001-nivå, ** signifikant på 0,01-nivå, * signifikant på 0,05-nivå.

¹ Tabellen gjelder for samværsforeldre som har vært sammen med barnet siste år, og for enslige foreldre der partneren har hatt slik kontakt med barnet.

Vi ser en klar forskyvning i retning av at noe flere mente samværsordningen fungerte bra for dem selv i 2004 enn i 2002, mens færre oppgav at den fungerte middels bra. De bivariate analysene i tabellene 12.1. og 12.2. viser en slik endring for alle foreldre sett under ett, og for enslige mødre. For samværsfedre, enslige fedre og samværs mødre er det mer beskjedne forskjeller mellom de to undersøkelsene. For å finne ut om forskyvningen mot at flere vurderte samværsordningen positivt i 2004 enn i 2002 er reell, eller bunner i forskjeller i sammensetningen av nettoutvalgene i de to undersøkelsene, har vi foretatt multivariate analyser med kontroll for sentrale bakgrunnsfaktorer. Analysene er foretatt for alle foreldre under ett og for de ulike gruppene hver for seg. Vi viser resultater fra to modeller for hver av gruppene, - en der også reisetid inngår som kontrollvariabel, og en der reisetid er utelatt. Tabell 12.3. viser resultater av analysene for alle foreldre.

Den avhengige variabelen er altså grad av tilfredshet med hvordan samværsordningen fungerer for en selv. Denne har tre verdier som kan rangordnes, - altså en ordinal skala med tre mulige utfall. Som analyse-teknikk har vi benyttet ordinal logistisk regresjon. Dermed utnytter vi all informasjon i skalaen. I analysen har vi snudd verdiene på den avhengige variabelen. Litt upresist kan vi si at vi da estimerer sannsynligheten for at samværsordningen fungerer bra. En positiv sammenheng mellom en av forklaringsvariablene og den avhengige variabelen innebærer da en økt tilbøyelighet til å være tilfreds med samværsordningen for dem som har høye verdier på forklaringsvariabelen, sammenlignet med referanse-kategorien. En positiv koeffisient for variabelen undersøkelsesår forteller altså at foreldrene vurderte samværsordningen noe mer positivt i 2004 enn i 2002.⁴ I all hovedsak gir ordinal logistisk regresjonsanalyse de samme konklusjoner

⁴ Ettersom svarene er gitt på en tredelt skala, og ikke bare som ja- og nei-svar, får vi to konstantledd, ett som hører til verdien 1 (dårlig) på analysevariabelen, og ett som tilhører verdien 2 (middels).

mht. de uavhengige variabelenes betydning, som hva vi ville ha fått ved å todele den avhengige variabelen (samværsordningen fungerte bra på den ene side, middels/dårlig på den annen) og benytte vanlig logistisk regresjon som analyseteknikk. For nærmere omtale av ordinal logistisk regresjon, se Agresti (1996).

I tabell 12.3. ser vi at også når vi kontrollerer for forskjeller i sammensetningen av nettoutvalgene mellom de to undersøkelsene, var det en klar forskyvning mot at flere mente samværsordningen fungerte bra for dem selv i 2004 enn i 2002. Dette gjelder uavhengig av om reisetid inngår som kontrollvariabel eller ikke. Tidligere analysene av 2002-undersøkelsen har vist en klar sammenheng mellom mengden samvær mellom samværsforeldre og barn på den ene siden, og tilfredshet med samværsordningen på den annen. Jo mer samvær, jo større tilfredshet (Kitterød 2002b). For å se om forskyvningen mot større tilfredshet i 2004 skyldes en økning i det månedlige samværet, har vi også foretatt analyser med antall månedlige samværsdager mellom samværsforeldre og barn som kontrollvariabel (ikke vist her). Også i disse modellene har undersøkelsesår en signifikant positiv effekt. Større tilfredshet med samværsordningen i 2004

enn i 2002 kan altså ikke forklares med en økning i det månedlige samværet.

Tabell 12.4. viser resultater av multivariate analyser basert på svarene fra enslige mødre. Også her ser vi en klar positiv effekt av undersøkelsesår i begge modellene. Denne sammenhengen finner vi også i modeller der antall månedlige samværsdager inkluderes som kontrollvariabel (ikke vist her). Tabell 12.5. viser resultatene av multivariate analyser basert på svarene fra samværsfedre. Også disse viser en signifikant positiv effekt av undersøkelsesår uansett om reisetid inngår som kontrollvariabel eller ikke. Effekten reduseres imidlertid når antall månedlige samværsdager inkluderes som kontrollvariabel (ikke vist her). Undersøkelsesår har fremdeles en positiv effekt, men denne er ikke statistisk signifikant (den estimerte koeffisienten er 0,14, og denne er signifikant på 0,16-nivå). Som vist i kapittel 9, rapporterte samværsfedre om noe mer månedlig samvær i 2004 enn i 2002. Forskyvningen mot en mer positiv vurdering av samværsordningen i 2004 blant samværsfedre bunner altså til dels i at fedre i 2004 hadde noe mer samvær med barna enn fedre i 2002.

Tabell 12.4. Resultater fra ordinal logistisk regresjonsanalyse av hvorvidt det var en endring fra 2002 til 2004 i hvordan samværsordningen fungerer for intervjupersonen selv, basert på svar fra enslige mødre¹

	Modell 1		Modell 2	
	Koeffisient	Standardfeil	Koeffisient	Standardfeil
Konstantledd 1	-0,38	0,35	-0,05	0,33
Konstantledd 2	0,78*	0,35	1,08***	0,33
Undersøkelsesår				
2004	0,25**	0,09	0,25**	0,09
2002 (ref)				
Utdanningsnivå, kontinuerlig	0,01	0,03	0,01	0,03
Hovedsaklig virksomhet				
Yrkesaktiv/student	-0,15	0,12	-0,08	0,12
Ikke yrkesaktiv eller student (ref)				
Landsdel				
Oslo og Akershus	0,06	0,16	0,15	0,16
Østlandet ellers	0,17	0,15	0,25	0,15
Agder og Rogaland	0,29	0,18	0,32	0,18
Vestlandet	0,32	0,17	0,36*	0,17
Trøndelag	0,12	0,19	0,17	0,19
Nord-Norge (ref)				
Samlivsstatus ved samlivsbrudd				
Gift med barnets andre forelder	0,42**	0,15	0,49***	0,15
Samboer med barnets andre forelder	0,37**	0,14	0,39**	0,14
Har aldri bodd sammen (ref)				
Tid siden samlivsbrudd, kontinuerlig i antall år	0,01	0,02	-0,01	0,02
Barnets alder, kontinuerlig. i antall år	-0,02	0,02	-0,01	0,02
Antall barn i bidragsrelasjonen, kontinuerlig	-0,11	0,08	-0,09	0,08
Antall bidragsrelasjoner, kontinuerlig	0,09	0,18	0,07	0,18
Reisetid til samværsforelder				
Uoppgitt reisetid	-1,90***	0,51		
Gangavstand	0,82***	0,16		
Reisetid på ½ time eller mindre	0,51***	0,13		
Mer enn ½ time, under 2 ½ time	0,41**	0,15		
2 ½ time eller mer (ref)				
Antall observasjoner i modellen	2042		2042	

*** Signifikant på 0,001-nivå, ** signifikant på 0,01-nivå, * signifikant på 0,05-nivå.

¹ Tabellen gjelder for dem som oppgav at samværsfar hadde vært sammen med barnet siste år.

Tabell 12.5. Resultater fra ordinal logistisk regresjonsanalyse av hvorvidt det var en endring fra 2002 til 2004 i hvordan samværsordningen fungerer for intervjupersonen selv, basert på svar fra samværsfedre¹

	Modell 1		Modell 2	
	Koeffisient	Standardfeil	Koeffisient	Standardfeil
Konstantledd 1	-1,06**	0,36	-0,22	0,34
Konstantledd 2	0,15	0,36	0,94**	0,34
Undersøkelsesår				
2004	0,19*	0,09	0,18*	0,09
2002 (ref)				
Utdanningsnivå, kontinuerlig	-0,02	0,04	-0,04	0,03
Hovedsaklig virksomhet				
Yrkesaktiv/student	0,39**	0,13	0,42***	0,13
Ikke yrkesaktiv eller student (ref)				
Landsdel				
Oslo og Akershus	-0,09	0,17	0,13	0,16
Østlandet ellers	0,21	0,16	0,32*	0,15
Agder og Rogaland	-0,09	0,18	0,06	0,18
Vestlandet	0,17	0,17	0,15	0,17
Trøndelag	-0,13	0,19	-0,06	0,19
Nord-Norge (ref)				
Samlivsstatus ved samlivsbrudd				
Gift med barnets andre forelder	0,05	0,17	0,19	0,16
Samboer med barnets andre forelder	0,08	0,15	0,16	0,15
Har aldri bodd sammen (ref)				
Tid siden samlivsbrudd, kontinuerlig i antall år	0,02	0,02	-0,01	0,02
Barnets alder, kontinuerlig i antall år	0,01	0,02	0,03	0,02
Antall barn i bidragsrelasjonen, kontinuerlig	-0,01	0,08	0,01	0,08
Antall bidragsrelasjoner, kontinuerlig	0,11	0,18	0,08	0,18
Reisetid til samværsforelder				
Uoppgitt reisetid	-0,15	0,69		
Gangavstand	1,74***	0,17		
Reisetid på ½ time eller mindre	1,06***	0,13		
Mer enn ½ time, under 2 ½ time	0,80***	0,15		
2 ½ time eller mer (ref)				
Antall observasjoner i modellen	1864		1864	

*** Signifikant på 0,001-nivå, ** signifikant på 0,01-nivå, * signifikant på 0,05-nivå.

¹ Tabellen gjelder for samværsfedre som har vært sammen med barnet siste år.

Vi har også foretatt multivariate analyser basert på svarene fra enslige fedre og samværs mødre. Her var det ingen signifikant effekt av undersøkelsesår i noen av modellene. Dette gjaldt også i analyser av begge disse foreldregruppene under ett. Den manglende effekten av undersøkelsesår i disse multivariate modellene stemmer med det bildet vi får i tabellene 12.1. og 12. 2. Det var altså ingen klar endring fra 2002 til 2004 i hvordan enslige fedre og samværs mødre mente samværsordningen fungerte for dem selv. Imidlertid er det viktig å legge merke til at disse foreldregruppene vurderte samværsordningen gjennomgående positivt i begge undersøkelsene. Særlig gjaldt dette enslige fedre der om lag åtte av ti sa at samværsordningen fungerte bra for dem selv både 2002 og i 2004. Bare 7 prosent mente den fungerte dårlig. Det var altså mindre rom for en endring mot en mer positiv vurdering av samværsordningen blant enslige fedre og samværs mødre, enn blant enslige mødre og samværsfedre.

12.2. Hvordan fungerer samværsordningen for den andre forelderens?

Tabell 12.6. viser svarfordelingene i de to undersøkelsene på spørsmålet om hvordan man mente samværsordningen fungerte for den andre forelderens. Tabell 12.7. viser den samme fordelingen, men med uoppgitte svar holdt utenfor. Jevnt over er det flere som synes samværsordningen fungerer bra for den andre forelderens enn for dem selv. I 2004 mente hele 74 prosent at samværsordningen fungerte bra for den andre forelderens, 11 prosent mente den fungerte middels, og bare 7 prosent mente den fungerte dårlig. Det er imidlertid viktig å legge merke til at det var en stor andel uoppgitte svar/vet-ikke svar på dette spørsmålet både i 2002 og i 2004. Dette tyder på at mange finner det vanskelig å ha noen formening om hva den andre forelderens synes om samværsordningen. Holder vi uoppgitt-svarene utenfor, var det bare en svak forskyvning i svarfordelingen mellom de to undersøkelsene. I 2002 mente 78 prosent at samværsordningen fungerte bra for den andre forelderens, og i 2004 gjaldt dette 80 prosent av foreldrene (tabell 12.7.).

Tabell 12.6. Hvordan samværsordningen fungerer for den andre forelderen, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. 2002 og 2004. Prosent¹

	Bra	Middels	Dårlig	Vet ikke/ uoppgitt	Alle	Antall
Alle foreldre						
2002	70	14	6	10	100	2099
2004	74	11	7	8	100	2499
Enslige mødre						
2002	64	16	9	12	100	990
2004	70	12	10	8	100	1123
Samværsfedre						
2002	75	12	4	9	100	881
2004	77	11	4	8	100	1056
Enslige fedre						
2002	74	14	7	5	100	128
2004	73	10	12	5	100	168
Samværs mødre						
2002	78	14	1	8	100	100
2004	87	7	1	5	100	152

¹ Tabellen gjelder for samværsforeldre som har vært sammen med barnet siste år, og for enslige foreldre der partneren har hatt slik kontakt med barnet.

Tabell 12.7. Hvordan samværsordningen fungerer for den andre forelderen, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. 2002 og 2004. Uoppgitt/vet ikke utenfor. Prosent¹

	Bra	Middels	Dårlig	Alle	Antall
Alle foreldre					
2002	78	15	7	100	1908
2004	80	12	7	100	2306
Enslige mødre					
2002	72	18	10	100	885
2004	76	13	11	100	1032
Samværsfedre					
2002	83	13	4	100	808
2004	84	12	4	100	969
Enslige fedre					
2002	78	14	8	100	122
2004	77	11	13	100	161
Samværs mødre					
2002	84	15	1	100	93
2004	92	8	1	100	144

¹ Tabellen gjelder for samværsforeldre som har vært sammen med barnet siste år, og for enslige foreldre der partneren har hatt slik kontakt med barnet.

Multivariate analyser basert på svarene fra alle foreldre viser ingen signifikant effekt av undersøkelsesår. Dette gjelder både for modeller med og uten reisetid som kontrollvariabel. Heller ikke i multivariate analyser basert på svarene fra enslige mødre eller samværsfedre finner vi noen signifikant effekt av undersøkelsesår. Når enslige mødre og samværsfedre analyseres under ett, får vi imidlertid marginalt signifikante effekter av undersøkelsesår (ikke vist her). En modell der også reisetid inngår som kontrollvariabel, gir en estimert koeffisient for undersøkelsesår på 0,16. Denne er signifikant på 0,06 nivå. Omtrent de samme resultatene får vi også når reisetid tas ut av modellen. Multivariate analyser basert på svarene fra enslige fedre gir ingen klar effekt av undersøkelsesår. I analyser basert på svarene fra samværs mødre finner vi en signifikant positiv effekt av undersøkelsesår når reisetid holdes utenfor i modellen. Den estimerte koeffisienten er da 0,92, og denne er signifikant på 0,05-nivå. Når reisetid tas inn i modellen, synker koeffisienten for undersøkelsesår til 0,68 og er ikke lengre signifikant på nivåer som det er vanlig å benytte. Det ser altså ut til at samværs mødre i 2004 mente samværsordningen

fungerte noe bedre for den andre forelderen enn hva som var tilfellet for samværs mødre i 2002, men denne forskyvningen bunner dels i at nettoutvalget i 2004 hadde noe flere samværs mødre som bodde nær sin tidligere partner enn nettoutvalget i 2002.

12.3. Flere enn før mener samværsordningen fungerer bra for barnet

Tabell 12.8. viser svarfordelingen på spørsmålet om hvordan foreldrene mente samværsordningen fungerte for barnet i 2002 og 2004. Tabell 12.9. viser de samme fordelingene, men med uoppgitte svar holdt utenfor. Ettersom det var en stor andel uoppgitte svar/vet ikke-svar i 2002, særlig blant samværsfedre, endres svarfordelingen for dette året litt når uoppgitt holdes utenfor. Begge tabellene viser imidlertid en klar forskyvning i retning av at flere vurderte samværsordningen som positiv for barnet i 2004 enn i 2002. Dette gjaldt for alle grupper av foreldre. Ser vi alle foreldre under ett, oppgav hele 70 prosent at samværsordningen fungerte bra for barnet i 2004. I 2002 var andelen 63 prosent (tabell 12.9.). Færre mente at ordningen fungerte middels i 2004 enn i 2002, mens andelen som mente den fungerte dårlig var omtrent lik i de to undersøkelsene.

Tabell 12.8. Hvordan samværsordningen fungerer for barnet, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. 2002 og 2004. Prosent¹

	Bra	Middels	Dårlig	Vet ikke/ uoppgitt	Alle	Antall
Alle foreldre						
2002	59	21	13	6	100	2099
2004	70	17	13	1	100	2499
Enslige mødre						
2002	55	22	17	5	100	990
2004	64	19	16	1	100	1123
Samværsfedre						
2002	61	20	10	8	100	881
2004	74	15	10	1	100	1056
Enslige fedre						
2002	71	19	9	1	100	128
2004	79	10	11	-	100	168
Samværs mødre						
2002	69	16	10	6	100	100
2004	78	13	7	2	100	152

¹ Tabellen gjelder for samværsforeldre som har vært sammen med barnet siste år, og for enslige foreldre der partneren har hatt slik kontakt med barnet.

Tabell 12.9. Hvordan samværsordningen fungerer for barnet, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. 2002 og 2004. Uoppgitt/vet ikke utenfor. Prosent¹

	Bra	Middels	Dårlig	Alle	Antall
Alle foreldre					
2002	63	23	14	100	1991
2004	70	17	13	100	2473
Enslige mødre					
2002	59	24	18	100	945
2004	65	19	16	100	1112
Samværsfedre					
2002	67	22	11	100	825
2004	75	15	10	100	1044
Enslige fedre					
2002	72	19	9	100	126
2004	79	10	11	100	168
Samværs mødre					
2002	73	17	10	100	95
2004	80	14	7	100	149

¹ Tabellen gjelder for samværsforeldre som har vært sammen med barnet siste år, og for enslige foreldre der partneren har hatt slik kontakt med barnet.

Også multivariate analyser med kontroll for en rekke bakgrunnsfaktorer viser en klar effekt av undersøkelsesår. Tabell 12.10. viser resultater av analyser basert på svarene fra alle foreldre. Her er det en klar endring mot at flere vurderte samværsordningen som positiv for barnet i 2004 enn i 2002, og dette gjelder uansett om det kontrolleres for reisetid eller ikke. Dette mønsteret finner vi også når antall månedlige samværsdager inkluderes i modellen (ikke vist her). Forskyvningen i retning av en mer positiv vurdering av samværsordningen skyldes altså ikke at det var noe flere samværsdager mellom samværsforelderen og barnet i 2004 enn i 2002.

Tabell 12.11. viser resultatene fra de multivariate analysene basert på svar fra enslige mødre. Også her ser vi en klar positiv effekt av undersøkelsesår, noe

som gjelder både når reisetid inngår som kontrollvariabel og når reisetid holdes utenfor. Effekten er omtrent den samme også når antall månedlige samværsdager inkluderes som kontrollvariabel (ikke vist her). Resultater fra multivariate analyser basert på svar fra samværsfedre vises i tabell 12.12. Også her har undersøkelsesår en klar positiv effekt i begge modellene. Det samme gjelder for modeller der antall månedlige samværsdager inngår som kontrollvariabel (ikke vist her). Både blant enslige mødre og samværsfedre var det altså en klar endring mot at flere mente samværsordningen fungerte bra for barnet i 2004 enn i 2002. Dette skyldes ikke at flere foreldre bodde nær hverandre i 2004 enn i 2002, og heller ikke at samværsfedre rapporterte om noe mer månedlig samvær med barnet i den siste undersøkelsen enn i den første undersøkelsen.

Tabell 12.10. Resultater fra ordinal logistisk regresjonsanalyse av hvorvidt det var en endring fra 2002 til 2004 i hvordan samværsordningen fungerer for barnet, basert på svar fra alle foreldre¹

	Modell 1		Modell 2	
	Koeffisient	Standardfeil	Koeffisient	Standardfeil
Konstantledd 1	-1,24***	0,25	-0,47*	0,24
Konstantledd 2	0,01	0,25	0,72**	0,24
Undersøkelsesår				
2004	0,29***	0,07	0,29***	0,06
2002 (ref)				
Foreldregruppe				
Samværs mødre	0,55***	0,17	0,61***	0,17
Enslige fedre	0,54***	0,16	0,50***	0,15
Samværsfedre	0,40***	0,07	0,41***	0,07
Enslige mødre (ref)				
Utdanningsnivå, kontinuerlig	0,04	0,02	0,03	0,02
Hovedsaklig virksomhet				
Yrkesaktiv/student	0,12	0,09	0,18*	0,09
Ikke yrkesaktiv eller student (ref)				
Landsdel				
Oslo og Akershus	0,13	0,12	0,32**	0,11
Østlandet ellers	0,25*	0,11	0,37***	0,11
Agder og Rogaland	0,11	0,13	0,21	0,12
Vestlandet	0,26*	0,12	0,29**	0,12
Trøndelag	0,09	0,13	0,17	0,13
Nord-Norge (ref)				
Samlivsstatus ved samlivsbrudd				
Gift med barnets andre forelder	0,20	0,11	0,30**	0,11
Samboer med barnets andre forelder	0,18	0,10	0,22*	0,10
Har aldri bodd sammen (ref)				
Tid siden samlivsbrudd, kontinuerlig i antall år	-0,01	0,01	-0,03**	0,01
Barnets alder, kontinuerlig i antall år	0,02	0,01	0,03*	0,01
Antall barn i bidragsrelasjonen, kontinuerlig	-0,08	0,06	-0,07	0,06
Antall bidragsrelasjoner, kontinuerlig	0,11	0,13	0,09	0,13
Reisetid til samværsforelder				
Uoppgitt reisetid	-1,75***	0,45		
Gangavstand	1,41***	0,11		
Reisetid på ½ time eller mindre	0,97***	0,09		
Mer enn ½ time, under 2 ½ time	0,77	0,11		
2 ½ time eller mer (ref)				
Antall observasjoner i modellen	4357		4357	

*** Signifikant på 0,001-nivå, ** signifikant på 0,01-nivå, * signifikant på 0,05-nivå.

¹ Tabellen gjelder for samværsforeldre som har vært sammen med barnet siste år, og for enslige foreldre der partneren har hatt slik kontakt med barnet.

Tabell 12.11. Resultater fra ordinal logistisk regresjonsanalyse av hvorvidt det var en endring fra 2002 til 2004 i hvordan samværsordningen fungerer for barnet, basert på svar fra enslige mødre¹

	Modell 1		Modell 2	
	Koeffisient	Standardfeil	Koeffisient	Standardfeil
Konstantledd 1	-0,70*	0,35	-0,14	0,34
Konstantledd 2	0,47	0,35	0,99**	0,34
Undersøkelsesår				
2004	0,23**	0,09	0,22*	0,09
2002 (ref)				
Utdanningsnivå, kontinuerlig	0,05	0,03	0,05	0,03
Hovedsaklig virksomhet				
Yrkesaktiv/student	-0,15	0,12	-0,07	0,12
Ikke yrkesaktiv eller student (ref)				
Landsdel				
Oslo og Akershus	0,02	0,16	0,18	0,16
Østlandet ellers	0,20	0,16	0,32*	0,15
Agder og Rogaland	0,21	0,18	0,26	0,18
Vestlandet	0,27	0,17	0,34*	0,17
Trøndelag	0,14	0,19	0,22	0,19
Nord-Norge (ref)				
Samlivsstatus ved samlivsbrudd				
Gift med barnets andre forelder	0,30*	0,16	0,38*	0,15
Samboer med barnets andre forelder	0,27*	0,14	0,28*	0,14
Har aldri bodd sammen (ref)				
Tid siden samlivsbrudd, kontinuerlig i antall år	-0,04*	0,02	-0,05**	0,02
Barnets alder, kontinuerlig i antall år	0,01	0,02	0,01	0,02
Antall barn i bidragsrelasjonen, kontinuerlig	-0,08	0,08	-0,07	0,08
Antall bidragsrelasjoner, kontinuerlig	0,18	0,18	0,15	0,18
Reisetid til samværsforelder				
Uoppgitt reisetid	-1,96***	0,56		
Gangavstand	1,10***	0,16		
Reisetid på ½ time eller mindre	0,74***	0,13		
Mer enn ½ time, under 2 ½ time	0,74***	0,16		
2 ½ time eller mer (ref)				
Antall observasjoner i modellen	2023		2023	

*** Signifikant på 0,001-nivå, ** signifikant på 0,01-nivå, * signifikant på 0,05-nivå.

¹ Tabellen gjelder for dem som oppgav at samværsfar hadde vært sammen med barnet siste år.

Tabell 12.12. Resultater fra ordinal logistisk regresjonsanalyse av hvorvidt det var en endring fra 2002 til 2004 i hvordan samværsordningen fungerer for barnet, basert på svar fra samværsfedre¹

	Modell 1		Modell 2	
	Koeffisient	Standardfeil	Koeffisient	Standardfeil
Konstantledd 1	-1,63***	0,38	-0,60	0,36
Konstantledd 2	-0,26	0,38	0,70*	0,36
Undersøkelsesår				
2004	0,41***	0,10	0,39***	0,10
2002 (ref)				
Utdanningsnivå, kontinuerlig	0,02	0,04	-0,01	0,04
Hovedsaklig virksomhet				
Yrkesaktiv/student	0,53***	0,14	0,60***	0,14
Ikke yrkesaktiv eller student (ref)				
Landsdel				
Oslo og Akershus	0,18	0,18	0,41*	0,17
Østlandet ellers	0,30	0,17	0,45**	0,16
Agder og Rogaland	0,09	0,19	0,26	0,19
Vestlandet	0,28	0,18	0,28	0,17
Trøndelag	-0,05	0,20	0,02	0,19
Nord-Norge (ref)				
Samlivsstatus ved samlivsbrudd				
Gift med barnets andre forelder	0,13	0,18	0,27	0,17
Samboer med barnets andre forelder	0,15	0,16	0,23	0,16
Har aldri bodd sammen (ref)				
Tid siden samlivsbrudd, kontinuerlig i antall år	0,01	0,02	-0,02	0,02
Barnets alder, kontinuerlig i antall år	0,03	0,02	0,04	0,02
Antall barn i bidragsrelasjonen, kontinuerlig	-0,03	0,09	-0,01	0,09
Antall bidragsrelasjoner, kontinuerlig	0,04	0,19	0,00	0,18
Reisetid til samværsforelder				
Uoppgitt reisetid	-1,63	0,95		
Gangavstand	1,81***	0,17		
Reisetid på ½ time eller mindre	1,31***	0,14		
Mer enn ½ time, under 2 ½ time	0,98***	0,16		
2 ½ time eller mer (ref)				
Antall observasjoner i modellen	1813		1813	

*** Signifikant på 0,001-nivå, ** signifikant på 0,01-nivå, * signifikant på 0,05-nivå.

¹ Tabellen gjelder for dem som oppgav at samværsfar som har vært sammen med barnet siste år.

Både for enslige fedre og samværs mødre viser tabellene 11.8. og 11.9. at relativt flere mente samværsordningen fungerte bra for barnet i 2004 enn i 2002. For enslige fedre finner vi imidlertid ikke noen signifikant effekt av undersøkelsesår i de multivariate analysene. For samværs mødre finner vi en signifikant effekt av undersøkelsesår når reisetid inkluderes som kontrollvariabel (koeffisienten er 0,61, og den er signifikant på 0,05-nivå). Undersøkelsesår har imidlertid ingen signifikant effekt når reisetid tas ut av modellen, og heller ikke når antall månedlige samværsdager inkluderes som kontrollvariabel. Heller ikke multivariate analyser av enslige fedre og samværs mødre under ett, viser signifikante effekter av undersøkelsesår. De estimerte koeffisientene er forholdsvis høye, men det lave antallet observasjoner i disse foreldregruppene innebærer at det skal sterke sammenhenger til for å få statistisk signifikante utslag.

12.4. Større tilfredshet med samværsordningen eller mer sosialt akseptable svar?

Alt i alt var det altså en klar forskyvning mot at flere rapporterte at samværsordningen fungerte bra i 2004 enn i 2002. Dette gjelder særlig for spørsmålene om hvordan samværsordningen fungerte for en selv og for barnet. Endringen er tydelig i analyser av alle foreldre under ett og i analyser av enslige mødre og samværs fedre, men mindre klar i analyser av enslige fedre og samværs mødre. Det siste har dels sammenheng med at det er få enslige fedre og samværs mødre i utvalget, slik at det er stor usikkerhet ved tallene. Men det må også sees i lys av at svært mange enslige fedre og samværs mødre vurderte samværsordningen positivt også i 2002. Dermed var det mindre rom for endring.

Selv om det var en klar økning i andelen foreldre som mente samværsordningen fungerte bra for dem selv og barnet, kan vi ikke med sikkerhet slutte at dette reflekterer en reelt mer positiv vurdering av samværsordningen blant foreldre i 2004 enn i 2002. Ettersom data ble samlet inn med forskjellige metoder, kan det ikke utelukkes at endringen er en metodeeffekt. Folk er mer tilbøyelige til å gi sosialt akseptable svar i et telefonintervju som i 2004, enn i et postalt skjema som i 2002. Forskyvningen mot en mer positiv vurdering av samværsordningen kan altså være et resultat av endret metode. Folks svar vil imidlertid også være påvirket av den politiske debatten, og av diskusjoner i media og samfunnet ellers. Den store medieoppmerksomheten om foreldre som bor hver for seg, og om barn som ikke bor med begge foreldre, kan ha påvirket måten folk vurderer samværsordningen på. Ved å lese om andres problemer og konflikter rundt samværet med barna, kan det tenkes at ens egen praksis framstår i et mer positivt lys. Det kan også tenkes at de nye bidragsreglene har medført at foreldre har måttet diskutere samværsordningen på nytt, noe som kan ha bidratt til større realisme både når det gjelder egne muligheter og ønsker og barnets ønsker. Videre er det mulig at det sterke fokuset på at foreldre som lever atskilt bør kunne samarbeide godt om felles barn, kan ha fått en del til å framstille samværsordningen som mer vellykket enn det er grunnlag for.

13. Er det blitt mindre konflikter mellom foreldrene?

13.1. Spørsmålsformulering

Det er vel kjent at foreldre som lever atskilt ofte har konflikter seg imellom. Selve samlivsbruddet er gjerne resultat av en konflikt, og samarbeidet om barna etterpå kan by på mange utfordringer. Det er knyttet sterke følelser til hvor mye tid hver av foreldrene skal tilbringe sammen med barna, og det kan være krevende å oppdra barn i samarbeid med en forelder som man ikke bor sammen med, og kanskje heller ikke har så mye kontakt med. Videre vet vi at både enslige foreldre og samværsforeldre ofte kommer i en økonomisk vanskelig situasjon etter et samlivsbrudd, noe som kan bidra til uenighet rundt fordeling av utgifter til felles barn og om størrelsen på barnebidraget. Det har også vært hevdet, både fra samværsforeldre og enslige foreldre, at bidragsreformen fra 2003 kan virke konfliktfremmende i en del tilfelle. Det at størrelsen på barnebidraget knyttes så nært til mengden samvær mellom samværsforeldre og barn, kan forsterke uenigheten om hvor mye tid samværsforelderens skal tilbringe sammen med barnet, og også om hvor mye han/hun faktisk er sammen med barnet. Den enslige forelderens kan tjene økonomisk på at samværsforelderens er lite sammen med barnet, eller i hvert fall på at det framstilles slik overfor trygdeetaten. For samværsforelderens kan det lønne seg å være mer sammen med barnet enn tidligere, eller i hvert fall å få aksept for sin versjon av hvor mye han/hun er sammen med barnet. På den annen side kan bidragsreformen kanskje bidra til å dempe konfliktnivået ved at mange foreldre blir nødt til å reforhandle samværsavtaler og dermed får ryddet av veien gammel uenighet og misnøye. Det kan også tenkes at noen ser de nye bidragsreglene som mer rettferdige enn de gamle, noe som kan gi mindre konflikter.

I undersøkelsene om samvær og bidrag stilte man følgende spørsmål for å forsøke å fange opp konfliktnivået mellom foreldrene: "I hvilken grad vil du si at forholdet mellom deg og barnets andre forelder er konfliktfylt? Vil du si at det er konfliktfylt i stor grad, til en viss grad, i liten grad eller ikke i det hele tatt?" I 2002 ble disse opplysningene altså hovedsaklig samlet inn gjennom spørreskjema, mens de i 2004 ble samlet inn gjennom telefonintervju. Spørsmålet var ganske

generelt, og mulige konfliktområder ble ikke spesifisert. Vi vet derfor ikke hva eventuelle konflikter gjelder. Det kan være såre følelser etter et vanskelig samlivsbrudd, uoverensstemmelser knyttet til organisering og omfang av samværet med barna, til innholdet i samværet eller til økonomiske forhold som størrelsen på barnebidraget og andre utgifter til felles barn. Ifølge Skevik og Hyggen (2002) ønsker mange samværsforeldre mer samvær med barna enn de har, noe som indikerer at samværsordningen kan være en kilde til konflikt. Videre viser de at mange samværsfedre, om lag seks av ti, synes bidraget de betaler til barnets mor er altfor høyt eller for høyt. Selv om disse opplysningene ble samlet inn før bidragreformen, viser de at størrelsen på bidraget er et konflikttema for mange. Også *Undersøkelsen om samvær og bidrag* tyder på dette. Mange samværsfedre synes at bidragene de betaler er for høye, mens enslige mødre ofte synes de får for lave bidrag. Videre viser disse undersøkelsene at de ulike foreldregruppene ofte har ulike oppfatninger av hvordan reisutgiftene fordeles når barna skal besøke samværsforelderens. Samværsfedre mener gjerne at de selv betaler alt, mens mødrene mener de deler på utgiftene.

I sin undersøkelse blant samværsforeldre, eller deltidsforeldre som han kaller dem, stilte Thuen ganske detaljerte spørsmål om konflikter med den tidligere partneren (se Thuen 2004). Han fikk dermed et litt annet bilde av konfliktnivået mellom foreldre som lever atskilt, enn hva undersøkelsene om samvær og bidrag viser. Han spurte eksplisitt om konflikter i forhold til reisutgifter og bidrag på den ene side, og konflikter i forhold til samvær med barna på den annen. Svaralternativene var utformet slik at man kunne skille mellom konflikter i den første tiden etter samlivsbruddet, og konflikter i senere perioder. Generelt er det slik at konkrete spørsmål om konflikter på ulike områder og i ulike faser vil gi et bilde av større konflikter blant foreldre som lever atskilt, enn hva vi får ved et mer generelt spørsmål slik som i de undersøkelsene som analyseres her.

13.2. Mindre konflikter mellom foreldrene i 2004 enn i 2002?

Tabell 13.1. viser svarfordelingene for 2002- og 2004-undersøkelsene på spørsmålet om i hvilken grad foreldre opplevde forholdet til sin tidligere partner som konfliktfylt. Tabell 13.2. viser de samme fordelingene, men med uoppgitte svar holdt utenfor. Både i 2002 og 2004 var det om lag 15 prosent som oppgav at forholdet til den andre forelderen i stor grad var konfliktfylt. Det var derimot en klar forskyvning i retning av at flere mente forholdet ikke var konfliktfylt i det hele tatt i 2004 enn i 2002. For alle foreldre under ett var det 38 prosent som oppgav at forholdet ikke var konfliktfylt i 2004, mot 30 prosent i 2002. Denne forskyvningen mot at flere rapporterte om et konfliktfritt forhold i 2004 enn i 2002, gjelder for alle foreldregrupper. Det lave antallet observasjoner blant enslige fedre og samværs mødre innebærer imidlertid at endringen ikke er statistisk signifikant for disse gruppene.

Tabell 13.1. Hvorvidt forholdet mellom foreldrene er konfliktfylt, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. 2002 og 2004. Prosent

	I stor grad	Til en viss grad	I liten grad	Ikke i det hele tatt	Vet ikke/Uopp-gitt	Alle	Antall
Alle foreldre							
2002	15	24	30	30	1	100	2306
2004	14	19	27	38	1	100	2696
Enslige mødre							
2002	16	23	30	30	1	100	1121
2004	14	20	28	37	1	100	1244
Samværsfedre							
2002	15	24	31	29	2	100	941
2004	15	19	26	38	1	100	1123
Enslige fedre							
2002	11	23	29	37	1	100	139
2004	12	13	32	42	1	100	174
Samværs mødre							
2002	13	26	25	35	1	100	105
2004	13	21	22	44	1	100	155

Tabell 13.2. Hvorvidt forholdet mellom foreldrene er konfliktfylt, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. 2002 og 2004. Prosent. Uopp-gitt/vet ikke utenfor

	I stor grad	Til en viss grad	I liten grad	Ikke i det hele tatt	Alle	Antall
Alle foreldre						
2002	15	24	30	31	100	2281
2004	15	19	27	38	100	2679
Enslige mødre						
2002	16	23	30	31	100	1111
2004	14	20	28	37	100	1237
Samværsfedre						
2002	15	24	31	29	100	928
2004	15	19	27	39	100	1115
Enslige fedre						
2002	11	23	29	37	100	138
2004	12	13	32	42	100	173
Samværs mødre						
2002	13	26	25	36	100	104
2004	13	21	22	44	100	154

For å undersøke om endringene i retning av noe mindre konflikter er resultat av ulik sammensetning av nettoutvalgene i de to undersøkelsene, har vi foretatt multivariate analyser med kontroll for en rekke bakgrunnsforhold. Den avhengige variabelen, - grad av konflikt, har fire verdier som er rangordnet i forhold til hverandre, altså en ordinal skala med fire mulige utfall. Som analyseteknikk har vi benyttet ordinal logistisk regresjon, - en metode som utnytter all informasjon i skalaen. Litt upresist kan vi si at vi estimerer sannsynligheten for at forholdet til barnets andre forelder er lite konfliktfylt. En positiv sammenheng mellom en av forklaringsvariablene og den avhengige variabelen innebærer da en økt tilbøyelighet til å rapportere om lite konflikter for dem som har høye verdier på forklaringsvariabelen, sammenlignet med referansegruppen. Negative koeffisienter innebærer den motsatte sammenhengen.⁵ Formålet er altså å se om det var en økning fra 2002 til 2004 i tendensen til å rapportere om lite konflikter med barnets andre forelder. En statistisk signifikant positiv koeffisient for variabelen undersøkelsesår innebærer da at det var større sannsynlighet for å rapportere om lite konflikter i 2004, sammenlignet med 2002, som altså er definert som referansegruppe i modellen. Kontrollvariablene er de samme som i multivariate analyser tidligere i rapporten. Analysene er foretatt for alle foreldre under ett, og for de ulike foreldregruppene separat. I tillegg er det foretatt analyser av enslige mødre og samværsfedre under ett, og av enslige fedre og samværs mødre under ett. For hver av gruppene vises resultater fra to modeller, én der reisetid mellom foreldrenes boliger er inkludert som kontrollvariabel, og én der denne er utelatt.

Tabell 13.3. viser resultater fra den multivariate analysen basert på svar fra alle foreldre. Begge modellene viser en signifikant effekt av undersøkelsesår, - dvs. at det var en klart større tilbøyelighet til å rapportere om lite konflikter i 2004 enn i 2002. Dette gjelder altså selv om vi tar hensyn til at nettoutvalgene i de to undersøkelsene var litt forskjellig sammensatt med hensyn til sentrale bakgrunnskjennetegn, og det gjelder uansett om vi kontrollerer for reisetid eller ikke. Vi vet fra tidligere analyser av 2002-undersøkelsen at det er færre som rapporterer om alvorlige konflikter der samværsforelderen har mye samvær med barna, enn der det er lite samvær (Kitterød 2002b). For å undersøke om endringen i retning av mindre konflikter i 2004 enn i 2002 hadde sammenheng med mer omfattende samvær mellom samværsforeldre og barn i 2004, er det også kjørt analyser med kontroll for antall samværsdager forrige måned (ikke vist her). Også disse viser en klar effekt av undersøkelsesår. Det er altså ikke slik at endringen mot mindre konflikter i 2004

⁵ Ettersom svarene er gitt på en firedelt skala, får vi tre konstantledd, ett som tilhører verdi 1 på den avhengige variabelen (i stor grad), ett som tilhører verdi 2 (til en viss grad), og ett som tilhører verdi 3 (i liten grad).

bunner i at det var noe mer samvær mellom samværsforeldre og barn da enn i 2002. I tabell 13.3. ser vi at reisetid mellom foreldrenes boliger har stor betydning for grad av konflikter. De med kort reisetid oppgir klart mindre konflikter enn dem med lang reisetid. Denne sammenhengen blir klart svakere når antall samværsdager inkluderes i modellen, noe som skyldes at de med kort reisetid har mer samvær med barna enn dem med lang reisetid.

Tabellene 13.4. og 13.5. viser resultater fra multivariate analyser basert på svar fra henholdsvis enlige mødre og samværsfedre, og tabell 13.6. viser resultater fra analyser av enlige mødre og samværsfedre under ett. Samtlige analyser viser en klar tendens til at noe flere oppgav lite konflikter i 2004 enn i 2002. Dette gjelder enten reisetid inngår som kontrollvariabel eller ikke, og det gjelder selv om vi kontrollerer for antall samværsdager (ikke vist her).

Tabell 13.3. Resultater fra ordinal logistisk regresjonsanalyse av hvorvidt det var en endring i grad av konflikter mellom foreldrene fra 2002 til 2004, basert på svar fra alle foreldre

	Modell 1		Modell 2	
	Koeffisient	Standardfeil	Koeffisient	Standardfeil
Konstantledd 1	-0,97***	0,21	-0,82***	0,20
Konstantledd 2	0,25	0,20	0,38*	0,20
Konstantledd 3	1,47***	0,21	1,58***	0,20
Undersøkelsesår				
2004	0,22***	0,05	0,25***	0,05
2002 (ref)				
Foreldregruppe				
Samværs mødre	0,07	0,13	0,13	0,13
Enlige fedre	0,15	0,12	0,18	0,12
Samværsfedre	-0,06	0,06	-0,04	0,06
Enlige mødre (ref)				
Utdanningsnivå, kontinuerlig	-0,04*	0,02	-0,03	0,02
Hovedsaklig virksomhet				
Yrkesaktiv/student	0,21**	0,07	0,25***	0,07
Ikke yrkesaktiv eller student (ref)				
Landsdel				
Oslo og Akershus	-0,20*	0,09	-0,12	0,09
Østlandet ellers	-0,17	0,09	-0,10	0,09
Agder og Rogaland	-0,30**	0,10	-0,25*	0,10
Vestlandet	-0,15	0,10	-0,12	0,10
Trøndelag	-0,31**	0,11	-0,27*	0,11
Nord-Norge (ref)				
Samlivsstatus ved samlivsbrudd				
Gift med barnets andre forelder	-0,13	0,09	-0,02	0,09
Samboer med barnets andre forelder	-0,05	0,08	0,04	0,08
Har aldri bodd sammen (ref)				
Tid siden samlivsbrudd, kontinuerlig i antall år	0,01	0,01	-0,00	0,01
Barnets alder, kontinuerlig i antall år	0,01	0,01	0,02*	0,01
Antall barn i bidragsrelasjonen, kontinuerlig	-0,21***	0,05	-0,19***	0,05
Antall bidragsrelasjoner, kontinuerlig	0,17	0,10	0,17	0,10
Reisetid til samværsforelder				
Uoppgitt reisetid	-0,51***	0,15		
Gangavstand	0,70***	0,09		
Reisetid på ½ time eller mindre	0,41***	0,08		
Mer enn ½ time, under 2 ½ time	0,15	0,09		
2 ½ time eller mer (ref)				
Antall observasjoner i modellen	4820		4820	

*** Signifikant på 0,001-nivå, ** signifikant på 0,01-nivå, * signifikant på 0,05-nivå.

Tabell 13.4. Resultater fra ordinal logistisk regresjonsanalyse av hvorvidt det var en endring i grad av konflikter mellom foreldrene fra 2002 til 2004, basert på svar fra enslige mødre

	Modell 1		Modell 2	
	Koeffisient	Standardfeil	Koeffisient	Standardfeil
Konstantledd 1	-0,93**	0,29	-0,86**	0,28
Konstantledd 2	0,30	0,29	0,36	0,28
Konstantledd 3	1,55***	0,30	1,58***	0,28
Undersøkelsesår				
2004	0,18*	0,08	0,22**	0,08
2002 (ref)				
Utdanningsnivå, kontinuerlig	-0,03	0,03	-0,02	0,03
Hovedsaklig virksomhet				
Yrkesaktiv/student	0,11	0,10	0,17	0,10
Ikke yrkesaktiv eller student (ref)				
Landsdel				
Oslo og Akershus	-0,29*	0,14	-0,23	0,14
Østlandet ellers	-0,17	0,13	-0,12	0,13
Agder og Rogaland	-0,25	0,15	-0,22	0,15
Vestlandet	-0,12	0,14	-0,11	0,14
Trøndelag	-0,32*	0,16	-0,30	0,16
Nord-Norge (ref)				
Samlivsstatus ved samlivsbrudd				
Gift med barnets andre forelder	-0,30*	0,13	-0,18	0,13
Samboer med barnets andre forelder	-0,19	0,11	-0,10	0,11
Har aldri bodd sammen (ref)				
Tid siden samlivsbrudd, kontinuerlig i antall år	0,03*	0,01	0,01	0,01
Barnets alder, kontinuerlig i antall år	0,02	0,01	0,02	0,01
Antall barn i bidragsrelasjonen, kontinuerlig	-0,21**	0,07	-0,19**	0,07
Antall bidragsrelasjoner, kontinuerlig	0,23	0,15	0,25	0,15
Reisetid til samværsforelder				
Uoppgitt reisetid	-0,60**	0,19		
Gangavstand	0,63***	0,14		
Reisetid på ½ time eller mindre	0,36**	0,12		
Mer enn ½ time, under 2 ½ time	0,08	0,13		
2 ½ time eller mer (ref)				
Antall observasjoner i modellen	2297		2297	

*** Signifikant på 0,001-nivå, ** signifikant på 0,01-nivå, * signifikant på 0,05-nivå.

Tabell 13.5. Resultater fra ordinal logistisk regresjonsanalyse av hvorvidt det var en endring i grad av konflikter mellom foreldrene fra 2002 til 2004, basert på svar fra samværsfedre

	Modell 1		Modell 2	
	Koeffisient	Standardfeil	Koeffisient	Standardfeil
Konstantledd 1	-0,91**	0,29	-0,71**	0,28
Konstantledd 2	0,32	0,29	0,50	0,28
Konstantledd 3	1,53***	0,30	1,70***	0,28
Undersøkelsesår				
2004	0,27***	0,08	0,30***	0,08
2002 (ref)				
Utdanningsnivå, kontinuerlig	-0,04	0,03	-0,03	0,03
Hovedsaklig virksomhet				
Yrkesaktiv/student	0,31**	0,11	0,35***	0,11
Ikke yrkesaktiv eller student (ref)				
Landsdel				
Oslo og Akershus	-0,22	0,14	-0,10	0,14
Østlandet ellers	-0,19	0,13	-0,10	0,13
Agder og Rogaland	-0,20	0,15	-0,11	0,15
Vestlandet	-0,16	0,14	-0,12	0,14
Trøndelag	-0,51**	0,16	-0,45**	0,16
Nord-Norge (ref)				
Samlivsstatus ved samlivsbrudd				
Gift med barnets andre forelder	0,02	0,14	0,16	0,13
Samboer med barnets andre forelder	0,10	0,12	0,21	0,12
Har aldri bodd sammen (ref)				
Tid siden samlivsbrudd, kontinuerlig i antall år	0,01	0,01	-0,00	0,13
Barnets alder, kontinuerlig i antall år	-0,00	0,01	0,00	0,01
Antall barn i bidragsrelasjonen, kontinuerlig	-0,25***	0,07	-0,23***	0,07
Antall bidragsrelasjoner, kontinuerlig	0,01	0,15	-0,01	0,15
Reisetid til samværsforelder				
Uoppgitt reisetid	-0,57*	0,29		
Gangavstand	0,89***	0,14		
Reisetid på ½ time eller mindre	0,43***	0,12		
Mer enn ½ time, under 2 ½ time	0,21	0,13		
2 ½ time eller mer (ref)				
Antall observasjoner i modellen	1973		1973	

*** Signifikant på 0,001-nivå, ** signifikant på 0,01-nivå, * signifikant på 0,05-nivå.

Tabell 13.6. Resultater fra ordinal logistisk regresjonsanalyse av hvorvidt det var en endring i grad av konflikter mellom foreldrene fra 2002 til 2004, basert på svar fra enslige mødre og samværsfedre

	Modell 1		Modell 2	
	Koeffisient	Standardfeil	Koeffisient	Standardfeil
Konstantledd 1	-0,96***	0,21	-0,80***	0,20
Konstantledd 2	0,27	0,21	0,41	0,20
Konstantledd 3	1,49***	0,22	1,61***	0,21
Undersøkelsesår				
2004	0,22***	0,06	0,25***	0,06
2002 (ref)				
Foreldregruppe				
Samværsfedre	0,05	0,06	0,03	0,06
Enslige mødre (ref)				
Utdanningsnivå, kontinuerlig	-0,04	0,02	-0,03	0,02
Hovedsaklig virksomhet				
Yrkesaktiv/student	0,20**	0,07	0,25***	0,07
Ikke yrkesaktiv eller student (ref)				
Landsdel				
Oslo og Akershus	-0,23*	0,10	-0,15	0,10
Østlandet ellers	-0,17	0,09	-0,10	0,09
Agder og Rogaland	-0,24*	0,11	-0,19	0,11
Vestlandet	-0,13	0,10	-0,10	0,10
Trøndelag	-0,37***	0,12	-0,33**	0,11
Nord-Norge (ref)				
Samlivsstatus ved samlivsbrudd				
Gift med barnets andre forelder	-0,15	0,09	-0,03	0,09
Samboer med barnets andre forelder	-0,07	0,08	0,02	0,08
Har aldri bodd sammen (ref)				
Tid siden samlivsbrudd, kontinuerlig i antall år	0,02*	0,01	0,01	0,01
Barnets alder, kontinuerlig i antall år	0,01	0,01	0,01	0,01
Antall barn i bidragsrelasjonen, kontinuerlig	-0,23***	0,05	-0,21***	0,05
Antall bidragsrelasjoner, kontinuerlig	0,17	0,11	0,17	0,11
Reisetid til samværsforelder				
Uoppgitt reisetid	-0,51***	0,16		
Gangavstand	0,74***	0,10		
Reisetid på ½ time eller mindre	0,41***	0,08		
Mer enn ½ time, under 2 ½ time	0,16	0,10		
2 ½ time eller mer (ref)				
Antall observasjoner i modellen	4270		4270	

*** Signifikant på 0,001-nivå, ** signifikant på 0,01-nivå, * signifikant på 0,05-nivå.

Analysene basert på svar fra enslige fedre og samværmødre viser imidlertid ingen klar effekt av undersøkelsesår (ikke vist her). Dette gjelder uansett hvilke kontrollvariabler som inngår i modellen. Det lave antallet observasjoner i disse gruppene gjør at det skal sterke sammenhenger til for å få statistisk signifikante utslag. Heller ikke analyser av enslige fedre og samværmødre under ett, som altså gir flere observasjoner, gir statistisk signifikante utslag av undersøkelsesår (ikke vist her). Når undersøkelsesår inkluderes som eneste forklaringsvariabel i modellen, er koeffisienten signifikant på 0,08-nivå. Det vil si at dersom vi ikke tar hensyn til at nettoutvalgene i de to undersøkelsene skiller seg fra hverandre på en rekke områder, kan vi med ganske stor sikkerhet si at det var større tilbøyelighet til å rapportere om lite konflikter i 2004 enn i 2002. Når de øvrige uavhengige variablene inkluderes i modellen, forsvinner imidlertid effekten av undersøkelsesår. Når flere rapporterte om lite konflikter i 2004 enn i 2002, skyldes dette altså at nettoutvalgene i de to undersøkelsene skiller seg fra hverandre med hensyn til bakgrunnskjennetegn som har betydning for opplevelsen av konfliktnivået.

13.3. Opplever barna sjeldnere at det er konflikt mellom foreldrene?

De som oppgav at forholdet til den andre forelderen var konfliktfylt i stor grad eller til en viss grad, ble spurt om i hvor stor grad de ville si at barna opplevde denne konflikten. Ser vi alle foreldre under ett, var det altså 39 prosent som fikk dette spørsmålet i 2002, mens 33 prosent fikk det i 2004. Tabell 13.7. viser svarfordelingen for alle foreldre og for ulike foreldregrupper i de to årene. Tabell 13.8. viser de samme fordelingene, men med uoppgitte svar holdt utenfor. I 2004 mente 17 prosent at barna i stor grad opplevde at det var en konflikt mellom foreldrene, 30 prosent at de opplevde dette til en viss grad, 32 prosent at de opplevde det i liten grad og 18 prosent at de ikke opplevde dette i det hele tatt. Det var en klar forskyvning fra 2002 til 2004 mot at noe flere mente barna ikke opplevde konflikten. I 2002 var det bare 12 prosent som mente at barna ikke opplevde foreldrenes konflikter overhodet.

Tabell 13.7. I hvor stor grad barnet opplever at det er en konflikt mellom foreldrene, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. 2002 og 2004. Prosent¹

	I stor grad	Til en viss grad	I liten grad	Ikke i det hele tatt	Vet ikke/Uoppgitt	Alle	Antall
Alle foreldre							
2002	19	34	33	12	3	100	932
2004	17	30	32	18	2	100	931
Enslige mødre							
2002	16	35	34	14	1	100	458
2004	12	31	32	24	1	100	441
Samværsfedre							
2002	21	36	30	9	4	100	384
2004	23	29	32	12	3	100	395
Enslige fedre							
2002	15	19	48	12	5	100	48
2004	14	31	34	21	-	100	45
Samværs mødre							
2002	20	29	33	13	4	100	42
2004	21	33	38	9	-	100	50

¹ Tabellen gjelder for foreldre som oppgav at forholdet mellom dem selv og barnets andre forelder i stor grad eller i noen grad var preget av konflikt.

Tabell 13.8. I hvor stor grad barnet opplever at det er en konflikt mellom foreldrene, basert på opplysninger fra ulike grupper av foreldre. 2002 og 2004. Prosent. Uoppgitt/vet ikke utenfor¹

	I stor grad	Til en viss grad	I liten grad	Ikke i det hele tatt	Alle	Antall
Alle foreldre						
2002	19	35	34	12	100	912
2004	18	31	33	18	100	913
Enslige mødre						
2002	16	35	34	14	100	451
2004	12	31	33	24	100	437
Samværsfedre						
2002	22	37	32	9	100	374
2004	24	30	33	13	100	381
Enslige fedre						
2002	16	20	51	13	100	46
2004	14	31	34	21	100	45
Samværs mødre						
2002	21	30	35	14	100	41
2004	21	33	38	9	100	50

¹ Tabellen gjelder for foreldre som oppgav at forholdet mellom dem selv og barnets andre forelder i stor grad eller i noen grad var preget av konflikt.

Tabell 13.9. Resultater fra ordinal logistisk regresjonsanalyse av hvorvidt det var en endring fra 2002 til 2004 av i hvilken grad barn opplever at det er en konflikt mellom foreldrene, basert på svar fra alle foreldre¹

	Modell 1		Modell 2	
	Koeffisient	Standardfeil	Koeffisient	Standardfeil
Konstantledd 1	-0,21	0,35	-0,30	0,33
Konstantledd 2	1,63***	0,35	1,54***	0,33
Konstantledd 3	3,33***	0,36	3,23***	0,34
Undersøkelsesår				
2004	0,28**	0,09	0,30***	0,09
2002 (ref)				
Foreldregruppe				
Samværs mødre	-0,21	0,21	-0,21	0,21
Enslige fedre	0,34	0,21	0,36	0,21
Samværs fedre	-0,53***	0,09	-0,51***	0,09
Enslige mødre (ref)				
Utdanningsnivå, kontinuerlig	-0,01	0,03	-0,01	0,03
Hovedsaklig virksomhet				
Yrkesaktiv/student	0,35**	0,11	0,38***	0,11
Ikke yrkesaktiv eller student (ref)				
Landsdel				
Oslo og Akershus	0,12	0,17	0,13	0,16
Østlandet ellers	0,13	0,16	0,14	0,16
Agder og Rogaland	0,42*	0,18	0,44**	0,18
Vestlandet	0,32	0,17	0,33*	0,17
Trøndelag	0,06	0,19	0,06	0,18
Nord-Norge (ref)				
Samlivsstatus ved samlivsbrudd				
Gift med barnets andre forelder	-0,42**	0,15	-0,39**	0,15
Samboer med barnets andre forelder	-0,34*	0,14	-0,31*	0,14
Har aldri bodd sammen (ref)				
Tid siden samlivsbrudd, kontinuerlig i antall år	0,01	0,02	0,01	0,02
Barnets alder, kontinuerlig i antall år	-0,14***	0,02	-0,14***	0,02
Antall barn i bidragsrelasjonen, kontinuerlig	-0,12	0,08	-0,12	0,08
Antall bidragsrelasjoner, kontinuerlig	-0,19	0,18	-0,17	0,18
Reisetid til samværsforelder				
Uoppgitt reisetid	-0,37	0,23		
Gangavstand	-0,00	0,16		
Reisetid på ½ time eller mindre	-0,01	0,13		
Mer enn ½ time, under 2 ½ time	0,10	0,14		
2 ½ time eller mer (ref)				
Antall observasjoner i modellen	1769		1769	

*** Signifikant på 0,001-nivå, ** signifikant på 0,01-nivå, * signifikant på 0,05-nivå.

¹ Analysene gjelder for foreldre som oppgav at forholdet mellom dem selv og barnets andre forelder i stor eller i noen grad var preget av konflikt.

Også her har vi gjennomført multivariate analyser for å se om denne endringen i retning av at barna i mindre grad opplevde foreldrenes konflikter i 2004 bunner i ulik sammensetning av nettoutvalgene i de to undersøkelsene. Tabell 13.9. viser resultater av slike analyser basert på svar fra alle foreldre. I likhet med i analysene tidligere i kapitlet er det her benyttet ordinal logistisk regresjonsanalyse. Den avhengige variabelen har fire mulige utfall, og vi undersøker om det var større tilbøyelighet til å rapportere at barna i liten grad opplevde at det var en konflikt mellom foreldrene i 2004 enn i 2002. Ettersom spørsmålet om barns opplevelse av foreldrenes konflikter bare gikk til deler av utvalget, er det betydelig færre observasjoner i analysene her, enn i de multivariate analysene tidligere i kapitlet. Det skal derfor sterkere sammenhenger til for å få statistisk signifikante utslag. Undersøkelsesår har signifikant betydning i begge modellene som vises i tabell 13.9. Dette innebærer at foreldre oftere rapporterte at barna var lite preget av foreldrenes konflikter i den siste enn i den første undersøkelsen, noe som gjelder uansett om reisetid inngår som kontrollvariabel eller ikke.

Tilsvarende analyser er gjennomført for de ulike foreldregruppene separat (resultatene vises ikke). For enslige mødre hadde undersøkelsesår signifikant effekt i begge disse modellene. Analysene av samværsfedre viste ingen slik effekt, men analyser av enslige mødre og samværsfedre under ett viste en signifikant høyere tilbøyelighet til å rapportere at barna var lite preget av foreldrenes konflikter i 2004 enn i 2002. Undersøkelsesår hadde ingen signifikant effekt i multivariate analyser av svar fra enslige fedre og samværsfedre, og heller ikke i analyser av disse to foreldregruppene under ett. I disse siste analysene er antallet observasjoner veldig lavt.

13.4. Mindre konflikter eller mer sosialt ønskelige svar?

Det er altså en klar forskjell mellom de to undersøkelsene i det bildet vi får av grad av konflikter mellom foreldre som lever atskilt. Flere oppgav at det var lite konflikter mellom dem selv og den andre forelderen i 2004 enn i 2002. Blant dem som hadde slike konflikter, var det dessuten flere som mente at barna ikke opplevde konfliktene i 2004 enn i 2002. Dermed kan det se ut til at det er blitt noe mindre konflikter og uenighet mellom foreldre som bor hver for seg. Igjen er det imidlertid viktig å huske på at det ble benyttet forskjellige datainnsamlingsmetoder i de to undersøkelsene. Generelt er det altså slik at folk har en større tendens til å svare i tråd med hva de mener er sosialt ønskelig og akseptabelt i et telefonintervju enn i en postal undersøkelse. De fleste vil mene at det er uheldig med store konflikter mellom foreldre som har skilt lag, og også at barna opplever slike konflikter. Vi kan derfor ikke utelukke at det var noe større underreportering av konflikter i telefonundersøkelsen i 2004 enn i den postale undersøkelsen i 2002. Den observerte forskyvningen mot noe mindre konflikter kan dermed være en metodeeffekt. Men det kan også tenkes at den omfattende debatten i forbindelse med bidragsreformen har vært med på å alminneliggjøre uenighet mellom foreldre. Konflikter av ulike slag om fordeling av omsorg og penger mellom foreldre som ikke lever sammen, er brettet ut i media i stor skala de siste åra. Dette kan ha bidratt til at noen hadde en lavere terskel for å rapportere om konflikter i 2004 enn i 2002, - noe som kan ha dempet effekten av endret metode. Hvis dette er tilfelle, kan vi anta at endrede svarmønstre på spørsmålene om konflikter reflekterer en reell endring i retning av noe mindre uenighet mellom foreldre som lever atskilt.

14. Bedre samsvar mellom svar fra foreldre til samme barn i 2004 enn i 2002?

14.1. Fra analyser av individer til analyser av par

En annen tilnærming for å undersøke hvorvidt det var mindre uenighet mellom foreldrene i 2004 enn i 2002 er å se på graden av samsvar og avvik mellom svarene fra foreldre til samme barn. Som nevnt tidligere, var utvalget til begge undersøkelsene trukket slik at vi har par av foreldre til samme barn. I en del tilfelle var det bare én av partene som deltok i undersøkelsen, og svaramdelen var høyere blant enslige foreldre enn blant samværsforeldre. Hittil i denne rapporten har vi sett på svarene fra enslige foreldre og samværsforeldre hver for seg, uavhengig av hvem som har barn med hvem. I likhet med hva man har funnet i tidligere undersøkelser på området, har vi sett at samværsforeldre jevnt over beskriver en noe mer aktiv omsorgsrolle for seg selv enn hva de enslige foreldrene gjør for dem. Med *Undersøkelsen om samvær og bidrag 2002* hadde man for første gang mulighet til å sammenholde opplysningene fra foreldre til samme barn. Tidligere tenkte man seg gjerne at de noe ulike svarene fra enslige foreldre og samværsforeldre hadde sammenheng med forskjellen i svarprosent. Antakelsen var da at det var de mest engasjerte og aktive samværsforeldrene som sluttet opp om undersøkelsen, mens de mest passive unnlot å delta (Jensen og Clausen 1997). Man antok videre at dersom også "de tause foreldrene" hadde vært med, ville det ha vært større overensstemmelse mellom svarene fra enslige foreldre og samværsforeldre. En alternativ forklaring var at foreldre til samme barn faktisk beskrev samme situasjon forskjellig, slik at samværsforelderens oppgav mer samvær med barna enn hva den enslige forelderens gjorde.

Med *Undersøkelsen om samvær og bidrag 2002* kunne man teste begge disse forklaringene. Analyser av svar fra foreldre til samme barn viste da at det var til dels store avvik mellom foreldrenes svar (Kitterød 2004a og b). Faktisk var avviket mellom foreldrenes svar i en del tilfelle større når dette ble analysert på parnivå enn i analyser av alle enslige foreldre og alle samværsforeldre under ett. Dette skyldes at forskjellene mellom foreldrenes svar tidvis gikk begge veier. Oftest beskrev samværsforelderens seg selv som mer aktiv enn hva den enslige forelderens gjorde, men det motsatte mønsteret forekom også. Disse forskjellene veier hverandre opp

slik at forskjellen mellom partenes svar blir mindre på gruppenivå enn på parnivå.

Vi har ikke noe grunnlag for å vurdere hvem av foreldrene som gir de mest korrekte opplysningene eller hva avvikene mellom svarene skyldes. For enkelte spørsmål, f.eks. spørsmålet om hvem som har foreldreansvar for barnet, kan avviket mellom foreldrenes svar bunne i at mange ikke er klar over hva det vil si å ha foreldreansvar. Når det gjelder grad av konflikter mellom foreldrene og hvordan samværsordningen fungerer for ulike parter, er det heller ikke overraskende at en del par gir forskjellige svar. Her spør man etter foreldrenes subjektive opplevelse, og da vil det ofte være sprik mellom foreldre til sammen barn. Hva månedlige samvær og feriesamvær med barn angår, kan det tenkes at en del foreldre husker feil, særlig for perioder langt tilbake i tid, eller også at de oppfatter spørsmålet forskjellig. Eksempelvis kan det hende at samværsforeldre mener de har vært sammen med barnet i høstferien dersom vanlige samværshelger og -dager falt i denne perioden. Den tidligere partneren kan derimot oppfatte spørsmålet slik at det gjelder samvær utover den ordinære avtalen. Men det kan også tenkes at samværsforeldre mer eller mindre bevisst framstiller seg selv i et mer gunstig lys enn hva det er grunnlag for, og dermed overdriver sitt samvær med barnet. Likeledes kan vi ikke se bort fra at enslige foreldre bevisst eller ubevisst framstiller sin tidligere partner som mindre aktiv og involvert enn hva som er tilfellet.

Dersom bidragsreformen i 2003 bidro til å senke konfliktnivået mellom foreldre som lever hver for seg, kunne vi vente et bedre samsvar mellom svarene fra foreldre til samme barn i 2004 enn i 2002. Reformen kan dessuten ha bidratt til større overensstemmelse mellom partenes svar fordi en del trolig har gått igjennom samværsordningen på nytt for å vurdere eventuelle endringer i kjølvannet av reformen. Muligens har mange fått en større bevissthet om egen og partnerens rolle i forhold til felles barn, noe som kan medføre mer korrekte svar fra begge parter. På den annen side kan det ikke utelukkes at den klare koblingen mellom mengden samvær og bidrags størrelse i de nye reglene har forsterket tendensen

blant samværsforeldre til å overdrive sitt engasjement i barna, mens den enslige forelderen mer enn før underrapporterer samværsforelderens engasjement.

I dette kapitlet undersøker vi hvorvidt det var bedre samsvar mellom partenes svar i 2004 enn i 2002. Analysene omfatter da kun foreldre der begge parter har deltatt i undersøkelsene. Vi har også valgt å holde utenfor foreldre med mer enn én bidragsrelasjon, - dvs. de som har barn med mer enn én tidligere partner. Som vist i kapittel 4 er det få som har flere bidragsrelasjoner, - bare om lag 5 prosent i begge undersøkelsene. I 2002-undersøkelsen, som altså ble gjennomført postalt, ble foreldre med flere bidragsrelasjoner bedt om å kontakte Statistisk sentralbyrå for å få vite hvilken relasjon de skulle svare for. Dette fungerte stort sett greit, men det kan ikke utelukkes at enkelte unnlot å ta kontakt og dermed svarte for en annen bidragsrelasjon enn den de var trukket ut på grunnlag av. For å sikre at foreldrene i analysene her har gitt opplysninger for det samme barnet, omfatter paranalysene i det følgende altså kun dem som har barn med bare én forelder som de ikke bor sammen med. Ettersom 2004-undersøkelsen ble gjennomført over telefon, hadde man bedre kontroll på hvilken bidragsrelasjon deltakerne skulle svare for. Imidlertid har vi også her valgt å holde utenfor foreldre med flere bidragsrelasjoner for å få størst mulig sammenlignbarhet med 2002-undersøkelsen. Vi sitter da igjen med 617 par for 2002 og 837 par for 2004. Ettersom fordelingen av ansvar og omsorg for felles barn ofte er svært forskjellig avhengig av om barnet er registrert bosatt hos mor eller far, foretar vi separate analyser for disse foreldregruppene. I 2002 hadde man 555 enrelasjonspar der barnet var registrert bosatt hos mor og 62 slike par der barnet var registrert bosatt hos far. I 2004 var det 726 par der barnet var bosatt hos mor og 111 par der barnet var bosatt hos far.

I det følgende sammenlignes partenes svar på følgende spørsmål:

- Hvem som har foreldreansvar for barnet
- Barnets bosted/hvem som har daglig omsorg
- Hvorvidt man har en samværsavtale
- Hvorvidt samværsforelderen har hatt kontakt med barnet siden fødsel/samlivsbrudd
- Hvorvidt samværsforelderen har hatt kontakt med barnet siste 12 måneder
- Hvorvidt samværsforelderen har hatt kontakt med barnet siste måned
- Antall samværsdager mellom samværsforelderen og barnet siste måned
- Hvorvidt samværsforelderen var sammen med barnet i sommerferien
- Hvorvidt samværsforelderen var sammen med barnet i høstferien
- Antall ferier med samvær mellom samværsforeldre og barn siste år
- I hvilken grad forholdet mellom foreldrene var konfliktfylt

For hvert av disse spørsmålene er det laget fire tabeller, - en som sammenligner svarene fra enslige mødre og samværsfedre i 2002, en som sammenligner svarene fra enslige mødre og samværsfedre i 2004, en som sammenligner svarene fra enslige fedre og samværsfedre i 2002, og en som sammenligner svarene fra enslige fedre og samværsfedre i 2004. Tabellene er samlet bak i kapitlet.

14.2. Betydelige avvik mellom partenes svar i begge undersøkelsene

Foreldreansvar

Tabell 14.1 viser graden av samsvar og avvik mellom svarene fra enslige mødre og samværsfedre i 2002 på spørsmålet om hvem som har foreldreansvaret for barnet. Tallene er prosentuert med utgangspunkt i totalen, dvs. de 555 foreldreparene som inngår i analysen her. Prosenttallene i tabellen summerer til 100. Ettersom det er såpass mange celler i tabellene, innebærer avrundingen at summen enkelte steder avviker noe fra 100 prosent. I tabell 14.1. ser vi at i 37 prosent av parene oppgav begge foreldre at mor hadde foreldreansvar for barnet, og i 27 prosent av parene oppgav begge parter at foreldreansvaret var felles. I alt hadde altså foreldrene sammenfallende svar i 64 prosent av parene. I hele 13 prosent av parene mente mor at foreldreansvaret var felles, mens far mente at mor hadde ansvaret. I 20 prosent av parene oppgav mor at hun hadde foreldreansvaret alene, mens far oppgav at det var felles. Det at det var såpass store avvik mellom foreldrenes svar på dette området, bunner nok dels i at mange ikke hadde klart for seg hva det innebar å ha foreldreansvar selv om dette ble forklart i en tekstboks i spørreskjemaet (se kapittel 5). I 2004 leste intervjuerne opp en forklaring på hva som menes med foreldreansvar, noe som trolig er grunnen til at flere rapporterte om felles ansvar i 2004 enn i 2002. Dette medførte også et større samsvar mellom foreldrenes svar på dette spørsmålet i 2004 enn i 2002 (tabell 14.2.). I 73 prosent av parene gav foreldrene da samme svar. I 39 prosent av parene rapporterte begge at foreldreansvaret var felles, men også her var det en stor andel par der begge oppga at mor hadde ansvaret alene. Videre var det 13 prosent av parene der far oppgav at foreldreansvaret var felles, mens mor sa hun hadde ansvaret alene, og en like stor andel der mor oppgav at ansvaret var felles, mens far mente at mor hadde ansvaret alene. Også i 2004 var det tydeligvis en del uklarheter om hva som ligger i det å ha foreldreansvar, og mange foreldre gav motstridende opplysninger på dette området.

Tabellene 14.3. og 14.4. viser svarfordelingene for par der barnet var registrert bosatt hos far. Både i 2002 og 2004 var det et flertall av par der begge oppgav at de hadde felles foreldreansvar, - 61 prosent i 2002 og 56 prosent i 2004. Men i begge undersøkelsene var det også en betydelig andel av parene, vel en tredel, der partene gav motstridende opplysninger. Det var altså ikke bedre samsvar mellom partenes svar i 2004 enn i 2002.

Barnets bosted

Tabellene 14.5. og 14.6. sammenholder svarene fra enslige mødre og samværsfedre i henholdsvis 2002 og 2004 på spørsmålet om barnets bosted. I begge årene var det langt bedre samsvar mellom partenes opplysninger på dette området enn hva det var for spørsmålet om foreldreansvaret. I 2002 gav partene sammenfallende svar i 93 prosent av parene, og i 2004 gav partene sammenfallende svar i 91 prosent av parene. Det var altså verken betydelig bedre eller dårligere overensstemmelse mellom foreldrenes svar i den siste enn i den første undersøkelsen.

I tabellene 14.7. og 14.8. sammenlignes svarene fra enslige fedre og samværs mødre. I 2002 gav foreldrene sammenfallende svar i 83 prosent av parene, og i 2004 gav de sammenfallende svar i 75 prosent av parene. Det lave antallet observasjoner gir stor usikkerhet ved tallene slik at vi ikke kan slutte at det var en signifikant endring. I begge årene var det imidlertid noe dårligere samsvar mellom svarene fra enslige fedre og samværs mødre på den ene side, enn mellom svarene fra enslige mødre og samværsfedre på den annen. Dette bunner trolig i at samværs mødre generelt spiller en langt mer aktiv rolle overfor barn de ikke bor fast sammen med enn hva samværsfedre gjør. Mange samværs mødre oppfatter det derfor slik at barnet har delt bosted selv om barnet er registrert bosatt hos far. I 2002 oppgav mor i 8 prosent av disse parene at barnet hadde delt bosted, mens far mente barnet bodde hos ham. I 2004 var denne andelen 10 prosent.

Samværsavtale

Som det er redegjort for i kapittel 7, ble spørsmål om hvorvidt man hadde en samværsavtale eller ikke stilt forskjellig i de to undersøkelsene. Opplysningene for de to årene er derfor ikke helt sammenlignbare. I 2004 stilte man mer detaljerte spørsmål enn i 2002, noe som gir grunn til å vente større samsvar mellom partenes svar. Blant annet stilte man i 2004 separate spørsmål for skriftlige og muntlige avtaler, mens man i 2002 hadde et felles spørsmål om avtaler. Analysene i det følgende gjelder hvorvidt man hadde en form for avtale overhodet eller ikke. I tabell 14.9. ser vi at partene gav sammenfallende svar på spørsmålet om samværsavtale i 68 prosent av parene i 2002. I 2004 var andelen 80 prosent (tabell 14.10.). Den største endringen består i at det var langt flere par i 2004 enn i 2002 der begge parter oppgav at de hadde en samværsavtale, - 74 mot 37 prosent. I 2002 oppgav begge parter i hele 31 prosent av parene at de ikke hadde noen samværsavtale. I 2004 gjaldt dette bare 6 prosent av parene.

Også blant par av enslige fedre og samværs mødre var det bedre samsvar mellom partenes svar i 2004 enn i 2002. I hele 84 prosent av parene gav partene like svar i 2004 (tabell 14.12.). I 2002 gjaldt dette bare 58 prosent av parene (tabell 14.11.).

Samvær med barnet siden samlivsbrudd/fødsel

Tabellene 14.13. og 14.14. sammenholder svarene fra enslige mødre og samværsfedre på spørsmålet om hvorvidt samværsfaren hadde vært sammen med barnet siden samlivsbruddet/fødselen. Både i 2002 og i 2004 var det stort samsvar mellom partenes svar på dette området. I henholdsvis 97 og 98 prosent av parene gav partene sammenfallende svar. Også for par av enslige fedre og samværs mødre var det høyt samsvar mellom partenes svar på dette området både i 2002 og i 2004 (tabellene 14.15. og 14.16.).

Samvær med barnet siste 12 måneder

I tabellene 14.17. og 14.18. sammenholdes svarene fra enslige mødre og samværsfedre i de to undersøkelsene på spørsmålet om hvorvidt samværsfaren hadde vært sammen med barnet siste 12 måneder. I begge undersøkelsene gav partene sammenfallende svar i om lag 95 prosent av parene. Også blant par av enslige fedre og samværs mødre var det høyt samsvar mellom partenes svar både i 2002 og i 2004 (tabellene 14.19. og 14.20.).

Samvær siste måned

Tabellene 14.21. og 14.22. viser grad av samsvar og avvik i de to undersøkelsene mellom svarene fra enslige mødre og samværsfedre på spørsmålet om hvorvidt samværsfaren hadde vært sammen med barnet siste måned. I 2002 gav foreldrene sammenfallende svar i 85 prosent av parene. I 2004 var andelen par med sammenfallende svar 91 prosent. Den noe høyere andelen par med sammenfallende svar i 2004 har dels sammenheng med at det var færre uoppgitte svar i 2004. Når en av partene unnlot å besvare spørsmålet eller svarte "vet ikke", mens den andre parten gav et svar, regnes dette her som manglende samsvar. Den noe høyere andelen med sammenfallende svar i 2004 enn i 2002 må også sees på bakgrunn av at man i den siste undersøkelsen presiserte hvilken måned man skulle svare for, nemlig oktober. I 2002 spurte man bare om samvær siste måned. Dersom partene ble intervjuet på ulike tidspunkt, kan de ha svart for litt forskjellige perioder.

Blant par av enslige fedre og samværs mødre var andelen med sammenfallende svar 82 prosent i 2002 og 92 prosent i 2003 (tabellene 14.23. og 14.24.). Også her bidro de mange uoppgittsvarene i 2002 til avvik mellom partenes svar i mange par.

Antall samværsdager siste måned

I tabellene 14.25. og 14.26. sammenholdes svarene fra enslige mødre og samværsfedre på spørsmål om antall samværsdager mellom far og barn forrige måned. I all hovedsak ser vi det samme mønsteret i de to undersøkelsene. I 2002 gav partene sammenfallende svar i totalt 51 prosent av parene. I 2004 gjaldt dette 54 prosent av parene. I begge undersøkelsene var det i 36 prosent av parene slik at far mente han hadde vært

mer sammen med barna enn hva mor mente, mens det motsatte var tilfellet i 7-8 prosent av parene. Anslagene her gjelder for de grupperte fordelingene. Muliges ville vi ha fått et noe annet bilde hvis svarene ikke var gruppert i antall dager.

Tabellene 14.27. og 14.28. viser grad av samsvar og avvik i de to undersøkelsene mellom svarene fra enslige fedre og samværs mødre når det gjelder hvor mange dager mor hadde samvær med barnet forrige måned. Også her ser vi omtrent det samme mønsteret for 2002 og 2004. I henholdsvis 58 og 63 prosent av parene gav partene sammenfallende opplysninger om antall samværsdager.

Samvær i sommerferien

Som nevnt i kapittel 10, spurte man om samvær mellom samværsforeldre og barn i fem bestemte ferieperioder foregående år. I tillegg var det et spørsmål om samvær i eventuelle andre ferier. Spørsmålene ble stilt litt forskjellig i de to undersøkelsene, blant annet ved at man ikke kunne skille mellom nei-svar og uoppgitt/vet ikke-svar i den postale delen av undersøkelsen fra 2002. Det blir for omfattende å vise paropplysninger om samvær for samtlige ferieperioder. Vi ser her på sommer- og høstferien samt på antall ferieturer siste år.

Tabellene 14.29. og 14.30. viser svarene fra enslige mødre og samværsfedre på spørsmålet om hvorvidt far hadde vært sammen med barnet i sommerferien. I begge undersøkelsene gav 86 prosent av parene sammenfallede svar på dette spørsmålet. I 77 prosent av parene svarte begge at far hadde vært sammen med barnet i sommerferien, og i 9 prosent av parene svarte begge at far ikke hadde vært sammen med barnet. I begge undersøkelsene var det dessuten 10 prosent av parene der far mente han hadde hatt samvær med barnet i sommerferien, mens mor mente det ikke hadde vært samvær. I 3 prosent av parene oppgav mor at det hadde vært samvær, mens far mente at dette ikke var tilfellet.

Tabellene 14.31. og 14.32. sammenholder svarene fra enslige fedre og samværs mødre på spørsmålet om samvær i sommerferien. Også her var mønstrene ganske like i 2002 og 2004. I henholdsvis 88 og 86 prosent av parene gav foreldrene samme svar på spørsmålet om hvorvidt mor hadde vært sammen med barnet i sommerferien eller ikke.

Samvær i høstferien

Høstferien var den ferieperioden som lå nærmest undersøkelsen i tid. Vi kunne derfor vente forholdsvis godt samsvar mellom foreldrenes svar på hvorvidt samværsforelderen hadde vært sammen med barnet i denne perioden. Det viser seg imidlertid at en betydelig andel foreldrepar har ulike oppfatninger av hvorvidt det hadde vært samvær i høstferien. I 2002 gav for-

eldrene i 70 prosent av parene av enslige mødre og samværsfedre sammenfallende opplysninger på dette området, mens om lag 30 prosent altså hadde forskjellige oppfatninger av hvorvidt far hadde vært sammen med barnet i høstferien eller ikke (tabell 14.33.). 2004-undersøkelsen viser omtrent det samme mønsteret (tabell 14.34.). Her var det samsvar mellom foreldrenes svar i 62 prosent av parene. I hele 24 prosent av parene mente far han hadde vært sammen med barnet i høstferien, mens mor mente det ikke hadde vært slik samvær. For 8 prosent av parene gjaldt det motsatte mønsteret.

Også blant par av enslige fedre og samværs mødre var det mange som hadde ulike oppfatninger av hvorvidt det hadde vært samvær mellom mor og barn i høstferien eller ikke (tabellene 13.35. og 13.36.). I begge undersøkelsene gav foreldrene sammenfallende svar i 54 prosent av parene, mens nesten halvparten altså gav motstridende svar.

Antall ferier med samvær

Tabellene 14.37. og 14.38. viser grad av samsvar og avvik mellom opplysninger fra enslige mødre og samværsfedre om antall ferier med samvær mellom far og barn siste år. Både i 2002 og 2004 gav partene sammenfallende opplysninger på dette området i 48 prosent av parene. I 37-41 prosent av parene oppgav far flere ferier med samvær enn hva mor gjorde, mens det motsatte mønsteret gjaldt for 11-14 prosent av parene. Det var altså ikke større overensstemmelse mellom partenes svar i 2004 enn i 2002.

Også blant par av enslige fedre og samværs mødre var det i begge undersøkelsene svært vanlig at partene gav forskjellige opplysninger om antall ferier med samvær (tabellene 14.39. og 14.40.). I 2002 gav 42 prosent av parene sammenfallende svar, mens andelen i 2004 var 53 prosent. Forskjellen mellom undersøkelsene er ikke statistisk signifikant.

Konflikter mellom foreldrene

Avslutningsvis ser vi på forholdet mellom partenes svar på spørsmålet om i hvilken grad forholdet mellom dem var preget av konflikter. Tabellene 14.41. og 14.42. sammenholder opplysningene fra enslige fedre og samværs mødre. Også her finner vi omtrent det samme mønsteret i begge undersøkelsene. I 2002 vurderte partene forholdet på samme måte i om lag 42 prosent av parene, og i 2004 gjaldt dette 45 prosent. I henholdsvis 28 og 31 prosent av parene i 2002 og 2004 vurderte far konfliktene som mindre betydelige enn hva mor gjorde, mens forholdet var omvendt i henholdsvis 30 og 24 prosent av parene.

Også blant par av enslige fedre og samværs mødre var det betydelige avvik mellom partenes vurdering av konfliktnivået i begge undersøkelsene (tabellene 14.43. og 14.44.). I 2002 gav partene sammenfallende svar i

54 prosent av parene. I 2004 gjaldt dette for 43 prosent av parene. I begge undersøkelsene var det for en betydelig andel par slik at mor vurderte konfliktene som mer alvorlig enn far. I 2002 gjaldt dette 27 prosent av parene, og i 2004 gjaldt det 38 prosent.

Tabell 14.1. Par av enslige mødre og samværsfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvem som har foreldreansvar for barnet. 2002. Prosent

Svar fra samværsfedre	Svar fra enslige mødre					Antall par/prosent
	Mor	Far	Felles	Andre	Vet ikke/uoppgitt	
Mor	37	-	13	-	0	
Far	1	-	1	-	0	
Felles	20	0	27	-	0	
Andre	0	-	-	-	-	
Vet ikke/uoppgitt	0	-	0	-	-	
						555/100

Tabell 14.2. Par av enslige mødre og samværsfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvem som har foreldreansvar for barnet. 2004. Prosent

Svar fra samværsfedre	Svar fra enslige mødre					Antall par/prosent
	Mor	Far	Felles	Andre	Vet ikke/uoppgitt	
Mor	34	-	13	-	-	
Far	0	-	0	-	-	
Felles	13	0	39	-	0	
Andre	-	-	-	-	-	
Vet ikke/uoppgitt	1	-	0	-	-	
						726/100

Tabell 14.3. Par av enslige fedre og samværs mødre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvem som har foreldreansvar for barnet. 2002. Prosent

Svar fra samværs mødre	Svar fra enslige fedre					Antall par/prosent
	Mor	Far	Felles	Andre	Vet ikke/uoppgitt	
Mor	-	-	-	-	-	
Far	-	4	10	-	-	
Felles	2	22	61	-	-	
Andre	-	-	-	-	-	
Vet ikke/uoppgitt	-	-	-	-	-	

Tabell 14.4. Par av enslige fedre og samværs mødre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvem som har foreldreansvar for barnet. 2004. Prosent

Svar fra samværs mødre	Svar fra enslige fedre					Antall par/prosent
	Mor	Far	Felles	Andre	Vet ikke/uoppgitt	
Mor	0	1	4	-	-	
Far	1	9	9	-	-	
Felles	2	18	56	-	-	
Andre	-	-	-	-	-	
Vet ikke/uoppgitt	-	-	-	-	-	

Tabell 14.5. Par av enslige mødre og samværsfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om barnets bosted. 2002. Prosent

Svar fra samværsfedre	Svar fra enslige mødre					Antall par/prosent
	Mor	Far	Både mor og far	Andre	Vet ikke/uoppgitt	
Mor	89	1	1	0	1	
Far	1	0	0	-	-	
Både mor og far	3	-	4	-	0	
Andre	0	-	-	-	-	
Vet ikke/uoppgitt	0	-	-	-	-	
						555/100

Tabell 14.6. Par av enslige mødre og samværsfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om barnets bosted. 2004. Prosent

Svar fra samværsfedre	Svar fra enslige mødre					Antall par/prosent
	Mor	Far	Både mor og far	Andre	Vet ikke/uoppgitt	
Mor	88	-	2	-	-	
Far	1	-	0	-	-	
Både mor og far	5	0	3	-	-	
Andre	-	-	-	-	-	
Vet ikke/uoppgitt	0	-	0	-	-	
						726/100

Tabell 14.7. Par av enslige fedre og samværs mødre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om barnets bosted. 2002. Prosent

Svar fra samværs mødre	Svar fra enslige fedre					Antall par/prosent
	Mor	Far	Både mor og far	Andre	Vet ikke/uoppgitt	
Mor	-	-	-	-	-	
Far	4	48	3	-	-	
Både mor og far	-	8	35	-	-	
Andre	-	-	-	-	-	
Vet ikke/uoppgitt	-	1	-	-	-	
						62/100

Tabell 14.8. Par av enslige fedre og samværs mødre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om barnets bosted. 2004. Prosent

Svar fra samværs mødre	Svar fra enslige fedre					Antall par/prosent
	Mor	Far	Både mor og far	Andre	Vet ikke/uoppgitt	
Mor	1	6	4	-	-	
Far	1	44	4	-	-	
Både mor og far	1	10	30	-	-	
Andre	-	-	-	-	-	
Vet ikke/uoppgitt	-	-	-	-	-	
						111/100

Tabell 14.9. Par av enslige mødre og samværsfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvorvidt de har en samværsavtale. 2002. Prosent

Svar fra samværsfedre	Svar fra enslige mødre			Antall par/prosent
	Ja	Nei	Vet ikke/uoppgitt	
Ja	37	13	0	
Nei	19	31	1	
Vet ikke/uoppgitt	-	0	-	
				555/100

Tabell 14.10. Par av enslige mødre og samværsfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvorvidt de har en samværsavtale. 2004. Prosent

Svar fra samværsfedre	Svar fra enslige mødre			Antall par/ prosent
	Ja	Nei	Vet ikke/ uoppgitt	
Ja	74	13	0	726/100
Nei	7	6	-	
Vet ikke/uoppgitt	0	0	-	

Tabell 14.11. Par av enslige fedre og samværs mødre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvorvidt de har en samværsavtale. 2002. Prosent

Svar fra samværs mødre	Svar fra enslige fedre			Antall par/ prosent
	Ja	Nei	Vet ikke/ uoppgitt	
Ja	36	10	-	62/100
Nei	28	22	2	
Vet ikke/uoppgitt	-	1	-	

Tabell 14.12. Par av enslige fedre og samværs mødre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvorvidt de har en samværsavtale. 2004. Prosent

Svar fra samværs mødre	Svar fra enslige fedre			Antall par/ prosent
	Ja	Nei	Vet ikke/ uoppgitt	
Ja	79	10	-	111/100
Nei	6	5	-	
Vet ikke/uoppgitt	-	-	-	

Tabell 14.13. Par av enslige mødre og samværsfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvorvidt far har vært sammen med barnet siden samlivsbrudd/fødsel. 2002. Prosent

Svar fra samværsfedre	Svar fra enslige mødre			Antall par/ prosent
	Vært sammen	Ikke vært sammen	Uoppgitt	
Vært sammen	95	1	1	555/100
Ikke vært sammen	1	2	-	
Uoppgitt	1	-	-	

Tabell 14.14. Par av enslige mødre og samværsfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvorvidt far har vært sammen med barnet siden samlivsbrudd/fødsel. 2004. Prosent

Svar fra samværsfedre	Svar fra enslige mødre			Antall par/ prosent
	Vært sammen	Ikke vært sammen	Uoppgitt	
Vært sammen	97	1	-	726/100
Ikke vært sammen	1	1	-	
Uoppgitt	0	-	-	

Tabell 14.15. Par av enslige fedre og samværs mødre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvorvidt mor har vært sammen med barnet siden samlivsbrudd/fødsel. 2002. Prosent

Svar fra samværs mødre	Svar fra enslige fedre			Antall par/ prosent
	Vært sammen	Ikke vært sammen	Uoppgitt	
Vært sammen	95	4	1	62/100
Ikke vært sammen	-	-	-	
Uoppgitt	-	-	-	

Tabell 14.16. Par av enslige fedre og samværs mødre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvorvidt mor har vært sammen med barnet siden samlivsbrudd/fødsel. 2004. Prosent

Svar fra samværs mødre	Svar fra enslige fedre			Antall par/ prosent
	Vært sammen	Ikke vært sammen	Uoppgitt	
Vært sammen	99	-	-	111/100
Ikke vært sammen	1	-	-	
Uoppgitt	-	-	-	

Tabell 14.17. Par av enslige mødre og samværsfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvorvidt far har vært sammen med barnet siste 12 måneder. 2002. Prosent

Svar fra samværsfedre	Svar fra enslige mødre			Antall par/ prosent
	Vært sammen	Ikke vært sammen	Vet ikke/ uoppgitt	
Vært sammen	91	2	1	555/100
Ikke vært sammen	0	4	-	
Vet ikke/uoppgitt	1	0	-	

Tabell 14.18. Par av enslige mødre og samværsfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvorvidt far har vært sammen med barnet siste 12 måneder. 2004. Prosent

Svar fra samværsfedre	Svar fra enslige mødre			Antall par/ prosent
	Vært sammen	Ikke vært sammen	Vet ikke/ uoppgitt	
Vært sammen	92	3	0	726/100
Ikke vært sammen	1	4	-	
Vet ikke/uoppgitt	0	0	-	

Tabell 14.19. Par av enslige fedre og samværs mødre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvorvidt mor har vært sammen med barnet siste 12 måneder. 2002. Prosent

Svar fra samværs mødre	Svar fra enslige fedre			Antall par/ prosent
	Vært sammen	Ikke vært sammen	Vet ikke/ uoppgitt	
Vært sammen	91	4	1	62/100
Ikke vært sammen	-	-	-	
Vet ikke/uoppgitt	3	-	-	

Tabell 14.20. Par av enslige fedre og samværs mødre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvorvidt mor har vært sammen med barnet siste 12 måneder. 2004. Prosent

Svar fra samværs mødre	Svar fra enslige fedre			Antall par/prosent
	Vært sammen	Ikke vært sammen	Vet ikke/uoppgitt	
Vært sammen	96	1	-	111/100
Ikke vært sammen	3	-	-	
Vet ikke/uoppgitt	-	-	-	

Tabell 14.21. Par av enslige mødre og samværs fedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvorvidt far har vært sammen med barnet siste måned. 2002. Prosent

Svar fra samværs fedre	Svar fra enslige mødre			Antall par/prosent
	Vært sammen	Ikke vært sammen	Vet ikke/uoppgitt	
Vært sammen	74	7	2	555/100
Ikke vært sammen	3	10	1	
Vet ikke/uoppgitt	1	1	1	

Tabell 14.22. Par av enslige mødre og samværs fedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvorvidt far har vært sammen med barnet i oktober. 2004. Prosent

Svar fra samværs fedre	Svar fra enslige mødre			Antall par/prosent
	Vært sammen	Ikke vært sammen	Vet ikke/uoppgitt	
Vært sammen	77	7	0	726/100
Ikke vært sammen	2	14	-	
Vet ikke/uoppgitt	0	0	-	

Tabell 14.23. Par av enslige fedre og samværs mødre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvorvidt mor har vært sammen med barnet siste måned. 2002. Prosent

Svar fra samværs mødre	Svar fra enslige fedre			Antall par/prosent
	Vært sammen	Ikke vært sammen	Vet ikke/uoppgitt	
Vært sammen	77	8	3	62/100
Ikke vært sammen	3	5	-	
Vet ikke/uoppgitt	3	-	-	

Tabell 14.24. Par av enslige fedre og samværs mødre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvorvidt mor har vært sammen med barnet i oktober. 2004. Prosent

Svar fra samværs mødre	Svar fra enslige fedre			Antall par/prosent
	Vært sammen	Ikke vært sammen	Vet ikke/uoppgitt	
Vært sammen	85	6	-	111/100
Ikke vært sammen	2	7	-	
Vet ikke/uoppgitt	-	-	-	

Tabell 14.25. Par av enslige mødre og samværs fedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om antall dager far var sammen med barnet siste måned. 2002. Prosent

Svar fra samværs fedre	Svar fra enslige mødre						Antall par/prosent
	0	1-3	4-7	8-12	13+	Vet ikke/uoppgitt	
0	13	1	1	1	-	0	555/100
1-3	3	4	0	0	0	-	
4-7	4	5	11	3	0	1	
8-12	1	3	10	18	1	2	
13+	-	-	2	8	5	0	
Vet ikke/uoppgitt	1	0	1	1	0	-	

Tabell 14.26. Par av enslige mødre og samværs fedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om antall dager far var sammen med barnet siste måned. 2004. Prosent

Svar fra samværs fedre	Svar fra enslige mødre						Antall par/prosent
	0	1-3	4-7	8-12	13+	Vet ikke/uoppgitt	
0	14	2	1	0	-	-	726/100
1-3	2	2	1	1	-	0	
4-7	3	6	14	2	0	0	
8-12	1	2	11	16	1	0	
13+	0	0	3	8	8	1	
Vet ikke/uoppgitt	0	-	0	0	0	-	

Tabell 14.27. Par av enslige fedre og samværs mødre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om antall dager mor var sammen med barnet siste måned. 2002. Prosent

Svar fra samværs mødre	Svar fra enslige fedre						Antall par/prosent
	0	1-3	4-7	8-12	13+	Vet ikke/uoppgitt	
0	5	-	2	-	1	-	62/100
1-3	8	1	1	-	-	-	
4-7	-	-	7	6	2	3	
8-12	-	-	7	4	3	1	
13+	-	1	1	1	41	-	
Vet ikke/uoppgitt	-	2	1	-	1	-	

Tabell 14.28. Par av enslige fedre og samværs mødre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om antall dager mor var sammen med barnet siste måned. 2004. Prosent

Svar fra samværs mødre	Svar fra enslige fedre						Antall par/prosent
	0	1-3	4-7	8-12	13+	Vet ikke/uoppgitt	
0	7	1	1	-	1	-	111/100
1-3	2	2	1	-	-	-	
4-7	2	1	3	-	4	-	
8-12	1	1	9	8	1	-	
13+	0	-	3	7	43	-	
Vet ikke/uoppgitt	-	-	-	-	-	2	

Tabell 14.29. Par av enslige mødre og samværsfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvorvidt far var sammen med barnet i sommerferien 2002. Prosent¹

Svar fra samværsfedre	Svar fra enslige mødre			Antall par/prosent
	Var sammen i sommerferien	Var ikke sammen i sommerferien	Vet ikke/uoppgitt	
Var sammen i sommerferien	77	10	0	516/100
Var ikke sammen i sommerferien	3	9	-	
Vet ikke/uoppgitt	-	0	-	

¹ Tabellen gjelder for dem som skilte lag for over ett år siden, eller har barn som er minst ett år gamle.

Tabell 14.30. Par av enslige mødre og samværsfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvorvidt far var sammen med barnet i sommerferien 2004. Prosent¹

Svar fra samværsfedre	Svar fra enslige mødre			Antall par/prosent
	Var sammen i sommerferien	Var ikke sammen i sommerferien	Vet ikke/uoppgitt	
Var sammen i sommerferien	77	10	1	680/100
Var ikke sammen i sommerferien	3	9	-	
Vet ikke/uoppgitt	0	0	-	

¹ Tabellen gjelder for dem som skilte lag for over ett år siden, eller har barn som er minst ett år gamle.

Tabell 14.31. Par av enslige fedre og samværs mødre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvorvidt mor var sammen med barnet i sommerferien 2002. Prosent¹

Svar fra samværs mødre	Svar fra enslige fedre			Antall par/prosent
	Var sammen i sommerferien	Var ikke sammen i sommerferien	Vet ikke/uoppgitt	
Var sammen i sommerferien	83	10	-	55/100
Var ikke sammen i sommerferien	2	5	-	
Vet ikke/uoppgitt	-	-	-	

¹ Tabellen gjelder for dem som skilte lag for over ett år siden, eller har barn som er minst ett år gamle.

Tabell 14.32. Par av enslige fedre og samværs mødre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvorvidt mor var sammen med barnet i sommerferien 2004. Prosent¹

Svar fra samværs mødre	Svar fra enslige fedre			Antall par/prosent
	Var sammen i sommerferien	Var ikke sammen i sommerferien	Vet ikke/uoppgitt	
Var sammen i sommerferien	81	5	2	100/100
Var ikke sammen i sommerferien	2	5	-	
Vet ikke/uoppgitt	3	2	-	

¹ Tabellen gjelder for dem som skilte lag for over ett år siden, eller har barn som er minst ett år gamle.

Tabell 14.33. Par av enslige mødre og samværsfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvorvidt far var sammen med barnet i høstferien 2002. Prosent¹

Svar fra samværsfedre	Svar fra enslige mødre			Antall par/prosent
	Var sammen i høstferien	Var ikke sammen i høstferien	Vet ikke/uoppgitt	
Var sammen i høstferien	21	21	0	516/100
Var ikke sammen i høstferien	8	49	0	
Vet ikke/uoppgitt	-	0	-	

¹ Tabellen gjelder for dem som skilte lag for over ett år siden, eller har barn som er minst ett år gamle.

Tabell 14.34. Par av enslige mødre og samværsfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvorvidt far var sammen med barnet i høstferien 2004. Prosent¹

Svar fra samværsfedre	Svar fra enslige mødre			Antall par/prosent
	Var sammen i høstferien	Var ikke sammen i høstferien	Vet ikke/uoppgitt	
Var sammen i høstferien	20	24	1	680/100
Var ikke sammen i høstferien	8	42	1	
Vet ikke/uoppgitt	1	2	0	

¹ Tabellen gjelder for dem som skilte lag for over ett år siden, eller har barn som er minst ett år gamle.

Tabell 14.35. Par av enslige fedre og samværs mødre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvorvidt mor var sammen med barnet i høstferien 2002. Prosent¹

Svar fra samværs mødre	Svar fra enslige fedre			Antall par/prosent
	Var sammen i høstferien	Var ikke sammen i høstferien	Vet ikke/uoppgitt	
Var sammen i høstferien	27	33	-	55/100
Var ikke sammen i høstferien	12	27	-	
Vet ikke/uoppgitt	-	-	-	

¹ Tabellen gjelder for dem som skilte lag for over ett år siden, eller har barn som er minst ett år gamle.

Tabell 14.36. Par av enslige fedre og samværs mødre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om hvorvidt mor var sammen med barnet i høstferien 2004. Prosent¹

Svar fra samværs mødre	Svar fra enslige fedre			Antall par/prosent
	Var sammen i høstferien	Var ikke sammen i høstferien	Vet ikke/uoppgitt	
Var sammen i høstferien	27	26	6	100/100
Var ikke sammen i høstferien	10	27	2	
Vet ikke/uoppgitt	-	2	1	

¹ Tabellen gjelder for dem som skilte lag for over ett år siden, eller har barn som er minst ett år gamle.

Tabell 14.37. Par av enslige mødre og samværsfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger antall ferier barnet har vært sammen med far siste år. 2002. Prosent¹

Svar fra samværsfedre	Svar fra enslige mødre				Antall par/prosent
	0 ferier	1-2 ferier	3-4 ferier	5-6 ferier	
0 ferier	7	1	1	0	516/100
1-2 ferier	3	11	6	1	
3-4 ferier	2	16	23	5	
5-6 ferier	1	4	11	7	

¹ Tabellen gjelder for dem som skilte lag for over ett år siden, eller har barn som er minst ett år gamle.

Tabell 14.38. Par av enslige mødre og samværsfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger antall ferier barnet har vært sammen med far siste år. 2004. Prosent¹

Svar fra samværsfedre	Svar fra enslige mødre				Antall par/prosent
	0 ferier	1-2 ferier	3-4 ferier	5-6 ferier	
0 ferier	6	1	0	-	680/100
1-2 ferier	4	10	5	0	
3-4 ferier	3	17	24	5	
5-6 ferier	-	4	13	8	

¹ Tabellen gjelder for dem som skilte lag for over ett år siden, eller har barn som er minst ett år gamle.

Tabell 14.39. Par av enslige fedre og samværs mødre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger antall ferier barnet har vært sammen med mor siste år. 2002. Prosent¹

Svar fra samværs mødre	Svar fra enslige fedre				Antall par/prosent
	0 ferier	1-2 ferier	3-4 ferier	5-6 ferier	
0 ferier	5	1	-	-	55/100
1-2 ferier	5	5	8	1	
3-4 ferier	3	15	9	3	
5-6 ferier	3	13	7	23	

¹ Tabellen gjelder for dem som skilte lag for over ett år siden, eller har barn som er minst ett år gamle.

Tabell 14.40. Par av enslige fedre og samværs mødre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger antall ferier barnet har vært sammen med mor siste år. 2004. Prosent¹

Svar fra samværs mødre	Svar fra enslige fedre				Antall par/prosent
	0 ferier	1-2 ferier	3-4 ferier	5-6 ferier	
0 ferier	3	1	-	-	100/100
1-2 ferier	-	8	2	2	
3-4 ferier	3	11	34	8	
5-6 ferier	2	1	16	8	

¹ Tabellen gjelder for dem som skilte lag for over ett år siden, eller har barn som er minst ett år gamle.

Tabell 14.41. Par av enslige mødre og samværsfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om i hvilken grad forholdet mellom dem selv og barnets andre forelder er konfliktfylt. 2002. Prosent

Svar fra samværsfedre	Svar fra enslige mødre					Antall par/prosent
	I stor grad	Til en viss grad	I liten grad	Ikke i det hele tatt	Vet ikke/Uoppgitt	
I stor grad	7	5	1	1	0	555/100
Til en viss grad	5	7	7	6	0	
I liten grad	1	7	12	10	0	
Ikke i det hele tatt	1	4	10	16	-	
Vet ikke/uoppgitt	0	-	1	1	-	

Tabell 14.42. Par av enslige mødre og samværsfedre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om i hvilken grad forholdet mellom dem selv og barnets andre forelder er konfliktfylt. 2004. Prosent

Svar fra samværsfedre	Svar fra enslige mødre					Antall par/prosent
	I stor grad	Til en viss grad	I liten grad	Ikke i det hele tatt	Vet ikke/Uoppgitt	
I stor grad	6	4	2	3	0	726/100
Til en viss grad	5	7	5	3	-	
I liten grad	2	7	10	7	-	
Ikke i det hele tatt	2	4	11	22	-	
Vet ikke/uoppgitt	0	0	-	-	-	

Tabell 14.43. Par av enslige fedre og samværs mødre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om i hvilken grad forholdet mellom dem selv og barnets andre forelder er konfliktfylt. 2002. Prosent

Svar fra samværs mødre	Svar fra enslige fedre					Antall par/prosent
	I stor grad	Til en viss grad	I liten grad	Ikke i det hele tatt	Vet ikke/Uoppgitt	
I stor grad	3	3	1	-	-	62/100
Til en viss grad	4	13	7	11	-	
I liten grad	1	3	14	5	1	
Ikke i det hele tatt	-	2	4	24	-	
Vet ikke/uoppgitt	-	2	-	-	-	

Tabell 14.44. Par av enslige fedre og samværs mødre der begge har kun én bidragsrelasjon, etter partenes opplysninger om i hvilken grad forholdet mellom dem selv og barnets andre forelder er konfliktfylt. 2004. Prosent

Svar fra samværs mødre	Svar fra enslige fedre					Antall par/prosent
	I stor grad	Til en viss grad	I liten grad	Ikke i det hele tatt	Vet ikke/Uoppgitt	
I stor grad	4	4	2	5	-	111/100
Til en viss grad	-	7	12	2	-	
I liten grad	1	2	8	13	-	
Ikke i det hele tatt	2	2	12	24	-	
Vet ikke/uoppgitt	-	1	-	-	-	

14.3. Ingen klar endring i samsvaret mellom partenes svar

Alt i alt ser det ikke ut til at det var verken bedre eller dårligere samsvar mellom partenes svar i 2004 enn i 2002. I begge undersøkelsene finner vi betydelige forskjeller mellom foreldrenes svar på en rekke spørsmål. I begge undersøkelsene er det også slik at forskjellene ofte går begge veier. Det er et vanlig mønster at samværsforelderen beskriver seg selv som noe mer aktiv overfor barnet enn hva den enslige forelderen gjør, men det motsatte mønsteret forekommer også. Dermed blir forskjellene mellom partenes svar større i analyser på parnivå enn i analyser på gruppenivå. Bidragsreformen og eventuelle diskusjoner mellom partene i kjølvannet av denne har altså ikke medført at foreldre som lever atskilt gir likere svar på spørsmål om fordeling av ansvar og omsorg for felles barn. Vi vet ikke om partenes ulike svar skyldes at de bevisst eller ubevisst feilrapporterer egen eller partners innsats overfor felles barn, at de rett og slett husker feil eller faktisk har ulik oppfatning av situasjonen. Det er imidlertid ingen grunn til å overdramatisere det faktum at foreldre som lever atskilt ofte beskriver fordelingen av ansvar og omsorg for felles barn noe forskjellig. Også gifte og samboende foreldre gir ofte ulike beskrivelser av eget og partnerens bidrag i hus- og omsorgsarbeidet og av hvordan de fordeler slike oppgaver mellom seg. Begge parter har en tendens til å overvurdere egen innsats og undervurdere partnerens, og dette mønsteret finnes både i Norge og andre land (Kamo 2000, Kitterød 2004c).

15. Oppsummering

15.1. Formål med rapporten

I oktober 2003 ble det innført nye regler for beregning av barnebidrag for barn man ikke bor fast sammen med. Det understrekes sterkere enn før at foreldre som lever atskilt har et likeverdig ansvar for omsorg og forsørgelse av felles barn. De nye bidragsreglene skal oppmuntre til aktiv deltakelse i barnas dagligliv også fra den av foreldrene som ikke bor fast sammen med barnet. Mens bidraget tidligere ble beregnet ut fra den bidragspliktiges inntekt, skal man etter de nye reglene også ta hensyn til inntekten til den forelderen barna bor hos. Videre skal man ta hensyn til utgifter som den bidragspliktige har i forbindelse med besøk av barna. Jo mer samvær man har, jo mindre blir bidraget.

På oppdrag fra Barne- og familiedepartementet har Statistisk sentralbyrå gjennomført to utvalgsundersøkelser blant foreldre som lever atskilt, - den første høsten 2002 og den andre høsten 2004. Både foreldre som bor sammen med barna, og de som ikke bor sammen med barna, deltok. De to undersøkelsene gir et bilde av foreldrenes fordeling av omsorg og ansvar for felles barn, og av deres økonomiske situasjon, ett år før og ett år etter at de nye reglene ble innført. I denne rapporten diskuteres hvorvidt det har vært endringer i foreldrenes fordeling av ansvar og omsorg for barna i denne perioden. To år er kort tid når det gjelder å studere slike endringer. Statistisk sentralbyrå anbefalte at man ventet noe lengre med den andre undersøkelsen, men Barne- og familiedepartementet ønsket en ny undersøkelse allerede i 2004. Endringer i foreldrenes økonomiske situasjon analyseres ikke i denne rapporten.

Det er mange faktorer i tillegg til bidragsreformen som kan påvirke måten foreldre fordeler omsorgen for felles barn på. Eksempelvis kan det tenkes at den omfattende mediedebatten de siste åra om ulike sider ved livssituasjonen til foreldre som ikke bor sammen, har hatt betydning for folks tilpasninger. Likeledes kan den sterke politiske oppmerksomheten og de samfunnsmessige normene om på en mer aktiv farsrolle generelt ha virket inn på hvilke løsninger folk velger etter et samlivsbrudd. Eventuelle endringer mellom de to undersøkelsene i hvordan foreldre fordeler ansvar og

omsorg for barn kan derfor ikke uten videre tilskrives de nye bidragsreglene. Så lenge vi ikke har noen kontrollgruppe å sammenligne med, dvs. en gruppe av foreldre som lever atskilt, men som ikke faller inn under de nye bidragsreglene, kan vi altså ikke isolere eventuelle effekter av bidragsreformen. Målet med foreliggende rapport er å undersøke hvilke endringer som har funnet sted i hvordan enslige foreldre og samværsforeldre fordeler omsorgen for felles barn, men ikke å si noe om hva eventuelle endringer skyldes.

Til tross for nye bidragsregler og et sterkt fokus på enslige foreldres og samværsforeldres livssituasjon generelt, er to år altså forholdsvis kort tid når det gjelder å studere endringer i folks tilpasninger. Foreldre som har levd atskilt noen år vil ofte være bundet av jobb, bosted eller ny familie og kan ikke uten videre endre samværsordningen for barn fra tidligere forhold selv om de kanskje skulle ønske dette. Trolig vil de nye bidragsreglene ha større betydning for valg av samværsordning for foreldre som skiller lag etter at reformen ble innført. Disse vil ha andre rammebetingelser for sine valg enn hva som var tilfellet for dem som skilte lag mens de gamle reglene gjaldt.

15.2. Om undersøkelsene

Man la stor vekt på utforme de to undersøkelsene så likt som mulig. Det er likevel en del forskjeller mellom dem, og dette kan ha konsekvenser for sammenlignbarheten.

Begge undersøkelsene hadde to delutvalg. Det ene bestod av foreldre som til daglig lever sammen med barn under 18 år, men ikke sammen med barnets andre forelder (mødre eller fedre), og det andre bestod av foreldre med barn under 18 år, men som verken bor sammen med barnet eller den andre forelderen (mødre eller fedre). I denne rapporten omtales disse to gruppene av foreldre som henholdsvis enslige foreldre og samværsforeldre. Begge grupper omfatter også dem som er etablert i et nytt parforhold som gifte eller samboende. Den av foreldrene som barnet var registrert bosatt hos, ble definert som enslig forelder. Utvalgene var trukket slik at man fikk par av foreldre

til samme barn. I 2002 ble data hovedsaklig samlet inn postalt, men med noe oppfølging over telefon. I 2004 skjedde datainnsamlingen gjennom telefonintervjuer, men med noe postal oppfølging.

I 2002 var svarprosenten på 59, og nettoutvalget bestod av 2306 personer. I 2004 fikk man en svarandel på 75, og nettoutvalget bestod av 2692 personer. I begge undersøkelsene var svarprosentene høyere blant enslige foreldre enn blant samværsforeldre. Det er utarbeidet vekter for å justere for slike og andre skjevheter i frafallet samt for ulik trekk sannsynlighet for ulike grupper.

Undersøkelsene omfatter altså fire grupper av foreldre, nemlig enslige mødre, samværsfedre, enslige fedre og samværs mødre. Ettersom de fleste barn blir boende hos mor etter et samlivsbrudd, var det i begge undersøkelsene forholdsvis få observasjoner i de to siste foreldregruppene. I denne rapporten vises, for hver av undersøkelsene, svarfordelinger for alle foreldre under ett, og for de fire foreldregruppene separat. I hovedsak analyseres data på individnivå, dvs. at vi ikke tar hensyn til at utvalget er trukket blant par av foreldre. I ett kapittel analyseres imidlertid parutvalgene. I en del tilfelle var det bare den ene forelderen i et par som besvarte spørreskjemaet/intervjuet. Antall hele bidragspar er derfor lavere enn antall enslige foreldre og samværsforeldre i delutvalgene til undersøkelsen.

I 2002 spurte man om foreldrenes fordeling av ansvar og omsorg for inntil tre barn i den aktuelle bidragsrelasjonen. I 2004 spurte man bare om yngste barn. Analysene i rapporten gjelder kun for yngste barn for begge årene.

I hovedsak stilte man de samme spørsmålene i begge undersøkelsene. Enkelte spørsmål ble imidlertid utelatt i 2004 fordi de viste seg ikke å fungere helt godt i 2002, eller fordi de falt utenfor de forhold man ønsket å studere endringer i. I 2004 stilte man dessuten noen tilbakegående spørsmål om eventuelle endringer i samværsavtalen, samværsordningen og barnebidraget de to siste åra.

Forskjellen i datainnsamlingsmetode mellom de to undersøkelsene kan redusere sammenlignbarheten på en del områder. Telefonintervjuer innebærer generelt en sterkere tendens enn postale undersøkelser til å gi sosialt akseptable svar. På den annen side gir telefonintervjuer bedre mulighet til å overtale folk til å delta, til å forklare vanskelige begreper, og til å lede respondentene gjennom hoppstrukturen i skjema.

15.5. Analyseopplegg

Formålet med rapporten er altså å undersøke om det var endringer fra 2002 til 2004 i fordelingen av omsorgen og ansvaret for felles barn mellom foreldre som ikke bor sammen. Følgende områder diskuteres:

fordelingen av foreldreansvar og daglig omsorg, utbredelsen av samværsavtaler, omfanget av samvær mellom samværsforeldre og barn i ferier og på månedlig basis, foreldrenes oppfatning av hvordan samværsordningen fungerer for ulike parter, samt deres vurdering av graden av konflikter mellom dem selv og barnets andre forelder. For hvert område vises svarfordelingene på de aktuelle spørsmålene for 2002- og 2004-undersøkelsen. For hvert enkelt spørsmål diskuteres om forskjeller i datainnsamlingsmetode og spørsmålsformulering kan ha virket inn på det bildet vi får.

Ettersom svarprosenten var betydelig høyere i 2004 enn i 2002, er det rimelig å forvente at nettoutvalgene i de to undersøkelsene har litt ulik sammensetning på en del områder. Dersom sammensetningen er forskjellig med hensyn til faktorer som har stor betydning for måten foreldre fordeler omsorgen for barna på, vil dette påvirke svarfordelingen på analysevariablene. Eksempelvis vet vi at samværsforeldre som bor nær barnet, har mer samvær enn dem som bor lengre unna. For å kunne avgjøre om det faktisk har vært endringer i samværs mønstre mellom foreldre og barn som ikke bor sammen, må vi derfor ta hensyn til at nettoutvalgene i undersøkelsene skiller seg noe fra hverandre på en del områder. Dette er gjort gjennom multivariate analyser på en sammenkoblet datafil fra de to undersøkelsene. Det er da kontrollert for følgende bakgrunnsfaktorer: foreldrenes utdanningsnivå, hovedsaklige virksomhet og landsdel for bosted, foreldrenes samlivsstatus før samlivsbrudd, tid siden brudd, barnets alder, antall barn i bidragsrelasjonen, antall bidragsrelasjoner foreldrene har, samt reisetid mellom foreldrenes boliger. Enkelte spørsmål ble formulert såpass forskjellig i de to undersøkelsene at det ikke er grunnlag for direkte sammenligninger. I slike tilfelle vises fordelingen for de to årene uten at det trekkes noen konklusjon om hvorvidt det fant sted en endring eller ikke.

I tillegg til å sammenligne resultater fra de to undersøkelsene, diskuteres eventuelle endringer i samværet mellom barn og foreldre som ikke bor sammen, med utgangspunkt i de retrospektive spørsmålene om hvorvidt samværsavtalen og - ordningen var endret i løpet av de siste to åra.

15.4. Noen hovedresultater

Det bildet vi får av samværsforeldres ansvar og omsorg for barna, varierer noe med hvem vi spør. Stort sett beskriver samværsforeldre seg som mer aktive og involverte i barna sine enn hva de enslige foreldre beskriver dem som. På en del spørsmål får vi derfor noe forskjellige svarfordelinger avhengig av om vi ser på opplysninger fra alle foreldre, fra enslige foreldre eller fra samværsforeldre. Likeledes får vi på enkelte områder ulike bilder av hvorvidt det skjedde endringer mellom de to undersøkelsene, avhengig av hvilken foreldregruppe vi ser på.

Endringer i fordelingen av foreldreansvar?

Det å ha det juridiske foreldreansvaret for barn innebærer at man har rett og plikt til å ta avgjørelser for barnet i personlige forhold som f.eks. ved valg av navn, skole, utstedelse av pass og flytting til utlandet. I 2004 oppgav 52 prosent at foreldreansvaret var felles, 44 prosent at mor hadde foreldreansvaret alene og 3 prosent at far hadde ansvaret alene. Enslige fedre og samværs mødre rapporterte oftere om felles foreldreansvar enn hva enslige mødre og samværsfedre gjorde.

Det var flere som oppgav at foreldreansvaret var felles i 2004 enn i 2002, mens det var færre som mente at mor hadde foreldreansvaret alene. Likevel kan vi ikke si sikkert at det var en endring av fordelingen av foreldreansvaret i toårsperioden. Mye tyder på at mange foreldre ikke er helt klar over hva som ligger i det å ha foreldreansvar. Det viser seg for eksempel at foreldre til samme barn ofte gir motstridende opplysninger på dette området. I begge undersøkelsene ble det grundig forklart hva som menes med å ha foreldreansvar. I 2004 ble forklaringen lest høyt av intervjueren, mens den i 2002 ble presentert i spørreskjemaet. Trolig var det en del som unnlot å lese forklaringen i 2002 og dermed misoppfattet hva som menes med foreldreansvar. I 2004-undersøkelsen har vi større sikkerhet for at alle fikk med seg forklaringen.

Endringer i fordelingen av daglig omsorg?

Den som har den daglige omsorgen for barnet, altså den av foreldrene som barnet bor fast hos, kan blant annet bestemme hvor i landet barnet skal bo, om det skal gå i barnehage eller ikke, samt ta en del andre større avgjørelser om barnets liv. Har barnet delt bosted, tar foreldrene slike avgjørelser i fellesskap. Ser vi alle foreldre under ett, oppgav 82 prosent at barnet bodde hos mor, 8 prosent at barnet bodde hos far og 10 prosent at barnet bodde like mye hos hver av foreldrene i 2004. Delt bosted var langt vanligere når barnet var registrert bosatt hos far, enn når det var registrert bosatt hos mor.

Mens 10 prosent av foreldrene oppgav delt bosted for barnet i 2004, gjaldt dette 8 prosent i 2002. Så lenge vi ikke tar hensyn til at nettoutvalgene i de to undersøkelsene har noe ulik sammensetning, er denne forskjellen statistisk signifikant. Multivariate analyser med kontroll for en rekke bakgrunnskjennetegn viser imidlertid ingen signifikant effekt av undersøkelsesår. Dette gjelder både i analyser av alle foreldre under ett og i analyser av de ulike foreldregruppene separat. Alt i alt er det altså ikke grunnlag for å slutte at delt bosted for barna var mer vanlig i 2004 enn i 2002. Det er imidlertid verdt å legge merke til at de multivariate analysene viser en positiv effekt av undersøkelsesår (en større tilbøyelighet til å rapportere om delt bosted i 2004 enn i 2002) selv om denne ikke var statistisk signifikant på nivåer som det er vanlig å operere med. Tidligere analyser tyder på at det var en liten økning i

andelen med delt bosted fra midten av 1990-tallet og fram til 2002. Den svake, men usikre økningen vi observerer fra 2002 til 2004 kan dermed være en videreføring av en mer langsiktig trend mot mer bruk av delt bosted.

Hvor mange har en samværsavtale?

Foreldre som ikke bor sammen, kan inngå en avtale om hvor mye tid hver av dem skal tilbringe med barna. Det viser seg imidlertid vanskelig å få et klart bilde av utbredelsen av slike samværsavtaler gjennom spørreundersøkelser. Det bildet vi får er følsomt for måten spørsmålene stilles på. Eksempelvis vil det ha betydning hvorvidt man presiserer at både skriftlige og muntlige avtaler skal regnes med eller ikke, og hvorvidt man eksplisitt sier at offentlig fastsatte ordninger skal regnes med eller ikke. Oppfatningen av hva som skal regnes som en samværsavtale kan variere. Mens noen kun forholder seg til klart formaliserte avtaler, vil andre også regne med mer løse muntlige avtaler. Videre vil noen regne med gamle avtaler som ikke etterleves, mens andre ikke ser på dette som en avtale lenger.

I 2002 spurte man hvorvidt foreldrene hadde en offentlig fastsatt eller avtalt ordning som regulerte samværet mellom samværsforelderen og barnet. Halvparten svarte bekreftende her, og dette er noe færre enn hva man har funnet i tidligere undersøkelser på området. I 2004 valgte man å spørre separat om skriftlige, muntlige og offentlig fastsatte avtaler. I alt oppgav da 8 av 10 foreldre at de hadde en eller annen form for avtale. 43 prosent rapporterte om skriftlige avtaler, 35 prosent om muntlige avtaler og 3 prosent om avtaler fastsatt av det offentlige. Relativt flere samværsfedre enn enslige mødre mente at de hadde en avtale, men forskjellen gjaldt først og fremst for muntlige avtaler. Skriftlige avtaler var langt mer utbredt blant dem som hadde vært gift med barnets andre forelder enn blant dem som aldri hadde bodd sammen. Tidligere samboere kom i en mellomstilling. Videre var skriftlige avtaler vanligere blant dem med kort tid siden samlivsbruddet enn blant dem med lang tid siden bruddet.

Ser vi alle typer avtaler under ett, skulle samværsforeldre i 2004 i gjennomsnitt være sammen med barnet 8,3 dager per måned ifølge avtalen. Skriftlige avtaler omfattet mest samvær, muntlige avtaler nest mest, og avtaler fastsatt av det offentlig omfattet minst samvær. Etersom spørsmålene om samværsavtaler ble stilt så forskjellig i de to undersøkelsene, kan vi ikke avgjøre om det var en endring i utbredelsen av slike avtaler i toårsperioden. Vi kan heller ikke si noe om eventuelle endringer i innholdet av avtalene.

Endret samværsavtale de siste to åra?

I 2004 ble foreldre som hadde skilt lag for minst to år siden, og som hadde en samværsavtale, spurt om

avtalen var blitt endret i løpet av de to siste åra og hva som eventuelt var grunnen til en slik endring. De aller fleste, 82 prosent, svarte da at avtalen var uendret, 8 prosent at de hadde fått en avtale om mer samvær enn før og 10 prosent at de hadde fått en avtale om mindre samvær. Ytterst få av dem som hadde fått en endret avtale, begrunnet dette med de nye bidragsreglene. Endringene ble gjerne begrunnet med barnas eller foreldrenes ønsker, eller med at en av foreldrene hadde flyttet. Noen henviste også til foreldrenes arbeids- eller studiesituasjon eller til at barnet var blitt eldre.

Målt på denne måten ser det altså ikke ut til at bidragsreformen har hatt noen særlig betydning for endringer i samværsavtaler mellom foreldre som lever atskilt. Muligens har reformen større betydning for utformingen av avtaler for dem som skiller lag etter at den trådte i kraft. Situasjonen er da mer åpen og valgmulighetene flere enn hva som er tilfellet når man har levd hver for seg noen år. For mange foreldre vil det da være praktisk vanskelig å endre avtalene i tråd med intensjonene i de nye reglene selv om de skulle ønske det.

Mer samvær mellom samværsforeldre og barn i 2004 enn i 2002?

Undersøkelsene inneholdt flere spørsmål om kontakt mellom samværsforeldre og barn. Man spurte om samværsforelderens hadde vært sammen med barnet siden fødselen eller samlivsbruddet og om det hadde vært samvær siste år og siste måned. Man kartla også antall samværsdager siste måned og samvær i ulike ferieperioder siste år.

I 2004 oppgav 97 prosent av foreldrene at samværsforelderens hadde vært sammen med barnet siden samlivsbrudd/fødsel. I 2002 var andelen 95 prosent. Når vi tar hensyn til at utvalgene i undersøkelsene skiller seg noe fra hverandre på sentrale bakgrunnsvariabler, finner vi ingen klar økning i andelen som noen gang hadde vært sammen med barnet.

93 prosent oppgav i 2004 at samværsforelderens hadde vært sammen med barnet det siste året. Holder vi uoppgitt-svarene utenfor, var andelen i 2002 på 91 prosent. Multivariate analyser viser at det ikke var noen klar økning i andelen fra 2002 til 2004.

Ser vi alle foreldre under ett, oppgav 79 prosent i 2004 at samværsforelderens hadde vært sammen med barnet siste måned. Holder vi uoppgitt-svarene utenfor, var andelen i 2002 77 prosent. Multivariate analyser viser ingen signifikante forskjeller mellom de to undersøkelsene på dette området. Det er derfor ikke grunnlag for å si at månedlig samvær mellom samværsforeldre og barn var vanligere i 2004 enn i 2002. Spørsmål om slik månedlig samvær er også stilt i tidligere undersøkelser. Ettersom undersøkelsene er gjennomført på ulike tider

av året og dermed har hatt forskjellige referansemåneder for dette spørsmålet, kan vi ikke si noe sikkert om den mer langsiktige utviklingen over tid i andelen samværsforeldre som har månedlig samvær med barna. Både i de undersøkelsene som analyseres her, og i tidligere undersøkelser, er det imidlertid en klar tendens til at samværsfedre oftere enn enslige mødre rapporterer om samvær mellom far og barn forrige måned. Det er også et tydelig mønster at relativt flere samværs mødre enn samværsfedre har månedlig samvær med barn de ikke bor fast sammen med.

Basert på svarene fra alle foreldre var det i 2004 21 prosent som oppgav at samværsforelderens ikke hadde vært sammen med barnet forrige måned, 10 prosent at det hadde vært 1-3 dagers samvær, 25 prosent at det hadde vært 4-7 dagers samvær, 26 prosent at det hadde vært 8-12 dagers samvær, og 17 prosent at det hadde vært minst 13 dagers samvær. Gjennomsnittlig antall samværsdager var 6,9. Andelen med mange samværsdager lå noe høyere i 2004 enn i 2002, og det samme gjaldt for gjennomsnittlig antall samværsdager. Forskjellen mellom undersøkelsene i antall månedlige samværsdager avhenger av hvilken foreldregruppe vi ser på. Multivariate analyser av alle foreldre under ett viser en marginalt signifikant økning i antall samværsdager fra 2002 til 2004. Tilsvarende analyser basert på svarene fra enslige mødre viser ingen signifikant økning. Analyser av svarene fra samværsfedre viser derimot at det var klart flere månedlige samværsdager mellom far og barn i 2004 enn i 2002. Både enslige fedre og samværs mødre rapporterte om mer månedlig samvær mellom mor og barn i 2004 enn i 2002. Ettersom det er få observasjoner i disse gruppene, skal det sterke sammenhenger til for å få statistisk signifikante endringer. Få observasjoner i gruppene innebærer også stor følsomhet for forskyvnings i sammen-setningen av nettoutvalgene. Multivariate analyser av disse foreldregruppene viser kun en marginalt signifikant økning i antall samværsdager fra 2002 til 2004.

Alt i alt ser det altså ut til at det var en viss økning i antall rapporterte månedlige samværsdager fra 2002 til 2004. Denne konklusjonen avhenger imidlertid av hvilken foreldregruppe vi ser på. Det var først og fremst samværsfedre som oppgav mer månedlig samvær i 2004 enn i 2002. Muligens reflekterer dette en reell endring i samværsfedrenes rolle, noe som ville være i tråd med intensjonene i bidragsreformen. Vi kan imidlertid ikke utelukke at den sterke debatten i forbindelse med de nye bidragsreglene har gjort fedre mer bevisst på hvor mye de egentlig er sammen med barna. Videre er det viktig å huske på at det ble brukt ulike metoder for datainnsamling i de to undersøkelsene, og at tendensen til overrapportering av sosialt ønskelig atferd er sterkere i telefonintervjuer enn i postale undersøkelser.

Samvær i ferier

Tar vi utgangspunkt i svarene fra samtlige foreldre i 2004, hadde samværsforeldre i gjennomsnitt vært sammen med barna i 2,8 ferieperioder i året før undersøkelsen. 13 prosent hadde ikke hatt feriesamvær med barna, 26 prosent hadde vært sammen med barna i 1-2 ferier, 44 prosent hadde hatt samvær i 3-4 ferier, og 18 prosent hadde hatt samvær i 5-6 ferier. Også i 2002 rapporterte foreldrene i gjennomsnitt om 2,8 ferier med samvær mellom samværsforelderen og barnet. Imidlertid er ikke undersøkelsene helt sammenlignbare på dette området ettersom svarene ble registrert litt forskjellig. Begge undersøkelsene viser imidlertid en klar sammenheng mellom feriesamvær og månedlig samvær, slik at de som hadde mye månedlig samvær, hadde mer feriesamvær enn dem med lite månedlig samvær. For en del foreldre er det likevel slik at feriesamvær kompenserer noe for manglende månedlig samvær. Halvparten av de samværsforeldrene som ikke hadde vært sammen med barnet siste måned, hadde vært sammen med dem i minst én ferie. Det var ellers en klar tendens til at samværsforeldre rapporterte om noe mer feriesamvær med barnet enn hva de enslige foreldrene gjorde, og at enslige fedre og samværs mødre oppgav mer feriesamvær mellom samværsforelderen og barnet, enn hva som var tilfellet for enslige mødre og samværsfedre.

Retrospektive spørsmål om endringer i samvær de siste to åra

Foreldre som hadde skilt lag for minst to år siden, eller der barnet var minst to år gammelt, ble spurt hvorvidt samværsforelderen hadde mer eller mindre samvær med barnet nå enn for to år siden, og hva som eventuelt var grunnen til en slik endring. Baserer vi oss på svarene fra alle foreldre, oppgav 19 prosent at samværsforelderen hadde mer samvær med barnet enn før, 26 prosent at det var blitt mindre samvær, og 55 prosent at samværet var omtrent uendret. Foreldre med små barn oppgav oftere enn dem med store barn at det var blitt mer samvær de siste to åra. Videre var det en klar tendens til at foreldre som bodde nær hverandre oftere enn dem med lang reisetid oppgav at det var blitt mer samvær de to siste åra. For andelen som rapporterte om redusert samvær, gjelder de motsatte sammenhengene. Dette var vanligere blant dem med store enn med små barn, blant dem med lang enn med kort reisetid, og blant dem med lang enn med kort tid siden samlivsbruddet.

Endringer i samværet ble imidlertid sjelden begrunnet direkte med bidragsreformen. Henholdsvis 1 og 2 prosent av dem som rapporterte om mer og mindre samvær enn før, trakk fram bidragsordningen som viktigste grunn til endringen. Noen få pekte også på økonomi som årsak, men de vanligste begrunnelse var barnets ønsker, at barnet var blitt eldre, foreldrenes ønsker eller at en av foreldrene hadde flyttet. Det ser altså ut til at forholdsvis mange samværsforeldre forandret sitt

samværs mønster med barna i åra forut for 2004-undersøkelsen, men forskyvningene går i begge retninger og har sjelden direkte sammenheng med bidragsreformen. Dersom vi hadde spurt foreldre som skilte lag etter at reformen trådte i kraft om hvilken rolle denne spilte for den samværsordning de ble enige om, ville vi muligens ha fått et noe annet bilde av reformens betydning. Trolig legger de nye bidragsreglene sterkere føringer på fordelingen av samværet med barna for foreldre som skiller lag etter at reformen ble innført, enn for dem som skilte lag før reformen.

Hvordan fungerer samværsordningen?

Foreldrene ble bedt om å vurdere hvordan samværsordningen fungerte for dem selv, for den andre forelderen og for barnet. I 2004 oppgav 67 prosent at samværsordningen fungerte bra for dem selv, 18 prosent at den fungerte middels og 15 prosent at den fungerte dårlig. 74 prosent mente at samværsordningen fungerte bra for den andre forelderen, 11 prosent at den fungerte middels, og 7 prosent at den fungerte dårlig. Det var altså noe flere som mente ordningen fungerte bra for den andre forelderen enn for dem selv. 70 prosent mente samværsordningen fungerte bra for barnet, 17 prosent mente den fungerte middels, og 13 prosent mente den fungerte dårlig.

Det var en klar forskyvning i retning av at noe flere mente samværsordningen fungerte bra for dem selv i 2004 enn i 2002. Dette gjelder også i multivariate analyser av svar fra alle foreldre sett under ett, fra enslige mødre og fra samværsfedre. For enslige fedre og samværs mødre finner vi imidlertid ingen slik endring, noe som må sees i lys av at disse foreldregruppene vurderte samværsordningen svært positivt både i 2002 og 2004. Det var også flere som mente samværsordningen fungerte bra for barnet i 2004 enn i 2002. Dette mønsteret bekreftes i multivariate analyser av svarene fra alle foreldre under ett, fra enslige mødre, fra samværsfedre og samværs mødre. For enslige fedre finner vi imidlertid ingen klar endring i vurderingen av hvordan samværsordningen fungerer for barnet. Når det gjaldt synet på hvordan samværsordningen fungerte for den andre forelderen, var det ingen klar forskjell mellom de to undersøkelsene.

Selv om det var en klar økning i andelen som mente samværsordningen fungerte bra for dem selv og barnet, kan vi ikke med sikkerhet slutte at det reelt sett var en mer positiv vurdering av samværsordningen i 2004 enn i 2002. Ettersom data ble samlet inn med forskjellige metoder, kan det ikke utelukkes at forskyvningen mot en mer positiv vurdering i 2004 er en metodeeffekt. Det kan heller ikke utelukkes at endringen har sammenheng med det sterke fokuset på slike forhold i politikk og media de siste åra.

Er det blitt mindre konflikter mellom foreldrene?

Undersøkelsene inneholdt et generelt spørsmål om hvordan man vurderte graden av konflikter mellom seg selv og barnets andre forelder. Holder vi uoppgitt-svarene utenfor, var det i 2004 15 prosent som mente at forholdet til den andre forelderen var konfliktfylt i stor grad, 19 prosent som mente det var konfliktfylt til en viss grad, 27 prosent som mente det var konfliktfylt i liten grad, og 38 prosent som mente det ikke var konfliktfylt overhodet. I samtlige foreldregrupper var det noe flere som mente at forholdet var konfliktfritt i 2004 enn i 2002. Dette bildet bekreftes i multivariate analyser av svarene fra alle foreldre, fra enslige mødre og fra samværsfedre. For enslige fedre og samværs-mødre finner vi imidlertid ingen signifikant endring på dette feltet, noe som blant annet må sees i lys av det lave antallet observasjoner i disse gruppene.

De som oppgav at forholdet til den andre forelderen var konfliktfylt i stor grad eller til en viss grad, ble spurt om i hvor stor grad de mente barna opplevde denne konflikten. Holder vi uoppgitt-svarene utenfor, var det da 18 prosent som mente at barna opplevde konflikten i stor grad, 31 prosent at barna opplevde konflikten til en viss grad, 33 prosent at de opplevde konflikten i liten grad og 18 prosent at de ikke opplevde konflikten i det hele tatt. Det var en klar forskyvning mot at noe flere mente at barna ikke opplevde konflikten overhodet i 2004 enn i 2002. Dette bekreftes i multivariate analyser.

Det kan altså se ut til at foreldre som lever atskilt hadde noe mindre konflikter seg imellom i 2004 enn i 2002. Igjen er det imidlertid viktig å huske på at det ble benyttet forskjellige datainnsamlingsmetoder i de to undersøkelsene. Tendensen til å gi sosialt ønskelige svar var trolig noe sterkere i 2004 enn i 2002.

Samsvar og avvik mellom svar fra foreldre til samme barn

En annen tilnærming for å undersøke hvorvidt det var mindre uenighet mellom foreldrene i 2004 enn i 2002 går ut på å se på graden av samsvar og avvik mellom svar fra foreldre til samme barn. I begge undersøkelsene var det på mange områder en del avvik mellom foreldrenes svar. Dette gjaldt både fordelingen av foreldresvaret, mengden samvær mellom samværsforeldre og barn og vurderingen av konfliktnivået mellom partene. I begge undersøkelsene var det også slik at avvikene mellom partenes svar til dels gikk begge veier. Det var et vanlig mønster at samværsforelderen beskrev seg selv som mer aktiv overfor barnet enn hva den enslige forelderen gjorde, men det motsatte mønsteret forekom også. Dermed blir forskjellen mellom partenes svar større i analyser på parnivå enn i analyser på gruppenivå. Alt i alt ser det ikke ut til at det var verken bedre eller dårligere samsvar mellom partenes svar i 2004 enn i 2002. Bidragsreformen og eventuelle diskusjoner mellom

partene i kjølvannet av denne har altså ikke medført at foreldre som lever atskilt gir likere svar på spørsmål om fordelingen av ansvar og omsorg for felles barn. Det er imidlertid ingen grunn til å overdramatisere det faktum at foreldre som bor hver for seg ofte beskriver situasjonen forskjellig. Også gifte og samboende foreldre gir ofte ulike framstillinger av eget og partnerens bidrag i hus- og omsorgsarbeidet.

15.5. Diskusjon

De nye bidragsreglene trådte altså i kraft 2003, og de to undersøkelsene som diskuteres i denne rapporten ble gjennomført henholdsvis ett år før, og ett år etter at reformen ble innført. Reformen innebar ganske store endringer i reglene for beregning av bidrag og gav samværsforeldre sterke incentiver til større engasjement i barn de ikke bor fast sammen med. Likevel er to år en forholdsvis kort periode når det gjelder å studere endringer i foreldres tilpasninger. Foreldre som skilte lag før reformen, vil ofte ha etablert ordninger som ikke så lett lar seg endre, i hvert fall ikke på kort sikt. Bosted, barnas skolegang, foreldres arbeidsforhold og nye familiedannelser vil legge føringer på hvilke endringer som er mulige og ønskelige. Foreldre som skiller lag etter at reformen ble innført, har andre rammebetingelser rundt de ordninger de kommer fram til enn hva de som skilte lag flere år tilbake i tid hadde. Det er derfor rimelig å anta at bidragsreglene fra 2003 vil ha større betydning for hvordan disse foreldrene fordeler ansvaret og omsorgen for felles barn, enn hva som er tilfelle for foreldre som har bodd hver for seg noen år.

De to undersøkelsene som analyseres her viser at det har vært forholdsvis små forskyvninger i samværs-mønsteret mellom samværsforeldre og barn fra 2002 til 2004. Det kan se ut til at det var en svak økning i det månedlige samværet mellom samværsforeldre og barn i perioden. Videre kan det se ut til at både enslige foreldre og samværsforeldre vurderte så vel samværs-ordningen som forholdet til barnets andre forelder noe mer positivt i 2004 enn i 2002. Disse endringene kan ha sammenheng med bidragsreformen, men de må også sees i lys av de omfattende diskusjoner som har vært i politikk og media om fordelingen av rettigheter og plikter mellom foreldre som lever atskilt. Det sterke fokuset på fedres betydning for barna og på fedre som kompetente omsorgspersoner kan også ha betydning både for folks faktiske tilpasninger, og for hvordan de svarer i undersøkelser på området. Videre er det viktig å huske på at selv om man tilstrebet god sammenlignbarhet mellom 2002- og 2004-undersøkelsen, må svar-mønstrene vurderes i lys av at man benyttet forskjellige metoder for datainnsamling. Trolig var det en noe større tendens til å gi sosialt akseptable svar i telefonintervjuene i 2004 enn i den postale undersøkelsen i 2002.

Litteratur

Agresti, Alan (1996): *An Introduction to Categorical Data Analysis*. New York: John Wiley & Sons.

Barne- og familiedepartementet (2001): *Om lov om endringer i barnelova, forskotteringsloven og i enkelte andre lover (nye regler for beregning av barnebidrag m. m.)*, Ot.prp. nr. 43, 2000-2001, Akademika As, Oslo.

Bradshaw, Jonathan et al. (1998): *Absent Fathers?* London: Routledge.

Breen, Richard (1996), *Regression models: Censored, Sample Selected or Truncated Data*, Thousand Oaks, Ca., Sage University Press.

Christoffersen, Mogens Nygaard (1996): *Opvækst hos fædre. En sammenligning af 3-5-årige børns opvækst hos fædre og mødre*. København: Socialforskningsinstituttet 96: 23.

Jensen, An-Magritt og Stein-Erik Clausen (1997): *Samvær og fravær. Foreldres kontakt med barn de ikke bor sammen med*, Oslo: Norsk institutt for by- og regionsforskning, Notat 1997:103.

Jensen, An-Magritt (2003): *Flere barn bor med far - mot et vendepunkt?* *Samfunnsspeilet* nr. 3, Statistisk sentralbyrå.

Jensen, An-Magritt (2005): *Barn som bor med far bor også med mor*. *Samfunnsspeilet* nr. 2, Statistisk sentralbyrå.

Kamo, Yoshinori (2000): "He Said, She Said": *Assessing Discrepancies in Husbands' and Wives' Reports on the Division of Household Labor*, *Social Science Research*, Vol. 29.

Kitterød, Ragni Hege (2004a): *Samvær med barn etter samlivsbrudd: Hva svarer far og hva svarer mor?* *Samfunnsspeilet* nr. 2, Statistisk sentralbyrå.

Kitterød, Ragni Hege (2004b): *Foreldreskap på tvers av hushold. Ansvar og omsorg for barn blant foreldre som ikke*

bor sammen. Resultater fra Undersøkelsen om samvær og bidrag 2002. Rapporter 2004/15, Statistisk sentralbyrå.

Kitterød, Ragni Hege (2004c): *Hvem gjør mest hjemme? Hva sier mor og hva sier far?* *Samfunnsspeilet* nr. 6, Statistisk sentralbyrå.

Kjeldstad, Randi og Marit Rønsen (2002): *Enslige forsørgere på arbeidsmarkedet 1980-1999. En sammenligning med gifte mødre og fedre*, Statistisk sentralbyrå, Statistiske analyser nr. 49.

Lyngstad, Jan (2004): *Samværsforeldres kontakt med sine barn: Mer faktisk enn avtalt samvær*, *Samfunnsspeilet* nr. 2, Statistisk sentralbyrå.

Noack, Turid, Aslaug Hurlen Foss og Ingvild Hauge Byberg (2001): *Gjete kongens harer - rapport fra arbeidet med å få samboere mer innpasset i statistikken*, Statistisk sentralbyrå, Rapporter 2001/40.

Skevik, Anne og Christer Hyggen (2002): *Samværsfedrenes situasjon. Rapport fra en spørreundersøkelse*, Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring, Rapport 15/02.

Skaare, Sven og Gunnar Fodnesbergene (2005): *Undersøkelsen om samvær og bidrag 2004. Dokumentasjonsrapport*. Statistisk sentralbyrå, Notater 2005/41

Sætre, Aina Helen (2004a): *Undersøkelsen om samvær og bidrag 2002. Dokumentasjons- og tabellrapport*, Statistisk sentralbyrå, Notater 2004/6.

Sætre, Aina Helen (2004b): *Endringer i foreldreansvar, daglig omsorg og samvær: Far er blitt viktigere, men mor er fortsatt viktigst*, *Samfunnsspeilet* nr. 2, Statistisk sentralbyrå.

Thuen, Frode (2004): *Livet som deltidsforeldre*, Bergen: Fagbokforlaget.

Vedø, Anne (2004): *Vekter i undersøkelsen om samvær og bidrag 2002*, Statistisk sentralbyrå, Notater 2004/25.

Tidligere utgitt på emneområdet

Previously issued on the subject

Notater

- 2003/84: Dahl, Grete: Enslige forsørgere med overgangsstønad: Økonomisk situasjon etter avsluttet stønad.
- 2004/6: Sætre, Aina Helen: Undersøkelsen om samvær og bidrag 2002. Dokumentasjons- og tabellrapport.
- 2004/25 Vedø, Anne: Vekter i undersøkelsen om samvær og bidrag 2002.
- 2005/41: Skaare, Sven og Gunnar Fodnesbergene: Undersøkelsen om samvær og bidrag 2004. Dokumentasjonsrapport.

Rapporter (RAPP)

- 2001/9: Epland, Jon: Barn i husholdninger med lav inntekt: Omfang, utvikling og årsaker.
- 2002/20: Andersen, Arne S., Eva Birkeland, Jon Epland og Mads Ivar Kirkeberg: Økonomi og levekår for ulike grupper trygdemottakere, 2001.
- 2003/8: Kirkeberg, Mads Ivar, Jon Epland, Nina Hagesæther, Alice Steinkellner: Barnefamiliers inntektsutvikling 1990-2000.
- 2003/12: Lyngstad, Jan og Jon Epland : Barn av enslige forsørgere i lavinntektshusholdninger. En analyse basert på registerdata.
- 2003/84: Dahl Grethe: Enslige forsørgere med overgangsstønad. Økonomisk situasjon etter avsluttet stønad.
- 2004/15: Kitterød, Ragni Hege: Foreldreskap på tvers av hushold. Ansvar og omsorg for barn blant foreldre som ikke bor sammen. Resultater fra Undersøkelsen om samvær og bidrag 2002.
- 2004/28: Statistisk sentralbyrå: Økonomi og levekår for ulike grupper, 2004.
- 2005/7: Ugreninov, Elisabeth: Levekår blant alenemødre.
- 2005/16: Epland, Jon: Veier inn og ut av fattigdom: Inntektsmobilitet blant lavinntektshushold.
- 2005/21: Jan Lyngstad, Randi Kjeldstad og Erik Nymoene: Foreldreøkonomi etter brudd. Omsorgsforeldres og samværsforeldres økonomiske situasjon 2002.

Sosiale og økonomiske studier (SØS)

- 100: Kjeldstad, Randi (1998): Enslige forsørgere: Forsørgelse og levekår før og etter overgang til en ny livsfase.

Statistiske analyser (SA)

- 1: Dahl, Grete: Enslige forsørgere. I Sosialt utsyn 1993.
- 49: Kjeldstad, Randi og Marit Rønsen (2002): Enslige forsørgere på arbeidsmarkedet 1980-1999. En sammenligning med gifte mødre og fedre.

Samfunnspeilet (SSP)

- 1993/1: Flittig, Else og Jorunn Lajord: Store levekårsforskjeller mellom grupper av enslige forsørgere.
- 1995/4: Kjeldstad, Randi og Kari-Mette Roalsø: Enslige forsørgere - trygd, arbeid eller begge deler?
- 1997/1: Melby, Ingrid: Etter samlivsbruddet: Far har best økonomi.
- 1997/1: Kjeldstad, Randi: Solid bakgrunn for egen forsørgelse?
- 1998/1: Kjeldstad, Randi: Enslige forsørgere og arbeidslinja
- 2000/5: Kirkeberg, Mads Ivar og Vidar Pedersen: Mottakere og ytere av barnebidrag. Hvem har best økonomi?
- 2001/3: Jensen, An-Magritt: Barn bor med far når far bor med mor.
- 2003/6: Ugreninov, Elisabeth: Hvorfor jobber så få alenemødre?
- 2003/3: Jensen, An-Magritt: Flere barn bor med far - mot et vendepunkt?
- 2004/2: Sætre, Aina Helen: Endringer i foreldreansvar, daglig omsorg og samvær: Far er blitt viktigere, men mor er fortsatt viktigst.
- 2004/2: Lyngstad, Jan: Samværsforeldres kontakt med sine barn: Mer faktisk enn avtalt samvær.
- 2004/2: Kitterød, Ragni Hege: Samvær med barn etter samlivsbrudd: Hva svarer far og hva svarer mor?
- 2005/2: Jensen, An-Magritt: Barn som bor med far bor også med mor.

Documents

- 1999/22: Kjeldstad, Randi: Lone Parents and the "Work Line": Changing Welfare Schemes and Changing Labour Market.
- 2002/7: Kjeldstad, Randi og Marit Rønsen: Welfare Rules, Business Cycles and the Employment of Single Parents.

Reprints

- 190: Kjeldstad, Randi: Employment Strategy Policies and Lone Parenthood: The Case of Norway.
- 204: Kjeldstad, Randi og Marit Rønsen: Enslige forsørgere på arbeidsmarkedet. Virkninger av stønadsendringer og skiftende konjunkturførhold.

De sist utgitte publikasjonene i serien Rapporter*Recent publications in the series Reports*

- 2004/28 M.I. Kirkeberg og J. Epland: Økonomi og levekår for ulike grupper, 2004. 2004 99s. 180 kr inkl. mva. ISBN 82-537-6708-0
- 2004/29 R. Kjeldstad og E.H. Nymoen: Kvinner og menn i deltidsarbeid. Fordeling og forklaringer. 2004. 126s. 210 kr inkl. mva. ISBN 82-537-6710-2
- 2005/1 J.E. Finnvold, J. Svalund og B. Paulsen: Etter innføring av fastlegeordning-brukervurderinger av allmennlegetjenesten. 2005. 91s. 180 kr inkl. mva. ISBN 82-537-6716-1
- 2005/2 D. Fredriksen, K. M. Heide, E. Holmøy og I. Foldøy Solli: Makroøkonomiske virkninger av pensjonsreformer. Beregninger basert på forslag fra pensjonskommisjonen. 2005. 50s. 180 kr inkl. mva. ISBN 82-537-6719-6
- 2005/3 E. Eng Eibak: Konsumprisindeks for Svalbard 2004. 2005 37s. 155 kr inkl. mva. ISBN 82-537-6722-6
- 2005/4 B. Olsen: Flyktninger og arbeidsmarkedet 4. kvartal 2003. 2005. 30s. 155 kr inkl. mva. ISBN 82-537-6724-2
- 2005/5 T.P. Bø. Ulike arbeidskontrakter og arbeidstidsordninger. Rapport fra tileggsundersøkelse til Arbeidskraftundersøkelse (AKU). 2. kvartal 2004. 2005. 33s. 155 kr inkl. mva. ISBN 82-537-6735-8
- 2005/6 G. Berge, T. Kirkemo, R. Straumann og J.K. Undelstvedt: Ressursinnsats, utslipp og rensing i den kommunale avløpssektoren 2003. 2005. 82s. 180 kr inkl. mva. ISBN 82-537-6737-4
- 2005/7 E. Ugreniov: Levekår blant alenemødre. 2005. 37s. 155 kr inkl. mva. ISBN 82-537-6745-5
- 2005/8 B. Halvorsen, B.M. Larsen og R. Nesbakken: pris- og inntektsfølsomhet i ulike husholdningers etterspørsel etter elektrisitet, fyringsoljer og ved. 2005. 38s. 155 kr inkl. mva. ISBN 82-537-6752-8
- 2005/9 T. Skardhamar: Lovbruddskarrierer og levekår. En analyse av fødselskullet 1977. 2005. 47s. 155 kr inkl. mva. ISBN 82-537-6760-9
- 2005/10 R.H. Kitterød: Hun jobber, de jobber. Arbeidstid blant par av småbarnsforeldre. 2005. 60s. 180 kr inkl. mva. ISBN 82-537-6775-7
- 2005/11 M. Mogstad: Fattigdom i Stor-Osloregionen. 2005. 47s. 155 kr inkl. mva. ISBN 82-537-6777-3
- 2005/12 Å. Cappeelen, F. Foyn, T. Hægeland, K.A. Kjesbu, J. Møen, G. Petterson og A. Raknerud: Årsrapport for skatteFUNN-evalueringen - 2004. 2005. 40s. 155 kr inkl. mva. ISBN 82-537-6780-3
- 2005/13 M. Greaker, P. Løkkevik og M. Aasgaard Walle: Utviklingen i den norske nasjonalformuen fra 1985- til 2004. Et eksempel på bærekraftig utvikling? 2005 44s. 155 kr inkl. mva. ISBN 82-537-6789-7
- 2005/14 D. Ellingsen og V. Sky: Virksomheter som ofre for økonomisk kriminalitet. 2005. 33s. 155 kr inkl. mva. ISBN 82-537-6805-2
- 2005/15 O.F. Vaage: Tid til arbeid. Arbeidstid blant ulike grupper og i ulike tidsperioder, belyst gjennom tidsbruksundersøkelsene 1971-2000. 2005. 33s. 155 kr inkl. mva. ISBN 82-537-6807-9
- 2005/16 J. Epland: Veier inn i og ut av fattigdom: Inntektsmobilitet blant lavinntektshushold. 2005. 36s. 155 kr inkl. mva. ISBN 82-537-6812-5
- 2005/17 A. Thomassen: Byggekostnadsindeks for veganlegg. Kostnadsundersøkelsen. Vekter og representantvarer 2004. 2005. 45s. 155 kr inkl. mva. ISBN 82-537-6813-3
- 2005/18 B.M. Larsen og R. Nesbakken: Formålsfordeling av husholdningenes elektrisitetsforbruk i 2001. Sammenligning av formålsfordelingen i 1990 og 2001. 41s. 155 kr inkl. mva. ISBN 82-537-6816-8
- 2005/19 B. Olsen og M. Thi Van: Funksjonshemmede på arbeidsmarkedet. Rapport fra tilleggsundersøkelse til Arbeidskraftundersøkelsen (AKU) 4. kvartal 2004. 71s. 180 kr inkl. mva. ISBN 82-537-6818-4